

TÜRK TABİPLERİ BİRLİĞİ
&
SAĞLIK VE SOSYAL HİZMET
EMEÇİLERİ SENDİKASI

ŞUBAT 2023 DEPREMLERİ 3. YIL RAPORU: PSİKOSOSYAL İYİLİK HALİ

TÜRK TABİPLERİ BİRLİĞİ
SAĞLIK VE SOSYAL HİZMET EMEKÇİLERİ SENDİKASI

ŞUBAT 2023 DEPREMLERİ
3. YIL DEĞERLENDİRME RAPORU

İçindekiler

Sunuş.....	3
1. Yönetici Özeti	5
2. Yöntem	14
3. Giriş: Arka Plan.....	16
4. Niteliksel Çalışma.....	25
4.1. Bireysel Derinlemesine Görüşmeler	25
4.1.1. Bireysel Derinlemesine Görüşmelerden Bulgular	28
A. İyilik Hali.....	28
B. İyilik Haline Yönelik Tehditler	30
C. Toplumsal Cinsiyetli Yükler: Geçim, Bakım ve Dayanma Zorunluluğu	38
D. Görünmezlik, Ayrımcılık ve Çoklu Dışlanma.....	39
4.2. Odak Grup Görüşmeleri.....	42
4.2.1. Odak Grup Görüşmelerinden Bulgular	45
A. İyi Olma Hali	45
B. Deprem Bölgesinde Toplum Ruh Sağlığına Yönelik Tehditler	51
C. Derinleşen Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği.....	64
D. Toplumsal İlişkiler ve Dönüşüm.....	70
E. Kamu Hizmetleri.....	76
F. Görmezden Geline Toplumsal Ruh Sağlığı Sorunları	106
G. Nasıl Ayakta Kaldık-İyileştirici Faktörler.....	119
H. İyileşme İçin Neler Yapmalı?	128
4.2.2. Odak Grup Görüşmeleri Sonuç	132
5. Saha İncelemeleri.....	134
5.1. Sağlık Hizmetleri.....	134
5.1.1. Aile Hekimliği – Birinci Basamak Sağlık Hizmetleri.....	134
Adıyaman	134
Hatay.....	136
Malatya.....	141
5.1.2. İkinci ve Üçüncü Basamak Hizmetler.....	142
Adıyaman	142
Hatay.....	142
5.1.3. Tıp Eğitimi.....	155
5.1.4. İşçi Sağlığı	160
Depremin Çalışanlar Üzerinde Psikolojik Boyuttaki Etkileri	166
5.2. Sosyal Hizmetler	168
5.2.1. Hatay	168
Hatay Aile ve Sosyal Hizmetler Müdürlüğüne Dair Notlar	168
Hatay'da Afet Sonrası Toplumsal İyileşme: Sosyal Hizmet İhtiyaçları ve Stratejik Politika Önerileri	176
5.3. Kamusal Hizmetler, Kentsel Alt Yapı, Gündelik Yaşam.....	183
5.3.1. Barınma.....	183
Adıyaman'da Barınma Durumu	183
5.3.2. Eğitim	186

Adıyaman'da Eğitimin Durumu	186
Hatay'da Eğitimin Durumu	198
5.2.4. Hukuk	202
6 Şubat 2023 Depremlerinin Üçüncü Yılında Hatay'da Adaletin Durumu (2022–2025 Karşılaştırmalı Değerlendirme)	202
5.2.5. Ekonomi	211
Deprem 3 Yılı Biterken Mali Müşavir-Esnaf ve Tacirlerin Yaşadıkları Sorunlar Hakkında Tespitler	211
6. Umudu Büyütenler	216
Rimmen Kadın Kooperatifi	216
Çekmece Topluluk Merkezi	217
Deprem Dayanışma Derneği	219
Depremzede Derneği	220
Rihen Kadın Kooperatifi	221
Kaldırım Müzik Topluluğu	222
Defne Dayanışma Evleri Müzik Topluluğu	223
Yanındaki (Müzik Topluluğu)	224
Hatay Eğitim Sen Okuma Topluluğu ve Çocuklarla Felsefe Atölyeleri	224
Buradayız Hatay	225
Aalen Antakya Kültür Derneği	226
Samandağ Kadın Dayanışma Derneği	228
7. TTB Kolları ve UDEK	229
7.1. TTB Kollarının Yürüttüğü Faaliyetler	229
TTB Aile Hekimliği Kolu	229
Sağlık Çalışanlarının Sağlığı Çalışma Grubu	233
TTB İşçi Sağlığı ve İş Yeri Hekimliği Kolu	235
TTB Olağandışı Durumlarda Sağlık Hizmetleri Kolu	235
7.2. TTB-UDEK'ten Gelenler	236
Türkiye Psikiyatri Derneği	236
Halk Sağlığı Uzmanları Derneği (HASUDER)	238
Türk Ortopedi ve Travmatoloji Birliği Derneği (TOTBİD)	240
Türk Toraks Derneği	242
Türk Hematoloji Derneği	246
Patoloji Dernekleri Federasyonu	249
Türk Pediatrik Hematoloji Derneği	249
Klinik Mikrobiyoloji Uzmanlık Derneği (KLİMUD)	250
Türk Yoğun Bakım Derneği	250
Türkiye Çocuk Cerrahisi Derneği	250
Sonuç ve Öneriler	252
Kaynaklar	255

SUNUŞ

Şubat 2023 depremlerinin üçüncü yılında bu raporu, yıkımın yalnızca fiziksel değil; toplumsal ve ruhsal boyutlarıyla da olduğunu ve sürdüğünü görünür kılmak amacıyla hazırladık. Saha çalışmaları açık biçimde göstermektedir ki deprem, geride kalmış bir olay değil; gündelik yaşamın içinde her gün yeniden deneyimlenen, kronikleşmiş bir süreçtir. Üçüncü yılın sonunda “psikososyal iyilik hali”, barınma, geçim sıkıntıları, sağlık, adalet gibi pek konudaki sorunlarla birlikte toplumsal bir sorun haline gelmiştir. Bu nedenle bu rapor, yalnızca hasar tespiti değil; toplum ruh sağlığının hangi yapısal koşullar altında zedelendiğini ve hangi koşullarda güçlenebileceğini, toplumsal bağların, ilişkilerin birlikte yeniden kurulabilme kapasitesini ortaya koyma çabasıdır.

Bu çaba doğrultusunda deprem bölgesindeki durumun bilgisini doğrudan öznelardan almak için saha çalışmalarımızı niteliksel araştırma yöntemiyle yürüttük. TTB-Afetlerde Sağlık Hizmetleri Yönetimi Akademisi koordinasyonunda Adıyaman, Hatay, Kahramanmaraş, Gaziantep ve Malatya’da çalışmalar yürütüldü. Bu illerdeki tabip odaları ve SES Şubeleriyle birlikte yapılan derinlemesine bireysel görüşmeler ve odak grup görüşmeleri raporun omurgasını oluşturmaktadır. 3 yıldır devam eden sağlık ve sosyal hizmet izleme çalışmalarımızda yine yereldeki tabip odaları ve SES şubeleri tarafından yürütüldü. Tüm bu çabalarımız, deprem sonrası sürecin teknik bir yeniden inşa meselesi olarak ele alınmasının yetersizliğini açıkça ortaya koymaya yöneliktir.

Türk Tabipleri Birliği Merkez Konseyi

Rapora Destek Veren Kişi ve Kurumlar

Ali Kanatlı

Aydın Şirin

Ayşegül Ateş Tarla

Birol Sat

Denizcan Kutlu

Dicle Dilan Salman

Ecevit Alkan

Erdal Yavuz

Erhan Güzel

Fırat Çavuş

Gamze Varol

Günay Ali Bilgin

Gürdal Tut

Halil İbrahim Aydın

Hasan Deniz

İrem Yıldız

Kazım Doğan Eroğulları

Leyla Kalın

Lütfü Tiyekli

Mehmet Resul Yıldız

Mehmet Zencir

Mert S. Kaplan

Nazan Karacabey

Nilgün Aşkar Yeniocak

Onur Naci Karahancı

Raşit Tükel

Rengin Kılınç

Servet Alkan

Sevdar Yılmaz

Sibel Uyan

Suzan Aslan

Ümit Oğur

Zeynep Kırıkkaya

TTB Merkez Konseyi

SES Genel Merkezi

Tabip Odaları (Adıyaman, Hatay, Gaziantep, Kahramanmaraş, Malatya)

SES Şubeleri (Adıyaman, Hatay, Malatya, Gaziantep)

KESK Bileşenleri (Adıyaman, Hatay, Malatya)

TMMOB (Adıyaman, Hatay)

TTB Aile Hekimliği Kolu

TTB Halk Sağlığı Kolu

TTB UDEK

SES aktivistleri

Tabip odası aktivistleri

KESK aktivistleri

TMMOB aktivistleri

Hatay Barosu aktivistleri

Hatay Mali Müşavirler Odası aktivistleri

TTB Afetlerde Sağlık Hizmetleri

Yönetimi Akademisi

1. YÖNETİCİ ÖZETİ

TTB-SES Şubat 2023 Depremleri 18. ay raporunda toplumsal sağlığı “şehir hakkı” üzerinden değerlendirdik. “Yıkılan kiradaki ASM’ler yerine kamusal binalardan, özelleştirilmemiş birinci basamak sağlık hizmetlerine, hastane lojmanları inşasından herkes için eşit, sağlıklı ve güvenilir konut hakkına kadar kentlerde hak iddia edilebilir, edilmelidir” demiştik. Depremlerin 2. yılında derinleşen yaşam alanı sorunlarını ise “barınma” alt başlığı taşıyan 2. yıl raporumuzda dile getirmiş, “Kentten yeniden inşa sürecinin toplumun, emek ve meslek örgütlerinin, toplumun öz örgütleriyle demokratik katılımı kritik önemdedir. Böylelikle sağlıklı olma hali tıbbileştirmeyi aşan daha geniş bir perspektifle toplumun her bireyinin her mesleğinin toplumsal sağlığın inşasında rolünü öne çıkartan bir kolektivist hareketi geçirecektir. Engels’in yaşam için gerekli olan şeylerden mahrum bırakılan emekçilerin durumunu açıkladığı sosyal cinayet kavramı, deprem bölgesinde yaşananlar için de geçerlidir. Örneğin, deprem bölgesinde inşaatlarda hayatın kaybedenler, inşaatların üretim biçimi, iş koşulları, emekçileri bu koşullarda çalışmaya zorlayan hayat şartlarından azade sadece iş kazası mı geçirmiş sayılacaklar? Toplumun kendini iyileştirme gücünün aktive edilmesi ile yeni bir toplumsallığın örülmesi çok yönlü kurucu bir işlev görecek” uyarılarında ve önerilerinde bulunmuştuk. Tüm yaşananlara rağmen “hızlı inşaat yapma” güdüsünün sonuçlarıysa, ne yazık ki 30. ay raporumuzda “sosyal cinayet” olarak yer aldı. Bu fikri takibin kaynağıysa, “sağlık, sadece biyolojik sağlığa, hastalığa indergenemez” bakış açısıydı.

Bu bakış açısından çıkmadan, var olanı sayı ile anlamak isteyenlere bazı güncel bilgileri aktaralım:

Depremin 3. yılında sağlık gereksinimlerine karşılık veremeyen ASM’ler, hastaneler, 112’ler, FTR Birimleri, KETEM, TRSM, AMATEM, Eğitim ve Araştırma Hastaneleri, Tıp Fakülteleri. Kapasite yetersizliği, artık kalıcılaşan geçici hastaneler...

- Hatay’da yıkılan-ağır hasarlı hastanelere ait 1,200 yatağının eksikliği halen giderilememiştir. Defne ve Hatay Eğitim ve Araştırma Hastaneleri geçici hastane statüsünde hizmet vermektedir. Adından sık sık söz edilen şehir hastanesinin ise temeli dahi atılamamıştır.

- Adıyaman'da 400 yataklı tek hastane ile hizmet verilmektedir. (Kapasite yetersizliği; yatak, kadro, fiziki imkanlar vb.),
- Yıkılan ASM'lerin yenisi yapı(a)mamıştır. Adıyaman'da 12 ASM konteynırda hizmet verirken, Hatay'da 281 aile hekiminin görev yaptığı 100'ü aşkın ASM hala konteynırda hizmet vermektedir. 21 boş Aile Hekimliği Birimi bulunmakta, bu da yaklaşık 60 bin nüfusun 1. basamak sağlık hizmetinden yararlanamadığı anlamına gelmektedir.
- Hatay ili genelinde AMATEM, il merkezinde hizmet veren TRSM bulunmamaktadır.
- Hatay'da yıkılan Kadın Konukevi, Huzurevi, Engelli Bakım Rehabilitasyon Merkezleri yarım kapasite hizmet vermeye çalışıyor. Yıkılan Defne ve Antakya sosyal hizmet merkezleri konteynırda, Sosyal Hizmet İl Müdürlüğü ise eski çocuk evleri sitesinde hizmet vermektedir.
- İstismar mağduru kız çocuklarının kaldığı Çocuk Destek Merkezi yıkılmış ve hala açılmamıştır.

“Sağlık; sadece biyolojik sağlığa, hastalığa indergenemez” çerçevesinde Şubat 2023 depremlerinin 3. yılına bakmaktayız. Saha çalışmalarında yapılan görüşmelerde kocaman bir “ama” görmekteyiz.

“Binalar çok hızlı yapılıyor ama depremzedelerin ödeyeceği fiyat belli değil.” “Toplu konutlar tamamlanıyor ama insanlara yuva olamıyor.” “Konteynır kentler boşaltılıyor ama nereye gidileceği belli değil.” “Sağlık kurumları inşa ediliyor ama çalışacak insan bulunamıyor...” Sürekli birileri bir şey yapıyor ama sorunlar daha da katmerleşiyor, derinleşiyor ve kronikleşiyor. Yapılanlar ve sorunlar depremzedelerin zihninde sürekli olarak yeniden ve yeniden yaşanıyor, duygularına yansıyor. Deprem bölgesindeki bu çelişkili ruh halinin temelindeyse; depremzedeler için yeni bir yaşam alanı kurmak yerine inşaatı tercih eden, “kamusunu çoktan kaybetmiş” devleti görmekteyiz.

Bu çelişkili ruh halinde katmerleşen, derinleşen, kronikleşen sorunlar da yaşam alanı yerine inşaatın tercih edilmesinin yansımaları. Altyapı, devam eden barınma, ulaşım trafik, sosyal yaşam alanları en çok dile getirilen, en yakıcı sorunlar. Ekonomi, pahalılık, işsizlik, eğitim sorunları... Liste kamusal hizmetlerle devam ediyor ama hepsi toplum psikolojisinde görünür hale geliyor:

“Hiçlik hissetmiyorsunuz ama bir boşluk var önünde. Ve herkes sizin gibi. Çok ilginç. “Şöyle bir durum oluştu. Depremden sonra mesela bir ay geçiyor. Bir şey hissediyorsunuz. Birileriyle sohbet ediyorsunuz. Bakıyorsunuz o da aynı şeyi hissediyor. Aynı kelimeleri, aynı cümleler kullanıyor. Aradan 5-6 ay geçiyor. Farklı bir şeyler düşünmeye başlıyorsunuz. Sohbet ediyorsunuz. Bakıyorsunuz karşıdaki insan da aynı şeyleri söylüyor.” (Derinlemesine Görüşme-Malatya)

Bu sorunlar içerisinde en görünür olanıysa deprem bölgesindeki “makyajlanmış kentler”. Bir bayrama, kutlamaya hazırlanır gibi 6 Şubat’a hazırlanan, temizlenen, süslenen caddeler depremzedelik gerçeğinin neye dönüştüğünü gösteriyor.

“...her şey yolundaymış her şey güzelmiş gibi bir yansıma karşılık buldu medyada. Biz şimdi sil baştan, buranın böyle bir gerçeklik olmadığı, kendimiz yeniden anlatma gerçeği var burada. Böyle bir şeyin içinde yaşamıyoruz, böyle devam etmiyor hayat. Bunun şey kısmı var; elektrik gidiyor üç gün yok, su gidiyor akşama kadar yok... (Hatay Sağlık Emekçileri Odak Grubu)

Oysa, deprem ikincil travmalarıyla öldürmeye, engelli bırakmaya, hastalandırmaya devam ediyor, sosyal cinayetler sürüyor: trafik (motosiklet) cinayetleri, işçi cinayetleri, kadın cinayetleri, ergen ve çocuk cinayetleri (bağımlılık, akran zorbalığı), gıda güvencesizliği, toz vb. tehditlere bağlı beklenen bulaşıcı olmayan hastalık epidemisi vb. Halk sağlığı diliyle önlenabilir erken ölümler, yeti yitimleri, yaşam yılı kayıpları...

Tüm bunlar Şubat 2023 depremleriyle bir kentin, bir mahallenin, bir ASM’nin, bir evin yıkılmasının inşaat yaparak halledilemeyeceğini, toplumsal sorunlar olduğunu göstermektedir:

“...demeye çalıştığım, bakış açısını değiştirmedığımız sürece istediğimiz kadar yapım tekniklerini geliştirelim, cebimize para da koyalım; sonuç hep aynı yere evrilir (Derinlemesine Görüşme-Malatya)”

“Psikososyal İyilik Hali” alt başlığıyla ve nitel saha çalışmalarıyla yürüttüğümüz TTB-SES Şubat 2023 Depremleri 3. Yıl Değerlendirme Raporumuzu sunuyoruz:

Bu çalışma sahada aktif çalışan sağlık ve sosyal hizmet emekçilerinin deneyimleri, Türk Tabipleri Birliği ve tabip odalarının gözlemleri, psikiyatrların değerlendirmeleri ve literatür taraması birlikte gözetilerek hazırlanmıştır. TTB ve SES üyeleri tarafından yarı yapılandırılmış bir rehber eşliğinde yürütülmüştür. Adıyaman, Hatay ve Malatya’da 36 bireysel derinlemesine görüşme; Adıyaman, Hatay, Malatya, Gaziantep ve Kahramanmaraş’ta 12 odak grup görüşmesi (sosyal hizmet emekçileri, sağlık emekçileri, asistanlar, sağlık öğrencileri ve kamu emekçileri ile) gerçekleştirilmiştir. Amacımız yaşanan sorunlar hakkında derinlemesine bilgi sahibi olmak olduğu için niceliksel değil niteliksel araştırma yöntemi tercih edilmiştir.

Saha çalışmalarının öne çıkan sonuçları:

Bu çalışma 6 Şubat depremlerinin üçüncü yılında, afetin psikososyal etkilerinin zamanla azalmadığını; aksine birçok alanda kronikleşerek gündelik yaşamın kalıcı bir parçası haline geldiğini göstermektedir. Gerçekleştirilen bireysel derinlemesine görüşmeler, depremin çok sayıda kişi için “**geride kalmış**” bir olay değil; hâlâ süren, kapanmayan ve her gün yeniden deneyimlenen bir süreç olarak yaşandığını ortaya koymaktadır. Odak grup çalışmalarında da “**deprem geride kalmış bir olgu değildir**” tanımlaması bulunmakla birlikte, depremin etkilerinin zamansal olarak karşılaştırmalı bir bağlamda değerlendirme eğilimi öne çıkmaktadır.

Bireysel derinlemesine görüşme yapılan katılımcılar depremin 3. yılında iyilik halini çoğunlukla; mutluluk, huzur ya da “iyi hissetme” gibi bireysel duygularla değil; ayakta kalabilme, kimseye muhtaç olmama, günü çıkarabilme ve ertesi güne dair kaygıyı yönetebilme üzerinden tanımlamaktadırlar. Bu tanım, ruh sağlığının yalnızca bireysel bir mesele olmadığını; barınma, geçim, sağlık, bakım yükü ve kamusal süreçlerle doğrudan ilişkili olduğunu açık biçimde ortaya koymaktadır. Odak grup görüşmelerindeki tanımlamalarsa, gündelik hayatın yeniden inşası, temel ihtiyaçların karşılanabilmesi, yaşam rutininin sağlanması, güvenlik ve barınmanın sağlanması, mesleki ve sosyal yönden iyilik hali şeklinde psikolojik açıdan gruplandırılmıştır. Ancak görüşmelerdeki genel ruh halinin olumsuz olması dikkat çekmektedir.

“İyi olma kelimesini unutalı çok oldu aslında...” (Hatay Sağlık Emekçileri Odak Grubu)

Bireysel derinlemesine görüşmelerde ve odak grup görüşmelerinde birçok katılımcı, “**6 Şubat’ta kalmış olma**” halini tarif etmiş; kamyon sesi, inşaat gürültüsü, yol bozuklukları gibi çevresel uyaranların deprem anını sürekli yeniden çağırdığını ifade etmiştir. Bu durum, afetin yalnızca zihinsel bir hatırlama değil; bedensel, duyuşsal ve mekânsal olarak yeniden üretilen bir deneyime dönüştüğünü göstermektedir.

Afetin üzerinden geçen zamana rağmen deprem bölgesinde öne çıkan sorunlar, kronikleşen altyapı yetersizliklerinden derin psikososyal travmalara, sağlık sistemindeki tıkanıklıklardan toplumsal dönüşüme kadar çok geniş bir yelpazeye yayılmaktadır. Tüm görüşmelerde kentsel altyapı, kamu hizmetleri ve barınma krizleri, iyilik haline yönelik en sık dile getirilen tehditler olmuştur. Fiziksel yaşam koşullarının iyileşmemesi, depremin etkilerini sürekli taze tutan bir hatırlatıcı bir işlev (tetikleyiciler) görmektedir. Bu sorunlar iyilik halinin oluşmamasının başlıca sebepleri arasındadır.

Barınma yalnızca “bir çatıya sahip olma” meselesinin ötesindedir. Barınmanın geçici hali olan konteynır yaşamı; bağımlılık, şiddet ve suç koşullandırmakta, kiracılık, toplu konutlar, yerinde dönüşüm süreçleriyle birlikte aidiyet kaybı, sıkışmışlık ve kalıcı belirsizlik hissi üretmektedir. Devam eden inşaatlara da bağlı olarak süren altyapı çalışmaları, başta bozuk yollar ve ulaşım zorlukları; elektrik, internet kesintileri; temiz suya erişim ve su kesintileri ile

kanalizasyon gibi sorunlar hem fiziksel yaşamı hem de ruhsal iyilik halini doğrudan etkilemektedir.

“Yani ev bizim için aslında güvenli ortamımızdır. Deprem aslında bizim evlerimizi sarsmakla birlikte... güven duygusunu çok büyük ölçüde sarstı.” (Kahramanmaraş Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Odak Grubu)

“Alternatif olarak sunulan yol bile artık o kadar kötü duruma gelmiş ki alternatif yol ortadan kalkmış, alternatif değil, çile yoluna dönmüş.” (Hatay Sağlık Emekçileri Odak Grubu)

“...elektrik kesintileri nedeniyle bir sürü sorun ortaya çıkıyor. Maddi sorunlar...yani para değil. Televizyonun çalışmaması, telefonun çalışmaması, iletişimin kesilmesi, ısınmıyorsun, ısınamama sağlık sorunlarına neden oluyor. Bunlar üst üste bindiği zaman psikolojik baskı oluşuyor.” (Hatay Kamu Emekçileri Odak Grubu)

Kamusal süreçlere dair belirsizlik ve adalet duygusunun zedelenmesi, psikososyal iyilik halini derinlemesine etkileyen bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Bilgiye erişememe, sık değişen kurallar, başvuru süreçlerindeki karmaşıklık ve uzun yargı süreçleri, bireylerde güvensizlik ve yıpranma yaratmaktadır. Bazı gruplar —engelliler, bakım verenler, Dom/Abdal toplulukları— bu süreçlerde kendilerini daha görünmez ve dışlanmış hissettiklerini ifade etmektedirler. Odak grup görüşmelerindeyse yapısal bir ayrımcılık anlatısı mevcuttur. Bez parası veya elektrik yardımı almak isteyen yatalak ve Alzheimer hastası yaşlıların, sistemsizlik nedeniyle bizzat kurumlara gelmeye zorlanması örneğinde olduğu gibi, bu toplumsal kesimler "görünmez bir eziyete" mahkûm edilmektedir.

Geçim ve yoksullaşma, bireysel görüşmelerde yaygın olarak belirtilmiştir. Katılımcılar, çalışmaya devam etseler dahi artan kira, gıda ve temel ihtiyaç fiyatları nedeniyle yaşamın “yeniden başa sardığını” ifade etmektedirler. Kırsal alandaki taş ocakları, istimlake bağlı toprak, zeytin ağacı ve hayvan kaybı; yalnızca bugünkü gelir kaybı değil, mülksüzleşme üzerinden geleceğin de elden çıkması olarak değerlendirilmektedir. Bu kayıplar, tarımsal üretime devam edememe, dolayısıyla işçi olarak çalışmak zorunda kalmaya zorlamaktadır.

“Fabrikayı kapatıyorlar burada, bizim topraklarımızı fabrika gibi düşünmek gerekir.” (Bireysel Görüşme-Hatay)

“...benim şu an 2,5 dönüm kamulaştırıldı, gasp edildi, kamulaştırılmadı, gasp edildi.” (Bireysel Görüşme-Hatay)

Yapılan odak grup görüşmelerinde deprem sonrası toplumsal ilişkilerin ciddi bir dönüşüm geçirdiği, ilk dönemdeki yoğun dayanışma ruhunun yerini zamanla bireyselleşme, öfke ve

güven kaybına bıraktığı görülmektedir. Görüşmelerden hareketle toplumsal ilişkilerdeki temel değişimler şu başlıklar altında toplanmıştır: **Dayanışmadan Bireyselleşmeye Geçiş, Komşuluk İlişkileri ve Mekânsal Yıkım, Aile İçi Dinamikler, Toplumsal Güven Aşınması.**

“Eşinizle olan ilişkiniz, anne babanızla olan ilişkiniz, kardeşinizle olan ilişkiniz tamamen ev arkadaşılığına dönüşüyor.” (Hatay Kamu Emekçileri Odak Grup Görüşmesi)

Toplumsal cinsiyet boyutu, bireysel görüşmelerdeki tüm süreçleri kesen temel bir eksen olarak ortaya çıkmaktadır. Kadın katılımcılar, deprem sonrası dönemde çoklu ve güvencesiz emek, artan bakım yükü ve duygusal sorumlulukları aynı anda taşımak zorunda kaldıklarını ifade etmektedirler. “Güçlü olmak zorunda kalma” hali, kadınların kendi ihtiyaçlarını geri plana itmesine yol açmakta; bu durum iyilik halini daha da daraltmaktadır. Odak grup görüşmelerindeyse, toplumsal cinsiyet eşitsizliği bireysel görüşmelerden farklı olarak kamusal hizmetlere erişimdeki eşitsizlikler çerçevesinde derinleşen bir kriz alanı olarak öne çıkmaktadır.

“Temizlik yapamıyorum. Çünkü ben temizlik yapıyorum arkadan toz geliyor... Temizliğe doyamıyorum. Toz içindeyim.... Deprem bunu iki kat daha çok artırdı.” (Bireysel Görüşme-Hatay)

Çocuklar ve gençler, bireysel görüşmelerde en kırılgan gruplar arasında yer almaktadırlar. Eğitimden kopma, sınıf düzeyi gerilemesi, uygun yaşam ve çalışma alanlarının yokluğu ile gelecek belirsizliği sıkça dile getirilmektedir. Bazı çocuklar için çocukluk, erken yaşta sona ermiş; gençler açısından ise riskli davranışlar ve umutsuzluk daha görünür hale gelmiştir. Odak grup görüşmelerindeyse, çocuklar ve gençlerle ilgili konteynır yaşamının sorunları, suça sürüklenme, erken yaşta işe başlama ve MESEM’ler, bağımlılıklar, akran zorbalığı ve bunun yanında taciz, istismar konuları da öne çıkmıştır.

“...konteynır kenttekiler çocukları için diyor ki ‘gecenin birinde ikisine kadar eve gelmiyor.’ Yani ev değil ki o eve gelsin.” (Adıyaman Sosyal Hizmet Emekçileri Odak Grubu)

Sağlık ve sosyal hizmet alanında hizmeti üretenler ve yararlananların sorunları bireysel görüşmeler ve odak grup görüşmeleri ekseninde kristalize hale gelmiştir. Bireysel görüşmelerde hekim eksikliği (plastik cerrahi, fiziksel tıp ve rehabilitasyon, onkoloji gibi bazı branşlarda uzman eksikliği), randevu sisteminin işlememesi, sevk ve nakiller, ulaşım güçlükleri öne çıkmaktadır. Katılımcılar, sağlık sorunlarının zamanında müdahale edilemeden ağırlaştığını; bazı durumlarda hayati risklere yol açtığını aktarmaktadırlar. Psikososyal destekler ise çoğunlukla süresiz, kısa vadeli ve yarım kalan hizmetler olarak

deneyimlenmektedir. Bu durum, destek arama isteğini zayıflatmakta ve ruhsal yükün bireylerin omzunda kalmasına yol açmaktadır.

“...müdürlüğün kendi bir grubu var. İşte içerisinde yine aile hekimlerinin falan da bulunduğu. Halk Sağlığı Başkanı bütün ASM'ler açık olsun diye mesaj attı... Beraberinde o mesaj enkaz altındaki doktor arkadaşlara da gitti.” (Kahramanmaraş Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Odak Grubu)

“...Şu an inanılmaz, sürekli bir poliklinik değişimi, personel değişimi, sürekli bir curcuna, bir düzen oturtamıyorsun. Mesela sen muayene odasını ayarlamışsın, çalışmaya başlıyorsun, sekreterin vb., çalışıyorsun bir bakıyorsun, sekreter değişmiş, odan değişmiş, servisin değişmiş, başhekimin değişmiş. Bir hastanede 3-4 başhekim değişir mi? Sürekli düzensizlik var, en büyük sıkıntı. (Hatay Sağlık Emekçileri Odak Grubu)

“...acil servise hasta başvurur, hastaya yatak bulabilmeniz ya da sevk edebilmeniz bazen 48 saati geçer. Hastayı opere edeceksiniz, servise yatırmışsınız ya da yoğun bakım ihtiyacı olacağı için yoğun bakımda yeriniz yoktur, bir hastanın ex olmasını ya da servise alınmasını beklemek zorundasınız. Hastayı ameliyat edebilmek için.” (Hatay Sağlık Emekçileri Odak Grubu)

Odak grup görüşmelerindeyse, deprem bölgesindeki sağlık sistemi, afetin üçüncü yılında hem kurumsal altyapı yetersizlikleri hem de sağlık emekçilerinin yaşadığı derin tükenmişlik ve hizmete erişim engelleriyle büyük bir kriz içerisinde. Bu krizin bileşenleri **Sağlık Kurumlarının Durumu, Altyapı, Sağlık Hizmetlerine Ulaşılabilirlik, Sağlık Emekçilerinin Yaşadığı Sorunlar** başlıklarında toplanmıştır. Bu başlıkların altındaysa oldukça uzun bir liste yer almaktadır: Mahremiyet kaybı, fiziksel güvenlik ve hijyen, kapasite yetersizliği, konteynır hizmet birimleri, uzmanlık ve bakım eksikliği, defansif tıp, erişim ve randevu sorunu, kıskırtılmış sağlık hizmeti talebi, ambulans kötüye kullanımı, depremzede çalışan gerçeği, tükenmişlik, idari baskı, mobbing, şiddet, güvensizlik, istifalar ve beyin göçü, tıp eğitimi krizi, staj mağduriyetleri vb.

Kurumsal altyapı yetersizlikleri, hizmet modelindeki köklü değişimler ve sosyal hizmet emekçileri üzerindeki ağır psikolojik yük nedeniyle, sosyal hizmetler alanı çok boyutlu bir krizle karşı karşıyadır. Sosyal hizmetin sosyal yardım odaklı ve bağımlılık yaratan bir yapıya dönüşmesi sorunların kök nedeni olarak dile getirilmiştir. Sosyal hizmet emekçilerinin depremzede olma halinin görmezden gelinmesi, ikincil travmaları, duyarsızlaşma, tükenme ve ihmal edilme hissi, nitelik yerine niceliğin önemsenmesi, lojistik ve ekipman eksikliği ve deprem sonrası artan sosyal riskler ile buna bağlı artan iş yükü, depremin 3. yılında sosyal hizmet emekçilerinin öne çıkan sorunları olarak ifade edilmiştir.

"Biz Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nı da bir tık eleştirecek olursak, aslında o bakanlık bünyesinde çalışıyorum ama bizler mesela psikososyal destek ekibine alınırken hepimiz seçilerek alındık ama detaylı bir şekilde seçilmedik aslında. Yani afet planına uygun bir meslek elemanı mıyız? Nasıl baş edeceğiz? Nelere odak noktası olarak çalışacağız?" (Kahramanmaraş Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Odak Grubu)

"...Bizim müdürlüklerde veya çalıştığımız yerlerde kart basıyoruz ya. Bir gün şeyi dile getirdim. Kartı basıyoruz. Kart işte, makine teşekkürler diyor. Ben de rica ederim deyip çıkıyorum. Bunu müdürlere söylemiştim. Bize teşekkür eden tek bir şey var. O da bu makinedir. Hakikaten bizi kimse sormadı." (Kahramanmaraş Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Odak Grubu)

Deprem bölgesindeki bireyleri ve toplumu, depremden sonraki 3 yıl boyunca ayakta tutanlar; **geleneksel (enformel) sosyal ağlar, meslek dayanışması, kültürel ritüeller ve hayatın normale dönen parçaları** gibi direnç odakları etrafında şekillenmiştir. "Buraları biz toparlayacağız" düşüncesindeki vefa duygusu, şehri terk etmeyen toplumun ve kamu emekçilerinin gösterdiği özverili tutum, sistemdeki boşlukları kapatarak hizmetin sürmesini ve dolayısıyla toplumun ayakta kalmasını sağlamıştır.

"Biz depremden önce neleri değerli buluyorduk yaşama tutunmak için? Şimdi neyi değerli buluyoruz? Ben kendi çocuklarıma daha çok sarılıyorum, onlar bana daha çok sarılıyor." (Malatya Kamu Emekçileri Odak Grubu)

Deprem bölgesindeki krizin aşılmasına yönelik sunulan çözüm önerileri; altyapı, sağlık yönetimi, sosyal hizmet politikaları, emekçi hakları ve eğitim başlıklarında toplanmıştır. Tüm öneriler katılım ve afet yönetiminin demokratikleşmesi üzerinedir. Yürütülen çalışmalar hakkında şeffaf bilgi ve yerel toplumsal dinamiklere yönelik planlama talebi de öne çıkmaktadır. Konutlarla ilgili olarak hak temelli bir yaklaşımın bulunduğu, kiracılar, düşük gelirli öncelikli olmak üzere ihtiyacı olan tüm vatandaşlara ücretsiz konut verilmesi söylemi dikkat çekmektedir.

Bireysel görüşmelere dayalı ilk bulgular, afet sonrası iyileşmenin kendiliğinden ve zamanla gerçekleşmediğini açıkça göstermektedir. Psikososyal iyilik hali, ancak barınma, geçim, sağlık, adalet ve toplumsal bağların birlikte ele alındığı bütüncül politikalarla mümkün olabilecektir. Aksi halde, deprem sonrası yaşanan sorunlar geçici değil; kronikleşmiş bir toplumsal ruhsal yük olarak varlığını sürdürmeye devam edecektir. Odak grup görüşmelerinde benzer bulgular öne çıksa da katılımcıların hem deprezede hem de bizzat kamu hizmetinin üreticileri olmaları ruhsal durumları üzerinde çok yoğun bir baskı kurmaktadır. Kamu hizmetlerindeki kriz ve demokratik katılımın önünün kesilmesinin kronikleşmiş toplumsal ruhsal yükünü daha çok üzerlerinde hissetmektedirler.

“Depremi yakınlarını kaybedenler, engelliler için devam ettiği” söylemleri tam da depremin erken dönemindeki güçlü dayanışmanın bireyselliğe dönmesine benzemektedir. Bu psikososyal iyilik halinin bireysel düzlemde ele alınmasına örnektir. Depremin erken dönemine ait dayanışma ve toplumun kendine ait eşitlikçi ve dayanışmacı değerlerinin canlandırılması psikososyal iyilik ve toplumsal sağlık için olmazsa olmazdır.

“Bir şey ekleyeceğim. Bu çekirdek kavramı, depremden sonra ben herhalde onca şeyle ilgilendim. Hiçbir kavram beni bu kadar yaralamadı. Çekirdek aile kavramı ilk defa depremlerle, depremden sonra karşılaştığım bir durum. Mesela çekirdek ailemden birini kaybettin mi? Yani sadece benim yeğenlerim ya da eşimin yeğenleri diye bir kaide yok bizde... biz birlikte yaşadık. Benim için yeğenlerim demek, çocuklarım demek.” (Bireysel Görüşme- Hatay)

Depremin 3. yılı biterken ana tema olarak ele aldığımız “psikososyal iyilik” hali için direnme iyileştirici işlev görmüştür. Her ne kadar toplum bu direnmenin karşılığını alamadığını, “umutsuzluğa”, “geçici moral bozukluğuna” yol açtığını belirtse de bu durum toplumun siyasete katılımı, sermaye-devlet gerçekliği ile karşı karşıya gelinmesi, kamunun yeniden inşası yönünde kafa yormaya başlanması açısından kritik önemdedir. Bunun yanında yeni kurulan dernekler ve kooperatifler, toplumun öz örgütlenmelerinin devamlılığı, “TTB-SES Deprem Koordinasyon Merkezi” gibi toplumu bir araya getirmek ve kendi kaderi hakkında söz sahibi olmak için mekânsal bir işlev görmüştür. Bu rapor, deprem bölgesi yerel tabip odaları ve SES şubelerinin ciddi katkıları ile hazırlanmıştır. Bu durum hem psikososyal iyilik hali için yerelin örgütlü müdahalesinin iyileştirici rolüne örnektir, hem de kentin yeniden inşasında umudun tüm canlılığı ile var olduğunun göstergesidir.

Depremin üçüncü yılı biterken toplumsal sağlık için “unutmayacağız, affetmeyeceğiz, helalleşmeyeceğiz” diye haykırmaya devam edeceğiz.

Türk Tabipleri Birliği
Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası

2. YÖNTEM

Amaç

Üçüncü yıl raporu için kronikleşen sorunların toplum ruh sağlığına yansımaları üzerinden ele alınması hedeflenmiştir. Deprem bölgesinde üçüncü yılın tamamlanmasına karşın erken dönemden bu yana devam eden, yeni eklenen ve derinleşen çok sayıda sorun dikkat çekmektedir. Tüm bunlar toplumda geleceksizlik ve umutsuzluk duygularının perçinlenmesine katkı sağlamaktadır. Bununla birlikte hala toplumu diri tutan iyileştirici faktörler de bulunmaktadır. Toplumun kendini sağaltma gücünü harekete geçiren toplumsallıklar, direnişler, dayanışmalar, depreme yönelik yeni örgütlenmeler ve bunların kalıcılaşması yanında geleneksel toplumsal bağlar (kültürel, dini vb.) toplumu diri tutmakta, ayakta kalmayı ve geleceği inşa etmede baskı oluşturmaya da katkı sağlamaktadır. Bu perspektifle, afetin iyileşme döneminde psikososyal iyilik halini tehdit eden ve iyileştirici faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem

Toplumsal iyilik (psikososyal iyilik) hali, tehdit eden ve iyileştiren faktörler birden fazla yöntem ile araştırılmıştır. Bunlar şunlardır:

- **Şubat 2023 Depremleri Değerlendirme çalışmaları:** 6.aydan bu yana, sürekliliği olan çalışmalardır. Bu çalışmalarda Şubat 2023 Depremleri Değerlendirme Formu ile saha incelemesi yapılmakta toplumsal sağlık, sağlık ve sosyal hizmetler ve emekçilerinin durumu, toplumun kendini sağaltma gücü ortaya konmaya çalışılmaktadır. Bu form 6., 12., 18., 24. ve 30. ay incelemelerinde çok az değişikliklerle doldurulmaya devam edilmiştir. Üçüncü yılda da bu formdan yararlanılmıştır. Form yerel tabip odaları, yerel SES şubeleri, ASHYA tarafından doldurulmuştur. İlgili kısımlar için TTB kollarından da destek alınmıştır.
- **Psikososyal iyilik haline yönelik niteliksel bir çalışma** ASHYA tarafından yürütülmüştür. Bu çalışma ASHYA komisyonunda yer alan üyeler ve yerel TO ve SES üyeleri tarafından gerçekleştirilmiştir.
- **Kurum gezileri:** Yerel tabip odaları ve SES şubeleri, ASHYA, TTB ve SES Genel Merkezi tarafından gerçekleştirilmiştir.
- **Literatür çalışmaları:** ASHYA tarafından yürütülmüştür.

- TTB'nin değişik organları (kollar, UDEK, TÖK vb.) ve SES tarafından yürütülen çalışmalara da raporda yer verilmiştir.

Niteliksel Çalışma

- Psikososyal sağlıksızlık göstergeleri, psikososyal iyiliği tehdit eden ve iyileştiren faktörleri belirlemek için niteliksel çalışma yapılmıştır. Çalışma ASHYA koordinasyonunda yerel tabip odaları ve SES tarafından yürütülmüştür. Sağlık ve sosyal hizmet emekçileri veri toplama sürecine dahil edilecektir. Veri toplama öncesi pilot çalışma gerçekleştirilmiş, veri toplayacak kişilere eğitim yapılmış, görüşme içeriği ve dikkat edilecekler paylaşılmıştır. Sahadan elde edilen veriler birlikte değerlendirilmesi ve 3. yıl temasına katkı vermesi hedeflenmiştir.
- Anahtar kişilerle derinlemesine görüşme ve odak grup görüşmesi yöntemleri kullanılmıştır.
- Yarı yapılandırılmış form için literatür incelemesinin yanında yereller (tabip odaları - SES) ile görüşmeler ve toplantılar gerçekleştirilmiştir. Hazırlanan form ortak değerlendirme ile son hali verilmiş ve veri toplama sürecine geçilmiştir.
- Niteliksel çalışma Antakya, Adıyaman, Malatya, Kahramanmaraş ve Gaziantep illerinde gerçekleştirilmiştir.
- Niteliksel çalışma üç grup-topluluk ile yürütülmüştür: 1. Toplum (kadınlar-anneler, gençler-öğrenciler, yetişkin erkekler, küçük üretici çiftçi köylüler vb.), 2. Sağlık ve sosyal hizmet emekçileri ve öğrencileri, 3. Kamu emekçileri.
- Saha incelemeleri ve niteliksel çalışma 2026 yılının ocak ayında gerçekleştirilmiştir.

3. GİRİŞ: ARKA PLAN

Afetin İyileşme Döneminde Psikososyal İyilik

Afetlere yönelik güncel yaklaşımlar, “*afetin sadece toplum içerisinde tanımlanabilen bir olgu olduğunu göstermektedir*”¹. Kavramın bu şekilde tanımlanması afetlerin toplumla olan ilişkisini göstermekle birlikte, afetlerin toplumsal alan içerisinde ne kadar ve nasıl bir yer kapladığını da ortaya koymak gerekmektedir. Toplumsal olaylar olan afetler; doğal olayların yarattığı “tehlike”lerin sonuçları olmaktan çok bu tehlikenin **belirli bir toplumda tarihsel olarak birikmiş “kırılganlık” (yaralanabilirlik, savunmasızlık vb.) örüntüleriyle kesişmesiyle açığa çıkan süreçlerdir** ². Afet alan yazınında dayanıklılıkla birlikte sıkça kullanılan kırılganlık kavramı, afetlerden kimin ne ölçüde zarar görebileceğini belirleyen özelliklerle ilişkilidir. Bu belirleyici özellikler yoksulluk, istihdam, gibi sosyo-ekonomik belirleyiciler, koordinasyon, kapasite gibi yönetsel (yönetmel) ve kurumsal belirleyiciler, plansız kentleşme gibi mekansal belirleyiciler, yaş, cinsiyet gibi demografik belirleyiciler vb. başlıklarda örneklendirilebilir³. Afetten etkilenmenin toplumsal süreci ve belirleyicileri göz önünde bulundurmak, afetlere karşı alınacak önlemler için yol göstericidir aynı zamanda afetin gerçekleşmesi durumunda etkilenenlerin nasıl korunabileceğini, etkileri erken dönemde belirleyip geri dönüşlü olanlara müdahale etmeyi de olası kılar.

Bu bağlamda afet sonrası iyileşme, altyapının onarımıyla sınırlı teknik bir faaliyet değildir. Toplumsal ilişkilerin, kurumların ve yaşam pratiklerinin hatta afetin kendisi ve etkileriyle ilgili düşünce biçiminin yeniden kuruluşunu içeren çok katmanlı bir evredir. Barınma, kentsel altyapı gibi fiziksel mekanların inşası en göz önünde olan ve kaçınılmaz biçimde gerekli iyileşme dönemi faaliyetleridir. Bunun yanında sağlık, sosyal hizmetler, eğitim, ulaşım gibi kamu hizmetlerinin de afet sonrası gereksinimler göz önüne alınarak yeniden organize edilmesi gereklidir.

1 TTB-SES, (2025), Şubat 2023 Depremleri 30. Ay Değerlendirme Raporu, ss:16.

2 Smith, O. A. (2002), “Theorizing disasters: Nature, power, and culture”, S. M. Hoffman & A. Oliver-Smith (Edt.), Catastrophe & Culture: The Anthropology of Disaster (ss. 23–47). School of American Research Press: Sante Fe.

3 UNDRR, Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015 – 2030,

https://www.preventionweb.net/files/43291_sendaiframeworkfordrren.pdf?startDownload=true, Erişim Tarihi: 05.01.2026

Afet sonrası iyileşme dönemleriyle ilgili en çok dile getirilen “Öncekinden Daha İyisini İnşa Etmek” söylemi, afet risklerine karşı daha dirençli bir topluma işaret etmekle birlikte topyekün bir toplumsal değişimi de içermektedir³. Afete yol açan toplumsal “kırılğanlıkların” giderilmesi gerekliliği bu anlama gelmektedir. Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi’nde (2015–2030) bu ilkedен yola çıkılarak yapılan tanımlamaysa şu şekildedir: *“Afetlerden etkilenen bir topluluğun veya toplumun geçim kaynaklarının ve sağlığının yanı sıra ekonomik, fiziksel, sosyal, kültürel ve çevresel varlıklarının, sistemlerinin ve faaliyetlerinin, sürdürülebilir kalkınma ve “daha iyi yeniden inşa etme” ilkeleriyle uyumlu olarak, gelecekteki afet riskini önlemek veya azaltmak amacıyla restore edilmesi veya iyileştirilmesi”*.⁴

Afet alan yazınında iyileşme dönemine yönelik tanımlamada bir uzlaşma olsa da zamanlama ve alt dönemlere ayırma konusunda tartışma sürmekteyse de Hass’ın⁵ afet sonrası dönemlendirme çalışmaları en sık kullanılan referanstır. Bu çalışmada afet sonrası dönemler hedefler ve yapılması gerekenler bakımından şu şekilde bölümlere ayrılmıştır: **1-Acil müdahaleler. 2-Onarılabilir olanın restorasyonu. 3-Yıkılanın işlevsel ikamesi amacıyla yeniden inşası. 4-Anma, iyileştirme ve kalkınma hedefli yeniden inşa.** Bu dönemler birbirlerinden kesin çizgilerle ayrılmadığı, iç içe bir yapı izlediği ve her takip eden dönemin bir öncekinden çok daha uzun bir dönemi kapsadığı belirtilmiştir.

Hem tanımlama hem alt dönemlere ayırma hem de uygulama açısından afet sonrası dönem hemen her zaman karmaşık bir süreçtir. Çok uzun zaman alması ve etkilenen sakinler için asla yeterince hızlı olmaması gibi sorunlar sıralanmaktadır. “Öncekinden daha iyisini inşa etmek” içinse “beklentilerin belirlenmesi, hızlı olduğu kadar adil bir sürecin yürütülmesi, önceden var olan sorunların iyileştirilmesi, kurumlar arası ilişkilerin güçlendirilmesi” önerileri verilmektedir⁶. Ancak iyileşme dönemi her ne kadar düzenli ve tahmin edilebilir gibi görünse de süreç tahmin edildiğinden çok daha karmaşık biçimde ilerler. Çalışmalarda belirtildiği gibi “aşırı iddialı planlamalar genellikle ters etki yaratır”⁷. İyileşme dönemi planlamaları ve uygulamalarından temel beklenti genellikle eski duruma dönüş olsa da bu mümkün değildir. Yeni bir normalliğin inşası temel stratejidir⁸.

4 UNDRR, (2025), Sendai Framework Terminology on Disaster Risk Reduction, Defination: Recocery, <https://www.undrr.org/terminology/recovery>, Erişim Tarihi: 05.01.2026

5 Haas, J. E., Kates, R., Bowden M., (1977), Reconstruction Following Disaster, MIT Press. Ss: 1

6 Johnson, L.A., Olshansky R. B., (2016), After Great Disasters How Six Countries Managed Community Recovery, (Policy Focus Report), Lincoln Institute of Land Policy,

7 Rubin ve Barbee çalışmalarında bu durumu Amerika’daki federal ve yerel idareler arasındaki koordinasyon sorunları ve farklı yönetsel düzlemlerin yapılarına bağlamaktadır. Ancak bu durum afet yönetiminin çoklu kurumsal ve aktör içeren yapısı nedeniyle genelleştirilebilir.

Rubin, C, Barbee, B. (1985) Disaster Recovery and Hazard Mitigation: Bridging the Intergovernmental Gap, Public Administration Review, Jan., vol:45, pp. 57-63

8 Mooney, F.M. vd. (2011), “Psychosocial Recovery from Disasters: A Framework Informed by Evidence”, New Zealand Journal of Psychology S.40, C. 4., ss:27

“Afetler bir yandan karmaşık maddi olaylar olarak var olurken, öte yandan birbirine geçmiş ve çoğu zaman çatışan çoklu toplumsal ve kültürel inşa süreçleri olarak da var olur. Dolayısıyla toplumsal iyileşme, yapıların ve altyapı unsurlarının, ekosistemlerin, örgütlerin ve kurumların, ekonomik faaliyetin ve kültürün iyileşmesiyle ayrılmaz biçimde bağlantılıdır; bu da iyileşmeyi gerçekten bütüncül bir süreç hâline getirir”⁹.

Maddi Yeniden İnşa (barınma, altyapı, geçim) ve **Kurumsal Yeniden Örgütlenme** (sağlık ve sosyal hizmetler, yerel yönetimler, vb. gibi kamu hizmetleri) iyileşme döneminin genel uygulamaları olarak karşımıza çıksa da bu döneme asıl karakterini kazandıracak olan gündelik hayatın ve toplumsal bağların yeniden kurulması olan **psikososyal iyileşmedir**.

Toplumsallaşmış psikolojik sorunların iyileşme döneminde daha belirginleşmesi¹⁰, başka bir deyişle afetlerin psikososyal etkilerinin zamanla derinleşmesi ve yaygınlaşması psikososyal toparlanmayı afet sonrası iyileşme dönemi için kaçınılmaz bir saç ayağı haline getirmektedir. Asli özne olan toplumun ruh sağlığı ve psikososyal iyileşme süreci de yeniden inşanın önemli bir bileşeni olarak göz önünde bulundurulmalıdır¹¹.

İyileşme dönemindeki bu yeni normallüğün inşasındaki nötr tutum inşa edilenin genellikle binalarla sınırlı olmasına, afetzedelerin hem bireysel hem de toplumsal sorunlarının göz ardı edilmesine yatkınlık oluşturmaktadır. Ancak afeti yeniden yaşıyormuş gibi hissetme, afet anı ve sonrasıyla ilişkili kabuslar, olayla ilgili anılardan kaçınma ve aşırı uyarılmışlık hali gibi belirtileri olan **Travma Sonrası Stres Bozukluğu**¹², afet sonrası yaşanan kayıplarla (yakınların ölümü, mal kaybı) yakından ilgili derin bir üzüntü, umutsuzluk, ilgi ve istek kaybı ve enerji eksikliği ile karakterize edilen **depresyon**¹³, ani ve toplu kayıpların yol açtığı, kimi zaman da adaletsizlik, eşitsizlik, gibi toplumsal belirleyicilerle ilişkili olarak karmaşık bir biçimde yaşanan **yas süreci sorunları**, geleceğe dair belirsizlik, artçı sarsıntı korkusu veya yeni bir afet beklentisi ile birlikte de gelişebilen **anksiyete (kaygı) bozuklukları**, **psikosomatik bozukluklar**, **bağımlılık**, **özkiyim**¹⁴ afet sonrası dönemde sıklıkla karşılaşılan ruh sağlığı sorunlarıdır. Hatta afetten etkilenmiş nüfusun %5 ile %15 arasındaki bir kesiminin kalıcı ruhsal sorunlar yaşadığı ve profesyonel yardıma gereksinim duyduğu alan yazıda

9 Kathleen, T., Oliver-Smith, A., (2012), Social Dimensions of Disaster Recovery, International Journal of Mass Emergencies & Disasters, C:2, S: 40, Ağustos, ss:123-146.

10 Mooney, F.M. vd. (2011), “Psychosocial Recovery from Disasters: A Framework Informed by Evidence”, New Zealand Journal of Psychology S.40, C. 4., ss:29

11 Disaster Psycho-Social Care And Socioeconomic Rehabilitation, Indira Gandhi Ulusal Açık Üniversitesi Ders Notları, <https://egyankosh.ac.in/bitstream/123456789/58972/1/Unit4.pdf>, Erişim Tarihi: 05.1.2025

12 Yilmazer E (2025) Psychological distress, resilience, and well-being among survivors of the 2023 Kahramanmaraş earthquakes: a multi-site cross-sectional study. Front. Psychol. 16:1730083. doi: 10.3389/fpsyg.2025.1730083.

Disaster Psycho-Social Care And Socioeconomic Rehabilitation, Indira Gandhi Ulusal Açık Üniversitesi Ders Notları, <https://egyankosh.ac.in/bitstream/123456789/58972/1/Unit4.pdf>, Erişim Tarihi: 05.1.2025

13 Heanoy, E. Vd. (2025). Long-Term Transitional Impact and Mental-Health Consequences of Natural Disasters: A Multi-Site Study. Psychology International, 7(2), 49. <https://doi.org/10.3390/psychoint7020049>

14 Roehrle, B. (2026), The Psychosocial Consequences of Disasters and Ways of Coping, gnmh.de/daten/20200505-Roehrle-the-psychosocial-consequences-of-disasters.pdf. Erişim Tarihi: 03.01.2026.

belirlenmektedir¹⁵. Psikososyal iyilik haliyle ilgili bozucu etkenlerin çeşitleri ve ıreyi etkileme dereceleri tüm depremzedeler için aynı kabul edilmemelidir. Kadınlar, çocuklar, engelliler, yoksul haneler ve azınlık grupları afet sonrası ruh sağlığı sorunları açısından daha yüksek risk altındadır¹⁶.

Psikososyal iyilik hali; yalnızca ruhsal belirtilerin yokluğu değil, güvende hissetme, gündelik rutinin kurulması, anlam ve aidiyet hissi gibi alanları kapsar. Uluslararası alan yazın ve saha deneyimleri, ruhsal iyileşmenin maddi çevrenin yeniden kurulmasından çok daha geniş bir toplumsal-ekonomik bağlam içinde şekillendiğini ortaya koymaktadır. Barınma güvencesi, geçim olanaklarının sürekliliği, kamu hizmetlerine erişim, yönetsel süreçlerin öngörülebilirliği ve adalet algısı, psikososyal iyilik halinin temel belirleyicileri arasında yer almaktadır. Bu alanlardaki aksama, travmanın ikincil etkilerini derinleştirir, özellikle belirsizliğin uzaması, “bekleme hali” ve kontrol kaybı duygusunu pekiştirerek ruhsal yıpranmayı artırır¹⁷. “Psikososyal iyilik halinin sosyal belirleyicileri” yaklaşımı sağlığın sosyal belirleyicileri ve eşitsizlikler bağlamında konuyu ele almaktadır. Afet sonrası ruh sağlığı ile ilgili Norris vd.¹⁸ tarafından yapılan meta analizde belirtilerin bireysel travmadan çok sosyal koşullarla ilişkili olduğu; barınma güvencesi, gelir kaybı ve sosyal destek düzeyinin öne çıkan belirleyiciler olduğu gösterilmiştir. Mao ve Agyapong¹⁹ tarafından yapılan daha güncel bir meta analizde de ruh sağlığı ile ilgili sosyal belirleyiciler cinsiyet, yaş, etnik köken, sosyal destek ve sosyoekonomik durum ile birlikte kamu hizmetlerinin (afet öncesi ve sonrası) ve afet sonrası stresi azaltmaya yönelik politikaların etkili olduğu ortaya konmuştur. Tierney²⁰, afet bölgelerindeki eşitsizliklerin derinleşmesiyle birlikte, psikososyal sorunların yapısal bir nitelik kazandığına dikkat çekmiştir. Afetlerin toplumsal cinsiyet körü politikalarla yönetilmesi de sıklıkla eşitsizlikleri derinleştirme yönüyle ele alınmıştır. Bakım yükünün afet öncesi dönemdekenden de güçlü bir biçimde kadınlara kayması; afetle birlikte şiddetlenen geçim, barınma ve güvenlik sorunlarının kadınlarda depresyon ve kaygıyı artırdığı gösterilmiştir¹².

Sadece eksikliklere ya da yanlışların belirlenmesi ve bunlara müdahaleye dayalı yaklaşım psikososyal iyileşmeyi anlama da yeterli değildir. Tehditlerin yanında iyileştirici faktörlerin

15 Extreme Weather Research Platform (2026), Psychosocial Factors in Disaster Recovery (Policy Brief), ss:5. Roehrle, B. (2026), The Psychosocial Consequences of Disasters and Ways of Coping, gnmh.de/daten/20200505-Roehrle-the-psychosocial-consequences-of-disasters.pdf. Erişim Tarihi: 03.01.2026.

16 Nomura, S. vd.(2016), Social determinants of mid- to long-term disaster impacts on health: A systematic review, International Journal of Disaster Risk Reduction S:16, Haziran, 2016, s: 53-67.

17 National Mental Health Commission, (2025), National Disaster Mental Health And Wellbeing Framework, <https://www.nema.gov.au/sites/default/files/2024-08/28108%20NEMA%20National%20Disaster%20Mental%20Health%20and%20Wellbeing%20Framework%20Fv4.pdf>, Erişim Tarihi: 15.01.2025

18 Norris, F., H. (2002), 60,000 Disaster Victims Speak: Part I. An Empirical Review of the Empirical Literature, 1981—2001, Psychiatry, 65:3, 207-239,

19 Mao, W., Agyapong, V. (2021) The Role of Social Determinants in Mental Health and Resilience After Disasters: Implications for Public Health Policy and Practice, Front. in Public Health, 9:658528. doi: 10.3389/fpubh.2021.658528

20 Tierney, K., (2019), Disaster: A Sociological Approach, Polity Press: Cambridge.

etkisi de göz ardı edilmemelidir. Toplumun iyileşme gücü de psikososyal iyilikte kritik rol oynar. İyileştirici etkenler arasında en sık dile getirileni ve iyileşmenin en önemli belirleyicisi olarak ele alınan afet öncesinde var olan ve sonrasında da sürdürülen güçlü sosyal ağlar olmuştur. Sosyal ağlar, toplumsal dayanışma ağları, yerel örgütlenmeler ve katılım, kamusal mekânların yeniden kurulması, kültürel ve manevi baş etme kaynakları olarak sıralanmaktadır. Bu unsurlar, bireysel baş etme kapasitesini toplumsal zemine bağlar ve umudu yeniden üretir. Sağlığın sosyal belirleyicilerine müdahale yanında sosyal desteğin bir kişinin stres belirtileri üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu gösterilmiştir^{21 22}. Afet sonrası iyileşme modellerinin incelediği çalışmalarda bilgiye erişim, yalnızlık ve mali kaynak eksikliği gibi psikososyal etkenlere müdahalenin bireysel ve toplumsal dayanıklılığı güçlendirmede önemli olduğunu ortaya koyulmuştur²³.

Afet sonrası iyileşme döneminde psikososyal destek çoğu zaman apolitik bir “iyileştirme” faaliyeti gibi sunulur. Oysa hangi ihtiyaçların öncelik sayıldığı, hangi grupların görünür kılındığı ve hangi hizmetlerin sürdürülebilir olduğu, doğrudan güç ilişkilerinin ürünüdür. Güncel resmi yaklaşım olan “daha iyi yeniden inşa etme²⁴” yaklaşımı politik ekonomiyi (üretim, sömürü ve tahakküm ilişkileri) dikkate almamaktadır. Psikososyal iyilik halinin toplumsal gerçekliği görmeyen bir tarzda ele alınması yaşananların anlamlandırılmasını da güçleştirmektedir.

Afetin erken iyileşme evresi, akut müdahale döneminin ardından “normale dönüş” olarak kodlansa da saha deneyimi iyileşmenin doğrusal ve kendiliğinden gerçekleşen bir süreç olmadığını göstermektedir. Aksine iyileşme, maddi yeniden inşa ile psikososyal iyileşme arasındaki gerilimler, yönetsel belirsizlikler ve yapısal eşitsizlikler tarafından şekillenen çatışmalı bir alandır. Bu durum genelde su yüzüne çıkan sorunlarda kendini gösterse de çok daha derindeki çelişkilerden kaynaklanmaktadır.

Şubat 2023 Depremlerinin 3. yılında idarenin depreme bakışı durumu çok iyi göstermektedir. Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği bakanının bütçe görüşmelerindeki konuşmasının bir bölümü aşağıdadır:

“Afetin ilk gününden bu yana ne yapıldı ve sonuçta ne oldu? Ben size kitabın ortasından söyleyeyim. Deprem olunca ‘işte şimdi bittiler’ dediler. ‘Bu enkazın altında kalırlar’ dediler.

21 Arda Z.A., vd. A Literature Review on the Role of Social Determinants in Post-Disaster Public Health. OpenAccess Maced J Med Sci. 2022 Mar 02; 10(F):168-171.

22 Saltzman, L. Y., Hansel, T., C. (2024), Psychological and social determinants of adaptation: the impact of finances, loneliness, information access and chronic stress on resilience activation, Front. Psychol., 26 February 2024, Sec. Health Psychology, Volume 15 - 2024.

23 Saltzman, L. Y., Hansel, T., C. (2024), Psychological and social determinants of adaptation: the impact of finances, loneliness, information access and chronic stress on resilience activation, Front. Psychol., 26 February 2024, Sec. Health Psychology, Volume 15 - 2024.

24 Sendai çerçevesi dahil birçok uluslararası ve ulusal politika belgesi bu yaklaşımı benimsemekle birlikte bu yaklaşımı toplumsaldan, siyasasaldan azade olarak tanımlamaktadırlar.

'Yapamazlar, bitiremezler' dediler. Ama hamdolsun işte bu arkadaşlarımla orada yaşayan 14 milyon afetzede kardeşimizle el ele verdik. Hamdolsun **konutlarımızı** bitirdik. Teslim ettik.²⁵

Depremelerin neredeyse tamamı için "konut" inşası örneğinin verilmesi çok önemlidir çünkü "EV"nin anlamı deprem bölgesindeki toplumsal çelişkiyi ortaya koymaktadır. Pekiyi evin toplumsal anlamı nedir? Depremzedeler için bu nasıl işliyor?

İnsanlığın yerleşme sistemleri kurmadığı Paleolitik Çağa ait mağaralar insanlar için üreme, beslenme, suya erişim, ticaret, barınma gibi işlevlerle sınırlı değildi. Tören merkezi de olması muhtemel bu alanların "*simgeselleşmiş hayal ve sanattan dolu dolu yararlanılarak sosyal hazzın artması için, estetik açıdan büyüleyici olmasının yanı sıra daha anlamlı, daha iyi bir hayata dair ortak bir vizyon*"la, kullanıldığı belirtilmekte "*Ütopya'nın ilk tezahürü*" olarak nitelenmektedir. En başından itibaren "ev" tüm işlevleriyle birlikte toplumsal ve bireysel anlam dünyasında önemli bir yere sahiptir. Neolitik devrim sonrası bu anlam günümüze kadar etki eden bir forma bürünmüş ve çok daha kristalize olmuştur. "Yuva ve anne" neolitik evin, köyün, kültürün neredeyse merkezi konumundaki imgedir. Tarımı toplumsal sistemlerinin merkezine konumlandıran bu toplumların berekete yönelik tüm tanrıların kadın olması bu doğrultudadır. Mısır hiyeroglifinde "ev" veya "kasaba", simgesinin "anne" simgesi yerine kullanılabilmesi bu çıkarımı doğrular niteliktedir²⁶.

İnsanlık tarihiyle birlikte gelişen evin ve uzantısındaki köyün, kasabanın, kentin toplumsal anlamı her yere sinmiştir. Özellikle kapitalizm öncesi toplumlarda bu anlam, evin yönere(doğu, batı, güney, kuzey) göre konumundan, odalar, avlu, ocaklığın birbirlerine göre pozisyonlarına kadar hemen her tasarımın ve kullanımın bir toplumsal anlamı bulunmaktadır²⁷. Kısacası "*ev bizim dünyadaki köşemizdir. Çok kez söylendiği gibi, ilk evrenimizdir. Ev, gerçek bir kozmozdur*"²⁸. Kapitalizmle birlikte tüm bu kozmozda bir dönüşüme maruz kalır ve tüm bu anlamlar üretim mentalitesi içerisinde yeniden biçimlenir.

Binalar, evler, köyler, kentler bir üretim sürecinin çıktıları, metaldür. Mekân hem bütün olarak hem de bina, konut hatta oda olarak meta haline geldikten sonra çok daha karmaşık bir sürecin, sermaye birikiminin konusu olur²⁹. Konut inşaatları bile tek başına devasa bir üretim organizasyonuyken bunlar için yapılacak yeni yollar, altyapılar, ticaret merkezleri devasa bir endüstri haline gelir. Emlak piyasası, konut finansmanı/krediler, toplu ulaşım sistemleri ile birlikte barınmanın topyekûn metalaşması içerisinde emekçilerin de kendi yatırım araçları daha doğrusu geleceklerini garanti altına almaları, kira fiyatlarından

25 <https://csb.gov.tr/haberler/cevre-sehircilik-ve-iklim-degisikligi-bakanligi-nin-2026-yili-butcesi-tbmm-komisyonundan-gecti-302257>, Erişim Tarihi: 10.01.2026

26 Mumford, L.(2007), Tarih Boyunca Kent, Ayrıntı Yayınları: İstanbul, ss19. 24

27 Bourdieu, P. (2018), Bir Pratik Teorisi İçin Taslak. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul Ss:37-55

28 Bachekard, G.(2017), Mekanın Peotikası, İthaki Yayınları: İstanbul. Ss:34

29 Harvey, D.(2012), Sermayenin Mekanları, Sel Yayınları: İstanbul. Ss:114

etkilenmemeleri vb. adına tasarruf etmeleri için bir konut sahibi olmak tek seçenek haline gelir. Tarım toplumundan bu yana biriken evin anlamı bu şekilde genişleyerek dönüşür.

Şubat 2023 depremleri bu sebeple evlerle birlikte, binlerce yıllık sığınma, güven duygusunu ve tüm emeklerin yatırıldığı metaları, ekonomik güvenceleri de yıkmıştır. Yeniden inşa mantığının sadece meta üretme üzerine kurulması deprem bölgesindeki en temel sorun olarak karşımızdadır. Bir taraftan tüm meta üretimi süreçlerinde olduğu gibi “katı olan her şey buharlaşmakta” evin, mahallenin, kentin toplumsal tüm anlamları, işlevleri bastırılmaktadır. Diğer taraftansa meta olarak üretilmeye çalışılan mekân, ders kitaplarına konu olacak biçimde kentleşme alan yazınıyla birebir uyumlu olarak, mülksüzleştirilmenin bir aracı olarak kullanılmaktadır³⁰. Depremzedeler henüz kaybetmemişlerse, zaten kendilerine ait mülkler için sonu gelmez bir çabaya ve gerginliğe sürüklenmektedir. Bir yandan kaybedilen toplumsal anlamlar, diğer taraftansa bireysel olarak mülkün peşine düşme zorunluluğu önemli bir çelişkiyi deprem bölgesinde derinleştirmektedir. Çünkü depremzedeler için asıl kaybolan sosyal sermayedir³¹.

Sosyal sermaye, “karşılıklı tanışıklık ve tanınmaya dayalı, az ya da çok kurumsallaşmış, kalıcı bir ilişkiler ağının sahipliğine ya da başka bir deyişle bir gruba üyeliğe bağlı olan fiilî ya da potansiyel kaynakların toplamı” olarak tanımlanmakta ve “Bağlantılar ağının varlığı, doğal bir veri değildir, kurumlaşma için bitmek bilmeyen bir çabanın ürünüdür.” şeklinde nitelenmektedir³². Şubat 2023 depremleri ile birlikte insanların birbiriyle olan ilişkileri ve bu ilişkiler üzerinden kurulan pratikler bir anda kaybolmuştur. Mahalledeki bir çocuktan fatura yatırmasını istemek, bakkaldan veresiye gıda almak ilk akla gelen örneklerse de komşunun nakliyecilik yapan akrabasından maliyetine eşya taşınmasını istemek, mahalleden taşınmış bir tanıdığın hiç tanınmayan taksici çocuğundan gece saatlerinde seni hastaneye ücretsiz götürmesini istemek gibi önemsiz gözükken ancak toplumun özellikle de yoksulların yaşam stratejileri haline gelmiş pratikler depremle kullanılamaz duruma gelmiştir. Bu pratikler göze önemsiz gibi gelse de kent içerisinde dayanışma stratejisi haline geldiklerinden bunların çökmesi suçun organize biçimde artmasından, ırksal, etnik, dinsel gerilimlere kadar birçok soruna zemin hazırlamaktadır³³. Sosyal sermaye kaybı afet sonrası, hem doğrudan beden ve ruh sağlığının, hem de sağlığın sosyal belirleyenleri üzerindeki söz hakkının, erişim olanaklarının kaybı anlamına gelmektedir.

30 Harvey, D (2013), *Asi Şehirler*, Metis Yayınları: İstanbul. ss:68

31 Bourdieu'nün habitus yaklaşımı üzerinden afet arasında toplumsal ilişkilerin durumu ve yeniden üretilmesi önemli ancak bu çalışmanın sınırlarını çok aşan bir konudur. Konumuz gereği sosyal sermaye kavramı kullanılacaktır. Ancak sosyal sermaye bazı literatürlerde “insan gücü”, “emek gücü” anlamlarına daraltılarak ve beşeri sermaye ismiyle de kullanılmaktadır. Bizim kullanımımız kesinlikle bu anlamda değildir.

32 Bourdieu, P. (1986). The Forms of Capital. J. Richardson (Edt.), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, ss. 248

33 Harvey, D. (2016), *Kent Deneyimi*, Sel Yayınları: İstanbul. ss: 374-375

“Karşılıklı tanışıklık ve tanınmaya dayalı ilişkilene biçimi” ve buradan kaynaklanan hayatta kalma stratejilerinin, dayanışmanın, sağlıklı olabilmenin yeri Toplu Konutlarla doldurulamayacağı açıktır. Kaç kuşaktır Antakya’da yaşadığını bile bilmeyen bir berberin rezerv alan içerisinde esnaflığa devam edemeyecek, Malatya Melek Baba mahallesindeki bir at arabacı, İkizce Toplu Konut alanından her gün 40 km şehre gidip gelemeyecek... Depremden önce marjinalleştirilmiş olan yoksulların kentte yaşamaya dair kurdukları tüm toplumsal ilişkiler bu biçimde dağılmaktadır. Görece daha iyi geliri olan, düzenli iş sahibi emekçiler içinde durum aynıdır. Çalışmak, tüketmek ve uyumak için inşa edilen şehirler beraberinde çalışma rejimini, toplumsal ilişkileri, yaşam stratejilerini kısaca tüm hayatı emekçi sınıf aleyhine dönüştürücü bir güce ve yapıya sahiptir.

Mülksüzleş(tir)me ve sosyal sermaye kaybı deprem bölgesinde, 4. yılın eşiğindeki en önemli sorunlar olarak karşımızdadır. Mekanın üretimi ve yeniden üretiminde (kullanımı), söz sahibi olamayanlarsa mevcut iktidar ilişkilerinin tüm gerilimini yaşamak zorunda kalmaktadır,

Evin anlamı; Paleolitik Mağaradaki insanlığın ilk ütopyasından, Şubat 2023 Depremleri sonrası inşa edilen kapitalist distopyaya dönüşmüştür. Bu distopyanın içerisinde şehir hakkı mottosu ile mücadele edenler, umudu büyütenler ise kapitalist distopyaya karşı isyanın yanı sıra özneleşme için alanlar üreterek, dayanışmayı sürekli kılarak ve yaşamın yeniden inşasına yönelik söz kurarak psikososyal iyilik hali ve toplumsal sağlığı iyileştirici işlevler görmektedir.

Fotoğraf: Adıyaman K-12 Konteynır Kent Geçici Yerleşim Alanı'ndan Örenli TOKİ'ler

4. NİTELİKSEL ÇALIŞMA

4.1. BİREYSEL DERİNLEMESİNE GÖRÜŞMELER

Yöntem

Bu çalışma, 6 Şubat depremlerinin üçüncü yılında afetin ruhsal ve toplumsal etkilerini, psikososyal iyilik hali odağında ele alan nitel bir saha çalışmasıdır. Araştırma, ruh sağlığını bireysel belirtilerle sınırlı görmeyerek; barınma, geçim, bakım yükü, kamusal hizmetlere erişim ve toplumsal ilişkilerle birlikte değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Çalışmanın soru formu; sahada aktif çalışan sağlık ve sosyal hizmet emekçilerinin deneyimleri, Türk Tabipleri Birliği ve tabip odalarının gözlemleri, psikiyatristlerin değerlendirmeleri ve literatür taraması birlikte gözetilerek hazırlanmıştır. Saha sürecinde başlangıçta belirlenen tema ve başlıkların, katılımcı anlatıları doğrultusunda genişlediği görülmüştür.

Görüşmeler, TTB ve SES üyeleri tarafından yarı yapılandırılmış bir rehber eşliğinde yürütülmüştür. Adana, Hatay ve Malatya’da 36 bireysel derinlemesine görüşme;

Bu raporda sunulan bulgular, görüşmelerden elde edilen ilk bulgular ve betimleyici yorumlar niteliğindedir. Görüşmelerin ayrıntılı tematik analizi, ilerleyen aşamada ayrı bir çalışma olarak sunulacaktır.

Özet Bulgular

Bu çalışmada, 6 Şubat depremlerinin üçüncü yılında gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler, afetin birçok katılımcı için “geride kalmış” bir olay olmaktan ziyade uzayan, kapanmayan ve gündelik yaşamın içine yerleşmiş bir süreç olarak deneyimlendiğini göstermektedir. Zamanın geçmesi, tek başına iyileştirici bir etki yaratmamakta; belirsizlik, yoksullaşma ve hizmetlere erişimde yaşanan güçlüklerle birlikte ruhsal yük giderek kronikleşebilmektedir.

Katılımcı anlatıları, ruhsal iyilik halinin bireysel bir duygu durumu olmaktan çok; barınma, geçim, sağlık, bakım yükü ve kamusal kurumlarla kurulan ilişkilerle yakından bağlantılı olduğunu ortaya koymaktadır. “İyi olmak”, çoğu zaman mutluluk ya da huzurla değil; ayakta kalabilme, kimseye muhtaç olmama ve ertesi güne dair kaygıyı yönetebilme kapasitesi üzerinden tanımlanmaktadır. Engellilik, kronik hastalık, bakım sorumluluğu, uykusuzluk ve sürekli tetiklenme hali, bu iyilik alanını daha da daraltan deneyimler olarak öne çıkmaktadır.

Genelde sağlık, özelde ruh sağlığı alanında uzman hekim eksikliği ulaşım güçlükleri ve psikososyal desteklerin süreksizliği dikkat çekmektedir. Ruhsal zorlanmalar, çoğu zaman bedensel hastalıklar ve bakım yüküyle iç içe yaşanmakta; destek arama girişimleri ise yarıda kesilen hizmetler nedeniyle sürdürülebilirlik kazanamamaktadır. Bu durum, sağlık sorunlarının geçici değil, zamana yayılan ve kalıcılaşan bir kırılma alanına dönüştüğüne işaret etmektedir.

Barınma deneyimi, yalnızca bir konuta sahip olma meselesi olarak değil; aidiyet, mahremiyet, çocuklar için alan yaratabilme ve yaşamı yeniden kurabilme kapasitesiyle birlikte ifade edilmektedir. Konteynır yaşamı, geçici barınma, kiracılık ve yerinde dönüşüm süreçleri, birçok katılımcı için kalıcı bir belirsizlik ve sıkışmışlık hissi üretmektedir. Benzer şekilde, geçim kaynaklarının zayıflaması ya da tamamen ortadan kalkması, “ev yıkılmasa da hayatın yıkıldığı” bir deneyim olarak aktarılmaktadır.

Kırsal alanlarda toprak, ağaç ve hayvan kaybı, yalnızca bugünkü gelir kaybı değil; geleceğin ve kuşaklar arası güvenliğin mülksüzleşmesi olarak anlandırılmaktadır. Kamulaştırma ve rezerv alan uygulamalarına ilişkin anlatılar, verilen maddi karşılıkların bu kaybı telafi etmediğine dair güçlü bir adalet duygusu zedelenmesini ortaya koymaktadır. Kadınların anlatılarında ise çoklu ve güvencesiz emek, hane içi bakım yükü ve “güçlü olma zorunluluğu” iç içe geçmektedir.

Çocuklar ve gençler açısından eğitim sürekliliğinin bozulması, mekânsal yoksunluk ve gelecek belirsizliği öne çıkmaktadır. Dom/Abdal toplulukları, engelliler, yaşlılar ve bakım verenler gibi bazı gruplar ise afet sonrası süreçte daha görünmez hale geldiklerini; hizmetlere erişimde eşitsizlik ve dışlanma deneyimlerinin derinleştiğini ifade etmektedir. Kurumsal düzeyde bilgiye erişememe, sık değişen kurallar ve adalet duygusunun zedelenmesi, devletle kurulan ilişkiyi yıpratıcı bir deneyime dönüştürmektedir.

Bu bulgular, afet sonrası iyileşmenin yalnızca zamanın geçmesiyle değil; barınma, geçim, sağlık, adalet ve toplumsal bağların birlikte ele alındığı bütüncül politikalarla mümkün olabileceğine işaret etmektedir.

Olabileceğine işaret etmektedir.

Tablo 1. Bulguların Tematik Çerçevesi

Tema Düzeyi	Tema	Açıklama
Ana Tema	İyilik Hali	İyilik hali, mutluluk ya da psikolojik rahatlama olarak değil; gündelik yaşamı sürdürebilme, ayakta kalabilme ve işlevselliği koruyabilme üzerinden tanımlanmaktadır.
Alt Tema	Sağlıklı Olma	Bedensel işlevselliğin sürdürülmesi, sağlık hizmetlerine erişim ve bakım yükünü taşıyabilme kapasitesi iyilik halinin temel bileşenleri olarak öne çıkmaktadır.
Ana Tema	İyilik Haline Yönelik Tehditler	Katılımcı anlatılarında iyilik hali, birbiriyle iç içe geçen yapısal ve toplumsal sorunlar tarafından sürekli tehdit altında kalmaktadır.
Alt Tema	Mülksüzleşme	Toprak, ev, ağaç, hayvan ve üretim araçlarının kaybı; yalnızca ekonomik değil, gelecek kurma kapasitesini zayıflatan bir süreç olarak deneyimlenmektedir.
Alt Tema	Barınma, Kentsel Altyapı ve Aidiyet	Konteynır yaşamı, kiracılık, yerinde dönüşüm ve altyapı sorunları; geçicilik, aidiyet kaybı ve mekânsal sıkışma hissi yaratmaktadır.
Alt Tema	İşsizlik	İş kaybı ve güvencesiz çalışma, yalnızca gelir kaybı değil; toplumsal rol ve güven kaybı ile birlikte aktarılmaktadır.
Alt Tema	Yoksullaşma	Birikimlerin tükenmesi, borçlanma ve yardımların kesilmesiyle birlikte gündelik yaşam sessiz biçimde yoksullaşmaktadır.
Alt Tema	Pahalılık	Artan kira, gıda ve temel ihtiyaç fiyatları, çalışan haneler için dahi iyilik halini sürekli aşındıran bir baskı oluşturmaktadır.
Alt Tema	Kamusal Süreçlerde Belirsizlik ve Adalet Kaybı	Bilgiye erişememe, başvuru/dağıtım süreçlerinde belirsizlik, sık değişen kurallar, yargı ve denetim mekanizmalarına güvensizlik; kamusal kurumlarla ilişkiyi yıpratıcı ve iyilik halini aşındıran deneyimler olarak aktarılmaktadır.
Alt Tema	Toplumsal Dönüşüm / Çözülme	İlk dönemde güçlü olan dayanışmanın zamanla zayıfladığı, ilişkilerin daraldığı ve yalnızlaşmanın arttığı ifade edilmektedir.
Alt Tema	Çocukları Görmeyen İyileşme Dönemi Politikaları	Eğitimde kopuş, mekânsal yoksunluk ve gelecek belirsizliği, çocukları ve ebeveynlerin iyilik halini doğrudan etkilemektedir.

Kesen Tema	Derinleşen Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	Kadınlar açısından geçim, bakım yükü ve duygusal sorumluluklar iç içe geçmekte; bu durum tüm temaları kesen bir kırılmanlık yaratmaktadır.
Kesen Tema	Derinleşen Görünmezlik / Ayrımcılık	Engelliler, Dom/Abdal toplulukları, yaşlılar ve bakım verenler başta olmak üzere bazı gruplar hizmetlere erişimde daha görünmez ve dışlanmış hissetmektedir.

4.1.1. Bireysel Derinlemesine Görüşmelerden Bulgular

A. İyilik Hali

Görüşmelerde katılımcılar, depremin üç yıl geçmesine rağmen birçok kişi için “bitmiş” bir olay gibi yaşanmadığını; gündelik yaşamın içinde devam eden bir süreç olarak hissedildiğini ifade etmiştir. Bazı katılımcılar bu durumu “6 Şubat’ta kalma” sözleriyle tarif etmiştir.

Katılımcılar “iyi olma” halini çoğunlukla mutluluk ya da huzur gibi duygularla değil; ayakta kalabilme, günü çıkarabilme ve kimseye muhtaç olmama üzerinden tanımlamıştır. Bazı anlatılarda “iyi olma” ifadesi, yalnızca nefes alabilme düzeyine indirgenmiştir.

Görüşmelerde çevresel uyaranların (kamyon sesi, inşaat gürültüsü vb.) deprem anını hatırlattığı; bunun da bedensel irkilme, huzursuzluk ve tedirginlik şeklinde yaşandığı aktarılmıştır.

Engellilik, kronik hastalık ve bakım yükü olan katılımcılar, “iyi olma” halini daha çok bedensel kapasite kaybı, bakımın ağırlığı ve gündelik işleri sürdürebilme güçlüğü üzerinden anlatmıştır. Bu anlatılarda sağlık deneyimi, yalnız hastalıkla değil, gündelik yaşamı sürdürebilme güçlüğüyle birlikte ifade edilmiştir.

“Psikolojik olarak sanırım biz 6 Şubat’ta kaldık. Öyle; çıkamıyoruz bir türlü... Tabii ki asla deprem öncesi gibi olmayacak hiçbir şey bizim için.” (Malatya – çocuklu hane, tekstil işçisi kadın)

“...herhangi bir kamyon geçse deprem olduğu zannediyorsun. Yani vücutta bir irkilme oluyor.” (Hatay – tarımla geçinen yaşlı erkek)

“Ne kadar güçlü olduğumu düşünmeye kalksam bile sanki depremin içimdeki o güç sistemini bir kere kırmış.” (Adıyaman – inşaat işçisi erkek)

“Ben sağlam bir insandım. Şu an eli ve ayağı olmayan bir insanım.” (Hatay – engelli kadın)

“Şimdi... iyi olmak ne demek? Vallahi, hasta bezi bana çok ağır geliyor.” (Hatay – yaşlı erkek, bakım veren eş)

“Şu an için iyi olmak kimseye muhtaç olmamak. Yarın ne olacak kaygısı olmadan yaşayabilmek.” (Hatay – orta yaş erkek)

“İyiym diyen insan yalan söylüyordur. Sadece nefes alabiliyordur.” (Hatay – kooperatifçi kadın)

A.1. Sağlıklı Olma

Katılımcı anlatıları, deprem sonrası dönemde sağlık durumunun bozulmasının ve sağlık hizmetlerine erişimde yaşanan sorunların kronikleştiğini göstermektedir. Uzman hekim eksikliği, randevu sisteminin işlememesi ve sevk zincirlerinin aksaması, sağlık sorunlarının zamanında müdahale edilemeden ağırlaşmasına yol açabilmektedir. Özellikle kırsal alanlarda sağlık hizmetlerine erişim, “doktor yokluğu” ve “uzak merkezlere gitme zorunluluğu” ile tanımlanmaktadır.

Sağlık hizmetine ulaşım, birçok katılımcı için başlı başına bir yük haline gelmiştir. Ulaşım altyapısındaki bozulma, hastaneye gitmeyi saatler süren, özel araç gerektiren ve yaşlılar, engelliler ile çocuklar açısından zorlayıcı bir sürece dönüştürmektedir. Yol koşullarının kendisi de sürekli sallanma, yorgunluk ve tetiklenme hissi üzerinden ruhsal yükü artıran bir unsur olarak aktarılmaktadır.

Fiziksel sağlık sorunları ile ruhsal zorlanmalar sıklıkla iç içe geçmektedir. Katılımcılar, deprem sonrası dönemde ilaç kullanımının artması, uykusuzluk, unutkanlık, umut kaybı ve gündelik işlevselliğin azalması gibi durumları birlikte dile getirmektedir. Psikososyal desteklere erişimde ise süreklilik sağlanamadığı; kısa süreli desteklerin yarım kalması nedeniyle yeniden başvuru isteğinin zayıfladığı ifade edilmektedir.

Bulaşıcı hastalıklar, hijyen ve altyapı sorunları da sağlık kırılganlığını derinleştiren unsurlar arasındadır. Uzun süre devam eden uyuz vakaları ile su ve elektrik erişimindeki aksamalar, sağlığın yalnızca bireysel bir mesele değil; yaşam koşullarının bütünsel bir sonucu olarak deneyimlendiğini göstermektedir. Bu anlatılar, sağlık sorunlarının iyilik halini doğrudan tehdit eden, zamana yayılan ve kalıcılaşan bir sorun alanına dönüştüğüne işaret etmektedir.

“Samandağ hastanesinde ne kalp doktorumuz var, ne genel cerrahımız var... hiçbir şeyimiz yok.” (Hatay – Samandağ kırsal, kadın üretici)

“O zaman da bizim buralarda hastane yoktu... götürdük, sarıp sarıp gönderdiler. Sonra kangren oldu.” (Hatay – Defne, yaşlı erkek, eşine bakım veren)

*“Sağlık çökmüş gitmiş, randevu alamıyorsun... Konya'ya kadar gittim, ameliyat ettirdim.”
(Hatay – tarımla geçinen erkek)*

“Hastaneye gitmek bizim için ölüm, 3 saat önce buradan çıkmak zorundasınız.” (Hatay – kırsal yaşlı kadın)

“Uyuz. Biz uyuzdan bir buçuk sene hiçbir şekilde kurtulamadık... suya, elektriğe erişim çok ciddi sıkıntı.” (Hatay – kooperatifçi kadın)

“Depremden sonra ilaca muhtaç kaldım.” (Hatay – Samandağ kırsal, kadın üretici)

“Psikolojik destek oturumlarına başladık, iki ay sonra psikolog gitti.” (Adıyaman – STK çalışanı, erkek)

“Deprem öncesi umut vardı, o umut yok oldu... unutkanlık çok feci oldu.” (Hatay – kooperatifçi kadın)

B. İyilik Haline Yönelik Tehditler

B.1. Mülksüzleş(tir)me

Görüşmelerde, deprem sonrası iyilik halini tehdit eden başlıca unsurlardan birinin toprak, ağaç ve hayvan kaybı ile birlikte yaşanan mülksüzleşme olduğu ifade edilmiştir. Katılımcılar, meyve ağaçlarını ve hayvan varlığını yalnızca bir gelir kaynağı olarak değil, uzun yıllara yayılan emek, geçim güvencesi ve aile için birikim olarak tanımlamıştır. Bu nedenle ağaçların kesilmesi ya da kuruması, hayvanların hastalık, bakım ve çevresel koşullar nedeniyle kaybedilmesi, “geri gelmeyen” bir kayıp olarak dile getirilmiştir.

Kırsalda yaşayan üreticiler, suya erişim sorunları, artan girdi maliyetleri ve ürünlerin değerinde satılamaması nedeniyle üretimi sürdüremediklerini aktarmıştır. Bazı katılımcılar, köyde yaşamalarına ve üretici olmalarına rağmen temel gıda maddelerini artık dışarıdan satın almak zorunda kaldıklarını belirtmiştir. Bu durum, geçim sıkıntısının yanı sıra gündelik yaşam pratiklerinde de belirgin bir değişim yarattığı şeklinde ifade edilmiştir.

Taş ocakları ve benzeri faaliyetlerin yarattığı toz ve gürültü, tarım ve hayvancılığı doğrudan etkileyen bir sorun olarak aktarılmış; bu koşullar altında ekim yapılamadığı, hayvanların sağlığının bozulduğu ve üretimin giderek daraldığı belirtilmiştir. Bazı katılımcılar bu süreci, depremden sonra sürekli devam eden bir baskı hali olarak tarif etmiştir.

Kamulaştırma ve arazi kaybına ilişkin anlatılarda ise, verilen bedellerin toprağın gerçek değeriyle örtüşmediği ve bu durumun gelecek planlarını zayıflattığı vurgulanmıştır. Görüşmelerde mülksüzleşme, yalnızca ekonomik bir kayıp değil; üretici kimliğinin kaybı, kuşaklar arası aktarımın kesintiye uğraması ve başka işlere yönelme zorunluluğu ile birlikte

anılmıştır. Bu bağlamda bazı katılımcılar, tarım ve hayvancılığı bırakıp ücretli işlere yönelmek zorunda kaldıklarını ifade etmiştir.

“O ağaçlar on senede yetişti. Ev yıkılır yapılır ama ağaç geri gelmiyor.” (Hatay – Samandağ kırsal, kadın üretici)

“34 sene... bazı ağaçlar 50 yaşında. ... bir dönüm araziye yirmi lira para veriyorlar... o para bana 500 metre almaz.” (Hatay – Samandağ kırsal, tarımla geçinen erkek)

“Bir yılda 13 baş hayvan kaybettim... bu yılda 3 tane daha gidince küçülmeye başladım.” (Hatay – Samandağ kırsal, kadın üretici)

“Taş ocağı... hem gürültü hem toz. Bu sene bir fide bile ekemedik.” (Hatay – kırsal, tarımla geçinen erkek)

“Köylü olduğumuz halde, üretici olduğumuz halde biz dışardan satın alıp yapıyoruz.” (Hatay – kırsal, tarım ve hayvancılık yapan kadın)

“Şu an mülksüzleştirme... benim başka mesleğim yok, bu beni bitirmek demek.” (Hatay – tarım ile geçinen erkek)

“Bir tane kardeşim var hayvancılıkla uğraşıyordu, keçi falan besliyordu orada, birkaç tane ineği falan vardı bahçesiyle falan uğraşıyordu şu an TOKİ’de çalışıyor özgürlükten gidip işçiliğe başladı” (Hatay – tarım ile geçinen erkek)

B.2. Barınma, Kentsel Altyapı ve Aidiyet

Görüşmelerde barınma deneyimi, katılımcılar tarafından çoğunlukla geçicilik, sıkışmışlık ve aidiyet kuramama üzerinden tarif edilmiştir. Kirada yaşama, konteynır koşulları ve yerinde dönüşüm süreçleri, birçok katılımcı için kalıcı bir “ev” hissi yaratmamaktadır. Özellikle çocuklu hanelerde oda sayısının azalması ve kalabalık yaşam koşulları, gündelik düzenin sürdürülmesini zorlaştıran bir unsur olarak ifade edilmiştir.

Konteynır kentlerde ve sonrasındaki taşınma süreçlerinde, bilgilendirme eksikliği ve belirsizlik öne çıkmıştır. Uzun süre konteynırda yaşamak zorunda kalan haneler, mekânsal yetersizlikleri ve sosyal yaşamın daralmasını vurgulamıştır. Bazı katılımcılar için konteynır, çocuklar açısından “hayatsız” ve “düzensiz” bir ortam olarak tanımlanmıştır.

Yerinde dönüşüm ve konut desteklerine ilişkin anlatılarda, verilen maddi desteklerin konut maliyetlerini karşılamadığı ve bu durumun barınma yükünü hafifletmediği ifade edilmiştir. İki ayrı evde yaşamak zorunda kalan haneler ise bu durumu, hayatın bölünmesi ve sürekli bir geçiş hali olarak aktarmıştır.

Kentsel altyapı sorunları, barınma deneyimiyle iç içe dile getirilmiştir. Bozuk yollar, ulaşım güçlükleri, elektrik ve kanalizasyon sorunları; gündelik yaşamı zorlaştıran ve özellikle sağlık hizmetlerine erişimi güçleştiren etkenler olarak aktarılmıştır. Yolların durumu ve çevresel koşulların, katılımcıların ruh halini etkilediği ve depremi hatırlatan bir deneyime dönüştüğü de görüşmelerde yer almıştır.

Bu anlatılar, barınma ve kentsel altyapının katılımcılar açısından yalnızca fiziksel koşullar değil; iyilik halini doğrudan etkileyen, gündelik yaşamı belirleyen alanlar olarak deneyimlendiğini göstermektedir.

“Evet, bir evde yaşıyorum ama kendimi hiçbir zaman bu eve ait hissetmedik; çocuklar da öyle. ... ev sahibinin eşyası var hâlâ evin içinde ... çocukların ikisini tek odaya almak zorunda kaldım.... Eskiden üç odalıydı, şimdi tek odada beş kişiyiz. Çocuk dersini nerede çalışsın?” (Malatya – çocuklu hane, tekstil işçisi kadın)

“Bir şeyler yapıyorlar ama bize hiç haber vermiyorlar. Konteynır kentten çıkışları hızlı bir şekilde olmuş, herhangi bir bildirim yapılmamış.” (Adıyaman – STK çalışanı erkek)

“Kimse o durum yaşamaz. Halen tabi ki zorluklarla mücadele ediyoruz. Ha mesela halen kiradayız. Bizim ev de halen yapılıyor. Yani maddi manevi sıkıntılar yaşıyoruz.... (Adıyaman – çocuklu hane, ev emekçisi kadın)

“Taş ocağı sahibi bizim arkadaş’a ‘bu tozu iki yıl yutacaksın’ demiş.... Eylemlerde bizim yol kesmemiz suç, biliyoruz hata ama sesimizi duyurmak içinde mecbur kalıyoruz. Evlerde hayat yok, afedersin köyde hayat yok... pencere kapı örtüyoruz, eve tıkmış gibiyiz.” (Hatay – kırsal, tarım ve hayvancılık yapan kadın)

“Yerinde dönüşmeye imza attığı andan itibaren kesildi zaten. Bu destek en azından evimize girene kadar devam edebilirdi. 750 bin artı 750 bin... evin maliyetinin yarısı bile etmiyor...” (Adıyaman – memur erkek)

“Bizim toplum TOKİ’de oturma şeyi yok ki... apartmanda yaşamak sıkıntılıdır... Bana o TOKİ’den daire vereceğine bana bir oda yapsın, bahçemde yeterli.” (Hatay – tarımla geçinen erkek)

“Konteynırda aşırı sıkıcı... 6 kişi ile konteynır içerisinde yaşamak aşırı zor... küçücük bir yer... çocukların hiçbir hayatı, düzeni yok... Komşulardan bir iki milyar topladım... e-devlete giriyorum ev çıkmış mı diye... en son red edilmiş... kaynar sular kafamdan döküldü.” (Adıyaman – mevsimlik tarım işçisi Dom kadın)

“Yolların hiçbirisi yok. Şehir içinde hâlâ... Yolların düzelmesi bile insanın psikolojisini bozuyor/düzeltebilir. Yağmur yağmış... kafan deprem zamanına gidiyor. Arabayla gidiyoruz, sürekli sallanıyoruz... Yollar düzgün olsa millet biraz rahatlar.” (Adıyaman – inşaat işçisi erkek)

“Hastaneye gitmek bizim için ölüm... 3 saat önce buradan çıkmak zorundasınız... Ulaşımdan dolayı yaşlılar, engelliler, çocuklar ve bütün toplum eziyet çekiyor... Özel aracınız yoksa otobüs işkence.” (Hatay – kırsal yaşlı kadın)

“Elektrikte sıkıntı yaşıyoruz... kanalizasyon... Asi'den denize kadar kanalizasyon dökülüyor... kirli su... hem halka hem biz kendimizi zehirliyoruz... yollarda çukurlardan geçilmiyor, yollar berbat.” (Hatay – tarımla geçinen erkek)

B.3. İşsizlik, Yoksullaşma, Pahalılık

Görüşmeler, deprem sonrası dönemde yoksullaşma ve geçim zorluklarının yalnızca iş kaybı ile sınırlı olmadığını; çalışmaya devam eden hanelerde dahi yaşamın yeniden “başa sardığı” bir sürecin yaşandığını göstermektedir. Katılımcılar, gelirlerini korusalar bile artan kira, gıda ve temel tüketim giderleri nedeniyle gündelik hayatı sürdüremez hale geldiklerini ifade etmektedir.

Kırsal alanda üretici olan katılımcıların anlatılarında, hayvancılık ve tarım faaliyetlerinin artan maliyetler, altyapı sorunları ve pazara erişimdeki daralma nedeniyle sürdürülemez hale geldiği görülmektedir. Ürünlerin değerinde satılamaması, hayvan kayıpları ve desteklerin yetersizliği; üretimin borçlanma üzerinden devam ettirilmeye çalışılmasına yol açmaktadır. Bazı hanelerde emekli maaşları dahi üretim maliyetlerini karşılamak için kullanılmaktadır.

Kent ve kırsal bağlamda ortaklaşan bir diğer deneyim, “aç kalmamak için çalışma” anlatısıdır. Yevmiye, mevsimlik iş ve düzensiz emek biçimleri, özellikle kadın katılımcıların anlatılarında öne çıkmaktadır. Bu durum, yoksullaşmanın geçici bir durumdan çok süregelen bir hale geldiğine işaret etmektedir.

Bazı katılımcılar için göç bir seçenek olarak düşünülse de iş ve yaşam güvencesinin belirsizliği bu kararı askıda bırakmaktadır. Bu anlatılar, yoksullaşmanın yalnızca maddi kayıp değil; yaşamı sürdürme, gelecek kurma ve bulunduğu yerde kalabilme kapasitesini zayıflatan bir süreç olarak deneyimlendiğini göstermektedir.

“Biz 20 yıldır evliyiz... 3 sene oldu... 17 yıl... başa sardık. İş alanımızı kaybetmedik; ikimiz de çalışıyoruz. Ama biz yeniden başa döndük; yeni evli gibi... Devlet 7 buçuk yatırıyor bize; ben 12.000 lira kira yatırıyorum. Depremden önce 300–500 liraydı... Depremden sonra 5.000 liradan başladı.” (Malatya – çocuklu hane, tekstil işçisi kadın)

“Günde bir öğün yemek yersem yiyorum, yemesem yemiyorum.” (Hatay – engelli kadın)

“Evimiz yıkılmadı ama gelirimiz sıfırlandı.... Elimdeki malı değerlendiremedim diye ölü parasına satmak zorunda kaldım.” (Hatay – kırsal, kadın üretici)

“Geçim zaten çok zor... Üretimin kendi karşılığı olmadığı bir gerçeklik var... tüm maliyetler arttı... Biz şu an üretimi kredilerle sürdürüyoruz, krediyi krediyle kapatmaya çalışıyoruz.” (Hatay – kooperatifçi kadın)

“Aile hayvancılık yapıyor... yapmamalarını istiyorum... getirisi yok. Yem fiyatları çok pahalı... sütü 30 liradan veriyoruz... toptan yarı fiyatına gidiyor... İşçi de tutamıyoruz... Geçen sene... 6 ineğimiz öldü... yeniden satın aldık... büyük maliyet. Babam... emekli maaşını çekip yem fiyatına veriyor.” (Hatay – hayvancılıkla geçinen orta yaş kadın)

“Başka bir gelirim yoktu, onun için yevmiyelere gittim. Sadece aç kalmamak için çalıştım.” (Hatay – kırsal, yalnız yaşayan orta yaş kadın)

“Şu an boştayız... çocukların yemesi içmesi ayakkabısı... yetişemiyorum... Dolap bomboş... çocuk bazen ‘açım’ diyor ya, çaresiz oturuyoruz.” (Adıyaman – mevsimlik tarım işçisi Dom kadın)

“53 sene esnaflık yaptım... dükkânlar yıkıldı, işi bıraktım. Çiftçilik de tamamen öldü. ... Su olsaydı bu bahçe kurumazdı, sadece bizim değil köyün yarısının bahçesi kurudu.” (Hatay – kırsal, erkek üretici)

“Mesela varlıktan yokluğa girdik...” (Adıyaman – çocuklu hane, ev emekçisi kadın)

B.4. Kamusal Süreçlerde Belirsizlik ve Adalet Kaybı

Bu alıntılar, deprem sonrası dönemde kamusal kurumlarla temasın birçok katılımcı için belirsizlik, yıpranma ve adalet duygusunun zedelenmesi üzerinden deneyimlendiğini göstermektedir. Sürekli değişen kurallar, bilgiye erişememe ve başvuru süreçlerinin karmaşıklığı, bireylerin hak arama kapasitesini zayıflatmaktadır.

Yargı süreçlerinin uzaması, kamulaştırma ve rezerv alan uygulamalarında müzakere eksikliği ile birlikte aktarılan kolluk müdahaleleri, bazı katılımcılarda “insan yerine konmama” ve güvende olmama duygularını güçlendirmektedir. Yardım ve destek mekanizmalarına erişimde ise ilçe sınırları, statü ve başvuru biçimleri belirleyici hale gelmekte; bu durum eşitsizlik algısını derinleştirmektedir. Görüşmeler, kamusal süreçlerin iyilik halini desteklemek yerine, kimi durumlarda ruhsal yükü artıran bir deneyime dönüştüğüne işaret etmektedir.

“Genelde AFAD’la işimiz oluyor... Hiç sağlıklı bilgiye ulaşamıyoruz. Kimse sağlıklı bilgiye sahip değil; bence onlar da bilmiyor süreci... Mesela bugün geçerli olan sistemi 6 ay sonra geçerli kılmıyorlar, değiştiriyorlar.” (Malatya – çocuklu hane, tekstil işçisi kadın)

“Nasıl müracaat edeceğim ben onu da bilmiyorum ki. Bilsem... Bir yere gidiyorsun, sana ‘yarın gel’ diyorlar. Sallıyorlar seni... Tiksiniyor artık.” (Hatay – Defne, yaşlı erkek, eşine bakım veren)

“Evet, dava açtık... 3 yıldır açtığımız davada hiçbir gelişme yok. Müteahhitin bize kullandığı cümle şu: ‘Siz ölmediniz; o evlerde sağ çıktınız.’” (Malatya – çocuklu hane, tekstil işçisi kadın)

“Benim tapum var... e-devletten düşürmüş, böyle bir şey olabilir mi?... iki satırlık yazıyla buraya polis, jandarma, çevik kuvvet gelmekle... olmuyor.” (Hatay – Samandağ kırsalı, kadın)

“Allah’ım 500 jandarma ile bahçeye daldılar ansızın... kepçelerle... talan ettiler... Biz 6–7 ay direndik ama herkes dedi ki: devlet istediğini yapar, evini bile alır.” (Hatay – tarımla geçinen erkek)

“Defne’de yem çok dağıtılıyor dediler... kaymakamlık ‘sen Samandağlısın sana yardımcı olamam’ dedi... 3 defa dilekçe verdim, hiçbir şey gelmedi.” (Hatay – Samandağ kırsal, kadın üretici)

“Memur olduğum için dağıtımı yapılan yardımların çoğundan yararlanamadım. Evde bir şey yok ama memur olduğun için hakkın da yok.” (Adıyaman – memur erkek)

“Devlet sadece ‘ilgilaniyoruz’ diyor... Belediye başkanı geldi, milletvekili geldi... ama hiçbir şekilde beklentimiz yok. İnsan yalancı yerine konuluyor.” (Hatay – kırsal, tarım ve hayvancılık yapan kadın)

B.5. Toplumsal Dönüşüm / Çözülme

Bu alıntılar, deprem sonrası dönemde toplumsal dayanışmanın zaman içinde zayıfladığını ve ilişkisel bağların daraldığını göstermektedir. Görüşmelerde, afetin ilk aylarında mahalle düzeyinde güçlü bir dayanışma ve karşılıklı destek pratiği kurulduğu; ilaç temini, bakım ve günlük ihtiyaçların kolektif biçimde örgütlendiği aktarılmaktadır. Ancak bu yoğun dayanışma halinin özellikle 3–6 ay sonrasında yerini kopuşlara, içe kapanmaya ve yalnızlaşmaya bıraktığı ifade edilmektedir.

Katılımcılar, zamanla maddi imkânların ilişkiler üzerinde daha belirleyici hale geldiğini, “parası olan” ile “olmayan” arasındaki mesafenin açıldığını ve akrabalık bağlarının dahi zayıfladığını belirtmektedir. Çadır kentlerden kalıcı ya da geçici konutlara geçişle birlikte sosyal ağların dağılması, bu çözülme sürecini hızlandıran bir etken olarak aktarılmaktadır. Bazı anlatılarda dayanışmanın yerini güvensizlik ve yardım istemekten kaçınma duygularının aldığı görülmektedir.

Bu bağlamda toplumsal çözülme, yalnızca ilişkilerin azalması değil; iyilik halini destekleyen sosyal bağların daralması ve bireylerin giderek çekirdek aileye kapanmak zorunda kalması

üzerinden deneyimlenmektedir. Görüşmeler, dayanışmanın yokluğunun, afetin yarattığı ruhsal ve maddi yükleri daha da ağırlaştırdığını düşündürmektedir.

“Tüm mahalle burada bir yaşam alanı oluşturmuştuk... 200 küsür kişi... Bu mahalle kendi kendini bir şekilde örgütledi. Kronik hastaların bütün ilaçlarını o şekilde sağlanmıştı... eksikleri listeleyip... çağrıya çıkmıştık... Revirlerin birbirlerinden habersiz olduğunu fark ettik... bütünüyle onlara bir ağ kurduk.” (Hatay – Kooperatifçi kadın)

“İlk dönemde bağlar çok sıkıydı... Sonra... kopukluk oldu.... Bende çok büyük kopukluk oldu... içe kapanık oldum. Dışarı çıkmayı sevmiyorum... İlk... 3 ve 6 ay arası muhteşem bir bağ ve destek vardı...” (Hatay – kırsal yaşlı kadın)

“Birlik beraberlik bozuldu... olağanüstü bir bencillik sınıfına dönüştü.” (Hatay – kırsal yaşlı erkek)

“Parası olana çok iyi davranılıyor. Parası olmayana davranılmıyor maalesef.... Akraba ilişkileri uzaklaştı... Herkes kendine yorganı çekti.” (Hatay – kırsal hayvancılık yapan orta yaş kadın)

“Hayatımdan çok insan çıkardım.” (Malatya – çocuklu hane, tekstil işçisi kadın)

“Herkes kendi kabuğuna çekildi... çadır kentte herkes bir aradaydı... biri taşındı, koptuk... Benim hanımın 4 tane kardeşi var. 3 yıldır geçmiş olsuna gelmediler.” (Hatay – Defne, yaşlı erkek, eşine bakım veren)

“O zamanlar... yani bence o dönem şimdiki zamana göre daha iyiydi. Şimdiki zamanda olan, zaten gemisini yürütüyor... Ama olmayan gerçekten sömürülüyor.” (Adıyaman – çocuklu hane, ev emekçisi kadın)

“Kimse kimsenin gözünün yaşına bakmıyor.... Birinden yardım direkt isteyemiyorsun.” (Adıyaman – memur erkek)

“2–3 aile bu son zamanda yan yana gelip... aile içinde huzuru sağlamaya çalışıyoruz... herhangi bir yerde ne yardım ne de destek aldık.” (Adıyaman – çocuklu hane, ev emekçisi kadın)

“Çekirdek aile kavramı... ilk defa depremle karşılaştığım bir durum.” (Hatay – kooperatifçi kadın)

B.6. Çocukluk ve Gençlikte İyilik Halinin Aşınması

Bu alıntılar, deprem sonrası dönemde çocuklar ve gençler açısından eğitim, barınma ve sosyal gelişim alanlarında ciddi kırılmalar yaşandığını göstermektedir. Görüşmelerde, okuldan kopma, sınıf düzeyi gerilemesi ve uzun süreli eğitim kesintileri sıkça dile getirilmektedir. Özellikle yoksulluk, kalabalık hane koşulları ve uygun çalışma/yaşam alanlarının yokluğu, çocukların ders çalışma ve öğrenme süreçlerini zorlaştırmaktadır.

Katılımcılar, çocukların ve gençlerin gündelik yaşamında erken yaşta riskli davranışların görünür hale geldiğini, “çocukluğun kaybı” olarak ifade edilen bir sürecin yaşandığını aktarmaktadır. Gençlere yönelik destek, yönlendirme ve güvenli sosyal alanların eksikliği, bu kırılganlığı derinleştiren bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Bazı anlatılarda, gençlerin yaşadıkları yerleri terk etme isteği, geleceği başka kentlerde ya da ülkelerde arama eğilimiyle birlikte ifade edilmektedir.

Ayrıca ayrımcılık ve damgalanma deneyimleri, özellikle Dom topluluklarından gelen çocuklar için eğitimden kopmayı hızlandıran bir etken olarak aktarılmaktadır. Bu çerçevede çocuklar ve gençler, afetin üçüncü yılında hem maddi yoksunluklardan hem de sosyal ve kurumsal destek eksikliğinden orantısız biçimde etkilenen gruplar arasında yer almaktadır.

“Biri 7’nci sınıftan beşe düştü... biri okulu bırakmak zorunda kaldı.” (Hatay – hayvancılıkla geçinen orta yaş kadın)

“Çocuklar çocukluğunu bilmiyor. 8, 9 yaşında bir çocuk bakıyorsun sigara elinde.” (Hatay – Defne, yaşlı erkek, eşine bakım veren)

“Gençlerimiz şu an gerçekten zor bir durumda... Madde bağımlılığı, bıçaklanmalar, kadın şiddeti... Benim de kızlarım var, oğlum var. Bu çocuklar büyüdüğünde nasıl bir hayatla karşılaşacaklar diye kaygılanıyorum.” (Adıyaman – çocuklu hane, ev emekçisi kadın)

“Kızım... üniversiteye hazırlanıyor... Çocuğu salonda yatırıyorum... Kendine ait bir alanı yok; bu büyük sıkıntı.” (Malatya – çocuklu hane, tekstil işçisi kadın)

“Burada kalmayacak artık... anne diyor sen kalabilirsin biz kalmayacağız.” (Hatay – Samandağ kırsal, kadın üretici)

“En çok gençler ihmal ediliyor... Gençlere bir öncülük... bir şey olabilecek... yok. Gelecekleri yok.” (Adıyaman – inşaat işçisi erkek)

“Çocukları okula gönderemiyoruz... 3 senedir okula gidemiyor.”

“Bize karaçi diyorlar... Çocuğa karaçi dedikleri için çocuk okula gitmiyor.” (Adıyaman – mevsimlik tarım işçisi Dom kadın)

C. Toplumsal Cinsiyetli Yükler: Geçim, Bakım ve Dayanma Zorunluluğu

Görüşmeler, deprem sonrası dönemde kadınların geçim, bakım ve gündelik yaşam yüklerini eşzamanlı olarak taşımak zorunda kaldığını göstermektedir. Bazı kadın katılımcılar, yalnızca aç kalmamak için mevsimlik tarım, yevmiye, temizlik gibi düzensiz ve güvencesiz işlere yöneldiklerini ifade etmektedir. Bu emek biçimleri, süreklilik taşımamakla birlikte, hayatta kalmanın temel koşulu haline gelmiştir.

Hane içinde ise bakım ve üretim sorumluluklarının ağırlıklı olarak kadınlara yüklendiği görülmektedir. Hayvancılıkla geçinen kadınlar hem hayvan bakımını üstlenmekte hem de sütü ürüne çevirerek hanenin geçimini sürdürmeye çalışmaktadır. Ancak mülkiyetin kendi adlarına olmaması, kamusal desteklere erişimde dışlanmaya yol açmakta; bu durum kadın emeğini görünmez ve güvencesiz kılmaktadır.

Deprem sonrası kalabalıklaşan hane yapıları ve artan bakım ihtiyacı, bazı kadın katılımcılarda “yetişememe” ve taşma duygusunu öne çıkarmaktadır. Özellikle çocukların ve bağımlı bireylerin sorumluluğunun artması, annelik üzerinden kurulan “güçlü olma zorunluluğunu” pekiştirmektedir. Kadınlar, kendi ihtiyaçlarını geri plana iterek çocuklar için ayakta durmak zorunda kaldıklarını ifade etmektedir.

Gündelik yaşamın fiziksel koşulları da bu yükü artırmaktadır. Toz, çevresel kirlilik ve altyapı sorunları, temizlik ve bakım emeğini katlayarak artırmakta; kadınların gün boyu süren görünmez bir emek döngüsüne hapsolmasına neden olmaktadır. Bu anlatılar, toplumsal cinsiyetin deprem sonrası dönemde yalnızca bir kimlik değil; geçim, bakım ve dayanıklılık kapasitesini belirleyen kesişen bir eksen olarak deneyimlendiğini ortaya koymaktadır.

“Sadece aç kalmamak için çalıştım... ambarda çalıştım, mandalina kesimine gittim, zeytin toplamaya gittim... ev temizliğine gittim; cam sildim, yer sildim.” (Hatay – Samandağ kırsal, kadın üretici)

“30 kişi burda kaldılar (deprem sonrası)... ben çıldırdım yani. Yetişemedim... en son patladım.” (Hatay – Hayvancılıkla geçinen orta yaş kadın)

“Hayvan işi bana kaldı..... Sütü ürüne çevirmek zorundayım... mayalıyorum... çökelek... yayık... tereyağı.”

“Hayvanlar benim adıma olmadığı için başvuramadım... süre geçti.” (Hatay – Hayvancılıkla geçinen orta yaş kadın)

“kızım... ablasıyla babasının yokluğundan sonra hayata tutunma sebebin oluyor... sen bir anneysen her şeyden daha üstünde güçlü olmak zorundasın.” (Hatay – Engelli kadın katılımcı)

“Geçim devrindeyiz... şu an çocuklar.... Öncelikle çocuklarımız... Yani bizim tek temelimiz, bu çocukları iyi bireyler olarak yetiştirmek.” (Adıyaman – Çocuklu hane, ev emekçisi kadın)

“İşe yaramıyor... Erkekler anlar mı anlamaz! Temizlik yapamıyoruz, çamaşır asamıyoruz, kışlık bir şey kurutamıyoruz yani hiçbir şey yapamıyoruz.”

“Ben 28 yaşındayım, bu taş ocağı beni 15 yaş yaşlandırdı. Hiçbir şey olmasın, çocuklarım çok önemli.” (Hatay – Kırsal, tarım ve hayvancılık yapan kadın)

“Temizlik yapamıyorum. Çünkü ben temizlik yapıyorum arkadan toz geliyor... Temizliğe doyamıyorum. Toz içindeyim.... Deprem bunu iki kat daha çok artırdı.” (Hatay – Kooperatifçi kadın)

D. Görünmezlik, Ayrımcılık ve Çoklu Dışlanma

Görüşmeler, afet sonrası dönemde bazı grupların hem hizmetlere erişimde hem de toplumsal ilişkiler içinde daha görünmez hale geldiğini göstermektedir. Engelliler, bakım verenler, Dom/Abdal toplulukları ve yoksul haneler, ihtiyaçlarının yeterince fark edilmediğini ya da dikkate alınmadığını ifade etmektedir.

Engellilik durumunun depremle ilişkisine dair hiçbir sorgulamanın yapılmaması, yaşanan kaybın ve kırılmanın kurumsal düzeyde tanınmadığı hissini güçlendirmektedir. Bakım verenler ise, ağır bakım yüküne rağmen sosyal destek ve haklara erişimde idari ve tıbbi sınıflandırmalar nedeniyle dışarıda kaldıklarını belirtmektedir.

Dom kadınların aktardığı deneyimler, ayrımcılığın yalnızca maddi değil, gündelik yaşamın en temel alanlarında (sağlık hizmeti, oturma düzeni, sosyal temas) hissedildiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, afetin yarattığı eşitsizliklerin mevcut toplumsal dışlanma biçimlerini derinleştirdiğini düşündürmektedir.

Bazı katılımcılar için ise, bu tür görüşmelerin kendisi “hatırlanma” ve “görülme” anlamı taşımaktadır. Bu anlatılar, afet sonrası iyilik halinin yalnızca maddi desteklerle değil, tanınma, adalet ve insani temasla da yakından ilişkili olduğunu göstermektedir.

“Dom ve Abdallar Adıyaman’da en çok görünmez kalan gruplardan.” (Adıyaman – STK çalışanı erkek)

“Hiçbir zaman ‘depremden mi oldu?’ diye soran olmadı.” (Hatay – Engelli kadın)

“Yatalakların yok, sakatların yok. Bakıcı maaşı da almıyorum... yüzde 91 dediler ama kısmi bağımlı diye rapor verdiler... çıkmazmış.” (Hatay – Defne, yaşlı erkek, eşine bakım veren)

“Bu hastalar, yetimler, sokakta yaşayanlar için bir an önce daha fazla sahip çıkılması lazım. Biraz adalet gerekiyor.” (Adıyaman – Çocuklu hane, ev emekçisi kadın)

“Sizin şu anda yaptığınız bu görüşme benim için ne kadar önemli. İnsanın bir hatırını sorması bile ne kadar güzel bir şey... İnsan kendini bir hiç olarak görür.” (Adıyaman – Memur erkek)

“Toplum merkezine gelip... katılamıyorum, çocuğum engelli olduğu için.”

“Hastaneye gidelim bize karaçi diyorlar. Oturduğumuz yere kimse oturmaz... bizden kaçıyorlar.” (Adıyaman – Mevsimlik tarım işçisi Dom kadın)

Fotoğraf: Hatay'da inşaat tozları

Fotoğraf: Hatay'da yollar

4.2. ODAK GRUP GÖRÜŞMELERİ

Yöntem

Bu çalışma, 6 Şubat depremlerinin üçüncü yılında afetin ruhsal ve toplumsal etkilerini, psikososyal iyilik hali odağında ele alan nitel bir saha çalışmasıdır. Araştırma, ruh sağlığını bireysel belirtilerle sınırlı görmeyerek; barınma, geçim, bakım yükü, kamusal hizmetlere erişim ve toplumsal ilişkilerle birlikte değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Çalışmanın soru formu; sahada aktif çalışan sağlık ve sosyal hizmet emekçilerinin deneyimleri, Türk Tabipleri Birliği ve tabip odalarının gözlemleri, psikiyatristlerin değerlendirmeleri ve literatür taraması birlikte gözetilerek hazırlanmıştır. Saha sürecinde başlangıçta belirlenen tema ve başlıkların, katılımcı anlatıları doğrultusunda genişlediği görülmüştür.

Görüşmeler, TTB ve SES üyeleri tarafından yarı yapılandırılmış bir rehber eşliğinde yürütülmüştür. Adana, Hatay, Malatya, Kahramanmaraş ve Gaziantep illerinde 12 odak grup görüşmesi yapılmıştır. Görüşmeler ortalama 2 saat sürmüştür.

Bu raporda sunulan bulgular, görüşmelerden elde edilen ilk bulgular ve betimleyici yorumlar niteliğindedir. Görüşmelerin ayrıntılı tematik analizi, ilerleyen aşamada ayrı bir çalışma olarak sunulacaktır.

Sağlık ve sosyal hizmet emekçileri, asistanlar ve sağlık öğrencileri ile yapılan odak grup görüşmelerinde aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

- A. Sağlık ve sosyal hizmet emekçileri odak grup çalışması ile hangi sorulara yanıt aranıyor:
1. Sağlık ve sosyal hizmet emekçileri, psikososyal iyiliği-toplumsal iyilik halini güncelde nasıl değerlendiriyor. Bu kısım anahtar görüşme soruların bir kısmını da içerecek haliyle.
 2. Psikososyal iyiliğe tehditler sağlığa ve sosyal hizmete nasıl yansıyor?
 3. Sağlık ve sosyal hizmet emekçilerinin yaşadığı sorunların toplumla benzeyen ve farklılaşan yönleri neler?
 4. Sağlık ve sosyal hizmet emekçilerinin çalışma koşullarında güncel durum nedir? Değişenler, değişmeyenler, derinleşenler, hafifleyenler, yeni ortaya çıkanlar?
 5. Sağlık ve sosyal hizmet emekçilerine göre psikososyal iyilik için öncelikler neler olmalı?

6. Psikososyal iyilikte direniş odakları neler oldu, neleri güçlendirip büyütmeliyiz? (Toplum genelinde ve sağlık ve sosyal hizmet alanında)

Çalışma yönteminde Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçilerini 2 kategoride değerlendirilmektedir:

- 1- Sağlık ve sosyal hizmet sağlayıcıları olarak toplumda gözlemledikleri durumlar, değişimler, sağlık ve sosyal hizmetlere yönelik değerlendirmeleri
- 2- Sağlık ve sosyal hizmet sağlayıcıları olarak kendilerine yönelik deneyimleri, gözlemledikleri durumlar, değişimler, sağlık ve sosyal hizmetlere yönelik değerlendirmeleri

Özgün bir grup olarak yaşadıkları, deneyimledikleri. Sorular iki gruplu düşünülerek hazırlanmıştır.

Kamu emekçileri ile yapılan odak grup görüşmelerinde aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

B. Kamu emekçileri odak grup çalışması ile hangi sorulara yanıt aranıyor:

- Kamu emekçileri, psikososyal iyiliği-toplumsal iyilik halini güncelde nasıl değerlendiriyor. Bu kısım anahtar görüşme soruların bir kısmını da içerecek haliyle.
- Psikososyal iyiliğe tehditler sağlığa ve sosyal hizmete nasıl yansıyor?
- Kamu emekçilerinin yaşadığı sorunların toplumla benzeyen ve farklılaşan yönleri neler?
- Kamu emekçilerinin çalışma koşullarında güncel durum nedir? Değişenler, değişmeyenler, derinleşenler, hafifleyenler, yeni ortaya çıkanlar?
- Kamu emekçilerinin göre psikososyal iyilik için öncelikler neler olmalı?
- Psikososyal iyilikte direniş odakları neler oldu, neleri güçlendirip büyütmeliyiz? (Toplum genelinde ve Kamu hizmeti alanında.)

Çalışma yönteminde Kamu Emekçilerini 2 kategoride değerlendirilmektedir:

- 1- Kamu emekçilerinin toplumda gözlemledikleri durumlar, değişimler, değerlendirmeleri
- 2- Kamu emekçilerinin kendilerine yönelik deneyimledikleri, gözlemledikleri durumlar, değişimler.

Özgün bir grup olarak yaşadıkları, deneyimledikleri. Sorular iki gruplu düşünülerek yapıldı.

Özet Bulgular

Odak grup görüşmeleri, deprem sonrası **iyi olma halinin** esas olarak gündelik yaşamın yeniden kurulabilmesi, güvenlik duygusu, barınma koşulları, mesleki işlevsellik ve toplumsal adalet algısı tarafından belirlendiğini göstermektedir

Katılımcılar için iyilik, öncelikle su, elektrik, internet, sağlık hizmeti ve barınma gibi temel gereksinimlere kesintisiz erişimle ilişkilidir. Günlük rutinlerin yeniden başlaması, “işe yararlık” hissinin geri kazanılması ve aile yaşamının sürdürülebilmesi ruhsal toparlanmanın temel koşulu olarak tanımlanmıştır.

En güçlü tema **güvende hissetme** olmuştur. Sağlam konutlarda yaşama, çocukların dışarıda güvende olması ve deprem korkusu olmadan uyuyabilme, iyiliğin fiziksel ve duygusal boyutlarıdır. Konteynır yaşamındaki mahremiyet eksikliği ve belirsizlik ise kırılabilirliği artırmaktadır. Sağlık ve sosyal hizmet emekçileri için iyilik, hastaya ulaşabilme ve başkalarına yardım edebilme kapasitesiyle özdeşleşmiş; hizmet verememek yoğun tükenmişlik yaratmıştır.

Deprem sonrası çok sayıda **tehdit edici faktör** iyilik halini aşındırmaktadır. Altyapı sorunları başlıca risk alanıdır: bozuk yollar, çamur ve toz, bitmeyen kazılar, elektrik–su kesintileri ve yetersiz toplu taşıma gündelik yaşamı felç etmektedir. Yıkımlardan kaynaklanan yoğun toz ve asbest maruziyeti akciğer hastalıklarını artırmakta; özellikle gençlerde **motosiklet kazaları** hayati bir sorun haline gelmektedir. Barınma krizleri, konteynırlardaki dar alanlar ve mahremiyet yokluğu aile içi gerilimleri büyötmektedir.

Ekonomik çöküş önemli bir tehdit olarak öne çıkmaktadır: kira ve gıda fiyatlarındaki fahiş artış, iki ev idare etme zorunluluğu ve gelir kaybı çalışanları yoksullaştırmıştır. Tarım ve hayvancılığın gerilemesi, girdi maliyetleri ve pazar sıkıntıları üretimden kopuş yaratmıştır. Göçle değişen demografik yapı, fırsatçılık algısı ve artan suç oranları toplumsal güveni zedelemiştir. Kadınlar ve kız çocukları için sokakların güvensizleşmesi, eğitime erişim güçlükleri ve konteynır alanlarındaki istismar riski toplumsal cinsiyet eşitsizliğini derinleştirmiştir.

Görüşmeler, depremle birlikte **toplumsal bağların zayıfladığını** ortaya koymaktadır. Göçle değişen demografi, yerel halk ile yeni gelenler arasında gerilim üretmiş; konteynır kentlerde birbirini tanımayan insanların zorunlu birlikteliği güvensizlik yaratmıştır. İlk dönemdeki dayanışmanın yerini **fırsatçılık algısı**, hızlı zengin olma eğilimi ve adaletsizlik duygusu almıştır. Mahalle kültürünün çözülmesi, artan hırsızlık ve suç olayları, insanların “birbirine güvenememe” halini pekiştirmiştir. Bu dönüşüm, iyilik halinin toplumsal zeminini aşındıran temel etkenlerden biri olarak tanımlanmıştır.

İyileştirici faktörler üç ekseninde toplanmaktadır:

1. Gündelik hayatın kısmen yeniden kurulması; bireyin kendi ihtiyaçlarına ulaşabilmesi, sosyal ortamlara erişimin kolaylaşması ve rutinlerin geri dönmesi iyilik hissini güçlendirmektedir.

2. **Mesleki ve toplumsal dayanışma;** başkalarına yardım edebilmek, birini iyileştirmenin kişide sağaltıcı etki yaratması önemli bir koruyucu unsur olarak belirtilmiştir.
3. **Anlam ve umut üretimi;** hayal kurabilmek, toplumsal iyilik için bir şeyler yapabilmek ve geleceğe dair küçük beklentilerin varlığı toparlanmayı desteklemektedir.

Katılımcılar, gerçek iyilik halinin yalnızca bina yapımıyla değil; **adalet, eşit hizmet, güvenlik ve kentsel hafızanın yeniden inşasıyla** mümkün olacağını vurgulamaktadır. Bulgular, deprem sonrası ruh sağlığındaki iyileşmenin bireysel çabadan çok yapısal koşullar ile dayanışma pratikleri arasındaki dengeye bağlı olduğunu ortaya koymaktadır.

4.2.1. Odak Grup Görüşmelerinden Bulgular

A. İyi Olma Hali

Katılımcılar iyi olma hallerini gündelik hayatın yeniden inşası, temel ihtiyaçların karşılanabilmesi, yaşam rutinin sağlanması, güvenlik ve barınmanın sağlanması, mesleki ve sosyal yönden iyilik hali, göreceli ve psikolojik tanımlar üzerinden ele aldılar.

“İyi olma kelimesini unutalı çok oldu aslında...”(Hatay sağlık Emekçileri)

A.1. Gündelik Hayatın Yeniden İnşası

Katılımcıların çoğu; gündelik hayatın olağan akışına dönebildiği, temel gereksinimlerini karşılayabildikleri noktada ruhsal yönden de iyilik haline ulaşabileceklerini dile getirdiler. Günlük rutin işlere dönüş, temel ihtiyaçlara erişimin sorunsuz sağlanması, deprem öncesi alışkanlıklara kavuşmak ve hayatta yeniden işe yaramak en temel iyilik belirtisi olarak görülmüştür.

Gündelik hayatın yeniden inşası **temel ihtiyaçlara erişim, kendi işini görebilme, işe yararlık hissi** üzerinden tanımlanmıştır. Su, elektrik, internet, sağlık ve barınma gibi temel ihtiyaçlara sorunsuz şekilde ulaşabilmek "iyi olma"nın ön şartı olarak tanımlanmış, kişinin kendinden memnun olduğu koşulların sağlanması iyi olma hali olarak ifade edilmiştir. Bir bireyin ailesi için pazara gidip alışveriş yapabilmesi, çocuklarına giysi alabilmesi gibi "işe yararlık" hissi veren eylemler de iyilik hali olarak tanımlanmıştır.

“İyi olmak günlük rutin işlerin kendi olağan akışında sorunsuz olması sürüp gerçekleşmesi budur iyi olma belirtisi.” (Hatay Sağlık Emekçileri)

"Hayallerinin olması bence. Yani hayallerimiz bile yok artık. Rutinlerimize kavuşmak. Rutinimize bile yeni yeni kavuşabiliyoruz. Daha eksikleri var tabii. Deprem öncesi rutinlerimizin. Şimdi şu an yani bunu depremden sonra anlayabildik ve yani ona kavuşabilmek hem sosyolojik açıdan hem sağlık açısından, maddi manevi her açıdan yaşam öncesi, yani kayıplarımızı yerine koyarak..." (Malatya Sağlık Emekçileri)

"Deprem öncesine kavuşmak bile bizim için bir iyilik hali" (Malatya Sağlık Emekçileri)

"...belli bir süreç geçti, çok zor zamanlar geçti. Bu zor zamanları böyle kıyasladığımız zaman şu an en iyi halimizi yaşıyoruz diyebilirim. Yani iyilik halimiz en tepe noktasında diyebilirim. Çünkü hakikaten kayıplar yaşandı. Ondan sonra evi yıkılan insanlar oldu. Ekonomik yönden çok fazla etkilenen insanlar oldu. Bu süreçleri genel anlamda değerlendirdiğimiz zaman yavaş yavaş hayatın rutine bağlandığı döneme denk geliyoruz. Bu yüzden bizler için en iyi hali diyebilirim. (Adıyaman Sosyal Hizmet Emekçileri)

"Yoğun hastane staj ortamından sonra deşarj olabileceğimiz sosyal ortamların varlığı ve bunlara ulaşımın kolaylaşması, işte bu iyi olma halidir. Ama şu an maalesef bunlardan bahsedemiyoruz." (Hatay Sağlık Öğrencileri)

"Temel ihtiyaçların karşılanabildiği... ondan sonra, sosyal ihtiyaçları da karşılayabileceğiniz kişinin kendinden memnun olması için tüm koşulları sağlayabildiği bir ortamla yaşaması diyebiliriz" (Hatay Sosyal Hizmet Emekçileri)

"...ilk kendini iyi hissetmelisin. Bireysel iyilik. Şöyle diyeyim, aslında toplumsal iyilik yaptığımda da haz alıyorum açıkçası. ...mesela Meclis Binası bitti. O bireysel anlamda beni olumlu etkiliyor. Yollar yapıldığında aynı zamanda diğerlerini de olumlu anlamda etkiliyor." (Hatay Sosyal Hizmet Emekçileri)

"Görünüşte her şey işliyorken aklıma gelmedi. Benim nezdimde sıradanlaşıyor her şey. Bir zamandan sonra çantada keklik gibi olabiliyor. ...zaten bunlar var. Bu depremler birlikte daha önce karşılamakta güçlük çekmediğimiz belki başka insanların karşılamakta güçlük çektiği barınma gibi benzeri sorunları yaşamadığım için. Depremden sonra bazen iyi olmak uyuyabilecek bir yer bulmak. Bazen gıdaya, sağlığa, suya erişim oldu. Bazen herkesin ulaşamadığını görünce buna ulaşmak da iyi gelmedi. Bireysel olarak iyi olma halleri değişti benim adıma." (Hatay Sosyal Hizmet Emekçileri)

"Hekim olarak benim için iyilik hali; sağlıklı yaşayabilmek. Bunun için temiz bir havanın olması lazım. Temiz bir suyun olması lazım. Hastalığımda gidebileceğim bir sağlık kuruluşu olması lazım. O sağlık kuruluşuna ulaşabilmem lazım. Burada istediğim zaman sağlık hizmeti açısından yeterli sağlık profesyoneline sahip olmam lazım ve benim sadece bedensel sağlığım değil, benim ihtiyaç duyduğum, konuşma ihtiyacı diye dediğim şeylerin karşılanması lazım. ...yaşadığım deprem dönemindeki depremzede olmaya saygı duyulması lazım..." (Maraş Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

"...can kayıplarının yanında insanın günlük rutinleri değişti. Temel ihtiyaçlarını karşılama ve edinme noktasında sıkıntılar oldu ve birileri sizin ihtiyaçlarınızı ayağınıza kadar getirmeye çalıştı. ... iyilik halimiz şu anda hemen hemen birçok şeye kendimizin ulaşabiliyor olması."

Yani şu anda ben ailem için bir pazara gidip kendi alışverişimi yapabiliyorum veyahut da gidip çocuklarımla giyimini karşılayabiliyorum veya ayakkabısını alabiliyorum. Bu biraz da sende şey de yaratıyor: İşe yararlık. Yani kendi işini kendi karşılıyorsun. Şu anda bence birazcık daha iyi noktadayız. (Adıyaman Sosyal Hizmet Emekçileri)

A.2. Güvenlik ve Barınma Odaklı Tanımlar: İyiliğin Fiziksel Koşulları

Depremi yarattığı en büyük tahribat olan "güvensizlik" duygusu, fiziksel koşullarla iç içe hale girmiştir. Güvensizlik duygusu bu sebeple iyilik hali tanımlarının merkezine yerleşmiştir. Korkusuz olma, sıcak bir ev isteği ve özel alan ihtiyacının karşılanabilmesi de iyilik hali olarak görülmektedir.

Görüşmelerde iyilik hali en temelde "güvende hissetme" olgusu olarak tanımlanmıştır. Bu, hem fiziksel bir güvenlik (sağlam bina vb.) hem de geleceğe dair bir belirsizliğin olmaması durumudur. **Güvende hissetme üzerinden** iyilik hali tanımlanmaktadır. Diğer bir tanımlama biçimindeyse iyilik hali **Korkusuz olabilmek** olarak; çok katlı bir binada deprem korkusu yaşamadan uyuyabilmek veya çocuğunu dışarı gönderdiğinde onun eve sağlam döneceğinden emin olmak bir iyilik hali olarak tanımlanmıştır. **Sıcak ve özel alanı olan bir ev** olarak iyilik hali anlatılındaysa; insanın başını sokabileceği, depremi hatırlatmayan "sıcak bir evinin" olması, eşiyle veya ailesiyle özelini paylaşabileceği, başkalarının duymayacağı bir alana sahip olma iyilik hali için kritik bir unsur olarak görülmektedir.

"Bence en temelde güvende hissetme. Mesela yürüdüğünde sallanan bir hastanede çalışıyorsun ve hani en ufak bir depremde sallandığımızı biliyoruz. Keza hala konteynırların çoğu kapandı ama hala kalan insanlar var. Hala binaya geçemeyenler var. ...Acaba şu an bir deprem olsa bu bina yıkılır mı veya başka bir yere gittiğimizde acaba güvende miyiz? ...bu çok temel bir şey. Güvende hissetme olgusu. ...sadece bu olguda da değil. ...şu an sokaklarda güvenli değil. İnsanlar çok öfkeli. Trafik güvenli değil. Şehrin her tarafında yapı çalışması var. Yani her yer birbirine karışmış vaziyette ve insan öfkeli ya bence hiçbir yerde güvenli değil" (Kahramanmaraş Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

"İyilik halini ben de güvende olma olarak tanımlıyorum. Çünkü hepimiz depremi yaşamış bireyler olduğumuz için aslında doğduğumuz zaman bizim ilk ortamımız ev ortamımızdır ve ev ortamını bebeklikten, çocukluktan daha yetişkinlik hayatına kadar bizim en güvendiğimiz ortamımızı ev ortamımız olarak biliriz ve bunu zihnimize böyle konumlarız aslında. Yani en rahat hissettiğimiz, kendimizi en iyi ifade ettiğimiz, kendimiz olduğumuz, bizi yargılayamayacak gibi birçok türev ekleyebiliriz. ev bizim için aslında güvenli ortamımızdır. Deprem aslında bizim evlerimizi sarsmakla birlikte en temelinde danışanlarımda da gördüğüm güven duygusunu çok büyük ölçüde sarstı. O yüzden güvende olma haliyle ben iyilik halini çok eşit olarak görüyorum. Yani en ufak bir güvensizlik, belirsizlik, belirsizliğe tahammülsüzlük depremzedeleri tekrardan o ana

döndürme yeten şeyler olmasıyla birlikte o güvende olmama hissiyatı en çok olumsuz etkileyen şeylerden bir tanesiydi.” (Kahramanmaraş Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

“Kendi açımdan korkusuzluk mesela. Ben çok katlı bir binada oturuyorum. Deprem olmaz korkusuzluğuyla yatabilmek istiyorum. Bir tek köyde yatabiliyorum bu şekilde. Tek katı olduğu için. Hatta yakın dönemde yine oldu. Yani rüyamda görmemek istiyorum mesela her gözümü kapattığımda o hastanedeki o sallanmayı görmemek istiyorum” (Malatya Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

“Benim için çocuğumu dışarıya gönderip sağlam bir şekilde eve gelmesi. Yani dışarıdan hiçbir şeye maruz kalmadan. Onu çıkarırken bile düşünüyorum. Eve gelirken bile ne yapacağımı bilemiyorum. Dışarıda neyle karşılaşacağını? Yani onu acaba dışarıya göndersem mi derdindeyim, yani bazı şeylerden bağımsız kalsın diye. Ama onun acaba dışarıda neyle karşılaşıp eve geldiğinde neyle karşılaşacağını bilemiyorum. Yani çocuğun psikolojisi tamamen farklı bir şekilde gelecek. Hani mutlu bir çocuk görmek istiyorum. Yani o bile yaşam derdine düşmüş. Yani benim için iyilik hali yani çocuğundan sanki başlıyor gibi. Çünkü gerçekten 11 yaşındaki çocuğumun kimle karşı karşıya geleceğini bilmiyorum. Kimin yönlendireceğini bilmiyorum. Ben yönlendiremiyorum. Dış çevresi yönlendiriyor çünkü görüyorum.” (Kahramanmaraş Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

“Sıcak bir evim olması...” (Malatya Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

“...siz sorunca şunu düşündüm, iyi olmanın ne olduğunu hatırlamıyorum. (Hatay Kamu Emekçileri)

A.3. Mesleğin Toplumsal Yönüyle İyi Olma Hali

Sağlık emekçileri için iyilik; hastaya ulaşabilmek, reçete yazabilmek ve ameliyatı sorunsuz yapabilmektir. Sosyal hizmet emekçileri için iyilik hali, “şifanın bir başkasına yardım etmekten geçtiğine” inanmak, başkalarını iyileştirmenin kendi travmalarını hafiflettiği üzerinden tanımlamaktadır. **Hizmet verebilme** ve **Başkalarına yardım edebilme** üzerinden iyilik hali tanımlanmıştır. Toplumsal iyilik için bir şeyler yapmak, bir başkasının acısını hafifletmek kişisel iyilik hali üzerinde sağaltıcı bir etki yarattığı ifade edilmiştir.

“Çocuk cerrahı olarak hastalarımı bakıyorum tedavilerini düzenliyorum. Mümkün olduğunca kendi hastanemde cerrahisini ve tedavisini yapmaya çalışıyorum, bunları yaptığım, hallettiğim sürece iyiyim yani iyi kabul ediyorum. İş odaklı düşünüyorum. Yani eğer benim hastam bana ulaşabiliyorsa gün içinde ben onun reçetesini yazabiliyorsam tahlilini o gün yapabiliyorsan araç gelip kanları alabildiyse o gün iyidir ama yani çok kısıtlı bir iyilik hali. Buna da pek iyilik denmez günü kurtarmak denir” (Hatay sağlık Emekçileri)

“Hastalarım bana ulaşıyorsa, ben onlara hizmet veriyorsam mutluyum. Ama bunu yapamaz isem mutsuzum.” (Hatay Sağlık Emekçileri)

“Ben mesleğimi bir güç olarak kullanıp kendi kendimi o depresyona sürüklemeyip o travma sonrası stres bozulma sürüklemeyip başkalarına yardım ederek aslında daha da çok güçlendim diyebilirim. Bir başkasına yardım etmek. Bu anlamda hani kendi sorunlarımızdan ziyade kendi stresimizi azalttığınızı fark ettim.” (Kahramanmaraş Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

“2,5 yıl boyunca psikososyal hizmeti verdim, kendimi biraz unuttuğum zamanlar oldu ama birini iyileştirebilmenin gücünün kendinde de etkili olduğunu aslında en çok burada gördüm. Paylaşacağımız çok şeyler var, atlatabileceğimiz bir şey değil aslında bu.” (Kahramanmaraş Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

A.4. Göreceli ve Psikolojik Tanımlar

“Hayallerinin olması bence. Yani hayallerimiz bile yok artık” (Malatya Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

Bazı katılımcılar iyilik halini mevcut zorluklara uyum sağlama süreci olarak görmektedir. Mevcut durumda iyi olmak, bazen sadece "alışmak" veya "yükün ağırlığına rağmen hissizleşerek uyumlanmak" anlamına gelmektedir. **Alışma ve kabullenme** olarak değerlendirilen bu tanımlara ek olarak, kişinin kendi kaybını başkalarının daha ağır kayıplarıyla (evlat acısı vb.) kıyaslayarak, "benimki o kadar kötü değil" diyerek kendini konumlandırması şeklindeki **kıyaslama ve umut ve hayal kurma ekseninde**; geleceğe dair hayallerinin olması, iyilik halinin en önemli göstergelerinden biri olsa da birçok kişi artık hayal kuramadığını ifade etmiştir.

“Depremden öncesi sonrası diye ayırdığımızda biz şu an ya iyi dediğiniz şey de o şey değil yani iyi olmaktan kastınız alışıyorsunuz. Bir yük gibi düşünün. Sürekli bir yükü kolunuza tutarsanız zamanla kolunuz hissizleşir ve yükün ağırlığı değişirse de siz onu artık ağır hissetmezsiniz. Yani bir şekilde onunla uyumlamışsınız. Şu an tam öyle bir süreçteyiz yani. Yoksa şey değil garip, çok garip.” (Kahramanmaraş Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

“Bize göre mi nasılız? Topluma göre mi nasılız? Yakınlarını kaybeden, çocuklarını kaybeden, ebeveynlerini kaybeden insanlar oldu. Şimdi ona göre bakınca mukayese edelim. Ben çocuğumu kaybetmedim iyiyim. Annemi kaybetmedim iyiyim. Ben ilişkimi ya da nasıllığımı buna göre mi konumlandırıp iyi olmamı belirleyeceğim yoksa kaybettik üzerindeki mukayesemi mi konumlandırıp iyi olacağımı tanımlayacağım. Bence burada çok böyle göreceli bir şey var.” (Adıyaman Sosyal Hizmet Emekçileri)

“Düşünüp bakınca; sağlıklısın, hayatta kalmışsın, aile üyelerini kaybetmemişsin, ben neyimi kaybettim diye dönüp baktığında; bir evim var sadece diyorsun buna da artık şükretme noktasına geliyorsun. Bütün arkadaşlarımız işte hayatta, en azından tanıdığımız bildiğimiz

sevdiğimiz insanlar hayatta diye düşünüp aslında çok da bir şey yaşamadığımızı düşünüyoruz” (Hatay Sosyal Hizmet Emekçileri)

A.5. Sosyo-politik Yaklaşım Olarak İyi Olma

Görüşmelerde genel olarak deprem bölgesinde iyilik halinin "günü kurtarmak" seviyesine indiğini gerçek bir iyilik için ise sadece binaların değil, toplumsal güvenin, adaletin ve kentsel hafızanın yeniden inşa edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Toplumun bir kesimi için iyilik hali, devletten kesintisiz ve kısıktırılmış bir hizmet/yardım almayla eş anlamlı hale geldiği de belirtilmiştir. Temel ihtiyaçların karşılandığı adil ve demokratik bir ortamda yaşamaktır tanımlaması da yapılmıştır.

“Toplum iyi bir hizmet alınca iyi iyilik hali geliyor. ...Bu hizmetin içinde de sürekli hizmet alım bağımlılık ilişkisi yaratıyor. ...iyi değilizin eş anlamlısı toplum açısından iyi hizmet almıyoruzdur.” (Adıyaman Kamu Emekçileri)

“Deprem yıkılan iki bina değildi. Yıkılan 15-20 tane evde değildi. Kahramanmaraş'ın depremi hala devam ediyor. Bina yapmakla deprem bitmedi. Şimdi hep böyle bir algı oluşturuluyor. İşte deprem üzerinden 3, 5 ay geçti. Diyorlar ki deprem bitti. Televizyonlarda şu kadar bina yaptık. Deprem etkileri silindi. İşte benim yeğenimin belden aşağısı felç. Annesi babası öldü ve bir tek babaannesi bakıyor. Şimdi bu çocuk için deprem bitti mi? Yani bunu depremi sadece yıkılan bina olarak görmek değil. Halk sağlığı açısından bakarsak şu an Maraş'ta çok ciddi halk sağlığı sorunu var. İşte asbest gibi hava soluyoruz. Yani kışın şu an azaldı yani yağmurlarla ama yazın tekrar başlayacağız. Çözüm üretildi mi? Yok demek deprem devam ediyor. Maraş'ta şebeke suyu içilemeyecek vasıfta su veriliyor. Deprem bitti mi? Bina yaptık. Bitti dersiniz bitti. Ama Maraş'ının depremin etkisi hala bu deprem devam ediyor.” (Kahramanmaraş Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

“Aslında DSÖ'nün tanımı var. Sosyal iyilik hali var da diyor. Bunu dikkate aldığımızda sınırı nereye koyacağız çok emin değilim. Deprem ilk döneminde kadınların kaşını bıyığını almasının fazla görülüyor olmasının şu an bir benzeri aslında sosyalleşme kısmında görülüyor şeklinde bir soru işaretim var. Genel olarak yurttaşların, deprem yaşayan insanların bunu kendilerine fazla görmesi var. Aynı zamanda dışardan bakıldığında da insanların bunu fazla görme hali var. Yakın zamanda geliş gidiş meselesi var, (CB Hatay'a gelişi kast ediliyor), her şey yolundaymış her şey güzelmiş gibi bir yansıma karşılık buldu medyada. Biz şimdi sil baştan buranın böyle bir gerçeklik olmadığı kendimizi yeniden anlatma gerçeği var burada. Böyle bir şeyin içinde yaşamıyoruz, böyle devam etmiyor hayat.” (Hatay Sağlık Emekçileri)

“...Ben bugün artık bir elektrik firması ile görüştüğümde İstanbullu bir yurttaş gibi iyi hissetmiyorum, bende aynı vergiyi ödüyorum, o da aynı vergiyi ödüyor, ama benim aldığım hizmet ortada onun aldığı hizmet ortada ya da elektrik firmasına internet firmasına ulaşmaya çalıştığınızda gelmiyor, benim evinde 8-9 aydır internet yok, her seferde geri

dönüş altyapı yok, kablolar yok vs. Bende bu parayı ödüyorum, ben çocuğu olmayan tek başına yaşayan bir insan, herkesin çoluğu var çocuğu var araştırma çalışıyor, kendi hayatları var onlar nasıl döndürüyor. Günün sonunda şey pratiği var, aidiyet ve adalet duygusunun olmadığı bir pratik. Bu bana iyi hissettirmiyor” (Hatay Sağlık Emekçileri)

“...temel ihtiyaçlarının karşıladığı adil demokratik bir ortamda yaşamayı biz iyilik hali olarak tanımlıyoruz” (Adıyaman Kamu Emekçileri)

B. Deprem Bölgesinde Toplum Ruh Sağlığına Yönelik Tehditler

Afetin üzerinden geçen zamana rağmen deprem bölgesinde öne çıkan sorunlar, kronikleşen altyapı yetersizliklerinden derin psikososyal travmalara, sağlık sistemindeki tıkanıklıklardan toplumsal yozlaşmaya kadar çok geniş bir yelpazeye yayılmaktadır.

B.1. Altyapı, Ulaşım ve Barınma

Fiziksel yaşam koşullarının iyileşmemesi, depremin etkilerini sürekli taze tutan bir hatırlatıcı işlevi (tetikleyiciler) görmektedir. Bu sorunlar iyilik halinin oluşmamasının başlıca sebepleri arasında görülmektedir.

Yolların bozukluğu, toz, çamur ve bitmeyen kazı çalışmaları günlük hayatı felç etmektedir. Toplu taşımanın yetersizliği, hastaneye veya okula erişimi imkansızlaştırmakta, Trafik problemlerinin çözülememiş olması, yoğun trafik iyilik halini oldukça fazla etkilemektedir. Ayrıca deprem bölgesinde, ulaşım imkanlarının kısıtlılığına bir çözüm olarak görülen motosiklet kullanımı (özellikle erkek çocuklarda) ve buna bağlı kazalar hayati bir sorun haline gelmiştir. Şehirlerdeki inşaat faaliyetleri nedeniyle yollarda bulunan kamyon ve mikser gibi ağır vasıtalar, yolların ağır hasarlı olması, altyapı çalışmalarından kaynaklı çukurlar, ışıklıdırma eksikliği ve trafikteki genel tahammülsüzlük, motosiklet gibi korunmasız araç kullananlar için can güvenliği riskini ciddi şekilde artırmakta ve ölümcül sonuçlar doğurmaktadır. Görüşmelerde Hatay'da bir mikserin motosikletli bir genci ezerek ölümüne neden olduğu bir vaka paylaşılmıştır. Adıyaman'da görev yapan sağlık emekçileri, motor kazalarının her gün yaşanacak kadar sıklaştığını ve hastanelere sürekli bu tür vakaların geldiğini bildirmektedir. Sağlık emekçileri, özellikle 14-18 yaş grubundaki gençlerde motosiklet kazası vakalarında son zamanlarda aşırı bir artış gözlemlediklerini vurgulamaktadır. Diğer bir taraftan yıkımlardan kaynaklanan yoğun toz ve asbest, halk sağlığını tehdit etmekte ve akciğer rahatsızlıkları ile KOAH vakalarını artırmaktadır. Temiz içme suyuna erişim hâlâ büyük bir sorun teşkil etmektedir. Konteynir kentlerdeki mahremiyet eksikliği, dar alanlar (21 m²) ve kiracıların hak sahipliği olmaması büyük mağduriyetler yaratmaktadır.

Yollar

“Ya mesela eskiden biz diyorduk yağmur yağsın da barajlar dolsun, doğa düzelsin. Şu an biz yağmur yağsın da toz olmasın diyoruz. Yani bu böyle bir değişiklik insan hayatında. Yağmur yağsın da toz olmasın etrafta. Şu anda daha normale dönmüş bir durum yok. Şimdi her yer çamur, toz, çukurlar...” (Adıyaman Sağlık Emekçileri)

“Yol. Yollarımız berbat yani. Yani 5 yaşındaki çocuk bile geçerken bu yollar ne böyle diye söylenerek geçiyor. Herkeste yol ve toz.” (Adıyaman Sağlık Emekçileri)

“Eskiden köy yolları kötü derdik şimdi köy yollarına şükür ediyoruz, köy yollarına yani öyle durumdayız.” (Adıyaman Sağlık Emekçileri)

“...şimdi biz altımızda arabamızla gelip gidiyoruz, biz arabamıza kıymıyoruz ya da biz çok zorlanıyoruz da bu insanlar çamurdan geçiyor. İnanın ki en yavaş halinle gidiyorsun. Diyorsun ki yanımdan biri geçmesin çünkü nasıl geçecek bilmiyorsun. Yukarıdan aşağı çamur içinde ilkökul öğrencisi de öyle ayağında çizme olmazsa gidemez. Çoğu terlikle gidiyor”. (Adıyaman Sağlık Emekçileri)

“Ben bugün evden çıkmaya üşeniyorsam, bu trafiğe girmeyeyim, bu çamura batmayayım diye düşünüyorum.” (Adıyaman Sosyal Hizmet Emekçileri).

“Şu an Adıyaman’da herhalde en ciddi sorun, kış mevsimi için söyleyeyim yollarla ilgili çok sıkıntılar var. Mesela şu köprünün yapılması bile ciddi anlamda bir, altınşehir köprüsü, trafiği sıkıştırıyor. Gün içerisinde insanların sinir katsayılarıyla oynuyorlar. Sürekli böyle gerginlik bir havası yaratıyor.” (Adıyaman Sosyal Hizmet Emekçileri).”

“Önemli bir problemimiz, özellikle yağışlardan sonra şey aracınızı her gün tamirciye götürüyorsunuz, en büyük sıkıntımız bu (Hatay Sağlık Emekçileri)

Ulaşım Hizmetinin Etkisi

“Toplu ulaşım yok denecek kadar az, sıfır. İnsanlar bize ulaşmakta zorlanıyor... Hasta geliyor, hastayı takip edeceğiz, kontrole çağıracağız, bir hafta sonra gel diyoruz, bir ay sonra gelemiyor. Enjeksiyon veriliyor, enjeksiyon düzenli yapılması gerekiyor, yapacak yer yok. Buraya gelemiyor. Buraya sabah gelen yol, öğleden sonra kapanıyor. Farklı yerden veriyor. Ana arteri kapatıyor, bir başka yerden açıyor. Ulaşım çok büyük sorun (Hatay Sağlık Emekçileri)”

“...şehir içi ulaşım sıkıntıları var. Otobüs yok artık.... Toplu ulaşım yok şu anda. Malatya’da şu anda bir yere gitmek için. Çünkü güzergahlar değişmiş. Değiştigi için de otobüs seferlerini kaldırmışlar. Sadece kısıtlı ana arterlerde belli şey şeyler var, ulaşımlar var. Yani eskiden gidebildiğiniz o güzergahlar yok artık.” (Hatay Sağlık Öğrencileri)

“Ulaşımda hem maddi açıdan zorluk çekiyoruz çünkü her binişte 35 TL’ye varan bir ücret kesiliyor. Bu yüzden aslında ekonomik durum ve maddiyat, iyi olma halinde çok önemli bir yer tutuyor” (Hatay Sağlık Öğrencileri)

Trafik Keşmekeşi

“Deprem öncesine göre trafik yoğun, çok fazla trafik” (Adıyaman Sağlık Emekçileri)

“Bir de deprem esnasında arabanın faydasını gördüler. Araba sayısı çok arttı. Güner: İnsanlar ev yerine araba alıyor” (Adıyaman Sağlık Emekçileri)

“Depremde insanlar şöyle bir şey yaşadı, çoğu araba sayesinde kurtuldu...İşte imkanı olan, arabası olan... Herkes bir araba aldı. Yani arabayı bir kurtuluş olarak gördüler. Ona bağlı olan şu an gerçekten ciddi şekilde araç trafiği var Malatya’da. Bu da dolayısıyla trafiğin tıkanmasına yol açıyor ama bu dediğim olaylar” (Malatya Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

“Trafikte bile saygılıydı insanlar şu anda kavgaya meyilli, küfürbaz tavırlar yani sert şeyler (Malatya Kamu Emekçileri)

“... eve işe gelmek için yola çıkıyorsun geliyorsun önün kesiliyor. Yol çalışması var. Bir arka sokağa geçiyorsun orada da yol çalışması var. Bir sokağa çıkmak zorunda yani bunlar ister istemez insanın ruh halini etkiliyor. Yani orada tahammülsüzlük olabiliyor.” (Adıyaman Sağlık Emekçileri)

“Sürekli bir telaş var, bir an önce yetişeyim telaşı var. Bir yere yetişmen gerekiyor. Şimdi yollar kalabalık. Onun bir telaşı var. Bir koşturmaca var. Bu hep trafikte yansıyor yani. Şiddetin de sebepleridir. Bahsettiği trafikteki şiddetin ana sebebi bu. Kimse kimseye yol verme anlayışı yok. Yani direkt yola gidiyor. Kırmızı mı yanıyor. Geçiş üstünlüğü mü var. Kimse buna bakmıyor. Yani ben her girdiğim kavşakta duruyorum, geçsinler diyorum” (Adıyaman Sağlık Emekçileri)

“Gerginlik had safhada. Kırmızıda 5 saniye kalsın problem. Buradan bile halkın ruh sağlığı anlaşılabilir. İnsanlar hemen saldırmaya müsait” (Adıyaman Sağlık Emekçileri)

“Deprem öncesine göre hız miktarı çok fazla, arabaların kullanma hızı o bile değişmiş insanlarda. Yani daha hızlı daha sinirli daha asabi şekilde araçlar sürülüyor. Trafikte tolerans sıfır yani artık kimse kimseyi dinlemiyor mesela. ...İnsanlar birbirini hiç dinlemeden, direkt tartışmaya girebiliyorlar, direkt yani” (Adıyaman Sağlık Emekçileri)

“Önemli bir sorun hayatımızdan çalınan zaman. İşe gidiyorum 1 saat 15 dk. En son saat beşte çıktım, eve 7.30da vardım. Hayatımızdan, eşimizden, çocuğumuzdan çalınan zaman...Bir saat öncesinden 7.15’te ben mesaiye gidiyorum. Gidiyorum orada yarım saat bir saat işyerinin açılmasını bekliyorum. Sırf o trafikte kalmamak gerilmemek için. Çünkü sabır da kalmadı. Ben diyorum ki belki yaşıma kırkı geçti ondan ama farkettim ki hakikaten

tahammülümüz kalmadı. Bizden alınanlar karşısında asabi olma hali..." (Hatay Kamu Emekçileri)

"Bol bol toz... enkazları kaldırdılar, yerde kalanlardan, binalardan beton santrallerinden çıkan toz eklendi. Bol bol inşaatta şimdi kamyonlar, mikserler... hiçbir şekilde bizi dikkate almadan gidiyor. Trafik arttı. Evet, aynı yolu kullanmak zorunda kalıyoruz, can güvenliğimiz olmuyor" (Hatay Kamu Emekçileri)

Motosiklet Kullanımının Artışı

"Araç sayısı çok aşırı fazla, yani motor kazası o kadar fazla ki bence her gün geliyor" (Adıyaman Sağlık Emekçileri)

"Çok motosiklet kazası yaşıyor. Bizim kendi vasıtalarımızla yaptığımız kazalar bir yana, çok sayıda motosiklet kazası yaşandı. Bir sürü çocuk genç maalesef." (Hatay Kamu Emekçileri).

"18 yaş altı iş kazaları geliyor. Yani müdahalesini yapıyoruz ama arttı yani son zamanlarda çok fazla arttı. 14-18 yaş motor kazaları çok arttı mesela. Motosiklet kazaları çok arttı" (Hatay Sağlık Emekçileri)

Hava Kirliliği ve Toz

"En önemlisi şey şu tozla ilgili. Akciğerler toz toz çok büyük etken yani, bir toz kütlesi var komple şehrin üstünde özellikle yazın..." (Malatya Kamu Emekçileri)

"Bina yıkılacak yanı başında bir bina; pencereni kapatıyorsun işte perdeni çekiyorsun eve girmiyorsun yani çıkıyorsun başka yere belki gidiyorsun o tozda dumana maruz kalmamak için... Belki bu şehirlere 5 yıl hiç kimseyi sokmamak gerekir. Çünkü ciddi bir toz, ciddi bir asbest. Mesela akşam Malatya'da akşam çıkıyorum, bak iş duruyor. İş yok, iş makineler duruyor. Akşam çıkıp Malatya'nın böyle bir yürüyüş yapıyordum boğazım doluyordu ki Malatya çok temiz bir havası olan bir şehirdi." (Gaziantep Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

"Burada çalışan insanların buranın bu pisliğini çeken insanların gerçekten farklı bir ücretlendirme yapılması gerekiyor. Bu insanların hepsi çoluğunu çocuğunu burada yetiştirdi. Küçük küçük ciğerleri şeyle tozlarla büyüdüler, şehir görmedi, ya bu çocuklar şehir görmedi." (Adıyaman Sağlık Emekçileri)

"KOAİ hastası çok duyuyoruz. KOAİ polikliniği açıldı bizim hastanede, hiçbir rahatsızlığım yok sokağa çıkınca biz bile zorlanıyoruz." (Malatya Kamu Emekçileri)

“Bir sağlık çalışanı olarak göğüs cerrahisi ile çalıştığım için akciğer hastalıklarının çok müthiş arttığını görüyorum.” (Malatya Sağlık Emekçileri)

“Aile hekimliğinde de çok arttı üst solunum yolu enfeksiyonları... Eskide göğüs cerrahi hani rahat bir servisti. 17, 18 yaş kişinin, genç birinin pnömotoraks falan, şimdi yaşlı hasta grubu, aşırı akciğer hastalıkları artmış durumda ve insanlar mesela şöyle de bir sıkıntı oluyor. Sen o insanları konteynıra geri gönderemiyorsun. Taburcu edemiyorsun. Bu sıkıntıda yaşıyor. Yani onu taburcu etmek demek konteynıra göndermek demek.”(Malatya Sağlık Emekçileri)

Elektrik, Su ve İnternet

“Elektrik gidiyor üç gün yok, su gidiyor akşama kadar yok... makinaya birçok kıyafetler attım, eve gider asarım umuduyla eve geldim, nöbetten çıkıp, makina uyarı vermiş, makina arızalanmış. Şebeke suyunu eskiden kaynatır yemekte kullanırdım, artık ona da cesaretim yok, çünkü çok korkunç bir klorlama var... elektrik firmasına internet firmasına ulaşmaya çalıştığınızda gelmiyor, benim evinde 8-9 aydır internet yok, her seferde geri dönüş altyapı yok, kablolar yok vs.” (Hatay Sağlık Emekçileri)

“Şöyle, elektrik kesintileri nedeniyle bir sürü sorun ortaya çıkıyor. Maddi sorunlar... yani para değil. Televizyonun çalışmaması, telefonun çalışmaması, iletişimin kesilmesi, ısınamıyorsun, ısınamama sağlık sorunlarına neden oluyor. Bunlar üst üste bindiği zaman psikolojik baskı oluşuyor. Elektrik kesintisine maruz kalmak dahi ciddi sıkıntı. Bir de sürekli maruz kalıyorsun. Bu süreklilik artı aydınlatma yok, sokaklarda elektrik yok.” (Hatay Kamu Emekçileri)

“Esnafa gidiyorsunuz aldığı ürün bozuluyor. Ticaret yapacak kazanamıyor çünkü sürekli jeneratörden elektrik verdiği için parayı oraya veriyor... Üç yıldır kendi iş yerimde arkadaşlarımla çalıştığım yer, nerdeyse 3-4 derece soğuklukta ne soba var ne ısınma var montlarla çalışıyorlar. Bir arkadaşım dedi ki kusura bakma ben kilolu değilim ama 2 içlik giymek zorunda kaldım. Çünkü sigortalar atıyor. Bir resmi kurum düşünün dağıtım merkezi bazı ilçe merkezleri de öyle. 3 yıl geçti neyi sorarsanız tasarruf tedbiri ya da depremden çıkmış elektrik kaldırmıyor. Ya 3 yıldan bahsediyoruz. Kış geliyor 10 15 kişi aynı anda hastalanıyor. Nasıl iyi olamaz böyle...” (Hatay Kamu Emekçileri)

“Hastanede jeneratör var. Ama elektrik kesintisinin yarattığı kopukluk rapor yazımını internet ya da ethernet üzerinden bağlantı kullanana kadar bir sürü zaman kaybettiriyor. Elektrik kesintisini hastanede yaşamıyor olabiliriz, ama elektriğe bağımlı olan diğer elektronik haberleşme, faks sistemidir, hasta dosyasına erişim, HBY sistemine erişim noktasında aksamalara neden oluyor” (Hatay Sağlık Emekçileri)

“Az evvel elimi yıkamaya gittim su yok mesela. Hani işte dedik ya mesela konteynırda zaten hiç yazın su yoktu. Sıfırdı. Hani kışın dedik en azından su olur. Eee o da yok...” (Adıyaman Kamu Emekçileri)

"...Hocanın köyünün barajla mesafesi ne kadar? orası en yüksek hakim yerlerden biri değil mi? Oradan suyun cazibeyle sulayabilirsin ama yok içme suyu bile sıkıntı şu an. Yazın bütün arkadaşlar bilir barajdan işte uğraşıyorlar bir su getiren ama, Atatürk barajı. Yaz aylarında içme suyu sıkıntısı da var. Depremden bu yana hep böyle. Hep böyleydi Adıyaman'da ya şu an hep böyle yani depremden bu yana böyle yani depremden önce de biraz hiç olmazsa da bir nebze şey oluyordu yani tam çünkü altyapılar komple gitti yani." (Adıyaman Kamu Emekçileri)

Barınma Krizleri

"Şu an yerinde dönüşümler ciddi bir problem. Bu enflasyon artması ve her şeyin 2-3 katı olmasından dolayı yüzdelikle girenlerin girmiş olduğu, işte 1 milyona mı girdiler, şu an o 2,5 milyonu bulduğu için onu ödeme konusunda ciddi zorluklar çekiliyor. TOKİ'lerde yine aynı problem. TOKİ'lerin anahtar teslimi yapıldı ama içi tamamlanmadığı için insanlar geçemiyor." (Adıyaman Sağlık Emekçileri)

"Ebeveyn örneğin böyle bir alanda yaşıyor (konteynırı gösteriyor). Örneğin çocuğuyla konuşuyor veya tartışıyor. Bu çocuğun sokakla buluşması çok kolay. Kapıyı açtı mı dışarıda. Ama evde örneğin bir odadan bir odaya gidebiliyor. ...tartıştığında o öfkeyi soğutmak amacıyla birbirinden ev içinden uzaklaşabiliyor. Ama bana göre bu konteynır kentlerde ya prefabriklerde birbirinden uzaklaşabilecek bir alanı yok (Adıyaman Sosyal Hizmet Emekçileri)

"...sürekli yardımın geliyor olması insanlarda o durumun içerisinde dışarıya çıkarmama gibi bir şeye neden oldu. Elektrik ödeniyor, su ödeniyor. Hani bunların hiçbirisi yok hayatta. Onların herhangi bir sorumlulukları yok. Sadece konteynırda kalıyorlar. Onun içerisinde sıkışmış durumdalar. ...Orada kalmaya devam ettikçe sürekli mağdur rolünde devam etmeye de devam ediyor birçok insan" (Kahramanmaraş Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

"Uzun süreli konteynır kentte kalan vatandaşlarda biz bunu gördük aslında deneyimledik... Çalıştığım konteynır kentte TOKİ'den, anahtarı çıkmış, anahtarını teslim almış, birçok ailemizi biz oradan çıkartmakta çok büyük zorluk yaşadık. Aslında bu Milli Eğitim personelleri ve yönetim ekibinin işiydi ama, aileyle münakaşa durumunda devreye ben de girdiğim için biraz, az çok hakimim. Çünkü şundan dolayı çıkmak istemiyorlardı; alışmış oldukları bir düzen vardı. Yani yeni düzen belki onlar için çok daha iyi olacaktı, ama bir iki danışanımdan ben şunu duydum:" O bina bana depremi hatırlatır nitelikte olduğu için de gitmek istemiyorum." "Ebrar konutlarında ben yakınlarımı kaybettim ve tekrardan Ebrar konutlarında bana ev çıktı. Ben gidip orada şimdi nasıl kalacağım" gibi birçok cümlelerle karşılaştık aslında. Kiracı kesimin de şöyle bir beklentisi vardı: ...Devletimiz ... ev sahiplerine anahtarı teslim ettikten sonra boş kalan evlere konteynırda kalan kiracı vatandaşları

yerleştirebilir umudu ile orada kalmaya devam ettiler.” (Kahramanmaraş Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

“Şu an anahtarı tamamen teslim edilen 11.000 konutun 5.000 küsuru yerleşmiş, geri kalan da taşınmamış. Kalanlar zaten oradaki 17.000 konutun 5-6.000'i fazla... Bizim temel talebimiz bu dönemde kiracılara aslında böyle bir hak tanınması.” (Adıyaman Kamu Emekçileri)

“Kiracılar çok zor durumda. Yukarıda kira düşüyor aşağıda kira yükseliyor. Şu an kiralar diyorum orda 30-35.000 olmuş aşağıda 15-20 de var yani o değişiyor. Deprem öncesi Tabii 15-20'ye de var ama mesela yukarıda 8-10 lirayken aşağıda adam 25-30 yapıyor.”(Adıyaman Kamu Emekçileri)

“İki yıldır yaşadıkları konteynırdan aldılar başka bir konteynıra gönderdiler. Çok ciddi bir kaos çıktı bu arada. İnanılmaz derecede bir kaos çıktı. Psikolojik olarak da çatışma var şimdi, o bir önceki orada kalanlarla yeni gelenler arasında ve şöyle yağmur işte kar yağdı, ya biz çok fazla su şeyi aldık. Su basıyor konteynırı diye, akıtıyor haberi aldık gittik, sorduk ... neden yaptırmıyorsun, zannettik bir destek ihtiyacı, ben diyor artık buraya para harcamak istemiyorum ne olacağım belli yaptırdım aldılar yeni yatırım yaptıracakım yine alacak.” (Adıyaman Kamu Emekçileri)

“AFAD en az kirayı ödediği yerlere, en az kirasını ödediği konteynır alana insanları taşımak istiyor. Hangi konteynır kendin kirası yüksekse onu kapatıyor. Onu boşaltıyor, biraz daha işte diyelim ki biraz daha şehrin dışında, ama kira ödemedi ya da çok az kira ödediği konteynır kent alanlarındaki konteynırlara taşıyor, kendi kira ödüyor. Mülk sahibine diyelim ki sizin tarlanızı kiralamış. Aylık 100 lira ama yan tarafta bir konteynır kent daha var. Oraninki aylık 20 lira. O 100 liradaki konteynır kenti kapatıyor. 20 liralık konteynır kentte taşıyor. Konteynır buraya 8 km mesafede çok özür dilerim. Ve tek dolmuş hattı var mesela. O da işte 40 dakikada bir falan geliyor.” (Adıyaman Kamu Emekçileri).

B.2. Demografik Yapıdaki Değişiklikler

Şehirlerin demografik yapısının değişmesi iyilik halini doğrudan etkilediği vurgulanmıştır, göç edenlerin fazla olması sorun olarak görülürken göç ile gelenlerin de adapte olamadığı dile getirilmiştir.

“Deprem sonrası dünyanın hemen hemen her yerinde bir Türkiye'de daha çok olmak üzere, ilk gelenler üç kağıtçı talancılardır. Bunlar talancıdır. Talan ekonomisini yani talancıdır ve bedava geçinmeyi severler. Bu insanları yargılamıyorum. Ben yaptıklarından dolayı diyorum. Özellikle konteynır kentlerde o mahalle arasındaki çadırlarda yaşayan insanların çoğu bunlarla başladı ve insanlara hızla barınabilecekleri yer bulamadığımız için Dezavantajlı kişiler korumasız kaldılar. Çocuklar okullarına uzak kaldı, okullar aynı zamanda çocukları koruyabildiğiniz yerdir.” (Malatya Kamu Emekçileri)

"Bir de şöyle bir şey oldu mesela kira konusunda şöyle de bir şey oldu. Malatya'nın asıl yerlisi dediği gibi kısa bir süre kaçtı ve onun yerine mesela şu inşaatlarda çalışan dışarıdan gelen ya da bu dönemi bir fırsat olarak gören bir kesim geldi. Malatyalı olmadıkları her halinden belli. Aynı zamanda tabii bu da kiralara yükselmesine sebep oldular. Yani bir de şey demografik yapısını da değiştirdiler. Bir taraftan da öyle bir sorun yaratıldı hem de yani Malatya'nın, sonuçta her şehrin kendine ait bir kültürü bir şey var çeşitli sorunlara sebep oldular" (Malatya Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)."

"Yani Adıyamanlının o eski Adıyamanlısı yok sanki böyle." (Adıyaman Sağlık Emekçileri)

"Burada 15.000 evi yapmak çok farklı bir şey. Ve gerçekten çok ciddi anlamda bir insan birikimi var orada. Ve öyle bir aylık, 2 aylık bir olay da değil yani belki birkaç yıl daha devam edecek. Bu anlamda, yani onlarla ilgili hani hiçbir şey yapılmadı yani hiçbir şeye dokunulmuyor ve bazen şu da oluyor yerelle çatışma noktalarına da gelebiliyor. "Biz işte biz çalışmıyoruz bunlar geldikleri için", Bunlar daha ucuza geldikleri için". Bir ara şeydi Suriyelilerle yerel halk karşı karşıya gelmişti. "Siz çok ucuza gidiyorsunuz". "Siz fiyat kırıyorsunuz" gibi. Onlar fiyat kırıyordu ama sende çok fiyat yükseltmiştin. Atıyorum yani yevmiyesini 10.000 liraya çıkaran insanlar da vardı. Bu koşullara göre yani yüksek bir para, bir doktordan bile daha fazla para. Eyvallah emeğini saygısızlık yapmak istemem ama fırsatçılık... Deprem dönemi özelliklerinin bir tanesi. Fırsatçılık her yönden gelişebiliyor" (Adıyaman Sosyal Hizmet Emekçileri)

B.3. Güvenlik

Deprem bölgesinde güvenlik hem fiziksel yaşam alanlarının yetersizliği hem de toplumsal yapının bozulmasıyla çok boyutlu bir kriz haline gelmiştir. Güvenlik meselesi; sokakların fiziki durumu, geçici barınma alanlarındaki asayiş sorunları, artan suç oranları ve bireylerin temel "güvende hissetme" duygusunun kaybı üzerinden ele alınmaktadır.

"Bence güvenlik sorunu var çünkü ışıklar yok, araçla bile geçerken ürkütücü. Yolların bu kadar kötü olması durumu, pat diye aracın durmasına neden olabiliyor, araç arıza verebiliyor. Yolların bu şekilde karanlık olması güven verici değil." (Hatay Sosyal Hizmet Emekçileri)

"Eskiden mahalle kültürü olduğu için insanları en azından bilirsin, ama şimdi insanlar birbirini tanımadıkları alanlarda yaşıyorlar. Konteynir kentler için de böyle TOKİ için de böyle. Kurulan baraka ve çadırlarda da böyle. Buralar insanların birbirini eleyerek oluşturdukları alanlar değil. Bizler de bu şekilde yaşadık, belki bizler de birileri için tehlikeydik. Tanımadığımız insanlarla bir arada olunca neyle karşılaşacağımızı bilmeyince o da tedirginlik yaratıyor." (Hatay Sosyal Hizmet Emekçileri)

"Güvenlik sorunu var. En büyük sorun bu. Biz bunu yaşadık. Şu an kendi imkanlarımızla ASM'nin bahçesine konteynir kurduk. Düzenlemeler yaptık kendi paramızla. Güpegündüz

çalındı. Ne yaptık peki. Kendi paramızla güvenlikçi tuttuk, maaşını verdik, sigortasını yatırdık Köpek kulübesi yaptık, üç tane köpeğimiz var, onu besliyoruz. Tel örgü çektik filan. Her şeyi kendi imkanlarımızla yaptık. Güvenlik sorunu var.” (Hatay Sağlık Emekçileri).

“Hala 3 yıl geçmesine rağmen çalıştığımız kurumlarda gidebileceğimiz bir lavabo yok. Bir insan sağlığı için en önemli şey nedir deseler, bir lavaboya gidebilmek için iş yerimizi kilitleyip içinde para varken -biz parayla çalışıyoruz- paramızı güvende koymayıp, plastik bir kapıyı kilitleyip lavabo aramaya çıkıyorsunuz, iki yüz metre üç yüz metre sonra ortak kullanılan sabunu olmayan bir lavabonun olduğu bir memlekette yaşıyoruz.” (Hatay Kamu Emekçileri)

“... her ihale döneminde kavgadır, gürültüdür... hastanelerde düşme, bıçaklanma, kurşunlanma...Yani serviste mesela eskiden ayda bir tane yataarken şimdi 5 tane yatıyor. İnşaatlarda çalışmaya gelenler ya da dışarıdan şey mesela ilk dönemlerde insanların evlerini soymaya gelen bir grup da geldi. Yani ilk dönemlerde insanlar gerçekten evlerin çoğu insanların evleri boşaltıldı. Eşyaları çalındı. Bu da bir sorun oldu insanlar için” (Malatya Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

“Ergenler korumasız kaldı ve Malatya'daki bu yıl geçen yıl suç oranı en yüksek olan ildi. Suç oranı en yüksek artan ildi. Ve sokaktaki uyuşturucu, kapkaç, dolandırıcılık, adını söylemek istemiyorum ama biliyorsunuz belki o şey size de geliyordur. Samanköy ve Malet'teki konteynırdaki yaşanan o kadın ticaret, fuhuş bunlar çoğaldı. Depremden önce bu kadar değildi” (Malatya Kamu Emekçileri)

B.4. Ekonomik Sorunlar, Yoksunluk ve Yoksulluk

Deprem bölgelerinde yoksulluk, afetin yarattığı fiziksel yıkımın ötesine geçerek kronik bir ekonomik çöküşe ve toplumsal bir yoksunluk haline dönüşmüştür.

Deprem yarattığı özgün koşullar ülkedeki genel ekonomik sorunların deprem bölgesinde birkaç daha yoğun hissedilmesine sebep olmaktadır. Deprem yarattığı ortamda ortaya çıkan ek harcamalar, maliyetler bu durumun bir ayağını oluşturmaktadır. Girdi maliyetlerinin yüksekliği, ahırların yapılmaması ve pazar sıkıntısı nedeniyle hayvancılık ve üretim durma noktasına gelmiştir. Bazı kesimlerin depremi zenginleşme aracına dönüştürmesi, toplumdaki adalet duygusunu derinden yaralamıştır.

“Yeterli fabrika yok, tekstil gibi olan fabrikalarda kapanıyor. Yani düşünüyorsun Adıyaman neyle çalışır? Bir şey yok, tütünde yoksa zaten bir şey kalmadı.” (Adıyaman Sağlık Emekçileri)

“Şimdi sadece Kahramanmaraş merkezli deprem sadece Kahramanmaraş'ı etkilemiş durumda değil. Tüm Türkiye'nin ekonomik durumunu sarsmış durumda. Bunu her yeri etkilediği için ekonomi altüst olmuş durumda ve insanlar ekonomik buhranda aslında. İşte şirketler batıyor. Özellikle Kahramanmaraş özelliğinde tekstil sektörü, yani en fazla

bulunan kısım tekstilde ama bir sürü şirket konkordato ilan ediyor. İnsanlara zaten o verilen asgari ücret yetmediğinden ek iş yapmaya çalışıyor ama ek iş yapabilecek durumda değil. Maddi ihtiyaç daha fazla. Zaten biliyorsunuz açlık sınırı, yoksulluk sınırının geldiği durumlar.” (Kahramanmaraş Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

“Eskiden şeydi hani bir ekonomik kriz vardı, bu depremle birlikte özellikle insanlar evlerini kaybettiler. ...depremden sonra kiralar 2, 3 kat arttı. Müthiş bir pahalılık yani enflasyon şeyi oluştu. Bu da insanların üzerinde ekstra bir yük. Hani o psikolojiyi biraz etkiledi; İnsanlar geleceğini kaybettiler. İnsanlar umutsuzlar.” (Malatya Sağlık Emekçileri)

“Deprem sonrası bölgedeki kiraların ve gıda fiyatlarında fahiş fiyat artışları yerel halkın alım gücünü bitirmiştir. Ayrıca depremin yarattığı yeni harcama zorunlulukları çalışanların gelirlerini yetersiz kılmıştır. Çalışanlar, geçmiş yıllara oranla ciddi şekilde fakirleştiklerini ve alım gücünün düştüğünü ifade etmektedir. Özellikle deprem nedeniyle farklı illere dağılan ailelerini geçindirmek için iki ev idare etmek zorunda kalan personelin masrafları ikiye katlanmıştır.” (Hatay Sağlık Emekçileri)

“Sonuçta biz fakirleştik kaç sene öncesine göre alım gücümüz çok düştü. Masrafımız çok arttı şu an iki ev idare ediyoruz çoğumuz öyleyiz.” (Hatay Sağlık Emekçileri)

“Yani ekonomik durum şu şekilde kötüye gidiyor. Adıyaman'da hayat pahalılığı çok fazla. Hafta sonu Kâhta'ya gittim alışveriş yaptım geldim aynısını Adıyaman'da yapsaydım %70-80 daha fazla öderdim. Kâhta Adıyaman arası 30 km. Burada şu örneği vereyim. Depremle mi artık insanlar biraz daha fazla kazanma arzusuna mı girdiler. 3.000 liralık kira 15.000 lira oldu, 20.000 lira oldu. Benim yanımdaki bir bizim bitişik tek katlı bir ev var 30.000 lira diyor kira dedim ya ne yapıyorsunuz?” (Adıyaman Sağlık Emekçileri)

“Esnafların durumu hala sıkıntı. Basit usuller işletme oldu, esnaf da sıkıntı yaşıyor. Denetimlere gideceğiz, üç harfli marketler daha yaygın oldu, küçük işletmeler daha da kötüye gitti” (Hatay Kamu Emekçileri)

“Depremi fırsata çevirmeye çalışanlar da oldu, esnaflar mesela. Hem konteynırlara kira vermiyorlar hem fiyatları arttırarak satış yaptılar. Onun dışında...Malatya'daki fiyatların özellikle dediği gibi esnaf fiyatlarının ne kadar pahalı olduğunu kısa bir süre Akşehir'e gittim. Oradaki karşılaştırmayla mesela...dışarıda belki dışarıda 1 lira olan bir şey burada 1,5, 2 lira yani. ...Bütün esnaflar öyle yani.” (Malatya Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

“Senin de tamir işleri her yönüyle tamirinden tut şeyine kadar adam diyor ki ben Gaziantep'e gideceğim diyor bu hafta sonu Urfa'ya gideceğim Mardin'e gideceğim diyor. Diyarbakır'a gideceğim diyor. Yakın fiyat farkı oynadı. İki parça beyaz eşya Adıyaman'da kağıtla da aldım 55 oldu. Adıyaman'da bana 63, 65, 67 aynı ürünle fiyat aynı. Yani 6 Şubat bunu da maalesef yaptı. Niye oluyor peki? adamlar evi rekabet yapacak sistem kira farkı bir beyaz eşya bir mobilya bu dükkân Daha önce de de kirası çoğu da kendi yerinde duran da vardı. Değişen de değişmeyen de var... şeye bağlıyorum depremden sonra çok belirgin bir şekilde oldu. Diyorum ki kayıplar hani herkesin maddi kayıtları oldu. Artık meşru gayri meşru veya işte ahlaki değil, Bakmadan bir an önce açığını kapatmaya önceki seviyesine

ulaşmak için çaba var ve bu fiyat farklı genelde çıkıyor. Kayseri'deki de kar ediyor zarar etmiyor. Bankadaki de kar ediyor zarar etmiyor.” (Adıyaman Kamu Emekçileri)

Tarım ve Hayvancılığın Bitmesi

“Tarım müdürlüğünde çalışıyorum. Depremden sonra iki gün enkazdaydık zaten. Bir mesajla hemen bizi topladılar çalışmaya başladık. İşte erzak dağıtımı şu bu. Yıkılan ahırlar ölen hayvanlar işte çiftçilerin durumu. İşte hep onlarla uğraştık ama verilen şeyler hiç tatmin edici olmadı. Yani vatandaşlar açısından tatmin edici değildi. Fırsatçı insanlar da vardı, mesela hayvanı ölmediği halde öldü deyip gelen arkadaşlar vardı mesela dışarıdan onları yazdılar mesela ölmediği halde hayvan alanlar da oldu. Bu şekilde sorunlar da yaşadık. Ama hak eden insanlar da vardı mesela. Nasıl sorunlar yaşadık? Hayvan dağıtıldı, hayvanlar geç geldi bir defa. Geç geldi, gelen hayvanlar sorunlu hayvanlar vardı. Satamaz ibaresi konuldu mesela, iki yıl satamayacaksınız dediler. Dişi hayvanlar için 25 Aralık'a kadar satamaz şeyi kondu. Erkek hayvanlar bir yıl sonra kesim için satılabiliyor. Yani yok kontrol et, yok denetle, biz de vatandaşı koruma yoluna gittik. Şimdi ceza mı yesin adam bir daha. Böyle şeyler yaptık. İş yükümüz çok arttı. Tayin olan çok kişi gitti atamayla ama yeni arkadaşlar da geldi tabii.” (Hatay Kamu Emekçileri)

“Toprak Mahsulleri Ofisi'nde arpa dağıtılıyordu yetiştiriciler için. Şimdi on iki Ocak'a kadar başvuru var. Hayvan başı bir beş kilo veriyor. Aylık olarak veriliyor. Bir hayvan başına ayda yüz elli kilo. Bir hayvanı olan oraya gidecek. Kırkhan'a kadar. Arpayı almak için. Bir de kırılmamış arpa. Bir de kırdırarak. O kırdırma masrafı, yol parası bilmem ne falan derken aynı şeye denk geliyor. Başvurmuyor. Şimdi bunlar çok fazla büyük baş hayvanı olana yönelik oluyor. Elli baş hayvan olana yönelik. Bunlara yol durumundan kazanıyorlar. Yani iki hayvanı olan nasıl alacak? Yetersiz. Sözde bu desteklenen şeyler hep sözde kalıyor. İnsanlar bundan yararlanamıyor. Buna yönelik Yetersiz kalıyor. Küçük üreticiyi hedeflemeli küçük üreticiye dönük projeler olması lazım.” (Hatay Kamu Emekçileri)

“Şimdi çiftçi demek Adıyaman'ın tamamı. Köyden gelen çiftçi ailelerin çocuklarıyız...darbe aldı ekonomik olarak, hepsi köyde vesaire bunların hepsi mevcudunu kaybetti. Tekrar bir ekonomik düzeltme için onu toparlamaya çalıştım derken ekonomik krizle beraber geldi. 3 yıl önce 10 liraya sattı buğdayı hala 10 liraya satıyor. 5 liraya aldığı gübreyi şu an 35 liraya alır.” (Adıyaman Kamu Emekçileri)

“10 lira olan mazotu 55 lira oldu. Çiftçinin zaten gelir seviyesi göz önünde. Depremde yaptığı bir zarar var. Onun üzerine de ekonomik kriz girdiğinde sağlık sorunları içinde bu nasıl iyi olacak ve Adıyaman'ın tek gelir kapısı tütündü. Yapılan baskılar, tekrardan tekelleşmeye neden oluyor evet özel firmalar geliyor. Resmiyette 5- 6 firma var. Ama onlar da kendi aralarında anlaşılıyor. Tek fiyat biçiyorlar. Serbest satışı doğranmış izin verilmiyor. Yine kendi istedikleri gibi istedikleri gibi at koşturuyorlar. Köyde ahır yıkılanlara hala ahırlar yapılmadı hala sözleşmeler, doğrusu sağlanmadı. Hayvancılık desen yapamıyor zaten.” (Adıyaman Kamu Emekçileri)

“şu an çıkıyor bas bas şöyle iyileştirdik böyle iyileştirdik, ben kendi desteklemelerinde hesaplattım sistem geçen yıla oranla bu sene 20-30 lira daha az destek aldım. O rakamların güncellenmiş oluyor. İyileştirilmiş ona rağmen Bir destek yok. Sertifikalı üreten var. Süt desteği var. Damızlık desteği var, arıcılık desteği var. Fark farklı gerekçelerle prim desteği var. Değişiyor. Her ürüne göre değişiyor.” (Adıyaman Kamu Emekçileri)

“Tütünde işçi olarak çiftçiler çalışıyor. Mecbur. 6 aylığına... Kamu kurumlarına alınanlar asgari ücretliler, o şekilde geçimini sağlayanlar, köyde gündelik iş şeyine gidenler var yani işçi oluyor ... bu üretimden kopma süreci.... Depremde köylerde aslında köylülerin çoğu bir üretimden kopuyor hem tarımdaki girdilerin yüksek maliyetinden kaynaklı birçok insan artık üretmiyor, üretmediği için de ne yapıyor ya düşünüyor bir torba yem bugünün parasıyla diyelim ki 800 TL. Şimdi biri inek ortalama Günde yarım torba yemek tüketiyor. ...Bundan dolayı insanların çoğu üretimden vazgeçti. Ürettiğiyle maliyetini karşılama noktasında ciddi anlamda problem yaşanıyor ya da kendine kadar falan ya onu da yapmaktan kaçır vaziyette. Özellikle köylerde hayvancılık bitti mesela. Adıyaman'daki belki Maraş'a en geniş köylerden biri bizim köydür. Şu an git bizim köyde iki tane hayvan bulamazsın. Bir tane bulursan ikincisini bulamazsın.” (Adıyaman Kamu Emekçileri)

“Bademler söküldü. Pazar bulamadığı için söküldü... Pazar sıkıntısı devletti. Amerika'dan Kaliforniya'dan ihraç ithal edilen bademler gümrük vergisini düşürünce...” (Adıyaman Kamu Emekçileri)

Fırsatçılık

“Atıyorum yani yevmiyesini 10.000 liraya çıkaran insanlar da vardı bu koşullara göre yani yüksek bir para, bir doktordan bile daha fazla para. Eyvallah emeğini saygısızlık yapmak istemem ama fırsatçılık... Deprem dönem özelliklerim bir tanesi. Fırsatçılık her yönden gelişebiliyor.” (Adıyaman Sosyal Hizmet)

“Bence bu da biraz toplumsal bir sorun. Kısa zamanda hızlı zengin olma. Bence bu insanlara öğretilen bir şey oldu. Basit bir örnek yani Adıyaman'da 12,5 lira ekmek fırıncılar ayağa kalkmış kurtarmıyor 15 lira olsun diyor. Ben hafta sonu Kâhta'da 7 liraya aldım.” (Adıyaman Sağlık)

“...kaybettiğini yerine koymak kendini daha çok güvenli hissetmek, çünkü daha güvenli yerlere ihtiyaç duyuyor çıkan...fırsatçılık.” (Malatya Kamu Emekçileri)

“Bu depremi fırsata çeviren çok kişi de oldu ama fırsatçının da nedeni olmalı.” (Malatya Kamu Emekçileri)

“Bu şeye doğru hala mesela korku ve kaygı var. Ben özellikle onu söyleyeyim. Bir de 6 Şubat yaklaşıyor ya görüştüğümüz her yerde bu çok belirli duygu olarak. Bir de özellikle ilk dönem ve sonrası için hani böyle şey yapıyoruz mesela güvensizlik de çok fazla söz konusu. Yani biz daha önce işte ilk belki insani dokunuşlarla böyle birbirimize yaklaştığınız mesela alanlar bulabildik akrabalarda işte şeylerde ama şu anda mesela bir birbirimizle ilgili ciddi

hayal kırıklıklarımız var. İnsanlar mesela o şeyden de vazgeçmiş artık biz insan olmayız mesela. Ya da işte fırsatçılığa dönmesi..." (Adıyaman Kamu Emekçileri)

B.5. Ayrımcılık

Özellikle Hatay'da bazı ilçelerin diğerlerine göre hizmet alma noktasında ihmal edildiği sıklıkla dile getirilmektedir. Hatay'da İskenderun, Kırıkhan ve Reyhanlı gibi ilçelerde elektrik ve yol sorunları hızla çözülürken; Samandağ, Defne ve Arsuz gibi bölgelerde kronik kesintilerin ve altyapı yetersizliklerinin devam etmesi "ayrımcılık" olarak nitelendirilmektedir. Reyhanlı ve Altınözü yollarının kısa sürede defalarca yapılmasına rağmen, Samandağ yolunun 25 yıldır bitirilememesi bölge halkında mutsuzluk ve dışlanmışlık hissi yaratmaktadır.

Malatya'da da benzer şekilde, belediyenin altyapı çalışmalarında ihtiyacı olan mahalleler yerine belirli bölgelere öncelik vermesi eleştirilmektedir. Hatay'da doğu illerinden gelen öğrencilere yönelik "terörist misin?" gibi dışlayıcı ve ırkçı sorular sorulduğu ifade edilmektedir.

"İskenderun'da, Kırıkhan'da, Hassa'da Reyhanlı'da niye kesilmiyor da Samandağ'da kesiliyor. Arsuz'da da bu sıkıntıları yaşıyoruz. Arsuz'da, Defne'de Samandağ'da, Altınözü'nün belli kesimlerinde niye bu kesintileri yaşıyoruz? Niye hep aynı bölgelerde yol sıkıntısı yaşıyoruz? Niye aynı bölgelerde farklı altyapı sorunları yaşıyoruz? Böyle baktığımda, daha çok zoruma gidiyor. Ya Samandağ yolunu 25 yılda bitiremediniz yaa. 25 yıldır. Bugün Samandağ belediye Başkanının yanındaydım. Ya kardeşim siz ne iş yapıyorsunuz burada yaa. Saçma sapan bir yol yapılmış, zaten 3 km'lik alan kaldı, niye bunları yapıyorsunuz? Sürekli gidip gelenler zaten bunların farkında. Aydınlatma yok, sokaklarda elektrik yok. Nitekim Samandağ'a doğalgaz da verilmiyor. Verilmeye yeni başladı bazı mahallelere. Yani bu ayrımcılık ne? Samandağ Defne Arsuz.. Arsuz'da da ciddi sıkıntılar var. Serinyol'da da fazla. ...Şimdi bugün duydum. Kuşalanı ve Hoynoyolu var ya, merak ettim her yere gidiyorum görüyorum Dört Yol, Reyhanlı, Altınözü Yayladağ hepsinde, Seki'nin orada dağlarda beton asfalt var Samandağ'da 25 yıldır yapılamıyor. Başkana sordum niye yapılmıyor, efendim TEDAŞ bekleniyormuş da altyapı çalışması olacakmış. Dedim niye bekliyorsunuz kardeşim yaa. Ya git şu Döver tarafındaki yolu, Yayladağ yolunu 2 ayda bitirdiler yaa. Reyhanlı yolunu 3 defa yaptılar. Altınözü yolunu 3 defa yaptılar. Samandağ yolunu 1 defa yapmadılar 1 defa. 25-30 yıldır öyle. Yani nedir kardeşim bu derdiniz yaa. Bu insanları mutsuz etmiyor mu, ayrımcılığa maruz kalmak..." (Hatay Kamu Emekçileri)

"...belediye dediğim gibi altyapıyı mesela ihtiyacı olmayan mahallelere yöneltmiş aslında" (Malatya Kamu Emekçileri)

“Ben buraya ilk geldiğimde, sınıftaki iki kişinin bana sorduğu ilk soru, Doğu'dan geldiğim için "Terörist misin?" oldu” (Hatay Sağlık Öğrenci)

C. Derinleşen Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği

Deprem bölgesinde toplumsal cinsiyet dinamikleri; artan ev içi iş yükü, güvenlik kaygıları, şiddet riskleri ve kamusal hizmetlere erişimdeki eşitsizlikler çerçevesinde derinleşen bir kriz alanı olarak öne çıkmaktadır.

C.1. Güvenlik Sorunları ve Kamusal Alanda Kadın Olmak

Deprem sonrası sokakların ıssızlaşması, aydınlatma yetersizliği ve kentin demografik yapısının değişmesi kadınlar ve kız çocukları için ciddi bir güvenlik tehdidi oluşturmaktadır.

Ulaşım zorlukları ve yolların tekinsizliği nedeniyle **kız çocuklarının okuldan kopma riski** erkek çocuklara oranla daha yüksektir. Konteynır kentlerin kontrolsüz boşlukları ve denetimsiz sosyal alanları, küçük yaştaki çocukların istismar riskini artırmaktadır. Hatay ve Malatya gibi illerde kadınlar, sokakların karanlık ve تنها olması nedeniyle takip edildiklerini, kendilerini güvende hissetmediklerini ve akşam saatlerinde dışarı çıkamadıklarını belirtmektedir. Ayrıca Serinyol gibi öğrenci yerleşimlerinde kafelerin "pavyonumsu" mekânlara dönüşmesi ve kadın figürünün bu alanlarda nesneleştirilmesi, kadın öğrencilerin sosyal yaşam alanlarını kısıtlamıştır.

“Çocuklar okula gidemiyor geçen senelerden devam eden bir durum. Yani ulaşım sıkıntısı var. Alternatif yollar açılmış sözde. Antakya Defne arasında bir yol var, çocuklar alternatif yollardan gittikleri iki şeritli yollardan geçmeye çalışıyor. Işık yok orada, çocuklar nasıl güvenli şekilde gidecek. Kaç kız çocuğu bu nedenlerle okula gidemiyor ben merak ediyorum. Takip edemiyoruz, bilmiyoruz.” (Hatay Kamu Emekçileri)

“Lise çocuğunu çok zorlayamıyorsun ki. Gelip rapor alıyorlar. Açık öğretime gidiyor mesela, oraya gidince zaten takip olayı olmuyor. Oraya gidecek sonra liseyi bırakacak. Kaç kız çocuğunun okulu bıraktığını, okula ulaşamadığını bilmiyoruz. Erkek çocuklar garibim kendi çözümlerini bulmaya çalışıyor; motosikletler. Çok motosiklet kazası yaşıyor. Bizim kendi vasıtalarımızla yaptığımız kazalar bir yana, çok sayıda motosiklet kazası yaşandı. Bir sürü çocuk genç maalesef.” (Hatay Kamu Emekçileri)

“Ya öyle dediğim gibi yani bir o 21 metre karede çocuklar sürekli sıkıldığı için aile sıkıldığı için çocuğa diyor git dışarı çocuk da dışarı geliyor. O sokakta da kalmıyor. Mesela defalarca işte konteynırlardaki o parklarda şey bana vaka geldi. Parklarda işte çocuk oynarken orada oturan bir tane yaşlı çocuğu çağırıyor konteynıra götürüyor. Bir de konteynırlarda tek yaşam da var. Adam tek kalan tek kalan. Eskiden işte ev yoktu. Bir yere götüremiyoruz şey yapamıyordu ama konteynırı bir şekilde almış. Orada çocuğu konteynırı götürüyor. Parkta

oynayan bir çocuğa hadi gel. Bu yönlü de bize vakalar çok geldi. Yani tek yaşayan kişiler çocuğu çağırıyor. O şekilde de gerçekleştiriyor” (Adıyaman Sosyal Hizmet Emekçileri)

“Geçen haftalarda kendi aramızda konuşurken şöyle dedik: "Bir günlüğüne karşı cinsten biri olsaydınız ne yapardınız?" Bizim erkek arkadaşlar, "... buranın gece ortamını merak ediyorum, gece dörtte Kültür Sokak'ta yürümek istiyorum" dediler.”(Hatay Sağlık Öğrencileri)

“Vize haftasında arkadaşlarla eve gidiyorduk. Yurttan eşyalarımızı almıştık, arkadaşların evine geçecektik. Bir araba sürekli gidip geliyor, selam çakıyor, bir şeyler yapıyor. Arabadan çıkıp bağıyorlar; en sonunda gelip önümüzde durdu, "Sizi bırakalım" gibisinden... Sürekli böyle şeylere maruz kalmak insanı dışarı çıkmaktan çekinir hale getiriyor. Biz çekiniyoruz, onlar değil...” (Hatay Sağlık Öğrencileri)

“Depremden önce burada öğrenciye göre şekillenen bir sosyal ortam vardı. Şimdi uzman çavuşlara yönelik bir sosyal ortam meselesi var. Öğrencilerin hem bu ortamda yer edinebilecek maddi durumu yok, hem de bu ortam zaten öğrencilere hitap etmiyor. Depremden önce buradaki kafelerin çoğu öğrenciye hitap ederdi. Şimdi kafelerin kendisi bile canlı müzik adı altında kadın figürünün metalaştırıldığı yerlere dönüştü. Kültürel olarak da maddi olarak da öğrenciye uygun değil; çoğu "pavyonumsu" mekanlar oldu.” (Hatay Sağlık Öğrencileri)

C.2. Ev İçi Şiddet ve Koruma Mekanizmalarındaki Yetersizlik

Konteynır kentlerdeki dar yaşam alanları ve mahremiyet kaybı, **aile içi gerilimleri ve şiddeti** tetiklemektedir. Görüşmelerde, deprem sonrasında aile içi şiddet, cinsel istismar ve kadın cinayetlerinde belirgin bir artış yaşandığı dile getirilmiştir. Kadın konukevlerinin yetersizliği veya hala inşa edilmemiş olması, şiddet mağduru kadınları güvenli olmayan evlere veya istismarcı eşlerine geri dönmeye mecbur bıraktığı ifade edilmiştir.

“Aile içi şiddetler çok arttı. Ciddi anlamda kadın cinayetleri var. Çarşının ortasında bıçakla kadınlar öldürülüyor, katlediliyor. Bunlar var.” (Adıyaman Kamu Emekçileri)

“ŞÖNİM’de de nöbet tutuyorum, gelen kadınların hikayeleri benziyor aslında. Özellikle depremden sonra çok küçük bir alanda yaşıyor ya insanlar. Onların da tahammül seviyeleri çok düşüyor. Şiddetin fiziksel olan tarafı kayıt altına alınabiliyor ama psikolojik olan tarafı kayıt altına alınamıyor. Mesela ŞÖNİM’e, şiddet önleme ve izleme merkezine en son birkaç vaka üst üste geldiği için sorularımızla bunu derinleştiriyoruz, vatandaşın kendisini açmasını sağlıyoruz. O sorularını açma kısmı olmasa belki onu da söylemeyecek çünkü kafasında psikolojik şiddet tanımı yok. Şiddetten mi başvurdu diye soruyorum polis memurlarına, cevap olarak şiddetten değil fiziksel şiddet yok diyorlar. Kolluk kuvvetini yolladıktan sonra kadınla biraz sohbet ediyorum. Bütün emareler aslında psikolojik şiddeti bazen cinsel şiddeti gösteriyor. Kaldı ki cinsel şiddet söylenebilen, ispatlanan bir şey. Oysa psikolojik şiddet tam tanımlı bir şey değil. ŞÖNİM’de kadınların başvurusunu alırken

psikolojik şiddet şikayeti hiç gelmiyor. Depremden sonra çok küçük alanlarda kalma durumundan sonra sık yaşanan bir şey ama bunu kayıt altına alma şansımız yok. Bir mekanizmamız da yok.” (Hatay Sosyal Hizmet Emekçileri)

“Bazen bu valilikte güvenlik toplantısına falan da katılıyoruz. yani onların da dile getirdi. Kolluk kuvvetlerinin de dile getirdiği. Ulaşımı çok kolay. Özellikle bazı sentetik şeyler falan da onlar.” (Adıyaman Sosyal Hizmet Emekçileri)

“Adıyaman'da deprem sonrası bir güvensiz ortam oluştu...Konteynırlarda bir yaşam şey oldu. Konteynırların dışında bile mahallelerde o kültür yok. Çünkü sokakta molozlar var, yıkıntılar var, inşaatlar var. Eskiden bildiğimiz işte hadi sokağa çık, otur, sohbet et, muhabbet et. Giren çıkan kimse onu kontrol et. Öyle bir şey de yok. Bu ister istemez biz bazen hem cinsel istismarlarda söylüyoruz hem de madde satıcıları için uygun ortam onlar için çok önemli. Güvenli alanın olmaması onlar için çok önemli. Güvenli ortam yoksa hem istismar gerçekleşir hem de madde kolay bir şekilde satılır. ...Ben o alanda çalışıyorum zaten, cinsel istismar alanında. Yani bizim deprem önceki gelen vaka sayısı ile şu anki vaka sayısı aynı ama istismarın gerçekleşme şekli değişti ve gerçekleşen yer değişti. Mesela şimdi küçük çocuklar eskiden 12, 15 yaş arası daha çoktu. Şimdi 6, 7 yaş hatta 4 yaş bilmem şey daha da çok oldu yani. O yaş aralığı değişti. Yani mesela konteynırı o güvensiz alanından kaynaklanan istismarlar da gerçekleşiyor. Mesela konteynırlar arası boşluklar oluşturulmuş. O boşluklar mesela istismarcı ne yapar? Bir istismar etmek için alan arar. Şimdi konteynırların hepsi uygun alan. Boşluklar bırakılmış. Önüne bu çim halılar var ya abi onlar kapatmış.” (Adıyaman Sosyal Hizmet Emekçileri)

“ŞÖNİM'e bir kadın geliyor. Ne kadar kalabiliyor konukevinde, 15 gün kalabiliyor çünkü yer yok. Şehir dışında nakil yapılacak ama kadın gidemem diyor. Üç yıl olmuş, buraya hâlâ bir kadın konukevi yapılmamış. Örnek veriyorum Payas, Dört Yol ilçeleri Hatay merkez değil oralar. Oralar çok farklı bir sosyoloji. İskenderun, Dört Yol Payas ve Hatay'ın geri kalanı olarak ikiye ayırılım böyle bir şema çizelim. Bazen ŞÖNİM'e gelmek istediklerinde, kolluğa başvurdıklarında, Antakya onlara çok uzak olduğu için başvurmak istemiyorlar. Aynı zamanda bir çocuğu var ama güvenliği için eşinden de uzak olmak zorunda fakat çocuğunu alamıyor çünkü çocuğu okula gitmek zorunda. İskenderun Dört Yol'da bir ŞÖNİM açılmıyor. İkincisi şehir dışındaki konukevlerine gitmek için istekli olamıyorlar çünkü bütün düzenleri burada. Konukevi yok ve üç yıldır açılmıyor bu bir tercih değil midir?” (Hatay Sosyal Hizmet Emekçileri)

“...bir dönem sosyal ekonomik destek biriminde görev aldım. Eskiden o hizmeti verdiğimizde kadın kirasını ödeyebiliyordu ve bir miktar para kalıyordu kendisine. Şu an ödenen miktar 10.000 TL'ye yakın bir miktar ama önümüzdeki süreçte sıkıntılar olacağını düşünüyoruz. Deprem sürecinde bir sürü kadın vakayı konteynır kente yerleştirdik. Konteynır kentlerde kira sorunu yok, elektrik su masrafı yok. Fakat konteynır kentlerin haziran ayına kadar kapatılacağından bahsediliyor. Ondan sonra kadın zaten tek ebeveyn, eşinden şiddet görmüş ayrılmış, çocuğu var. Kira konusunda herhangi bir hizmet yok. Sivil toplum örgütleri de çekildi alandan. Sivil toplum örgütlerinin böyle desteği vardı ama sivil toplum örgütü de kalmadı fon da kalmadı. Bu noktada o kadın hayata nasıl tutunacak o çocuğa nasıl bakacak. Bence ciddi bir soru işareti, sadece bizim Samandağ'da birçok vakamız var. Hak

sahibi ama yine de kaymakamla görüşüp bu kadın şiddet görmüş çocuğu da var deyince Kaymakamlar da inisiyatif alıp tamam yerleştirelim diyor ama Haziran'dan sonrası için herhangi bir politika yok.” (Hatay Sosyal Hizmet Emekçileri)

“Sosyal yardımlar artık temel barınma sorununu dahi çözemiyor. Yani diğer ihtiyaçları geçtik barınmayı dahi çözemiyor doğal olarak da özellikle şiddet mağdur kadınlarda o çaresizlik nedeniyle mevcut koşullarında devam etme, şiddete razı olma eğilimi artıyor.” (Hatay Sosyal Hizmet Emekçileri)

C.3. Artan Bakım Yükü ve Sağlık Emekçisi Kadınlar

Afet süreci, geleneksel cinsiyet rollerini pekiştirerek bakım yükünün neredeyse tamamen kadınların üzerine yıkılmasına neden olmuştur. Engelli ve yaşlı bakımı, devletin kurumsal mekanizmalar kurmak yerine evde bakım ücretiyle bu sorumluluğu kadınlara yüklemesi sonucu kadınları eve hapsedmiştir. Depremzede kadın sağlık emekçileri, hem ağır iş yükü altında çalışmakta hem de konteynır gibi zorlu koşullarda çocuk bakımı ve ev idaresiyle tek başına mücadele etmektedir. Kadın emekçiler, çocuklarını bırakacak güvenli bir yer bulamadığı için nöbetlerine çocuklarıyla gitmek zorunda kaldığını ifade etmiştir. Kadınlar iyilik halini genellikle kendi durumlarından ziyade çocuklarının güvenliği ve geleceği üzerinden tanımlaması da dikkat çekmiştir.

“Dolaylı olarak kadınla ilgili olarak, doğrudan engelli ve yaşlılarla ilgili bir şey söylemek istiyorum. Şimdi huzurevleri ve özel bakım evleri bilinçli olarak açılmıyor. Huzurevleri zaten açılmıyor kamu kurumları olarak. Huzurevi, yaşlı bakım evi, özel bakım ve rehabilitasyon merkezleri serbest piyasaya bırakıldığında son derece karlılar. Devletin her engelli başına 55-60.000 TL gibi bir ödemesi oluyor. Her yaşlı başına. 2025 yılında bu böyle 2026'yı henüz bilmiyoruz. Bunu ödememek için açılmasının önüne set çekiyor, onay vermiyor. Sırada bekleyen bir sürü kişi var özel bakım evine yerleştirme bekleyen. Şimdi engelli evde bakım ücreti ise daha az. Devletin argüman şu yaşlı evinden ayırmayalım, ailesiyle birlikte yaşasın, biz de ona destek olalım. 2025 yılı için ödenen rakam 11 bin tl civarıydı. Eğer buna tam teşekküllü bir biçimde kamu kurumunda bakılacak olursa devletin ödeyeceği miktar 55- 60.000 TL civarı. Belki kamu hizmeti verilecek olsa bu kadar yüklü bir miktar olmaz ama özel bakım merkezine verdiğinde bu kadar bir ödeme yapılıyor. Şimdi burada engelli biriminde çalıştığım için de şunu gördüm. Engellinin veya yaşlının bakımı çoğunlukla kadına kalıyor. Dolayısıyla kadın 7/24 odaklı engelliye bakıyor. Biz de denetimlere gittiğimiz zaman çoğu arkadaş idare ediyor ama kadın bir çarşıya çıksa tedirgin ola ola gidiyor. Denetime gelirler mi diye düşünüyor, beni evde bulamazlarsa onlara hangi gerekçeyi sunarım diye düşünüyor. Aslında çoğunlukla kadınların belki bakan diğer aile bireyleri vardır ama ağırlıklı olarak kadınların hayata hapsoluyor. 7/24 esaslı, aylık 11.000 TL ile 7/24 engelli ve yaşlısına bakıyor bir de üzerine vicdani sorumluluğunu da yükleyerek. Kadının hayatını elinden almış oluyoruz, bunu da biraz şeyin tercihi olarak görüyorum. Bu da kamu politikası halinde sunulmalı. 7/24 kamu kurumunda, huzurevinde kalmayacak olsa bile özellikle engelli aileleri zorlandığı için gündüzlü bakım evleri daha çok kurulmalı.

Çünkü bakan anne babanın da ayrı bir hayatı var. Bu yükü engellilerin, yaşlıların ailelerine doğrudan yüklememeliyiz diye düşünüyorum. Bence böyle bir sorun da var şu anda. Hatay'da da var ama genel olarak Türkiye'deki Sosyal hizmet politikası da böyle." (Hatay Sosyal Hizmet Emekçileri)

"... kadın arkadaşlar için ekstra artan yükler. Yani bir aile örnek veriyorum yaşlı bakımında çocuklarla ilgili alanda rahatlatılan bir yeri hiç var mı? Yani aksine fazla mesaiyi işte verilmedi. Bunlar gözetilmedi, "(Adıyaman Kamu Emekçileri)

"... kurumlar çok ilginç bir şekilde, denetimi yok, bir şey yok, esnaf gibi şey yapıyoruz. Herhangi bir sorunu çözeceğimiz muhatap yok. Ve şey gelişti, biz nasıl olsa ne yaparsak yapalım, bize bir şey olmuyor. Yönetenlerin öyle bir şey olduğu için cezasızlığın şeyiyle artık bizlerde çok ciddi bir şey var, basınç var ve bizde de şu gelişti. Biz ne yaparsak yapalım hiçbir anlamı olmuyor. En azından boş verelim. ...gözlerimi kaparım vazifemi yaparım geçer giderim. Nasıl olsa olmuyor. Ben söylesem de olmuyor, söylemesem de olmuyor. ...bu çok ciddi bir şeye dönmüş durumda. Ve şöyle kötü olan şu, işte aslında bu şeyi unuttuk. Yani bu mesleklerin sahibi olduğumuzu, toplumumuzun, toplumun bir parçası olduğunu yani ciddi bir çaresizlik, yalnızlık, umutsuzluk bu çok ciddi gözleniyor. Özellikle sağlık çalışan arkadaşlarda. ...İşte bakımla ilgili yüküm arttı yani çalışan kadın tabii çalışan sağlıkçı kadınlar için ... doğru düzgün bir yönetimden bir muhatap bulamıyorsun, ...bunların hepsi ...bizi de kötü etkileyen, bireysel anlamda da kötü etkileyen bir şeye gidiyor. ...Personel yok, malzeme yok, şey yetersiz, iş yüküm fazla. Her şey böyle ...yani bir yama usulüyle halledilmeye çalışılıyor ve bu şey hasıraltı ediliyor. Dışarıya iyi, hiçbir sıkıntı yok. Buraya eleman vermene gerek yok. Buraya bir malzeme vermene gerek yoka dönüyor." (Adıyaman Kamu Emekçileri)

"Uzun bir süre herkes nöbetine çocuğuyla geldi, depremden sonra böyle doktorlar hemşireler falan. Çocuklar korkuyor diye anneler hep hastaneye getirdi kendileri ile nöbete şuraya buraya daha yeni yeni bıraktılar. Çocuklar evde kalmak istemiyordu. Benim kızım kocaman üniversiteye gidiyordu evde yalnız bırakamıyorduk." (Adıyaman Sağlık Emekçileri)

"Kendi ailemden Son süreçte sıkıntı yaşadıkları için bizzat ben kendim yönlendirdim. ...dedim ki yardım almam lazım, çok kaygı bozuktu, anksiyetisi inanılmaz derecede artmıştı, farklı şekilde tepkiler vermeye başlıyordu. Öfke kontrolü gerçekten sıkıntılıydı ve ben kendim yönlendirdim. ...Gelecek kaygısını en çok çocuğunda yaşıyor. Onu o şekilde görmek istemiyor. Daha iyi bir konumda olsun istiyor. Ya kendisini bırakıp onu ön plana alıyor ama kendisini de unutuyor. Tabii kendisi sağlıklı bir şekilde iyilik halinde olmazsa çocuğuna da faydası olmayacak. Çevremden kendi adına 4, 5 kişiyi direkt yönlendirdim. Ama genel bir artış var yani." (Kahramanmaraş Sağlık Sosyal Hizmet Emekçileri)

C.4. Üreme Sağlığı ve Karşılanmayan Gereksinimler

Kadınların temel sağlık ihtiyaçlarına erişimi deprem sonrası koşullarda ikincil plana itilmiştir.

Birinci basamak sağlık hizmetlerinde aile planlaması ve doğum kontrol yöntemlerine (kondom, hap, RİA) erişimde büyük sorunlar yaşandığı, bu durumun istenmeyen gebelik riskini artırdığı ifade edilmiştir. Konteynır ve nadir de olsa çadırlarda yaşayan kadınların ped gibi hijyen malzemelerine erişimi ve kişisel temizlik alanlarının yetersizliğinin ciddi bir sorun haline geldiği belirtilmiştir.

“Hizmeti vermemiz için bizim belli bir standardımızın olması lazım. Yani bir poliklinik odası olacak, ne bileyim, müdahale odası olacak, aile planlaması odası olacak. Depremden önce yüksek oranlarda AP (%85-90’a yakın) hizmeti veriyorduk, şimdi sıfır.” (Hatay Sağlık Emekçileri)

“...birinci basamakta halen sıkıntı yaşıyor aile planlaması yöntemlerine. Yani malzeme gelmiyor eskisi gibi.” (Malatya Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

C.5. Sosyal İlişkiler ve Dayanışma Ağları

Tüm bu olumsuzluklara rağmen, kadınların kendi aralarında kurdukları dayanışma ağları en önemli ayakta kalma mekanizması olarak belirtilmiştir. Samandaş Kadın Yaşam Merkezi gibi alanlar, kadınların hem sosyalleştiği hem de müşterek sorunlarını paylaştığı ortak sosyalleşme alanı işlevi görmektedir. Ayrıca kadınlar, koro çalışmaları veya el işi atölyeleri gibi etkinliklerle bir araya gelerek travmalarını iyileştirmeye ve toplumsal bağlarını yeniden kurmaya çalıştıklarını ifade etmişlerdir.

“Benim dikkatimi çeken bir tanesi, bu proje bazlı da olsa kurulan bazı yerler biraz kalıcılaştı. 2-3 yıldır devam eden yerler var. Bunlardan bir tanesi mesela Samandaş Kadın Yaşam Merkezi. Mesela orada bazı kadınlar gün yapmaya geliyor. Çünkü evde gün yapacak yer, yani arkadaşlarıyla buluşup kahve içeceği yok. Kendisi buluşsa birkaç kişi çocukların durabileceği bir yer yok. ...orada çocuk oyun alanı da var. Ayrı bir toplanma alanı da var. Dolayısıyla mesela organizasyonlar için bile yer bilmiyor olması sıkıntıda iken bu alanın sağlanıyor olması çok kıymetli oldu. Mesela bizim sendikamız da tabip odasının salonu da hani bu şekilde buradaki pek çok kursa, pek çok etkinliğe ev sahipliği yaptı” (Hatay Sağlık Emekçileri)

“Daha çok birlikte zaman geçirmeye hani, kendi aramızda bile biz... Sosyal olarak, sanatsal olarak mesela ben burada koroya gelmeye başladım. Kendimize bir şeyler yapmaya çalışıyoruz.” (Malatya Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

"Bu konuda mütevazî olamayacağım, biz kadınlar olarak kadın platformunun etkinliğidir koro çalışması, Elvane de mesela beraberiz. Takı yapıyoruz mesela onları yaparken aslında konuşuyoruz." (Malatya Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

"Yalnız değilim düşüncesi oluşuyor. Çünkü benim alanda ilk grup çalışmam kadınlara yönelik olmuştu. ...İlk grup çalışmamda işte Bir 15 kişilik kadınla çalıştım hiç daha önce ve şeyi seçtim. Komşular olsun istemedim. Çünkü birbirlerini tanıyorlar. Daha uzak mevkilerden kadın grupları buldum ki birbirini tanımamış olsunlar ve ilk defa tanışmış olsunlar. Acaba ortak bir paylaşımda bulunacaklar mı? Bir 5 ya da 10 dakika kendimi tanıttım herhalde. Sonra ilk soruyu yönelttiğimde birden hepsi konuşmaya başladı ve ben bir saat boyunca sadece köşeye çekilip onları izledim. Yani sürekli birbirleriyle konuşarak aynen aynı şeyleri anlatarak senin de mi çocuğunda böyle şeyler oldu aynısı ben de yaşıyorum." (Kahramanmaraş Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

D. Toplumsal İlişkiler ve Dönüşüm

Yapılan odak grup görüşmelerinde deprem sonrası toplumsal ilişkilerin ciddi bir dönüşüm geçirdiği, ilk dönemdeki yoğun dayanışma ruhunun yerini zamanla bireyselleşme, öfke ve güven kaybına bıraktığı ifade edilmiştir. Görüşmelerden hareketle toplumsal ilişkilerdeki temel değişimler şu başlıklar altında toplanmıştır: **Dayanışmadan Bireyselleşmeye Geçiş, Komşuluk İlişkileri ve Mekânsal Yıkım, Aile İçi Dinamikler ve Toplumsal Güven Kaybı.**

D.1. Dayanışmadan Bireyselleşmeye Geçiş

Katılımcılardan elde edilen bilgilere göre depremin ilk dönem kenetlenmesi süreç içinde bireyselleşmeye dönmüştür. Depremin hemen ardından "ortak acıda birleşme" ve "aynı kaderi paylaşma" duygusuyla yoğun bir dayanışma yaşanmıştır. İnsanlar tanımadıkları kişilerle bile 50 yıllık arkadaş gibi sohbet etmiş, birbirlerine su ve yiyecek taşıdığını ifade etmiştir. Zaman geçtikçe bu kolektif ruh zayıfladığı, insanların kendi "çekirdek ailelerine" ve bireysel güvenliğine odaklanarak içe kapandıkları, "Herkes kendi ayağının üzerinde dursun" anlayışının hakim olduğu, yardımlaşma duygusunun azaldığı ifade edilmiştir.

"Baştaki dayanışmanın şundan kaynaklandığını düşünüyorum: Hepimiz ölümün kıyısından döndük... O zaman hayattayız, hadi bir arada kalalım duygusu hakimdi." (Kahramanmaraş Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

"İlk depremin olma zamanıyla insanların birbirine gösterdiği hoşgörü ve yardımlaşma duygusu çok yüksekti. Tanımadığın bir insanı bile sokakta görsen hep 'yardıma ihtiyacın var mı?' diye soruluyordu. Sabah çorba sırasında herkes birbirine sanki 50 yıllık arkadaş gibi bir sohbet içindeydi." (Malatya Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

"Dışarıdan gelen gönüllüler bizim yaşam koşullarımızı kendileri de geçirdiler... Öyle bir azimle yardım etmek için mücadele ettiler ki bir umut, bir temas olmak çok farklı bir olaydı." (Hatay Kamu Emekçileri)

"...İşte pandemi yaşandı. Pandemiden sonra deprem yaşandı. Dolayısıyla Türkiye'nin ya da özelinde Adıyaman'ın da birbirinden aslında çok da bağımsız olmayan bir şeydi. Herkes içine kapandı, kendi iç şeyleriyle hemhal oldular ve öğrendiler bireysel yaşamayı. Bir başkasına bağımlılığı olmadan nasıl yaşayabilir refleksini geliştirdiler. Sonra deprem oldu. Bu sefer insanlar bana göre depremin ilk halinde insanlar kenetlendi. Birbirine destek oldular. Birbirlerine su taşıdılar. Komşu komşuyu sordu. İyi misin dedi..." (Adıyaman Sosyal Hizmet Emekçileri)

"-...Hayatta kalma mücadelesinden..."

-...Oradaki dayanışma damdan düşen yanıma gelsin. Yani damdan düşen bizim halimizi anlıyordu çünkü.

-...Herkes yardım etti ama bunu göz ardı edemeyiz. Herkes yardım etti." (Kahramanmaraş Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

"Deprem döneminde gerçekten toplumu ayakta tutan STK'lardı. Devletin eksik kaldığı yerlerde dernekler ve kurumlar ciddi bir destek ve yardım sağladı." (Adıyaman Kamu Emekçileri)

"Meslek örgütleri ve toplum senin yanındaydı. İnsanların ellerini tutmaya, sorunlarını çözmeye çalışıyordunuz ve bu şekilde baktık ki iyi oluyoruz." (Hatay Kamu Emekçileri)

'... gerçekten insanlar çok kapandı burada. İl dışına açılmalar ondan sonra insanların yereldeki çevresinin dağılması herkesin kendi çevresine, kendi bireysel çekirdek ailesine yönelmesi o iyilik halini gerçekten çok etkiledi. Hani herkes şu an görüldüğü kadarıyla hani nasıl ilk başlarda, ilk aylarda herkes bir çadırın peşinde bir ısıtıcının peşinde koştuysa, şu an herkes çekirdek ailesinin korunması için... kendi komşularım değişti, kendi çevrem değişti, kendi çocuklarım bundan etkilendi... (Adıyaman Sağlık Emekçileri)

"...birazcık da insanlar bencil oldu. Kendi çocuğum, kendi ailem diye daha çok şey oluyoruz. Biraz içine kapandık. Eskiden daha çok dışarıydık. Aman işte şuna koşalım, buna koşalım. Şimdi öyle bir kendi ailelerimize bakıyoruz." (Adıyaman Sağlık Emekçileri)

"...ilk depremin olma zamanıyla insanların birbirine gösterdiği hoşgörü yardımlaşma duygusu şu an artık biraz daha bir kendini artık...herkes kendi ayağı üzerine dursun. Karşıdakine yardım etme duygusu daha da azaldı. İnsanlar daha da bireyselleşti." (Malatya Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

"Depremin artçıları bitti. Sonra toplumda bir şey olmaya başladı. Bireyselleşme başladı." (Adıyaman Sosyal Hizmet Emekçileri)

D.2. Komşuluk İlişkileri ve Mekânsal Yıkım

Kentlerin fiziksel yıkımıyla birlikte yerleşik mahalle kültürü ve "sosyal denetim mekanizmaları" (amcanın, teyzenin, komşunun varlığı) ortadan kalkmıştır. Bu durum, toplumsal normların kırılmasına ve insanların daha "fütursuzca" davranmasına yol açmıştır. Konteynır kentlerde farklı sosyo-kültürel grupların bir arada yaşamak zorunda kalması hem yeni dostluklara hem de ciddi çatışmalara neden olmuştur. Bazı bölgelerde komşuların birbirine yemek yapıp çağırdığı bir sosyallik varken, bazı yerlerde "2+1 konteynır" tartışmaları gibi nedenlerle öfke ve kıskançlık gelişmiştir. Göçler nedeniyle demografik yapının değişmesi ("beş kişiden üçünü tanıyamama"), sokaklarda yabancılık hissini ve güvensizliği artırmıştır.

"...eskiden belli bir sosyal çevrenin içinde yaşıyordu otokontrol mekanizmaları iyiydi. Mesela komşusudur, dayısıdır, amcasıdır. Hepsi bir aradaydı. Şimdi bizim burda da mahalleleşme var. Her mahalleyi bilirsiniz az çok, ya da seçiyordunuz, ama şu an TOKİ'ler de dahil ya da işte toplu yaşam alanlarında her türlü insan var. Yani sizin yanınızda atıyorum hırsız da oturabilir, devlet memuru da oturabilir. Yani o karmaşa..." (Adıyaman Sosyal Hizmet Emekçileri)

... o prefabriklerde ... sosyal denetim mekanizmalarının azalmasıyla birlikte komşu tanımıyor, şey yapmıyor. İsteddiği gibi daha fütursuzca davranabiliyor. ...daha önce mesela diyelim ki utanıyordu, amcam görürse bir şey der, şu der filan birçok etkenler vardı, ama şimdi her birisi ayrı bir yere gittiği zaman mekanizma ortadan kalktı. (Adıyaman Sosyal Hizmet Emekçileri)

"...Biz diyoruz ya biz bireyselleştik diye ama şimdi biz bakıyoruz ya biz bireyselleştik ama bu sefer orada da kaynaşan kesim var. ...İyi komşuluk ilişkileri varsa pozitif anlamda tabi ki K11 konteynır iyi konteynır kentti ama. ...Biri yemek yapıyordu 10 tane komşusunu çağırıyordu. Çoğu evlerine taşındı ama hala devam ettiriyorlar kendi aralarında. " (Adıyaman Sağlık Emekçileri)

"Şimdi vatandaşlar hep böyle zaten çok güzel orada kaynaşma ortamı, çok güzel bir aile ortamı ama bir süre sonra şeye başladılar ya 2 + 1'de 3 kişi kalıyor. Biz 3 kişiyiz ama 1 + 1'de kalıyoruz. Hemen kapı çalınıyordu. Ayşe hanımlar 2 + 1'de 3 kişi kalıyor. Ben 1 + 1'de 3 kişi kalıyorum. Bunu halletmeliyiz. Elimden tutuyorlar da hadi yönetime gidelim bunu konuşalım. Nasıl onlar 2 + 1'de kalır da ben 1 + 1'de kalırım" (Kahramanmaraş Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

D.3. Aile İçi Dinamikler

Kalabalık ailelerin tek bir odada veya konteynırda yaşamak zorunda kalması, "ev arkadaşlığı" benzeri bir ilişki modeline yol açmış; eşler ve kardeşler arasındaki özel hayat ve mahremiyet (özel alan) ortadan kalkmıştır. Depremin iyileşme döneminde ebeveynlerin çocuklarla

ilişkilerinde ciddi değişimler yaşanmıştır. Ebeveynlerin çocuklarını dışarıdaki risklere (madde, şiddet) karşı koruma güdüsüyle aşırı kısıtlayıcı olması veya tam tersine dar alandan kaçan çocukların sokakla kontrolsüz teması, aile içi çatışmaları artırmış akran zorbalığı gibi şiddet olaylarını koşullandırmıştır.

"...şimdi annemlerde yaşıyoruz. Şu anda en önemli sorunlardan biri bir arada yaşama sorunu. Çok zor. gerçekten çok zor. Şu an eskiden kendi yaşadığım yerin oturma odasında kalıyoruz. Çocuğun da orada bir yatağı var orada yaşıyoruz. Ruhsal olarak zaten kapalı bir odadasın. bir defa eşinizle bir şey tartışma şansımız yok. Yani başkalarının duymaması görmemesi gibi. Özeliniz yok yani. Bir bakıma ev arkadaşlığına dönüşüyor. Eşinizle olan ilişkiniz, anne babanızla olan ilişkiniz, kardeşinizle olan ilişkiniz tamamen ev arkadaşlığına dönüşüyor. Yani ailevi şeyler ortadan kalkıyor. Annenize gittiğinizde on gündür görmemiştiniz bir kıymeti vardı. Şimdi her gün zaten sürekli berabersiniz aynı şeyleri yaşadığınız için paylaşacak bir şey kalmıyor." (Hatay Kamu Emekçileri)

"... Şu konteynırı düşünelim. 5, 6 çocuklu bir aile olarak düşünelim. Yani 16 metrekarelik bir yer çocuğun ısrarla sokağa çıkmasına ben normal karşılıyorum. Çünkü yaşam alanı çok az, yani özel hayat yok bir defa. Yani bir çocuk burada doğru düzgün bir banyo yapamıyor. Ya eşler kendi eşlik şeylerini karşılayamıyor yani. Ben mesela bazen şeyde bir konteynır kenttekiler çocukları için diyor ki "gecenin birinde ikisine kadar eve gelmiyor." Yani ev değil ki o eve gelsin. Hani özel bir ev odasına geçip kendi özel bakımını yapabileceği bir yer yok." (Adıyaman Sosyal Hizmet Emekçileri)

... ebeveyne bakıyorum çiftler artık anlaşıyorlar. Aile danışmanları yetersiz kalıyor. Aile çift Aile danışmanına yönlendiriyoruz gitmiyor. Psikiyatriye gönderiyoruz gitmiyor. Psikologa gönderiyoruz gitmiyor. Ama kendi arasında sorunu çözemiyor. Ayrıl diyoruz. Yani eğer çözemiyorsan çocuklarda bu daha fazla akut ya da farklı nedenle travmalara neden olacak. Ona da yanaşılıyor. Şimdi bir aile üzerinden Adıyaman'ı tariflersek, ne olduğu ne olacağı tam da belli olmayan kervan yolda düzülür mantığıyla gidiyor. Kentleşme olarak yani şu. Şunu söyleyeyim. Babam diyor, hadi ama diyor, çok güzel gelişti. Bina açısından eğer biz 1900'ları değerlendirirsek evet bugüne göre evler çok hızlı bir şekilde inşa edildi. İnşa edildi ama ondan sonra aile kurumu devam ediyor mu, eğitim rayında gidiyor mu? Ya bunu Türkiye'nin siyasetinden... (Adıyaman Sosyal Hizmet Emekçileri)

Bir de boşanmalar o kadar artmış ki ben sistemde sorguluyorum, evli görünen, ben bir sorguluyorum, bakıyorum ki boşanmış. Dul, arıyorum, diyorum ki "formalite mi?" "Yok, formalite değil." Çok. Şu anda benim evet baktığımız zaman hep bu isimler ayrılmış. (Hatay Sağlık Emekçileri)

"...ne bileyim şimdi bir deprem olacak korkusuyla çocukların yatakta uyuyorsun. Yani bu insanı tedirgin ediyor. Bir rüzgar çıkıyor. Çocukla aynı yatakta uyuyorsun. Yani onun rahatça kendi odasında uyuması benim için inanın çok tedirginim. Kendi açımdan ben çok korkuyorum. Yalnız kalıyorum. Rüzgarda bile korkuyorum. Yani sallanıyor çünkü bina. Yani temkinli bir barınağım yok. Yani güvenli bir barınağım yok. ...çocuğum acaba sağlam eve gelebilir mi? Bir arabanın altında da ezilebilir benim çocuğum belki bir arkadaşı vurur, iter

merdivenlerden de düşebilir. Çok korkuyorum gerçekten. Tedirginlik içerisinde çocuk büyütüyoruz.” (Kahramanmaraş Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

“... Aileler sanki çok da hızlı bir şekilde çocuklarından vazgeçiyorlar. Kurum bakımına veriyorlar. Mesela evin içinde başka çocuklara bakabiliyorlar, ebeveynlik anlamında bir sıkıntıları yok. Ebeveynlik görevlerini yerine getirebiliyor. Çocukta bir sıkıntı var. Mesela çocuk kendi kişisel özelliklerinden kaynaklı olarak, mesela diyelim ki atıyorum dürtü bozukluğu vardır veya da diyelim ki atıyorum suç işleme eğilimli bazı şeyler falan var. Yani bunun yeri kurum bakımı değil de mesela daha bir psikiyatrik ve daha bir psikolojik bir destek alması gereken bir yerken. “Beni buradan kurtarın” diyor ebeveynler.” (Adıyaman Sosyal Hizmet Emekçileri)

“Bir de şu var. Çadır kentler, prefabrikler ve konteynır kentlerde o feodal aile ilişkileri çok farklı bir yere evrildi. Mesela son olarak benim gördüğüm ebeveynler çocuklarına artık bir şey yapamıyor. Yönlendirme yapamıyor. Çünkü çocuklar sokaklarla direk tanıştılar. Oradaki ailelerin çocukları da suça sürüklenme potansiyeline evrildi. Mesela kız çocuklarına danışmanlık uyguluyoruz. Danışmanlık tedbirleri her geçen gün artıyor. Ben bir danışmanlığa gittim. Bir olay üzerinden da şey yaparsak kız çocuğunda evde kaçma var ama çocuğun evden kaçma davranışının dışında hırsızlık var. Kendini sosyal medyada teşhir etme var, mesela ebeveyni diyor ki işte para kazanmak için farklı farklı şeyler alıp kendimi teşhir ediyor. E sonra bir baktım ki kız çocuklarında bu hani yaygınlaşmaya başlamış. Erkek çocuklarında işte cesur, artık bir kahraman olarak tarif edilmeye başladı. Her kahraman cebinde işte silahını bulunduran, bıçağa taşıyan, karşıya tehdit eden işte bir şeye hale büründü.” (Adıyaman Sosyal Hizmet Emekçileri)

D.4. Toplumsal Güven Kaybı

Deprem sonrası ortaya çıkan "fırsatçılık" (fahiş kiralara, malzeme fiyatlarının artırılması) toplumdaki karşılıklı güven duygusunu derinden zedelemiştir. İnsanlar birbirine "Acaba beni kandırır mı?" gözüyle bakmaya başlamıştır. Özellikle akrabalar arasında yaşanan "beklentilerin karşılanmaması" veya "gerçek yüzlerin görülmesi" gibi durumlar, köklü hayal kırıklıklarına ve toplumsal bağların kopmasına neden olmuştur. Bu durum toplumsal fay hattı olarak tanımlanmıştır.

“...insanlar şu şöyle diyor ki ya işte 3.000 yapacağı malzemeyi 10.000 liraya yaptı. Şimdi gerçek anlamda 10.000 vermedi. O rayına bindi. Şu an 3.000 dese de acaba bunu daha ucuza yapabilir miyim sorusu bir güven sorunu değil de nedir? Eskiden işte usta gelirdi bir şey yapardı ya bu adam işte beni kandırmaz mantığı vardı, ama şu an herkes birbirine beni kandırır mı acaba? Beni aldatır mı ya da ben burada zarar eder miyim? “ (Adıyaman Sosyal Hizmet Emekçileri)

“ ...Malatya'nın ticaretin ahlakı bozuldu ticaret etiği kalmadı herkes kaybettiğini yerine koymak için daha fazlasını istedi. Çok az insan oluyor, daha fazlasını istemeyen insan az

kaldı. Hatırlarsınız, Malatya'daki iş ve işlem fiyatları mal fiyatlarıyla Kayseri ya da başka yer mal fiyatlar çok değişiklik var. Ama bu neden geldi?" (Malatya Kamu Emekçileri)

"...deprem sonrası işte bizde ne meslek bırakan ne statü bırakan ne şey bırakan halde, işte aslında çok iyi hissettiğimiz o alan geçtikten sonra şöyle bir şeye döndü. Bunu fırsata çevirenler, yani işte kiralar çok yükseldi, işte alım güçleri bilmem neler, yerel yönetimdeki eksiklikler fazlalıklar vesaire falan ama insanların şeyi kalmadı. Artık şeye güvenmiyorum, mesela diyor ki, o bunu yaşamasına rağmen bunu yaptı ve artık bizim aramızda herhangi bir şey kalmadı. Böyle bir hal de var birbirimize karşı. En azından duygusal kısım için... Bunların hepsi bir şeye sebep olduğu, ...en belirgin birbirimizle ilgili bağlarla ilgili şeyi de çok tüketti. Yani burayla ilgili de ciddi deprem oldu. Ya bunlar ister akrabalık ilişkisi üzerinden, ister işte demokratik kurumlar olarak birbirimizle olan ilişkilerimizden, ister sadece bireysel şeylerde olsun... ..belirgin bir şekilde hem her alan için hem halk için diğer şeyler için... ..toplumsal fay hattı." (Adıyaman Kamu Emekçileri)

D.5. Geleneksel Ritüellerin Birleştirici Gücü

Tüm olumsuzluklara rağmen düğün, taziye, bayram ve dini ritüeller (Hırısı yapımı, Ras el-Seni kutlamaları vb.) toplumu ayakta tutan en önemli enformel ilişkiler, kültürel bağlar olarak varlığını sürdürmektedir. Bununla birlikte bu buluşmalar artık eski neşesini kaybetmiş, "yasta ortaklaşma" ve "eksilmeme temennisi" üzerine kurulu hüzünlü bir hal almıştır.

"... Yani geçmişe bir özlem var. O güne tekrar gelebilir miyim? umudu var ya da umutsuzluğu var. Gelemeyeceği umutsuzluğu var. Bu nedenle kutlasa bile, kutlamadan geri kalmamakla birlikte, aynı tadı alamıyor. Bu nedenle biliyor bunu. Yani sosyal hayatımızda ciddi anlamda bozulmalar var." (Hatay Sağlık Emekçileri)

...Yani şey gibi hani kalp kırıklığı gibi yani o bir araya gelmekte bile hani hüznün var yani. ...bir araya gelince şey mesela biz 6 Ocak'tayken şunu dedik: 'İnşallah seneye eksilmeyiz'. Hani böyle böyle bir temenniyle." (Hatay Sağlık Emekçileri)

"...kentin içerisindeki bireylerin hepsinin bir kaderini ortaklaştırdığı bir pratik var aslında ama bu pratik çoğunlukla o yasta ortaklaşma haliyle gerçekleşiyor. Yani gün içerisindeki sohbetler ya da işte belirli dönemlerin geliş biçimleri işte bu bayram oluyor, yeri geliyor 6 Şubat oluyor işte yeri geliyor başka bir şey oluyor vesaire. Yasta ortaklaşma var ama bir inşa kısmında ortaklaşmanın sınırları var. Ya hem zihinsel sınırları var hem de tek başıma ne yapabilirim dair bir sınır var. Yani o gündelik yaşamın içerisinde bir sürü sorunla tek başına baş etmenin de getirdiği bir o tükenmişlik iyide ben tek başıma neyi ne kadar inşa edebileceğim gibi bir soru işaretini kendisiyle beraber getiriyor. Ve bir araya geldiğimiz yerler de tüm bu krizlerin içerisinde azalmaya başlıyor." (Hatay Sağlık Emekçileri)

E. Kamu Hizmetleri³⁴

Deprem bölgesindeki kamu hizmetleri; kurumsal koordinasyonsuzluk ve idari sorunlar, altyapı yetersizliği, emek gücü eksikliği ve hizmete erişimdeki adaletsizlikler nedeniyle ciddi bir kriz içerisinde. Depremin üzerinden geçen uzun süreye rağmen birçok temel hizmetin hala konteynırlarda veya geçici binalarda, asgari standartların altında sunulduğu belirtilmiştir.

E.1. Kurumlar Arası Koordinasyonsuzluk

Kurumlar arası eşgüdümün olmaması hem kaynak israfına hem de halkın mağduriyetine yol açan en temel idari sorunlardan biridir. Farklı kurumların (Belediye, TEDAŞ, Telekom) koordinasyonsuz çalışmaları nedeniyle bir sokağa her hafta farklı bir kurum girmekte, yollar sürekli bozulmaktadır. Bazı yöneticilerin işin ehli olmaması nedeniyle sorumluluk almaktan kaçındığı ve sorunları yukarıya bildirmeyi bir "tehdit" olarak gördüğü ifade edilmektedir.

"Depremde Adıyaman'ın bütün altyapısını komple bozulmuş. ...O altyapıyı değiştirmek senin 250 – 300 binlik bir şehir merkezini yenilemek kolay değil. Depremlerden sonra açılmamış ya da girilmemiş mahallelerin var. O mahalleler yapılıyor teker teker, belediyeye giriyor işini yapacak, peşine TEDAŞ girecek bilmem Telekomünikasyonu girecek. Altyapı için bunların hepsi bir arada da yürümediği zaman giriyor yapıyor. Her ne kadar orayı kapattığın zaman TEDAŞ gelip orayı tekrar bozacak. TEDAŞ girmese telekomünikasyon gelmiyor. O da 3 ay erteliyor, şu an benim durumum uygun değil o bölgeye gelemiyorum diyor." (Adıyaman Sağlık Emekçileri)

"Adıyaman'da yaklaşık %65'i yeraltına indirildi. Burada problem neydi? Organizasyonluk, Organize olamadılar. Telekom bir sokağa ayrı hafta girdi. TEDAŞ ayrı hafta girdi. Onu geçtim, belediye içme suyu ayrı girdi. Yağmur suları ayrı girdi. Kanalizasyon da daha girecek." (Adıyaman Sağlık Emekçileri)

"Zaten tasarruf tedbirleri kapsamında giriş yapamıyoruz. Kurumlar kendi aralarında anlaşamıyor. TEDAŞ bir kazı yapıyor. Yol yapıyor, öbürü tekrar kazı yapıyor yol yapıyor. Bayağı sıkıntılar devam ediyor. Ve bir süre devam edecek muhtemelen." (Hatay Sağlık Emekçileri)

"Kahramanmaraş özelinde bence en büyük problem iletişim eksikliği. Yani bu projeyi ilerleten, altyapıyı yapan işte suyu, kanalizasyon sistemini tekrardan yapan, yol vesaire falan. Neyse işte bu sistemi yapanlar yeterli miktarda iletişim anlamında halkı bilgilendirmiyor. Halkla o diyalogu kurup da tarihlendirme işte 6 ayda bu ilerleme, 12 ayda

34 Odak grup görüşmesiyle ilgili diğer bölümlerde kamu hizmetleri başlığında yer verdiğimiz alt başlıklarla ilişkili alıntılara sıklıkla yer verilmiştir. Bu bölümde tekrardan kaçınılmıştır. Bu durum kamu hizmetlerinin depremin 3. yılın sonunda öne çıkan sorunların başında geldiğini göstermektedir.

bu ilerleme gibi bir süreklilik yok. Bir bilgi paylaşımı yok.” (Kahramanmaraş Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

“Altyapıların yenilenmeleri gerekiyor. Bence belediye tüm Adıyaman’a el atmakla birazcık imkanlarını zorladığı anlamına geliyor bana. Mesela daha kademeli gitseydi çok daha iyi olabilirdi. Atıyoruz burada dört mahalleyi birden alırdık. Bitirdikten sonra başkan ama bakıyorsun orası orası orası orası her taraf şantiye alanına döndü ve şeyi yeterli değil büyük ihtimalle insan kaynağı, kullandıkları araç gereçler... ama tek başına Adıyaman belediyesinin de tek başına bunun altından kalkması mümkün değil.” (Adıyaman Sosyal Hizmet Emekçileri)

“Şöyle yapıyor ya orayı idare eder mesela, lise mezunu birisi ve çok idari olarak bakıyor ve şey diyor buradaki sorunu dile getirmesi bile kendisi için bir tehdit olarak görüyor.” (Adıyaman Sosyal Hizmet Emekçileri)

“Aslında hepsi çözülür. Bu işin bence temelinde liyakatsiz kişilerin olması. Yani liyakat yoksa birçok şey aksıyor. Niye? Adam bir yere yönetici gelmiş. Yani hasbel kader getirilmiş. Kendi görevini, sorumluluklarını ne yapması gerektiğini bilmiyor. Donanımlı değil. Ne yapacağını bilmediği için yaptığı her şeyi de ya iki kez üç kez yapıyor ya böyle enerji kaybı oluyor ya başka şey oluyor ya eline yüzüne bulaştırıyor aslında çok az bir bütçeyle çok güzel güzel şeyler yapılabilir. ...Ama bunu yapabilecek enerji yok. Ve bilgi yok, bilinç yok. En azından bilenler de geri planda kalmış.” (Hatay Sağlık Emekçileri)

“Hatay’ın en büyük sıkıntılarından bir tanesi bu TOKİ’ler ve rezerv alanındaki daireler. Şu an Hatay’ın en büyük sıkıntısı bu. En büyük problemi de bu. Biz bunu başından beri Çok çalıştık. Bakanlarla, bakan yardımcısıyla, şirketlerle, gelen müdürlerle anlamadım. Projelerin nasıl olması gerektiğini sosyal hayata, şehir planlamasının diğer başkanlarla birlikte Hatay’a özgü şehirleşmenin nasıl olması gerektiğini inanın. Çok çaba sarf ettik. Çok projeler çizdik. Çok fikirler verdik. Gün sonunda çok güzel şeyler çıktı. 2023 on birinci ayına kadar hemen hemen her gün bir toplantıya gidiyorduk. Şu mahalle nasıl olacak, nasıl yapılacak? Ve diyordum ki evet güzel şeyler çıkıyor olacak. Çok güzel bir Hatay olacak. Motivasyonumuz bu şekildeydi. Sonra pat diye bakanlık bunları devre dışı bıraktı. TOKİ’ye döndük. Şirketlere verdi. Yapmayın, etmeyin bakanım bitirirsiniz Ama sonuç budur. Yetmiş metre seksen metrekare daireler en büyüğü Benim oturduğum ev depremde önce iki yüz metrekare. Şimdi çıkan seksen beş metrekare. Nasıl yaşayacaksınız? Ve toplum bunu kaldıramaz. Bu toplum bunu kaldıramaz. Böyle bir yaşam tarzına alışkın değil. Biz onları düşünüyoruz.” (Hatay Kamu Emekçileri)

“Devlet otoritesi bizim gibi demokratik kitle örgütlerini de çok dikkate alınmıyor. Mesela işte ... başkan da bir iki toplantıda bakana böyle işte şey yaparken direkmen valilik tarafından susturulmaya çalışıyorlar. Ama bizim gibi de Demokratik örgütleri dinlemiş olsaydı belki şehrin yeniden inşası bu şekilde olmayacaktı.” (Adıyaman Kamu Emekçileri)

“...buraya gelen gelmeyen için insanlar Maraş’ı görmemiş Maraş’ın sosyoekonomik yapısını bilmeyen insanlar Maraş’ı yeniden inşa ettiler. Etmeye çalışıyorlar. Bu Hatay içinde geçerli. Yani Maraş diyorum ama bütün şeylerimiz için de geçerli. Yani siz yönetimi merkezi bu

kadar merkezi yaparsanız yereldeki sorunu çözemezsiniz. Ben de kamu yönetim mezunuyum aslında. Adem-i merkeziyetçilik vardı dedi. Yönetimlerin yerelden yapılması. Şimdi Maraş'taki insanın alışkanlıklarıyla Hatay'daki farklıdır. Malatya'daki de farklı yapamadık. Siz Maraş'ı gözleyeceksiniz. Ev mimarisini, kent mimarisini de ona göre yapacaksın. Bu aynısı sağlık içinde geçerli. Şimdi bizim sağlık bakanlığının yaptığı en yanlış uygulamalardan biri deprem bölgesinde afet yoktur dedi. Ben dedi bütün sağlık çalışanları bütün kriterleri Türkiye ile aynı tutacağım dedi. Yani şöyle düşünün. Konteynırda çalışan bir meslektaşımıza sen işte ne bileyim Konya'daki, Trabzon'daki gibi aynı şartlarda, aynı sorumluluklarda çalışacaksın dedi. Şimdi buradaki sabahtan beri konuşuyoruz. İnsanların olaylara bakış açısı bile değişti. Siz birinci basamak sağlık hizmetleri şekillendirirken bile bunu göz önüne alıp buralara farklı kriterlerle yaklaşmanız lazım. Ama biz bunu bile yapamadık ya. Nasıl kenti İstanbul'da planladı sağlık planlamasını da burada yaptığımız için ne oldu? Bütün sorunlar yapıldı. Bu da sağlık çalışanları üzerinde gerçekten çok büyük baskı oluşturdu. ...Deprem döneminden sonra Maraş'ta bütün ilçeleri gezdik... Ben bununla karşılaştım. Niye hiç kimse bizi sormadı? Yani bakın bu çok önemli bir şey. Niye bizi hiç kimse sormadı? Bizim adımızı kimse niye sormadı? Bakın bu çok önemli bir olay. İnsanlar az önce siz de söylediniz sağlık sektörün depremde en büyük fedakarlıkta çalışan grup oldu. Ama kimse de bunların hatırlarını sormadı... (Kahramanmaraş Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

E.2. Altyapı: Yol, Su ve Enerji Krizi

Şehirlerin "dünyanın en büyük şantiyesi" haline gelmesi, gündelik hayatı felç eden kronik altyapı sorunlarını beraberinde getirmiştir. Deprem bölgelerinde altyapı sorunları, afetin üzerinden geçen uzun süreye rağmen kronikleşmiş ve hem gündelik hayatı hem de halk sağlığını tehdit eden bir "iyileşememe" hali yaratmıştır. Hatay'da 15 dakikalık yolun 2-3 saat sürmesi psikolojik bir yıkıma dönüşmüştür. Malatya ve Adıyaman'da sürekli kazılan yollar, bitmeyen inşaatlar ve toz bulutları ulaşımı bir çile haline getirmiştir. Altyapıdaki tahribat, temel yaşam kaynağı olan suya erişimi zorlaştırmış ve hava kalitesini bozmuştur. Teknolojik altyapıya gerekli bakımın yapılmamasına bağlı kesintiler hem gündelik hayatın hem de kamu hizmetlerinin aksamasına neden olmaktadır.

"...daha halen çamur akıyordu. Bizim sitedeki şeyler üç kere şeyi değiştirdi adamlar. Depoyu değiştirdiler. Mesela bazen peçeteyi sürüyorum musluğun kenarına kırmızı oluyor. Anlıyorum ki su daha kirli. 3 yıldır daha biz musluktan su içmemişiz. Onu söyleyeyim. Yani ya köye gidip su dolduruyoruz ya da hazır su içiyoruz." (Malatya Kamu Emekçileri)

"Altyapı daha bitmedi yani su yok çünkü hani birçok mahallede su kesintisi var daha. ... (Adıyaman Sağlık Emekçileri)

"Elektrik arızalarında, geldiklerinde Elektrik kesiliyor, arızayı gideriyorlar sonra birden elektriği veriyorlar. Fazla akım geldiği zaman, bizim eşyalar hep bozuldu. Elektrikli cihazlar bozuldu, başvurumuzu yaptık, gittik geldik, merkeze, ilçeye, kurumlara.. Gittik geldik. Yok bu

evrak olmaz onu getir. Şunu yap buraya git. Bıktık artık, bıraktık onu. ...İşte su arıtma cihazı bozuldu bende.”(Hatay Kamu Emekçileri)

“Bizdeki en ciddi sorun internetle alakalı. ... benim çalıştığım yerler civardaki bütün köyler, Anayazı’dan Alahan’dan Tahtaköprü’ye kadar Serinyol’a kadar. Bir tane daha acenta var, fakat hiçbir iş yapmıyor. ...Bir açıyorsunuz sistem yok, olmuyor, vatandaş 20 kilometre gelmiş, 30 km gelmiş. ...İnternet olmadığı için bugün sistem yok yarın gel bazen kıyamıyorsun o kadar yaşlı ki gerçekten değnekle gelmiş sopayla gelmiş. “ (Hatay Kamu Emekçileri)

E.3. Sağlık Hizmetleri

Deprem bölgesindeki sağlık sistemi, afetin üçüncü yılında hem kurumsal altyapı yetersizlikleri hem de sağlık emekçilerinin yaşadığı derin tükenmişlik ve hizmete erişim engelleriyle büyük bir kriz içerisinde.

E.3.1. Sağlık Kurumlarının Durumu ve Altyapı Sorunları

Odak grup görüşmelerinde sağlık kurumlarının alt yapısı ile ilgili konteynır hizmet birimleri, kapasite yetersizliği, fiziksel güvenlik, hijyen ve mahremiyet kaybı ön plana çıkmıştır.

Birçok birinci basamak sağlık hizmeti (ASM) hâlâ su sızdıran, kışın suları donan ve lavaboları kullanılamayan konteynırlarda verilmektedir. Malatya ve Adıyaman’daki bazı ASM’lerin yerleri hâlâ belirsizliğini korumaktadır. Adıyaman’da 400 yataklı tek bir hastaneye tüm şehri yüklenmesi, kurumun sürekli "ana baba günü" gibi çok kalabalık olmasına neden olmaktadır. Hatay’da deprem öncesi 2,000 olan yatak kapasitesi, şu an yaklaşık 600-650 seviyesine düşmesi, geçici hastanelerin kalıcı hale gelmesi, yoğun bakım yatağı krizi, bir türlü düzen tutmayan hastane işleyişi, tıp eğitimi krizi vb. kapasite sorunları olarak ifade edilmiştir. Kapasite yetersizliğini büyüten sorunlardan biri de “ çatışma bölgesi”nin hastalarının tümünü üniversite hastanesine gelmesi olarak ifade edilmiştir. Hastane binalarının bir kısmının hâlâ fay hattı üzerinde olduğu veya depreme dayanıklılık raporlarının şeffaf paylaşılmadığı belirtilmektedir. Ayrıca ASM’lerin bahçesindeki konteynırların çalınması gibi güvenlik zafiyetleri nedeniyle emekçiler kendi imkanlarıyla güvenlik tutmak veya tel örgü çekmek zorunda kaldıklarını belirtmişlerdir. Dahası 21 metrekarelik konteynırlarda birden fazla hekimin aynı anda muayene yapması, hasta mahremiyetini imkansız hale getirmektedir.

Konteynır Hizmet Birimleri

“...Şu an bir ASM’miz bir konteynır mesela. Halen sağlık hizmetini konteynırda vermekteyiz. Daha binamıza geçemedik bile yani. ..bir yıl sonra yıkıldı da yapılmaya başlandı ama çok

fark yok ya. Birazcık alıştık sadece ortama insan alışıyor. Yani öyle bir şey var.” (Malatya Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

“Peki benim ASM'nin depreme dayanıklılığı yapıldı mı? Hala yapılmadı. Bak deprem sonrasında bakılmadı. Benim ASM şeyden girin. ne o istatistik kurumu mu? Eee, tapu verdi mi? Yani bir şeyden sorgulanıyor ya hasar şey durumu binanın. Benim ASM'nin hala hasar durumu yazmıyor hiçbir şey. Benim ASM'mem orta hasarlı mıydı, az hasarlı mıydı bilmiyorum. Defalarca söyledik belediye biz baktırdık hiçbir şey yok. Çalışabilirsiniz. Söylenen şey bu. benim kendi ASM diğer ASM'leri.” (Gaziantep Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

Kapasite Yetersizliği

“... Ulaşım, haberleşme, kentleşme büyük sorun ama artık bu kentte yerleşik bir hayat var. İstesek de istemesek de. İstedığımız ölçüde olmasa da bu yerleşik hayattan kaynaklı bir sağlık talebi var. Sağlıktaki arz talep ve kapasite sorunu en büyük sorunların başında geliyor. Depremden önce 1,200 yatağa sahip olan Hatay EAH ortadan kalktı, Yaklaşık 800 yatağa sahip özel hastaneler ortadan kalktı. Etti 2,000 yatak. Ve şu anda Antakya, Defne dahil merkezde maksimum 600-650 yatağa sahip iki hastane var. Dolayısıyla sağlık talebini karşılayacak bir kapasite ve alt yapı yok, yetmiyor. Yetmesi mümkün değil. Bu nedenle kısır döngü ile devam eden problemlerimiz var. Az önce ...'da bahsetti, acil servise hasta başvurur, hastaya yatak bulabilmeniz ya da sevk edebilmeniz bazen 48 saati geçer. Hastayı opere edeceksiniz, servise yatırmışsınız, ya da yoğun bakım ihtiyacı olacağı için yoğun bakımda yeriniz yoktur, bir hastanın ex olmasını ya da servise alınmasını beklemeniz zorundasınız. Hastayı ameliyat edebilmek için... Bu sıkıntılar devam ediyor. Bu sıkıntılar resmi yazılara yansdı. En az iki kez resmi yazılara yansıdığını gördük zaten. 8 saati aşan acil serviste bekleme süresi. Bu durum sadece bizim hastanemiz için değil. Aynı durum üniversite hastanesinde de yaşanıyor. Çeşitli ilçe hastanelerinde de yaşanıyor. Şimdi bu sağlık talebini giderebilmek için bakanlık depremden sonra birçok hastanenin sınıfını yükseltti. Yani bunun anlamı şu: Kapasitesini arttırdı. Olmayan bölümlerin olacağını farz ederek kadro açtı. Mecburi hizmet kuralarına atama yaptı.” (Hatay Sağlık Emekçileri)

“Bu yoklar daha önce de yoktu. Şimdi mesela Hatay Eğitim Araştırma Hastanesi'nde daha hastane yapılırken personelin kalması için lojman olarak sağlanan bloklar, o blokların hemen tamamı şu anda servis, poliklinik gibi yerlere tahsis edilmesine rağmen hala yokları yaşayabiliyoruz. ...bu kentte iyi kötü yaşanan bir hayat olmaya başladı ve bu hayatın içerisinde ... sağlık talepleri oluşmaya başladı. Yetmiyor karşılayamıyor. Normalde yapılanların içerisinde bir fizik tedavi hastanesi, bir psikiyatri hastanesi var. Çok konuşuldu, yapılacağı söylendi. ...Ben kabataslak projesini dahi gördüm ama bu geçen zaman içerisinde buna dair bir adım atıldığını görmedik. Bin yataklı bir şehir hastanesinin yapılacağı ifade ediliyor. Bununla ilgili yedi sekiz yer adı geçti. En son Gülderen konusunda mutabık kalındığı söylendi ama hala protokol imzalanmadı, imzalandıysa da duyurulmadı ya da duyuruldu, biz duymadık. Temeli atılmadı. Bununla ilgili sıkıntılar var. Üç yıl geçti depremin üzerinden. Bu şehir geçici hastaneyle daha ne kadar devam edecek? şu anda

bulduğumuz eğitim araştırma hastanesi de Defne Devlet Hastanesi de geçici. Daha acil durum hastanesi tarzında yapılan hastaneler. Defne Devlet Hastanesi ha, bir ikinci basamak ilçe hastanesi. Tamam, orada yapılabilecek şeyler belli, orada takdir edebilecek hasta profili belli. O profilin dışına çıkan bütün hastalar EA hastanesine ya da üniversiteye gelecek. Buralarda eğer biz bunların sağlık ihtiyaçlarını gideremezsek il dışına gitmesi gerekecek ama ...il dışına gitme noktasında sıkıntılar var, sevklerde sıkıntılar var, acil servislere bekletmekle ilgili sıkıntılar var. Yani dünya standartlarında 8 saatin üzerinde acil servisinde hasta bekletmek, hasta acile girdi, başka yere çıkışını yapamıyorsun.” (Hatay Sağlık Emekçileri)

“Adıyaman’da ne yazık ki depremin yarası sarılmadı.şu an Adıyaman’da 400 yataklı tek bir hastanemiz var, karşısında çocuk hastanemiz var. Ne zaman gidersiniz gidin. Orası ana baba günüdür, tıka basa doludur, insanlar hala randevu almakta sorun yaşıyor, Benim eşim sağlık çalışanı olmasına rağmen ben bile bazı sorun yaşadım valla. Bence memleketimiz ayağa kalkmış değil.” (Adıyaman Kamu Emekçileri)

“...Şu an inanılmaz, sürekli bir poliklinik değişimi, personel değişimi, sürekli bir curcuna, bir düzen oturtamıyorsun. Mesela sen muayene odasını ayarlamışsın, çalışmaya başlıyorsun, sekreterin vb, çalışıyorsun bir bakıyorsun, sekreter değişmiş, odan değişmiş, servisin değişmiş, başhekimin değişmiş. Bir hastanede 3-4 başhekim mi değişir mi? Sürekli düzensizlik var, en büyük sıkıntı.” (Hatay Sağlık Emekçileri)

“Kent 3. basamak sayılı hastanelerinden biri olduğu söyleniyor. Şimdi eğitim krizi var zaten. Hocaya erişememe gibi bir gerçeklik var asistan arkadaşlar için. Asistanı olmayan ana bilim dalları var. Göğüs cerrahisi gibi. Beyin sinir cerrahisinin bir asistanı var. İkinci asistan yeni geldi ama gitmeyi düşünüyor. Ve adli tıbbın öğretim üyesi yok. O yüzden asistanı da yok. Adli tıp birimi hala çalışmıyor üniversitede. 3 yıl oldu. Adli tıp yok. Evet hala yok. Kentteki adli tıp Gülderen’de ve normalde ATK üzerinden gidiyoruz. Başka bir şey yok. Hatta ATK’daki arkadaşların öyle şey, artık o iş yükünden yakınma hali, Gülderen’deki arkadaşlarla çatışma hali ...konuştuğumuz meselelerden biriydi. Şimdi asistanı olmayan hocaların da servisi yok dolayısıyla. Ana bilim dallarında neden çünkü kontrol edemiyor. Oranın iş yükü de aile hekimliği asistanlarına kalıyor ekseriyetle. Aile hekimleri bir şekilde asistanı olmayan anabilim dallarını kompanse etmeye çalışıyor. Nereye kadar kompensasyon, o da ayrı bir dert. ...Şimdi yer krizini açmayacağım ama yer krizini şöyle de tartışmak gerekiyor aslında. Her hastanenin sorunu bu. ...” (Hatay Sağlık Emekçileri)

“Ama üniversite hastanesinin şöyle bir sıkıntısı var. Yani kentin içerisindeki tüm vakaları alıyor. Üstüne bir sınırın da vakalarını alıyor. Yani buraya sınırından gelen tüm vakalar bizde. Çatışma süreci oluyor. Çatışma sürecinden vaka bizde. Savaş sürecinden bu yana olumsuz etkilenen çocuk sayısı çok yüksek. Ben acil deyken korkunç bir şekilde PDA hastalığı (Patent Ductus Arterius), bebek hastalığından bahsediyorum. Ve bunlar bizde kalıyorlar. Günlerce kalıyorlar. Kalp kapakçığında yetmezlikle doğum sanırım. Ve bunlar şöyle oluyor yani. resüsitasyonda anlık ilaçları gereken ve bu ilaçlar sayılı bir şekilde bakanlıktan çekilen, bizim kendi depomuzda olmayan, yeri geliyor ilaç bitiyor, Defne Devlet Hastanesi’nden bekliyoruz. O krizle de asistan ve biz uğraşıyoruz. Günlerce, hatta bir ay boyunca acil resüsitasyonunda kalıp da sevki bekleyen bebek hasta biliyorum. Neden? Çünkü

hastanenin yeni doğan yoğun bakımı da yok aslında. Yeni doğan yoğun bakımı yok ama sevki kabul ediyor. Ve sevki için Ankara, İstanbul süreciyle de, hadi 3 tane pediatri asistanı var. Onlar uğraşır. Zaten bir sürü iş yükü var. Bir de üstüne sınırın o iş yüküyle uğraşılıyor vesaire. Şimdi biz bir de şey var: şu an asistan arkadaşlardan mesela 5 kişilik kadro açılır, 3'ü başlardı. Sürecin içerisinde biri fire verirdi. İkisi gelip kente bakar vazgeçerdi. Biri sürecin içerisinde dayanamaz giderdi. Genelde 5'te 2 gibi bir oran var. Bu artık 3'te 1 gibi bir orana dönüştü. 3 kişi açıyorlar. Biri başvurmuyor. 3 kişinin ikisi de geliyor.” (Hatay Sağlık Emekçileri)

Fiziksel Güvenlik, Hijyen ve Mahremiyet Kaybı

“Biz ağır hasarlı binada (Üniversite basamak hastanesinde) çalışıyoruz. Sonra orta hasarlı dendi değiştirildi. Yanına kadın çocuk diye ayrı bir servis eklendi vesaire. Tüm kurumların depreme dayanıklı mıdır? Deprem sürecinden sonraki raporu nedir? Talebine cevap da verilmedi şeffaf bir şekilde. Tabii habire bir tadilat hali de var. O tadilat halinin de getirdiği bir hastane için enfeksiyon süreci var aslında.” (Hatay Sağlık Emekçileri)

“...Hastaların florası açısından bir sürü enfeksiyon açısından uygun değil. Hastanenin, örneğin benim bulunduğum serviste dahi izole ettiğimiz hasta sayısı çok korkunç düzeyde aslında. 20 yataklı bir serviste 5 hastayı izole ediyorsunuz, epidemi? var diyebiliriz ve bu hastaların devamlı sirkülasyon halinde. o değişiyor, bir başkası başlıyor, değişiyor, bir başkası başlıyor.” (Hatay Sağlık Emekçileri)

“Depremden sonra bizim ASM az hasarlıydı, ama bizim oraya taşınmamıza hizmet vermemize izin verilmedi. Az hasarlı, biz defalarca hayırsever bulduk, hibede bulduk, yerleşime kapalı alan diye kabul etmediler. Şimdi bize diyorlar ki bize, hayırsever bulun, yaptırın. Gene biz bulup yaptıralım, top bize, taca atılıyor. Tabii bu durumda ne yapacağız bilmiyorum. Konteynırda hizmet veriyoruz. Yedi birimli büyük bir ASM idik, yedi birimin yedisi de burada çalışmıyor. Onun hastası bize geliyor, ona işlem yapamıyoruz, çünkü elektronik rapor vermemiz lazım, hasta hekimine ulaşamıyor, hekim hastasına ulaşmıyor. Toplu taşıma demişiz, mesele reçete yazma sorunu çok büyük sorun, sürekli sistemler gidiyor, elektronik reçete olmadığı için işimizi yapamıyoruz. Hasta geliyor, hastayı takip edeceğiz, kontrole çağıracağız, bir hafta sonra gel diyoruz, bir ay sonra gelemiyor. Enjeksiyon veriliyor, enjeksiyon düzenli yapılması gerekiyor, yapacak yer yok. Buraya gelemiyor.” (Hatay Sağlık Emekçileri)

“Yan yana bazı yerlerde enjeksiyon pansuman diye ayrılmış. Bazı yerlerde de iki doktor. O şeyde vardı aşağıda Fırat'taki bir ASM'de Çavuşoğlu'nda var. ...orada mesela iki doktor bir konteynırda aynı anda muayene yapıyor. Buradan hasta giriyor. Doktor oysa o köşeye gidiyor. Buysa bu köşeye gidiyor ama 21 met² iki köşe arasında mesafe bu. İki doktor odayı bir odayı kullanıyor.” (Malatya Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

“Ben kadın doğum politikle çalışıyorum. Kan almadayım, 10 tane hasta birden polikliniğe giriyor. Bir tanesi arkada muayene olurken öbürleri şikayetini dinliyor, içerideki hastanın.

Ondan sonra sıradaki hasta gidiyor. E onun yerine beklemesi için bir tane hasta alınıyor. Ya öyle saçma sapan bir sistem yani...” (Malatya Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

E.3.2. Sağlık Hizmetlerindeki Aksaklıklar

Görüşmeciler sağlık hizmetlerinde yaşanan aksaklıklar erişim ve randevu sorunu, uzayan sevkler-nakil işlemleri, yatak krizi, uzmanlık ve bakım eksikliği, torpilli hasta - sağlık emekçisi krizi, kışkırtılmış talep, defansif tıp ve ambulans kötüye kullanımı ile ilgili sorunları dile getirmektedir.

MHRS üzerinden randevu almanın imkansızlaştığı, KBB veya Kardiyoloji gibi branşlarda 15-20 gün sonrasına dahi sıra bulunamadığı ifade edilmektedir. Deprem bölgesindeki sağlık sisteminde sevk ve nakil işlemleri, hastanelerin yatak kapasitesinin aşılması, uzman personel eksikliği ve altyapı sorunları nedeniyle ciddi bir tıkanma noktasına gelmiştir. Deprem bölgesindeki hastanelerde yatak sorunu, deprem öncesi kapasitenin büyük oranda yitirilmesi, artan sağlık talebi ve hastaların taburcu edilebileceği güvenli alanların yokluğu nedeniyle kronik bir kriz halini almıştır. Deprem 3. Yılında hala belirli uzmanlık dallarında eksiklikler ciddi bakım sorunlarına neden olduğu ifade edilmiştir. Fizik tedavi uzmanı ve çocuk yoğun bakım yatağı eksikliği nedeniyle hayati sevk işlemleri ve uzun vadeli tedaviler yapılamamaktadır.

Deprem bölgesinde sağlık hizmetlerine olan talebin mevcut kapasitenin çok üzerinde olması, randevu ve muayene süreçlerinde ciddi bir kayırmacılık (torpil) sorununu kronik hale getirmiştir. Özellikle Adıyaman’da ambulans talebinin %500-600 oranında arttığı, insanların poliklinik sırası beklememek veya hastaneye ulaşım sağlamak için ambulansı "taksi" gibi kullandığı bildirilmektedir. Hekimlerin, şiddet görme veya şikâyet edilme korkusuyla (CİMER baskısı gibi) tıbbi gereklilikten ziyade kendilerini korumak amacıyla gereksiz tetkik ve tomografi istemekte, defansif tıbbi yaklaşımının öne çıktığı ifade edilmiştir.

“Kar yağdığında ambulans çağırıyorlar. Ambulans gidemiyor. İl özel idare önüne bir kepçe götürüyor ambulansın. Yolu aç aça köye gidiyor. Geliyorlar. Hasta ekip bana anlatıyor ha diyor. Biz gittik zaten biliyoruz boş yani. Üst solunum yolları enfeksiyonu garip yani birer dolaşan ortalık hastalığı. Gittik diyor teyzeler diyor şeylerini çantalarını ayarlamışlar 3, 4 tane diyor. Hadi servisimiz geldi. Aynen bize bunu söylediler. Biz köylerin yollarını açtık ama biz artık gıcık olduk yani. Dedik sadece hastayı alacağız ya refakatçi almayacağız yani. Çünkü o ekip sorumluluğunun şeyinde sorumluluğunda biraz inisiyatifinde. Biz diyor onu aldık geldik yolları açıldı. Yani böyle acil sağlık sistemi bitmiş burada yani bitmiş.” (Adıyaman Kamu Emekçileri)

"Kadın doğum hastanesine özel bir bence paragraf açmak lazım. Kadın doğum hastanesinde sıra biriktirmiş. He sıra yok. Ayaktan gidip poliklinik yani sırası almak istersen MHRS'den en erken 15 gün 20 güne bulabilirsin." (Adıyaman Kamu Emekçileri)

"Evet dal hastanesi, ...kadın hastalıkları ve doğum kliniğinin polikliniğinde gebeler şöyle yapıyormuş, etrafımdaki gebelerden çok duyuyorum, biz diyor sıra almıyoruz ki sıra yok zaten. Biz gidiyor kapının önünde bekliyoruz sekreteri rica ediyoruz, diyoruz aradan bizi alabilir misin, bize bir giriş açabilir misin öyle giriyoruz diyor. Onlar da alıyorlarmış. Yani herhangi bir MHRS'den sıra alayım bekleyeyim doktor seçeyim öyle bir şey yok. Biz diyor kapıda bekliyoruz. 4 saat 5 saat sabahtan gidiyoruz. Boşluk oldu biz al diyoruz. Artık ne zaman gelirse boşluk benim böyle bir durum da var. E yani yetersiz geliyor." (Adıyaman Kamu Emekçileri)

Mesela KBB'ye ben hastalara sıra almaya çalışıyorum. İki haftadır sıra bulamıyorum. (Adıyaman Kamu Emekçileri)

"...mesela bugün bir hasta oldu, sevk etmek istiyorsun, edemiyorsun. Hatay il dışına hasta sevk edebilmek kadar zor bir şey yok Bugün doktor çocuğunu sevk etmek istedim (Soru Acilde kaç saat bekledi?). Aldın ameliyata almak zorunda kaldım. Kendimi zorladım, risk aldım, doktor bey ısrar etti yalvardı, bu şeylerle sürekli muhattapsın (Soru: Post-op yoğun bakımı yatağı bulabildin mi?) Tabii çocuk yoğun bakımda sıkıntı, A2'ye alıyorsun sıkıntı, kendi adına yatırıyorsun sıkıntı, bir sürü sıkıntı var, daha ince ayrıntılara girecek miyiz bilmiyorum. (Hatay Sağlık Emekçileri)

"Sen o insanları (yatırdığın yaşlı KOAH hastalarını) konteynıra geri gönderemiyorsun. Taburcu edemiyorsun. Bu sıkıntıda yaşıyor. Yani onu taburcu etmek demek konteynıra göndermek demek." (Malatya Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

"Fizik tedavi uzmanımız yok, fizik tedavi yapılamıyor. Onun haricinde bizim dekübiti hastalarımız var, havalı yatak alamıyorlar, tekerlekli sandalye alamıyorlar, valker alamıyorlar. Onun haricinde hastalara fizik tedavi gerekiyor ama fizik tedavi uzmanı yok. Sadece teknikerler geliyor bazen, gösteriyor. O da bir defa, iki defa. Onun haricinde yani çok fazla şey, hastane yatağı gerekiyor hastalara. Koltuklarda düşecek gibi, yani düşünün şeyleri yok yani. Hastane yatakları gerekiyor ama hastane yatağı yok. Çevirmeleri gerekecek, hasta yakınları dahi yok. Hasta, yani hastaya pansuman yapıyoruz, hasta yakını yok. Yani birileri gidiyor, birileri geliyor. Öyle yani çok sıkıntılı bir süreç." (Hatay Sağlık Emekçileri)

"Yenidoğanları bize gönderiyorlar. Sekiz saatten fazla kalanları bize gönderiyorlar, alın. Almıyon, sevk edemiyon. Nereye çıkışını edeceksin? Mecburen acilde bekleyeceksin. Yok çıkışı yok, giriş var, çıkışı yok. ... Yenidoğan yükü bizde (HEAH), yeni doğan cerrahisinin yükü de bizde. Ameliyat yapıyoruz, yeni doğan cerrahisi yapıyoruz. Hatta üniversiteden arkadaşlar gelip bizde izliyor ameliyatı. Onlar yeni doğan almadığı için biz alıyoruz. Biz alıyoruz. Hatta biz son hafta yeni başhekimin şeyiyle 3 cerrahi yeni doğan yoğun bakım yatağı organize ettik. O açığı kapatmak için. Yani dediğim gibi biz çalışma niyetindeyiz, çalışma arzusundayız ama fiziki koşulları da zorluyoruz, zorlayabildiğimiz kadar. Ama

maalesef şöyle mesela hastaneyi kaçırdığı zaman, bahçe yerleri yapılmış mesela, misafirhaneler yapılmış. Misafirhaneler polikliniğe çevrildi, misafirhaneler kaldırıldı, misafir odaları tabii, nöbet yerleri vesaire kaldırıldı, polikliniğe çevrildi. Hastanede havalandırma alanları var, onların birkaç tanesi kapatıldı ya servis ya da şeye çevrildi. Bir tanesi kafeteryaya çevrildi. Sürekli hastaneye şimdi ne yapacak idarecilerin de burada bir suçu yok. Bir talep var. Yatak kapasitesi 450'den 550'ye arttırıyorsunuz. Yoğun bakım sayısını arttırıyorsunuz. İki tane acil yoğun bakım, işte nöroloji? ve göğüs hastalıkları yoğun bakım sonradan eklendi. İşte şu odaları kapatıyorsunuz böyle başka şeyler için, hizmet için açtığın yerleri kapatıyorsun, yoğun bakım yapmaya çalışıyorsun. Yani aslında günü kurtarmaya çalışıyor idarecilerimiz de öyle. Gerçekten çok yoğun çalışıyorlar, çok yorucu." (Hatay Sağlık Emekçileri)

"Ancak en büyük sorunları da bu taleplerden yaşıyoruz. Bu taleplerle bize gelen hasta ve hasta yakınlarından yaşıyoruz. Bu çok büyük bir sıkıntı. Yani birisi valiyi, vali yardımcısını, belediye başkanlığını, bir partinin yöneticisini tanıyor diye hastane yönetimindeki başhekime, başhekim yardımcısına ulaşma yolu buluyor diye, başkasının önünde hakkı olmayan bir hizmete öncelikli ulaşabilme lüksüne ulaşabiliyor diye çaba sarf ederken ve buna ulaşma noktasında diğerlerinden haksız rekabetle büyük bir kısmında ulaşırken, memnun kalmayı bırakın, kendi istedikleri anda o hizmeti istedikleri şekilde alamadıkları için üstüne personele hakaret ediyorlar, tehdit ediyorlar, saldırıyorlar, üstüne işledikten sonra kalkıp valiliğe, CİMER'e şikayette bulunuyorlar." (Hatay Sağlık Emekçileri)

"-...Randevu bulamamak şunu da beraberinde getiriyor. Mesela bizi arayıp işte şundan randevu alabilir misin? Bundan randevu alabilir misin? Şununla konuşabilir mi? Öylede bir yük var üzerimizde. Bir de sıra alamıyorsun da zaten yani. Çünkü gerçekten o kadar yoğun ki Bu yetersizlik meselesi bizlik bir şey değil ama. Sistemin yetersizliği. Bu bizi de etkiliyor

-... eskiden SSK kuyrukları var filan diyorlardı şimdi de bu var.

-... onu biz çok yaşıyoruz. Bizim hastane de özellikle MR sıkıntısı var, MR randevuları için valla biz de yetersiz kalıyoruz. Gidiyoruz rica etmeye "bin personel var her gün bir personel bir adam getirse 4000 kişi ediyor ben hangi birinize yardımcı olayım" diyorlar haklı olarak." (Malatya Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

"Ben acil sağlık sisteminde çalışıyorum. ...Ben İstanbul'dan 3 aydır geldim, şey olarak söylüyorum. hizmet fazla ve gereksiz. Fazla defansif tıp dediğimiz bir olay var. ... Adıyaman'da, bir ambulansla İstanbul'a geldim. İstanbul'dan daha yoğun çalışıyorum. Ben bu böyle bir tabloyla karşılaşacağımı hiç düşünmüyordum, bir ambulansla bir telefonla ambulans kapına gelebiliyor. Üst solunum yoluna enfeksiyonuna geliyor, öksürüğe geliyor, ateşe geliyor. Hani bu diğer şehirlerde böyle değil. Bunu işte aslında bir yara bandı olarak kullanıyor. Sağlık Bakanlığı, aynı şey acillerde de geçerli, aynı şey ASM'lerde de geçerli. Şimdi yani acil sağlık hizmetlerinden bakacak olursak poliklinik hizmetleri de biraz açılabilir aslında. Şöyle iş deprem iş yükümüzü artırdı mı? İş yükümüz yaklaşık %500 %600 oranda artmış. Yani verilerle sabit. Eskiye göre ambulans talebi bu yani bu seviyede artmış durumda. Çünkü toplum mesela Adıyaman toplumu biraz kapalı bir toplumdur. Tanıyoruz toplumumuzu. Bir evin önüne ambulans gelmesi aslında tırnak içerisinde ayıp

bir şeydir. Nasıl yani ambulans çağırayım? Evet komşular diyecek ki bu evde ne var hiçbirinizin mi arabası yok mu, siz ambulans çağırmanız. Bu tam tersine dönmüş durumda şu an müthiş bir böyle kıskırtılmış sağlık hizmeti talebi var. ...Şimdi ben bir örnek üzerinden açayım. Kayın babam kanser hastası bazen olarak sıkışıyor. Böyle sıkışık bir şekilde acile götürüyoruz. Ambulans talebimiz oldu bir kere. Şimdi ambulans alıyor, sandalye sedyeye koyuyor. Ambulansa indiriyor. Ambulansa gidiyor. Acile sedyesine kadar indiriyor. Oksijenini bağlıyor. Damar yolunu, serumunu, tomografisini. Ama her gittiğinde mesela art arda gittiğinde bile yine de tomografi çekilir. Yine de işte kan alınır. Yine de işte böyle hani akut sanki hiç görülmemiş bu hasta. Sanki 12 saat önce acil girişi olmamış gibi değerlendirilir. İşte defansif tıp dediğimiz yani bu zaten. Ben kendimi sağlama alayım da hani sağlıkçı olarak ben ambulansı göndereyim de sonra beni şikayet etmesin. ...Bu defansif tıp toplumda şöyle bir dönütü oluyor. Ya hizmete bak ya. Bir ben ambulansa geldiler. Evimden aldılar. Odamdan aldılar. Taşıdılar beni. E göturdüler acile yatağıma yatırdılar. (Adıyaman Kamu Emekçileri)

E.3.3. Sağlık Emek Gücünün Yaşadığı Sorunlar

Odak grup görüşmelerinde sağlık emek gücünün yaşadığı sorunların başında depremzede çalışan gerçeğinin görülmemesi yer alıyor. Bunu tükenmişlik, idari baskı ve mobbing, şiddet ve güvensizlik, sağlık emek gücü hareketliliğinin hızlanması: geçim sınırında yaşama ve konteynıra mahkum yaşama izlemektedir.

Sağlık çalışanlarının büyük çoğunluğu kendisi de birer depremzede olmasına rağmen, akut dönemde ailelerini güvenli yere almadan çalışmaya zorlanmış; bu durum kurumsal bir kırgınlık yaratmıştır.

Sağlık emekçileri arasında ikincil travma, kronik uyku bozukluğu ve "eşik altı" travma sonrası stres bozukluğu yaygın olduğu dile getirilmiştir. İdarecilerin sağlık emekçisi eksikliğini "yönetebiliyoruz" diyerek yukarıya bildirmemesi, 3 kişinin işinin bir kişiye yaptırılması ve denetimlerdeki katı tutumları çalışanlarda tükenmişliği artırmaktadır. Tahammülsüzleşen hasta yakınlarının sağlık emekçilerine yönelik sözel ve fiziksel saldırılarında artış gözlemlenmektedir; bazı hekimlerin bu baskı nedeniyle psikosomatik spazmlar yaşadıklarını belirtmektedir.

Ağır çalışma şartları ve barınma sorunu nedeniyle nitelikli hekim ve hemşireler bölgeden ayrılmakta, sağlık emek gücü hareketliliği oldukça hızlanmıştır. Hatay'da yeni atanan 79 hemşireden 25'inin kısa sürede istifa etmesi bu krizin somut bir örneğidir. Kentin yaşam koşulları, çalışma koşulları yanında teşvik gibi mekanizmaların olmaması atanıp gelmeyen, atansa da en kısa sürede ayrılma düşüncelerinin yaygınlaşmasına neden olmaktadır.

Sağlık emekçileri, çift maaşlı ve ev sahibi olsalar dahi ancak "normal günlük hayatlarını" sürdürebildiklerini; tatil, yeni araç veya kaliteli giyim gibi harcamaların tamamen imkânsız hale geldiğini vurgulamaktadır. Sağlık emekçileri arasında TOKİ'den kura çıkmaması, yerinde

dönüşümün bitirilememesi, ebeveynlerin ve çocukları başka bir şehirde kalması nedeniyle 21 metrekairelik konteynırlarda kalmaya devam edenlerin sayısının az olmadığı dile getirilmektedir.

"Ben iki gün arabamın içinde kaldım çocuklarımla birlikte. 3'üncü gününde ilçe sağlık müdüründeki oradaki görevli bir arkadaş beni aradı. "Doktor Bey çalışacak mısınız?" dedi. Dedim ki yani şu anda, çalışmak isterim ama nasıl çalışacağım? Şu an ben bir depremzedeyim. Yani kalacak yerim yok, gidecek yerim yok. Ben bu şartlarda dedim nasıl sağlık hizmeti sunacağım yani dedim. E, Vali Bey öyle istiyor. Dedim ki, "Vali Bey selam söyle. Ben bir depremzedeyim, şu anda kimseye yardım edecek durumda değilim. Benim yardıma ihtiyacım var." Yani o gibi durumda İnsanlar biraz daha hala şeyin peşinde düştüler, popülizmin peşine düştüler. Sağlık hizmetleri aksamıyor. Vatandaş hizmet alıyor. ASM'lerde sağlık hizmeti veriliyor gibi." (Gaziantep Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

"...müdürlüğün kendi bir grubu var. İşte içerisinde yine aile hekimlerinin falan da bulunduğu. Halk Sağlığı Başkanı bütün ASM'ler açık olsun diye mesaj attı. Ben benim ASM yıkılan bir ASM'ydı mesela. Belki de 4 saat sonra olmuş olsaydı ben yoktum şu an o ASM'nin içerisinde. Beraberinde o mesaj enkazdaki doktor arkadaşlara da gitti. Yani sen ben var mıyım soruyor musun? Ben var. Ama annem babam çocuğum çoluğum var mı? Onun mu başındayım? ASM'yi mi açmalı mıyım? Bir çık bak bakalım acaba o açılacak ASM'ler var ya. Ben o binanın içerisine nasıl girip o ASM'yi açıyorum? Hadi gidecek depremde de sen bu insanları, bu hekimleri nasıl o binaların içerisine sokmaya çalışırsın? İlk gün böyle oldu. Pas geçtik. İkinci gün tekrar ASM açın dediler. Dedim ki benim tıp diplomam kadar senin de tıp diploman var. Sen çık daha ben de çıkacağım. Ondan sonra kesildi bize vazgeçtiler." (Kahramanmaraş Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

"Hem hasta sayısı arttı hem idarenin baskı şeyi yani kontrol mekanizması daha da arttı. Yani daha çok biz yönetimden yani daha çok fazla baskı görüyoruz ben öyle biliyorum yani. Daha çok denetim daha çok kontrol daha çok... Ne kadar şey yapabilirsem ne kadar daha çok çalıştırabilirsem. Personel eksikliğinden ziyade yani şey tutturmaya çalışıyorlar. Şöyle bir şey söyleyeyim ben. Yani 3 kişinin yaptığı işi bir kişiye yaptırmaya çalışıyorlar. Ama bazıları da hiç çalışmadı." (Adıyaman Sağlık Emekçileri)

sağlık hizmetleri sunumu konusuna girecek olursam buradaki birçok hani liyakatsiz bir şekilde atanmış olan yöneticilerin eee baktığı ilk nokta sağlık hizmeti sunumunda sayısal niceliksel değerler. Kaç tane vaka yaptık? Bu vakaların kaç tane suyu? Kaçından şu kadar para kazandık diye bir işleme giriyorlar. (Hatay Asistan Hekimler)

"Bugün işte poliklinik sayılarında %80 oranda bir artışı bunun büyük bir kısmı servis bölümüne yansıyor. Servislerde de personel sayısında bir değişiklik olmadı. Deprem döneminde işte yaşamını yitiren sağlık emekçisi arkadaşlarımız vardı. Deprem sonrası giden arkadaşlarımız vardı. Tayin isteyen arkadaşlarımız. Zaten ondan önce COVID döneminde yurt dışına giden sağlık emekçileri ve deprem sonrası tayin isteyip gidenler ve haliyle bir sağlık emekçisi boşluğu oluştu." (Adıyaman Sağlık Emekçileri)

"...şu an anormal bir şeyler var. Bizim üzerimizde anormal bir baskı var. Mesela dün bize denetime geldiler. Bana 8 tane eksik yazdılar. 8 eksiğin 8i de temizlik üstüne. Bura niye çamur diye? Tutanak tuttu. Temizlikçi daha öbür tarafı siliyor. Hani öbür tarafı silip bu tarafı bitiriyor. Zaten tekrar çamur oluyor. Zaten üç yönü de çamur yani. Yapacak bir şey yok yani diyorum bak temizlikçinin elinde daha şey var. O tarafı silip geliyor. Burayı da silecek. E diyor daha öncesi tamam dedim. Bak orayı silmedi mi bir saat denetim bittikten sonra tekrar bak tekrar çal ya bu benim sorun değil mi?" (Adıyaman Sağlık Emekçileri)

"Lakin mecburi hizmetler, yapılan atamaların süreleri gittikten sonra, yaklaşık 500-550 gün sonra, personelin ihtiyaçlarını karşılayamadığı için personel ya mazeret atamalarıyla başka yerlere gitti ya da istifa etti. O kadrolar boş. Birçok ilçe hastanesi halen norm kadrosu olmasına rağmen ana branşlarında hekim yok. Mesela Samandağ Devlet Hastanesi'nde 3-4 ana branşta hekim yok. Kadro var ama hekim yok. En son yakın zamanda mecburi hizmet ataması açıldı. Sadece beyin cerrahisine bir mecburi hizmet kadrosuyla atama yapılmış. Kardiyolojiye, göğüs cerrahisine, göğüs hastalıklarına hala atama yapılmış değil." (Hatay Sağlık Emekçileri)

Benim şu an gösterdiğim performans, iki özel hastane birden çalışırken gösterdiğim performanstan iki kat daha fazla. Ve he hastanın işini halletmeye çalışıyorum. Vicdanen kendimi rahatsız hissediyorum. Ama spazm başladı bende. Diyorum ki. Gidiyorum efor yaptırıyorum, EKG çektiriyorum, troponin baktırıyorum, acaba anjio mu yaptırsam diyorum. İnanılmaz stresli bir ortamdayız." (Hatay Sağlık Emekçileri)

"...bunun ilerleyen süreçte hemşireler için de benzer bir sorun olacağını söylemiştik. Ve sendika ile biz rapor vermiştik direktörlüğe. "Bakın başlayışlar olacak, yeni merkezi atama alıyorsunuz ama bu kişilerin burada kalması da nasıl sağlanacak, sağlayacaksınız?" diye. Ve bunu kendi biraz sosyal çevremizde konuştuğumuzda ya da işte meslekteki arkadaşlarımızla konuştuğumuzda "yok ya, Türkiye'nin hiçbir kentinde bir hemşire istifa etme pratiği yok. Ama burada var. Başlayan 79 hemşirenin 25'i sözleşme yenilemedi. Ve çok ciddi bir sayı aslında. 79 hemşirenin 6'sı geldiği gibi istifa etti. Eskiden beri olan, benim sadece bildiğim hemşire, istifa eden hemşire sayısı da 4. Yani 4B'den 4A'ya geçen kadrosu artık orada olduğu halde." (Hatay Sağlık Emekçileri)

"Bir de sağlık çalışanları şu an bireysel hizmet vermeye çalışıyor. Yani şöyle demek istiyorum. ...kendisi o an oraya o konuma gelmiş. Örneğin, gelmiş ve kendi bireyselliğiyle hizmet vermeye çalışıyor. Yani kurumsal hafızadan ziyade bireylerin kahramanıyla yürüyor. Yani bunun olmaması gerektiğini düşünüyorum. Şu anda da hala öyle devam ediyor. Yani kurumsal hafızadan ziyade bireysel kahramanlıklarla e bir şekilde bir yere varılmaya çalışıyor." (Kahramanmaraş Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

"Yani şimdi ondan önce de mesela ruh nasıl etkiler dersiniz kirayı. Kirayı aşarsa bir sonraki basamak sosyal hayata giriyor. Kirayı aşarsa çocuğun giriyor. mesela bizler geçiniyoruz ama biz asgari ücretten bir tık iyile geçiniyoruz. Çift maaşlı olduğumuz için, evimiz olduğu için biz geçiniyoruz hani geçiniyoruz ama ne yapıyoruz? Tatile mi gidiyoruz? Hayır. Lüks araç mı alıyoruz? Hayır. Lüks mü giyiniyoruz? Hayır. Sadece normal günlük hayatımızı yaşıyoruz. Yani yemeğimizi normal kalitede yiyoruz. Etimizi, sütümüzü, her şeyimizi

Yiyoruz. Ama o kadar. E olmayan ne yiyor? Ben merak ediyorum. 10.000 lira yakıt ödediğini düşünün. Elektrikli ver, kirasını ver. Diğerini ver, diğerini ver. E ne olacak? Çocuk beslenemez etmezse nereden çıkacak? Bir yerden çıkacak.” (Adıyaman Sağlık Emekçileri)

“Sıkıntı en büyük sıkıntımız ulaşım sıkıntısı. Hocamızın da dediği gibi ekonomik sıkıntılar yüzünden ben 21 metrekarelik konteynırda konteynır kentte kalıyorum. Hemşire olarak çünkü oğlum İstanbul’da okuyor ona ev tutmuşum iki ev kirası ödeyemem imkânsız mümkün değil.” (Hatay Sağlık Emekçileri)

E.3.4. Aksayan ve Toparlanmayan Tıp Eğitimi

Deprem bölgesindeki tıp eğitimi, fiziksel yıkım ve emek gücü eksikliği nedeniyle hem akademik hem de pratik düzeyde derin bir krizle karşı karşıyadır. Katılımcılara göre tıp fakültesi öğrencileri ve asistan hekimler, "iyileşememiş" bir sistem içinde eğitimlerini sürdürmeye çalışmaktadır. Tıp fakültelerinde öğretim üyesi eksikliği nedeniyle "merkezi derslik" sistemine geçilmiş, farklı bölümlerin öğrencileri aynı amfilere doldurulmuştur. CPR (kalp masajı) eğitimleri maket eksikliği nedeniyle "taş gibi" sert bebek oyuncaklar üzerinde yapılmaktadır. Staj Mağduriyetleri: Sağlık öğrencileri, hastanelerdeki yoğunluk ve servislerin kapalı olması nedeniyle ana derslerinin stajını yapamamakta, 100 kişilik gruplar halinde "angarya" işlerde (vital bulgu alma vb.) çalıştırılmaktadır. Üniversite yönetimleri de akademik kadro konusunda çok zorluk çekmekte, var olan akademisyenlerin üniversiteden ayrılmaması için çok büyük çaba göstermektedir. Sağlıkçı yetiştiren okullar arası denklik sorunları deprem bölgesinde hala varlığını sürdürmektedir. Mezuniyet sonrası eğitim de öğretim üyesi eksikliği, kapanan branşlar, çalışma koşulları vb. gerekçelerle ciddi sıkıntı içinde olduğu ifade edilmiştir.

“Hijyen sorunları personel ve malzeme yetersizliğine bağlı olarak devam ediyor.

...Tasarruf tedbirleri diyorlar.

...Ortaokul ve lisede ortam daha iyiydi; en azından personel ve sabun vardı.” (Hatay Sağlık Öğrencileri)

“Şey var mesela, bizim hemşireliğin en büyük sorunlarından biri anabilim dalında bir sürü eksikliğimizin olması. Hoca eksikliğimiz çok fazla. Öğretim üyesi eksikliği devam ediyor. Hani bizim çoğu hocamız kendi fakültemizden değil de veterinerlikten, tıptan gelen hocalar oluyor çoğunlukla. Ve hocalar da aynı anda üç fakülteye yetişmek zorunda kalıyorlar. Hem bizim Sağlık Bilimleri’ne geliyorlar hem Sağlık Hizmetleri’ne gidiyorlar hem de Tıp Fakültesi’ne gidiyorlar. Kendi içlerinde de bir bölünme yaşıyorlar. Bu durum hem hocaya negatif etki ediyor hem de öğrenciye. Çünkü herkese anlattığı konu bir değil. Yani bir tıp öğrencisinin gördüğü o zorluk seviyesiyle bir hemşirelik öğrencisinin gördüğü zorluk seviyesi

aynı değil. Biz biraz daha basitleştirilmişini görüyoruz; bana göre hoca bunu da bazen sağlayamıyor. Eğitim konusunda çok sorun oluyor.” (Hatay Sağlık Öğrencileri)

“...kapanan bölümlerden ve akademisyen eksikliklerinden dolayı üniversite, bu durumdan sıyrılmak için “merkezi derslik” diye bir şey yaptı. Yani aslında normalde Veterinerlik Fakültesi’ndeki bir anabilim dalı başkanı, bu merkezi derslik sayesinde artık Sağlık Bilimleri Fakültesi’nde de eğitim vermeye başladı.” (Hatay Sağlık Öğrencileri)

“Ve şey de var, mesela sınıflar çok kalabalık. Yani hiçbirimiz derse odaklanamıyoruz, arkadaki öğrencilerin hiçbiri odaklanamıyor. Belki ders ilgisini çekmiyor ya da duymuyor; hani ses sıkıntısı mı, artık kalabalıktan kaynaklı mı, yoksa hocanın geçiremediği enerji mi bilmiyorum ama çok sıkıntı oluyor. İnsanların ders ilgisini çekmiyor, slaytı düz okuyup gidiyorlar.” (Hatay Sağlık Öğrencileri)

“Mesela maket eksikliği... Biz oyuncak bebek üzerinde yaptık; ilk yardımı oyuncak bebekte çalıştık. CPR yapacağım, bebeğe bası uygulanmıyor, taş gibi. Bize “fakültemiz yıkıldı” adı altında bir bahane sunuldu, maketlerimiz orada kalmış. Ama üniversiteye yatırılan bütçeye bakarsak bence bize iki tane maket alınabilir.” (Hatay Sağlık Öğrencileri)

“Ya stajda kendi ana dersimizin stajını çok yapamıyoruz. Cerrahide mesela bu sene dahiliye dersini görüyoruz ama çok alakasız bölümlerde staj yapıyorduk çünkü çok kalabalık. (Hatay Sağlık Öğrencileri)

“Staja 100 kişi gidiyoruz. ...Ortopedi kliniği şöyle; örnek veriyorum 20 tane servis var, beşer beşer ayırıyorlar. Mesela bana kardiyoloji kliniği geliyor, arkadaşta ortopedi kliniği geliyor ama sene sonuna kadar ortopedi kliniğinde kalıyor. Ve cerrahi stajı görüyoruz ama farklı bir servisteyiz; göz servisindeyiz ya da kardiyoloji servisindeyiz ama bir şey yaptığımız da yok. Yani stabil.” (Hatay Sağlık Öğrencileri)

“İki yıldır ortopedi servisinde staj yapıyorum. Mesela hocaya bunu belirttim; “Hocam ben iki yıldır buradayım, iki dönemdir bu stajdayım ve bir şey öğrenemiyorum, sürekli aynı şeyi yapıyoruz” dedim. Bana, “Senin burada öğrenebileceğin zaten budur; bir kalp yetmezliğidir en fazla görebileceğin. Vaka mı görmek istiyorsun?” dedi. Sadece “görmek istiyorum” dedim diye orada bayağı bir azarlandım. “İşte farklı bir bölüme gideyim, başka bir ilaç göreyim” diyorum; “Öğrenirsen her türlü öğrenirsin, zaten 4 yıl boyunca hep aynı rotasyonu göreceksin, aynı bölüme denk geleceksin” diyor. Hiç çözüm odaklı değildi.” (Hatay Sağlık Öğrencileri)

“...Plastik cerrahi branşı kapandı, asistanlığa başladıktan bir süre sonra, önce branşın kapanacağını hocanın emekli olacağını söylediler ve zaten vakada almamaya başladık. Ampütasyonları, tendon kesilerini, mesela zigoma kırıklarını, yüz kırıklarını vesaire. Plastik cerrahi ihtiyacı ile ya ayaktan sevk ettik ki çoğunu öyle yaptık çünkü 112 yetiştiremiyordu vakalara. (Hatay Asistan Hekimler)

“... şu an biraz daha kıdemlendim. Hani o dönemi şu an kıdemli halimle yaşasam çok daha farklı bir yaklaşım içinde daha farklı bir düşünce içerisinde olabilirdim ama yani yaptığım işten hiçbir şey anlamadığımı hatırlıyorum. Bir kaos, ben çalışan olarak kaosun içindeydim

ve bunu engel olamıyordum. Yani koordine etmeye çalışıyorum. Personelimi, hemşiremi, çalışanımı ya da örneğin hastayı... birlikte hareket edelim bir şey olsa bana iletilsin gibisinden onu sağlayamadım ben, çok zorlandım ve dediğim gibi yani daha ilk 6 ayımda yaşadım ben bunları. Eee yani bu benim için hani eğitim sayılır mı bu bilmiyorum. Belki de bir kriz yönetimi eğitimi olabilir. Hani öyle bir kriz yaşadık. Hani ne yapmamam gerektiğini belki hani öğretmiş olabilir belki. Ama onun dışında hani klinik olarak dediğim gibi yani diğer branşların alamadığı çok hasta olduğu için benim yani mesela travma hastası opere edilmesi gerekir. Mesela ben kalça kırığını ne yapacağım? Yani benim hani acil servis tedavim olarak, hani stabilizasyon analjezik operasyon hazırlığı vesaire derken ondan sonrasını bende olmadığı için o benim eğitimim değildi bence. ...Yani kısacası eğitim gerçekten o noktada bence sadece bir kriz eğitimi belki bize katabilir ama klinik olarak, yaklaşım olarak eğitim olmadı. Olmadığını düşünüyorum. (Hatay Asistan Hekimler)

"...Bir de bizim çocuğun şeyinden dolayı biraz da gelmek zorunda kaldık. Burada İnönü'deydi orada Hacettepe ile Ankara Üniversitesi şeyini kabul etmedi Denkliğini, derecesi de çok iyiydi. Başka üniversite söylediler bize. Biz de orayı kabul etmedik. Biraz da o mecburiyetten öyle geldik. Ama gitmeyi de düşünüyoruz yani onu da söyleyeyim."
(Malatya Kamu Emekçileri)

E.4. Üçüncü Yılda Deprem Bölgesinde Sosyal Hizmetler³⁵

Deprem bölgesindeki sosyal hizmetler hem kurumsal altyapı yetersizlikleri hem de hizmet modelindeki köklü değişimler ve sosyal hizmet emekçileri üzerindeki ağır psikolojik yük nedeniyle çok boyutlu bir krizle karşı karşıyadır. Sosyal hizmetlerin fiziksel koşullarından sunulan hizmetlerin niteliğine ve çalışanların yaşadığı tükenmişliğe kadar geniş bir sorun yelpazesini ortaya koymaktadır.

E.4.1. Kurumsal Altyapı ve Fiziki Koşullar

Sosyal hizmet kurumları, depremin üzerinden uzun süre geçmesine rağmen hala asgari standartların altında hizmet vermeye çalışmaktadır. Konteynırlarda hizmet ve tesis eksikliği sosyal hizmetlerde mahremiyet sorununa da neden olmaktadır.

Birçok sosyal hizmet birimi hala su sızdıran, kışın suların donduğu ve hijyenik olmayan konteynırlarda çalışmaktadır. Hatay'da 200 sosyal hizmet emekçisinin bir arada konteynırda çalışması, başka illerde olsa "olay olacak" bir durum olarak nitelendirilmektedir. Özellikle Hatay'da kadın konukevleri (sığınma evleri), huzurevleri ve rehabilitasyon merkezleri hala inşa edilmemiştir. Şiddet mağduru kadınlar yer darlığı nedeniyle sadece 15 gün misafir edilebilmekte, sonrasında güvenli olmayan evlerine dönmek zorunda

³⁵ Kadının görünmeyen emeği ile ilgili olarak sosyal hizmetler bölümüyle Derinleşen Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği bölümü büyük oranda kesişmektedir. Her iki bölümün birlikte değerlendirilmelidir.

kalmaktadır. Konteynırların fiziksel darlığı ve ses yalıtımı eksikliği, aile danışmanlığı ve psikolojik görüşmelerde hasta mahremiyetini imkansız kılmaktadır.

"...yani aklımıza gelmiyor, bir sürü olumsuzluk saydık ya, bu aklımıza gelmiyor. Başka bir şehirde olsak konteynırda çalışıyoruz desek, 200 personeli ile konteynırda çalışıyor desek olay olur mesela. Bir kamu kuruluşu özellikleri Sosyal hizmetler gibi bir kuruluş. Ama biz bizden bahsetmiyoruz işte diyoruz ki müracaatçılarımız için kadınlar için konuk evi yok diyoruz yaşlılar için bakım evi yok, çocuklar için yeterli ev yok diyoruz ama bizde hala akıtan konteynırlarda çalışıyoruz." (Hatay Sosyal Hizmet Emekçileri)

"Daha oryantasyon daha oryantasyon eğitimi almadım. Ben gittim bana dediler ki bireysel görüşmelere başlayacaksın. Alanda daha önce aktif çalışan çok psikolog olmamış. Önüme bir tane şey danışan defteri verildi. 4, 5 sayfa sırada bekleyen danışanlar var. Hiçbirinin bir öngörüşmesi bile yapılmamış. Formlarımız nerede dedim. Formumuz yoktu. Hani diğer benden önce başlayan formumuz yok. Neyi tutalım? Ne yapalım? hani anlamlandıramadım. Neyin içine düştüm ben dedim. Daha önceden ofisim vardı benim. Daha önce söyledim mi bilmiyorum. Ben dedim ki yani ben herhalde bir başlayayım kendi bildiğim yoldan ilerleyeyim. Çünkü bana hiç kimse bir şey demiyor. Ben ofisimdeki evraklarımı getirdim. Tutanak evrak o bu şu falan. Bir 4, 5 ay sonra benim müdürlerim, yetkililerim böyle hani ne yaptın anlatıyorum ama bizden yani bakanlığın istediği profil çok farklı. Mesela eğitim verilecek ya. Bağımlılık eğitimi vereceksin. Mahremiyet eğitimi vereceksin. İşte aile iç eğitimi vereceksin. Bunu bir ayda yapacaksın. Ama benim çalıştığım aile dinamiklerinin bunlara ihtiyacı yoktu o evrede ama bunu vermem benim gerekiyordu. Bu konuda çok karmaşa yaşadık ve dediğim gibi özetleyen ben daha oryantasyon eğitimi almadım. Kendi oryantasyonumu kendim tamamladım olarak düşünüyorum. Ben oryantasyon eğitimi verecek kıvama geldim yani." (Kahramanmaraş Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

E.4.2. Hizmet Sunumundaki Değişim ve Sorunlar

Deprem sonrası sosyal hizmet anlayışı stratejik bir dönüşüm geçirmiştir. "Hak temelli" sosyal hizmet anlayışının yerini tamamen "yardım odaklı" (nakdi ve aynı yardım) bir modelin aldığı eleştirilmektedir. Sosyal hizmetler artık toplum nezdinde sadece bir "maddi destek" mekanizması olarak görülmektedir.

"Sosyal hizmet maddi desteğe döndü ya. Yani sosyal hizmet budur maddi destek. bir aile bir Çocuklu olsun ya da iki Çocuklu olsun belirli bir ekonomik düzeyin altındaysa bazı kalemler var mesela. Eğitim desteği gibi. Biz bu kadar çocuğa eğitim desteğinde bulunduk deniyor ama eğitim desteği dediği 200-300 TL bir para. Başlık böyle olunca gerçekten destek gibi görünebiliyor dışardan ama 200 TL ile belki bir kalemlik dolduruluyordur. Bilmiyorum gerçi etiket fiyatlarını." (Hatay Sosyal Hizmet Emekçileri)

"Tırlarca mesela kıyafetin gelmesi ya da bunu plansız bir şekilde hani bir travma oldu ve Türkiye hep bir yerden hurra biz yardım edelim. Tamam çok güzel bir davranış zaten ama çok fazla sürekli yardımın geliyor olması insanlarda o durumun içerisinde dışarıya çıkarmama gibi bir şeye neden oldu. Elektrik ödeniyor, su ödeniyor. Hani bunların hiçbirisi yok hayatta. Onların herhangi bir sorumlulukları yok. Sadece konteynırda kalıyorlar. Onun içerisinde sıkışmış durumdalar. Yani hayatta orada kalmaya da devam ettikçe ne oluyor bu kez dedim ya biraz fiziki şartların değişmesi diye. Orada kalmaya devam ettikçe sürekli mağdur rolünde devam etmeye de devam ediyor birçok insan." (Kahramanmaraş Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

"Şöyle bir durum var sosyal ekonomik destek yardımı almak engelli evde bakım yardımı almak halk nezdinde biraz daha normalleşti ama Sosyal hizmetleri psikolojik destek almak için gitmek ya da çocuğun bir problemi için başvurmayı sorun olarak, ayıplanabilecek bir şey olarak görebiliyorlar." (Hatay Sosyal Hizmet Emekçileri)

"Hak olarak görmeye başladılar. Ekonomik desteğe hak olarak görüyor alamayan bile biz nasıl alamıyoruz diyebiliyor ama psikolojik destek için aynı şey söz konusu değil." (Hatay Sosyal Hizmet Emekçileri)

"Daha çözüm odaklıydı. Çünkü deprem birazcık da şeydi. Herkes belli bir alana çekildi. Belli bir alana toplandı ve yardımlar ve şeyler direkt onlara getirildi. Ayaklara kadar gitti. E bu birazcık da insanlar bir şey yapabiliyor. Alışkanlık veyahut da şeyleri geliştirebiliyor." (Adıyaman Sosyal Hizmet Emekçileri)

E.4.3. Sosyal Hizmet Emek Gücünün Yaşadığı Sorunlar ve Çalışma Koşulları

Sosyal hizmet emekçileri, sistemin en kırılgan ancak en çok sorumluluk yüklenen grubudur. Depremzede olma halinin görmezden gelinmesi, ikincil travma, duyarsızlaşma, tükenme ve ihmal edilme hissi, nitelik yerine niceliğin önemsinmesi, çocukların etiketlenmesi ve araçsallaştırılması: lojistik ve ekipman eksikliği ve depremin sonrası artan sosyal riskler ve sorunlar ile iş yükünün artması depremin 3. Yılında sosyal hizmet emekçilerinin öne çıkan sorunları olarak ifade edilmiştir.

Sosyal hizmet emekçilerinin büyük çoğunluğu kendisi de depremzede olmasına rağmen, akut dönemde ailelerini güvenliğe almadan çalışmaya zorlanmıştır. Çalışanlara yönelik hiçbir oryantasyon eğitimi verilmemiş, emekçiler "kendi yolunu bulmaya" bırakılmıştır. Sürekli ağır istismar, şiddet ve kayıp vakalarıyla çalışan sosyal hizmet emekçileri, ikincil travma ve derin bir tükenmişlik içindedir. Birçok çalışan, duygusal olarak baş edemediği noktada vakalara karşı duyarsızlaşma geliştirmiştir. Çalışanlar, kurumları tarafından "hal hatır sorulmamasından" ve hiçbir şey olmamış gibi çalışmaya zorlanmaktan dolayı kırgın olduklarını ifade etmişlerdir. Hizmetlerin aksamasına neden olarak, saha incelemesi yapacak araç bulunamaması, A4 kağıdı ve toner gibi temel malzemelerin dahi tedarik edilememesi gösterilmiştir. Deprem nedeniyle engelli, yalnız çocuk-yaşlı, aile içi artan şiddet, suç

sürüklenen çocuklar, şiddet ve istismar, madde bağımlılığı, akran zorbalığı ve geleceksizlik sosyal hizmetler alanında iş yükünün her geçen gün daha da artmasına yol açmıştır.

"Ben sürece sonradan dahil olduğum için şehirden uzaktım. Belki bir yıla yakın bir süre. Buraya geldiğimde doğrudan kuruma geçtim ve birçok insanı gördüm. İlk bana böyle şey hissiyatı geldi, insanlar yorulmuş birçoğu çökkün. Meslek anlamında böyle çok az motivasyona sahip olan insan vardı. Yani bu kişiler hizmet veriyor ve onlar da bir insan. Bu şehirde kalmak, en zor zamanlarını çekmek kolay bir şey değil ve çoğu da belki birbirleri arasındaki dayanışma olmasa bununla çok mücadele edemeyecek. Kurumda bu anlamda bir destek sağlandı mı bilmiyorum, en azından maaş anlamında bir destek olmadığını biliyorum. Böyle dezavantajlı gruplarla çalışan kişilerin ödüllendirilmediğini, desteklenme konusunda da böyle çok canhıraş bir uğraş olmadığını da biliyorum. İnsanlar yorgundu birçok mesleki olaya karşı da ister istemez birçok olayla karşılaştıkları için de duyarsızlaştıklarını gördüm. İlk dışardan geldiğim zaman bir kişinin anlattığı bir olaya karşı yaklaşımı eminim ki iki yıl öncesinde böyle bir olaya karşı yaklaşımında benzerlik göstermeyecek, aynı şekilde duyarsızlaşmayacak. O yaşadıkları durumlara alışmışlardı. Ben bunu gördüm, bunun dışında da çok fazla söyleyebileceği bir şey yok. Bu arada ben de çok zorlandım, ilk altı ay burada bir yıl önce normal bir şehirde yaşayıp sonra buraya gelip bir anda bir inşaat alanının ortasında çalıştık. İlk çalıştığımız yer Antakya merkezde il Müdürlüğü'nün yanında konteynırların içerisindeydi, o alanda birkaç tane çam ağacı olmasaydı biz bertaraftık. Etrafta 2-3 tane çam ağacı vardı da her birimiz ciğerlerimize sahip çıktık. Onun etkisi." (Hatay Sosyal Hizmet Emekçileri)

"Biz Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na da bir tık eleştirecek olursam aslında o bakanlık bünyesinde çalışıyorum ama bizler mesela psikososyal destek ekibine alınırken hepimiz seçilerek alındık ama detaylı bir şekilde seçilmedik aslında. Yani afet planına uygun bir meslek elemanı mıyız? Nasıl baş edeceğiz? Nelere odak noktası olarak çalışacağız? düşünceleriniz bize çok şey yapmadan aslında hemen sonucun içerisine girin ve müdahale edin denildi. Ben ilk gittiğimde şunu dediğimi hatırlıyorum. Benden beklentiniz nedir? Hani ben ne yapacağım? Bir ilk önce bana bunu bir anlatmalısınız. Bana dedi ki yetkililerimiz size iki hafta sonra oryantasyon eğitimi verilecek Hocam bir gidin alana bakın hakim olun. Hocam 2,5 yılımı ben bitirdim. (Kahramanmaraş Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

"...dışarıdan bizim ikincil travma dediğimiz bir şey var. Dışarıdan bunu duyan ve izleyen insanlar için bizim durum böyle şey çok daha korkunç. O kadar garip bir hal ki ben bazen dönüp şey diyorum gerçekten ben mi yaşadım? Bir şekilde yaratılış gereği öyle bir sistem var ki ya mecbur kalıyorsunuz adapte olmaya. Böyle şey yani. O yüzden M. hocamın söylediği çok doğru ama bizim için sonrası hani depremden öncesi sonrası diye ayırdığımızda biz şu an ya iyi dediğiniz şey de o şey değil yani iyi olmaktan kastınız alıyorsunuz. Bir yük gibi düşünün. Sürekli bir yükü kolunuza tutarsanız zamanla kolunuz hissizleşir ve yükün ağırlığı değişmese de siz onu artık ağır hissetmezsiniz. Yani bir şekilde onunla uyumlanmışsınız. Şu an tam öyle bir süreçteyiz yani. Yoksa şey değil garip. Çok garip. Ben tam olarak garip olarak tanımlıyorum. Altını nasıl doldurabilirsiniz bilmiyorum." (Adıyaman Sosyal Hizmet Emekçileri)

"Bizim en büyük sorunumuz aslında hep dezavantajlı gruplarla çalıştığımız için kayıtsız kalamıyoruz ve bunlar sürekli birikiyor. Kendi akışımızda da problemler olduğu zaman zorlanıyoruz, ben mesela kendi adıma bunu söyleyebilirim. ...Ya şöyle söyleyeyim. Benim muhatap olduğum her çocuk ya istismara uğramış ya şiddete uğramış. Bütün bu vakalar üst üste geliyor ve bize de yansıyor. Mesela birime yeni bir arkadaş gelmişti, doğum izninden dönmüştü. Bana göre çok normal bir vakaya gittiği zaman oturup ağlıyor. Ya ben artık sağlıklı bir tepki veremiyorum ya da o. Hangisi bilmiyorum. Bence en zorlayıcı kısmı o." (Hatay Sosyal Hizmet Emekçileri)

"...Bizim müdürlüklerde veya çalıştığımız yerlerde kart basıyoruz ya. Bir gün şeyi dile getirdim. Kartı basıyoruz. Kart işte makine teşekkürler diyor. Ben de rica ederim deyip çıkıyorum. Bunu müdürlere söylemiştim. Bize teşekkür eder tek bir şey var. O da bu makinedir. Hakikaten bizi kimse sormadı. Depremi yaşamama rağmen sen psikolojik danışmansın koş. Sorun değil. Hani önemli değil tabii ki. Bazı şeylerden de çok memnunum da kendi kendimi tedavi etme anlamında, iyileştirme anlamında. Ama hakikaten en azından şöyle bir hikaye arkadaşlar siz bir kenara bir çekilin bakalım. Biraz bir dinlenin. Dışarıdan insanlar geliyor. Sakin. Siz biraz bir durun. Her yani bir sürü insan da geldi bu arada." (Kahramanmaraş Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

"Hepimizde bir tükenmişlik hem fiziksel hem ruhsal olarak hepimizde bir tükenmişlik oldu. Çünkü gerçekten deprem sonrası yaşadıklarımız bizi ruhsal olarak hepimizi yordu. Karşılaşmış olduğumuz acılar, artık kentteki insanların ruhsal yapılarının bize yansımaları. Bizleri hepimizi ister istemez ruhsal olarak tüketti, fiziksel olarak yorulduk. Yani düşünsenize birçok insan mekân kaybı yaşadı. Mekânsızlık insanları fiziksel olarak da yordu. İşte 21 m² belki ben 21 m² de bir yaşam sürdürmüyorum ama kendi evimden sonra kiracı olmak haliyle beni de yordu. İşte iki üç tane ev değiştirmemiz." (Adıyaman Sosyal Hizmet Emekçileri)

"Sonra işte bir örgütlü yapının içeride bulunmamız, sürekli alanda olmamız bu haliyle bizleri hepimizi yordu. Yani ne bileyim sürekli arkadaşların bizim önümüze çalışma getirmeleri, hem deprem bölgesine özgün olması. Çünkü diğer illerde belki normal sendikal çalışmalar yürütürken biz kente dair, işte yaşam hakkı, sağlık hakkı, temiz suya ulaşım hakkı ve kurum darlaşması yaşayan kurumlara destek vermemiz, psikososyal çalışmalar yürütmemiz ve buradaki kamu emekçilerinin yaşamış olduğu sorunlar diğer bölgelere göre daha fazla. Hem çalışma ortamı işte bir hastane işte halkın sağlığa ulaşım hakkını şey yaparken aynı zamanda sağlık hizmetini veren kamu emekçileri üzerinde de ciddi bir yük. Bu da haliyle herkeste bir tükenmişlik oluşturuyor. Bu da bu çalışmayı yürüten kişiler yani işte sendika yürütmelerinde yer alan kişilere daha fazla bir yük olarak biniyor. Bu da haliyle bizde ciddi bir tükenmişlik oluşturdu ve biz hep 6 Şubat geldiği zaman şunu kendimize ben kendim için söylüyorum. Yani geçen yıl da aynı şekildeydi. Her 6 Şubat'ta dönüp bir arkamıza baktığımızda gerçekten çok yorulmuşuz. Hem aileyle olan ilişkilerimize ciddi bir şekilde yansıyor hem de bilişsel ruh yapılarımıza ciddi bir şekilde bu yansıyor. Öyle yani. Yani iyilik halimiz deprem öncesiyle şu an için ciddi bir değişiklik olmuştur yani." (Adıyaman Sosyal Hizmet Emekçileri)

Nitelik Yerine Niceliğin Önemszenmesi ve Çocukların Etiketlenmesi ve Araçsallaştırılması

Bakanlığın hizmetin niteliğine değil, sadece "kaç kişiyle görüşüldüğü" gibi sayısal verilere odaklanması, çalışanların motivasyonunu kırmakta ve işin anlamsızlaşmasına yol açmaktadır. Sosyal hizmet uzmanları, öksüz ve yetim çocukların sürekli bir araya getirilip hamburger yedirilmesi gibi etkinlikleri eleştirmektedir. Bu durumun çocukları "anne-babasız kalmış çocuk" etiketiyle toplum içinde ayırdıştırdığı ve bu etiketi içselleştirmelerine neden olduğu vurgulanmaktadır. Hatta hizmet binalarının kapılarında "ebeveyn kaybı yaşayan çocuk" gibi ifadelerin yazılması, çocukların bu kimlikle sürekli yüzleşmek zorunda kalması açısından sakıncalı bulunmaktadır.

"...il müdür yardımcıları ile yaptığımız toplantılarda bize şunu söylüyorlar bakanlık sayı istiyor. Sayıya baktıkları için biz bir konuyla ilgili çözümümüzü söylediğimizde önemli değil diyorlar. İstenen sayıyı ver nasıl yaptığın önemli değil diyorlar açık açık. Bunu bazen sayıları şişirerek de yapabilirsin. Sayıları şişirerek göndereceksin diyor nitelik istemiyor bizden. Durum böyle olunca o işe karşı olan motivasyonumuz da azalıyor. Yapmak istesek de zaten niteliğe bakmıyor deyip boş verdiğimiz noktalar çok oluyor." (Hatay Sosyal Hizmet Emekçileri)

"Bize de deprem sonrası çalışmamız gerektiği söylendi, serviste yatan hastalarla, deprem sonrası için söylüyorum serviste yatan hasta yok. Psikolojik destek dediler bize. Yok yani biz bir çalışacak alan bulamadık. Gittik personelle ben şahsen öyle yaptım. Personelle hani irtibat kurup personele destek sağlamaya çalıştım." (Kahramanmaraş Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

"Alan oluşturulmanın haricinde bilmiyorduk bir şey. Hocam bize dedi diyorlar ki bireysel görüşme yapın. Ben bir şube müdürümüz vardı. Onun yanına gidip şunu söyledim ve biz her gün raporlama grubumuz vardı. Her gün ne yaptığımıza dair raporlarımızı bildiriyorduk. Şimdi bireysel görüşme kelimesi çok kapalı bir şey. Şimdi akut dönemi vardı bunun. Psikolojik ilk yardımla başladık. Motivasyonel görüşmeyle devam ettik. Psikolojik ilk yardım ekledik. Sonra bir Bireysel, bireysel görüşmede ne dedim? Yani biz ne bekliyoruz? Ben terapi mi yapıyorum? Kişiyi motivasyonel görüşmeyle terapi sürecine mi hazırlıyorum? Psiko eğitim mi veriyorum? Bunu hiç bize sormuyorsunuz dedim. Yani üç tane bireysel görüşme yaptı ... Rapora yazılıyordu ve bitiriyordu hocam. Yani hani ama içeriğine bize sorulmuyordu. Ben daha sonra rapor tutanaklarımı ya da evrakları falan gittim. Yani bu biraz da şevk kırıcı bir şey aslında. Çünkü sen oraya zaten depremden etkilenen bir vatandaş olarak çok büyük bir sorumlulukla çünkü terapide ya da görüşmelerde aktarım karşı aktarım dediğimiz şey vardır bizim. Bu ince çizgiye çok dikkat etmemiz gerekir. Karşıda yakınıni kaybetmiş birisi bana travmalarını ya da yaşadığı süreci anlatırken ben 10 günlük süreçte halamı enkazda beklerken sanki benden biri konuşuyordu o esnada ve ben o zorlukla 2,5 yıl o sürecin içerisinde çalıştım." (Kahramanmaraş Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

"...işin gecikmesine neden olan şeyler var bunlardan biri araç eksikliği (inceleme yapmak için sahaya çıkacak araba bulamama) ikincisi özellikle depremde sonra bu gösteriş ve sayı merakımız nedeniyle özellikle Öksüz ve yetim birimine ayrı bir öncelik tanınıyor. Depremden önce de bu birim vardı ama sanki o Öksüz ve yetim çocuklar yeterince Öksüz ve yetim değildi de depremde sonrakiler daha çok Öksüz ve yetimdi gibi bir algı var. Sürekli o alana yönelik etkinlikler protokoller vs. Bir sürü masraf edilerek ve bir sürü personel bu alanda görevlendirilerek, yığılarak herkesin işini gücünü bırakıp bu işi yapması bekleniyor. Ve neredeyse her özel günde özel olmayan günlerde de saçma sapan durumlar söz konusu oluyor. Depremden sonra özellikle iş akışı anlamında şu dosyalar bekleyebilir ama biz burada bu gösterişli kameralar önünde yapacağız, görecekler olayı çok daha var. Diğer kamu kurumlarının hiçbirinin zorla bir yere toplandığını görmedim. Bir öğretmen arkadaşımın zorla bir yere çağırıldıklarını duymadım. Doktorlardan ya da sağlık çalışanlarından da duymadım ama sosyal hizmetlerde çalışanlar zorunludur diyor. Bir mesai saati içerisinde 60 kişiyi toparlayıp bir yere götürüyorlar, orada durup görünelim diye bu da işi aksatan bir şey. Çalışanın motivasyonu ile ilgili işin akışını engelleyen yani artık üç yıl oldu biz normale dönemedik ama idareciler düzeyinde artık yeter biz bunları yapmaya biliriz. Nelere öncelik vermeliyiz konusuyla ilgili aslında üst düzeyde değişiklik yapılmasına ihtiyaç var. Mesela ben, neden Öksüz ve yetim çocuklar sürekli bir araya getiriliyor bu ne kadar sağlıklı kısmı benim için sıkıntılı bir durum. Vefat eden bir anne olsam çocuğumun o ortamda hamburger yemesini istemem sırf hamburger yemesi için anne babasız kalmış bir sürü çocukla bir araya gelmesini istemem. Muhtemelen bunlara tamam deyip çocukları gönderenler de anne babasını kaybeden çocuklara bakan teyze, amca ya da halalar. Gönderelim üç beş saat rahat ederiz diye düşünen aileler. Ama artık çıkılsın buradan biz de bir normalleşelim. Bir dönem kadın cinayetleri arttığında kadının statüsü müdürlüğü bir ayaklandı, herkes üç ayda bir toplantı yapacak dedi o toplantılar yapılmadığında kıyametler koptu. Bugün ise gündemimiz başka kadından koptu Öksüz ve yetime döndü. (Hatay Sosyal Hizmet Emekçileri)

"...bu parayı biz çocuğa verelim, babası vefat etmişse annesine verelim, kendisi görürsün çocuğu ama bir şekilde götürmüyor. Yani o çocuk bu sosyalliği o şartlarda yaşayamıyor, olmuyor yani, o Aknehirden köyden çıkıp İskenderun ilçesine bir tiyatroya sinemaya gidemeyecek."(Hatay Sosyal Hizmet Emekçileri)

"...unuttuğumuz bir şey var, bunlar çocuk tabii ki gezecekler, eğlenecekler ama orada içselleştirilen başka bir şey daha var. Orada bir etiket var orada bir anne babasız olma durumu var. Bir sürü anne babasız çocuk orada ben bir ebeveyn olarak diyorum ki benim çocuğumu hiç kimse parka götürmeyecek dahi olsa yokluğumda böyle bir ortama gitmemesini tercih ederim. Bunlar çocuk kalmayacak büyüyecekler ve bu çocuklar bu etiketle büyüyorlar. Bu etiketle gidip geliyorlar bize. Bizim kapımızda ebeveyn kaybı yaşayan çocuk yazıyor ve çocuk oraya gelip giderken bu yazıyı okuyor ben de diyorum ki evet çocuklar eğlensin ama keşke bütün çocuklar eğlenebilse keşke bütün çocuklar eşit şartlarda oyun oynayabilse. Biz de artık şöyle değerlendirebiliriz; bizde artık orta düzeyin altındayız, pek çoğumuz bu imkanları kendi çocuklarımıza sunamıyoruz. O zaman şimdi benim çocuğum mahrum mu kalıyor. Hayır ben böyle değerlendirmiyorum. O çocuğun iyi şartlarda bakılması ihtiyaçlarının karşılanması noktasında gerekli takibi yapıyorsam,

gerekli ekonomik desteği sunuyorsam sosyal desteği veriyorsan ben o çocuğu müzeye şuraya buraya götürmesem de olur. O etiketi ne kadar az hissettirsek o kadar iyi. Her yerde bunu bağıırıyoruz. Ben de işin bu kısmındayım. Sosyal hizmet konuşuyorsak çocukları mutlu etmenin yolu bu değil. Lunaparka kaç yaşında gittik hatırlamıyorum. Bu kadar yoksunluk içerisinde değerlendireceğin ilk şey bu olmazdı. Ha bunu bir yaparlar iki yaparlar ama çok abartılı olduğunu düşünüyorum.” (Hatay Sosyal Hizmet Emekçileri)

Lojistik ve Ekipman Eksikliği

“... Bunu gidermek için ciddi bir alım olmadı ama hasta sayılarında artış oldu. Bu da haliyle sağlık emekçileri üzerinde ciddi bir yük artışı oldu. Sosyal hizmet boyutuyla da daha da arttı. Çünkü bu dönemin saha araştırmaları aile ziyaretleri ve şeylerin hepsi de sosyal hizmet emekçileri üzerinden yürüdü. Evet, Ek ders karşılığı alımlar oldu ama bir şey değil yani çok yetersiz işte deprem döneminde 4-5 ilde sosyal hizmet alanında buraya görevlendirmelerle ve kişiler geldi. Yani o dönemde 150-200'e yakın bir görevlendirme varken şu an ek ders karşılığında Adıyaman'da çok düşük bir sayıyla alım yapıldı ama aynı araştırmalar gene devam ediliyor. Psikososyal boyutunda yani ilk dönemki gibi bir iş yükü veya genel bir çalışma olmasa da ama sosyal hizmet alanında halen ciddi çalışmalar var ama çok düşük bir personelle. Bu da ne olur? İster istemez personelde bir iş yoğunluğu oluyor. Mesela bu hastanede son zamanlarda en çok işte idarenin baskı yapmış olduğu alanlardan bir tanesi röntgen işte oradaki sayı arttı. Yani diğer polikliniklerde sürekli röntgene bir hasta gönderimi çünkü sonuçta bir deprem bölgesi performans artması, engellilerin artması şeyin artması oradaki sayı çok değişmedi. Yani bugün ülkede deprem sonrası personel sayısı ne kadar arttı? Ya da bir alım oldu mu?” (Adıyaman Sosyal Hizmet Emekçileri)

E.5. Deprem Bölgesinde Eğitim Krizi

Deprem bölgelerindeki eğitim kurumları, afetin üçüncü yılında hâlâ fiziksel yetersizlikler, bütçe kısıtları, emek göçü ve derinleşen toplumsal sorunlarla mücadele etmektedir. Katılımcıların dile getirdikleri alt yapı sorunları ve eğitimin niteliği yanında eğitim emekçilerinin sorunları başlıklarında toplanmıştır.

E.5.1. Eğitim Kurumlarının Altyapı Sorunları

Alt yapı sorunları olarak konteynır okullar, fiziksel koşullar ve ısınma, hijyen ve donatım eksikliği ve hatalı onarımlar öne çıkmaktadır.

Hatay'da hala güvenlik ve diğer kamu kurumlarının işgal ettiği okullar bulunmaktadır. Adıyaman'da yaklaşık 5.000, Hatay'da ise 25 okul hâlâ konteynır ve prefabrik yapılarda eğitim vermektedir. Sınıf mevcutları bazı bölgelerde 45-50 kişiye ulaşmış durumdadır. İnternet teknoloji altyapısının olmaması veya kesintiler, ısınma sorunları, sabun, peçete,

tuvalet kağıdı ve A4 kâğıdı gibi temel ihtiyaçlar için devlet bütçesi bulunmadığından; bu masrafların velilerden "haraç toplar gibi" karşılandığı ifade edilmiştir. Adıyaman'da 17 milyona onarılan bir lisenin, bir yıl sonra orta hasarlı olduğu gerekçesiyle tekrar güçlendirmeye alındığı; bazı yeni binaları ise su bastığı belirtilmiştir.

"25 okul hala yerlerine gidemedi, konteynırda eğitim veriyor. Konteynırlardan zorla eve girdirilmeye çalışılıyorlar. Hala deprem yaşıyoruz, hala okullarda deprem olunca korkular oluyor sadece çocuklar değil, büyükler de sorun yaşıyor. ...15 tane okulumuz katı yakıttan doğal gazla geçiş nedeniyle ısınma sorunu yaşıyor. Şu anda kışın ortasında çocuklar montlarıyla ders işliyorlar." (Hatay Kamu Emekçileri)

"Şöyle bir saçmalığa denk geldik Dursunlu'da tek bir okula gittiğimizde elektrik kesildi, 2 gün boyunca Dursunlu'ya elektrik verilmedi. Biz de konuştuk. Hocam jeneratörünüz yok mu? Dedi ki var ama çalıştıramam. Dedi benim jeneratörüm saatte altmış litre yakıyor. Bana yakıt desteği verilmiyor." (Hatay Kamu Emekçileri)

"3000-5000 gibi bir okul servis fiyatı var... Biz okul müdürleriyle çok görüşüyoruz, bu ambalaj atıklarını o dönem kullanılan kitaplarla ilgili çocuklardan topluyorlarmış. Bu kitapları ambalaj atağı firmalarına satıyorlar. ...Şimdi bunu neden yapıyorsunuz dedik dediler ki biz sorunlarımızı kendi döner sermayemizden çözme sıkıntımız var. Nasıl yani dedim Yeşilpınar'da bir liseye gittik şikayet edilmiş okul bacasından çok fazla duman çıkıyor diye. Bir gittik araştırdık bacanın fitresi yok. Hocaya dedik ki hocam bunu milli eğitimden talep edin hayır dedi biz buna kendi döner sermayemizden yaptırmak zorundayız. Okullardaki yönetimler de maddi olarak çok zorlanıyor burada siz nasıl sağlıklı bir eğitim bekleyeceksiniz." (Hatay Kamu Emekçileri)

"5.000'e yakın öğrenci şu anda daha para kaldı, eğitim gördükleri yer konteynır. Bu yağmurda, çamurda iletişimleri yani ulaşımını sıkıntı bunların internet altyapıları yok, Milli Eğitimde şu andan dayattı, EBA'dan, Web'den takip edeceğiz göreceğ bir teknolojileri yok." (Adıyaman Kamu Emekçileri)

"İki ay önce alışın şunu düşün okullarda yetersiz beslenme, çocuklar alamıyorlar, hijyenik şartları hiçbir şekilde yok. Şu anda hiçbir madde bulunulamaz bulunanlar da velinin tepesine biniyor her ay 2-3 bin lira? veliden alıyor oradan alabiliyorlar. ... Eğitim benzer şeyler yok şeyde niye yok peki. ...Milli Eğitim bütçesinin oran yok. Yok, bütçe yok. Bir göreve çıkacak araç yok. Araç yok. Kiralamaya gidecek. Yok kiralayamıyor, şu an biz bir aydır araziye çıkamıyoruz." (Adıyaman Kamu Emekçileri)

"... Şimdi okullar mesela deprem öncesinde okul binaları... çoğu yıkıldı. Ağır hasar aldı. Şu anda bazı okullar aynı binanın içinde dört okul var. Şu aşağıda Mustafa Kemal Atatürk ortaokulunda dört okul var. Şimdi ders saatlerini yani öyle bir öğretmen diyor ki ben diyor sınıfa giriyorum diyor. Daha girmemle çıkmam bir oluyor, ders anlatmıyorum diyor. ... bir de temizlik ve hijyen sorunu var bizde. Mesela ben kendi okulumda ben çıkıyordum 5 dakika

sonra o çıkan grubun yerine biz giriyorduk. Çöpün içine giriyorduk böyle.” (Malatya Kamu Emekçileri)

“...yani biz çıktıktan sonra başka okul gelmiyordu. Biz başkasının bırakacağımız okulu kullanmıyorduk. Daha doğrusu iki okul arasında temizleme zamanı kalmıyor. Ben çıkıyorum arkasına sen giriyorsun 10 dakika 15 dakika temizlenemez.”(Malatya Kamu Emekçileri)

“...bina yapıyorlarken bir Atatürk ilkokulu var. Dört katlı öyle merdivenleri var ki ilkokul 1 veya 2. sınıf çoğunu hakikaten o merdivende normal bir insan yürüyemez. Depremi yaşamış bir yılda bu kadar dört katlı bir dikey mimarla ilkokul binası yapmak. ...güzel sanatlar lisesinin depreminden hemen sonra 17 milyona tadilatı yapıldı. Biz bir yıl içinde eğitim öğretim gördük. Bir yılın sonunda rapor geldi ki okul orta hasarlı. Yeniden güçlendirin dedi. 125 milyon para geldi. Güçlendirdik. Tabii şimdi Cumhuriyet İlkokulu güçlendirildi. 25 milyona güçlendirildi. 3. ayında rezerv alanının içine girdi. O 25 milyonluk heba gitti. Okul komple yıkıldı zaten. Şimdi bak Adıyaman lisesi güçlendirildi. İlk binası iki hafta önce o kar yağın hafta bodrumu su bastı. Elektrik tesisatı komple suyun içinde kaldı. Üç gün boyunca okulda ne elektrik vardı ne ısıtma var. Yani bunun gibi yüzlercesi, ...binası da böyle oldu ... Siz masraflı yaptınız sonra rezerve oldu. ... hala birçok fakültede güçlendirme kısmen yapılıyor ama öyle çok sağlıklı bir güçlendirme yapılmadı.”(Adıyaman Kamu Emekçileri)

E.5.2. Eğitim Hizmetinin Niteliği

Depremin travmatik etkisi, geçici göç (il içi ve il dışı) Malatya örneğinde olduğu gibi bir binada dört okulun eğitim yapması nedeniyle ders saatlerinin kısalması vb. sorunlar nedeniyle eğitimin niteliğinde ciddi sorunlara yol açmıştır.

“Adıyaman’da mesela 65 civarında ya yıkılmış ya ağır hasarlı bir okul vardı. E bunların öğrencilerinin zaten ilk bir yıl tamamen heba oldu. ...Mesela depremden hemen sonraki sınav döneminde sınava giren öğrenciler hani deprem kontenjanı falan ama ya onun dışında travmayı unuttuktan sonra sınava odaklan. Ama çoğu ciddi anlamda sorundur. O dönemde mesela bir kere bir 10.000 civarında öğrenci il dışına gitti. 1200 tane eğitim emekçisi il dışına gitti. Aileleriyle birlikte gittikleri yerlerde uyum sağlama noktasında problem oldu. Geri döndüğünde tekrar eski okuluna ya da arkadaşlarının oyun noktasında çekindi. Adıyaman’da 1600 tane çocuk da depremde yaşamını yitirdi öğrenci. Şimdi sıra arkadaş kayboldu.” (Adıyaman Kamu Emekçileri)

“Şimdi okullar mesela deprem öncesinde okul binaları... çoğu yıkıldı. Ağır hasar aldı. Şu anda bazı okullar aynı binanın içinde dört okul var. Şu aşağıda Mustafa Kemal Atatürk ortaokulunda dört okul var. Şimdi ders saatlerini yani öyle bir öğretmen diyor ki ben diyor sınıfa giriyorum diyor. Daha girmemle çıkmam bir oluyor, ders anlatmıyorum diyor.” (Malatya Kamu Emekçileri)

E.5.3. Eğitim Emekçilerinin Sorunları

Adıyaman'da 200, Hatay'da ise çok sayıda eğitim emekçisi yaşamını yitirdiği; 1.200 öğretmen ise şehri terk ettiği belirtilmiştir. Malatya'da öğrenci göçü nedeniyle "öğretmen fazlalığı" oluşurken, Adıyaman'da 800'den fazla ücretli öğretmenle açık kapatılmaya çalışılmaktadır. Öğretmenler, çocukların deprem travmasını yönetme konusunda hiçbir oryantasyon eğitimi almadıklarını ve profesyonel destekten yoksun bırakıldıklarını ifade etmektedir.

'Malatya farklı, depremin olduğu yerlerin çoğu farklı ben dedim ya yıkıntıların olduğu yerlerde sağlam olan binalar riski az olan binalar ya da işte riskli olan binalara göre davranıldığı için örneğin Malatya'da aslında çok yoğunluk yok. Birkaç okulda ikili eğitim yapılıyor. İki tane okulda şube sayısı öğrenci sayısı fazla. Onun nedeni şu. Biz aynı zamanda öğrenci kaybettik. Hem göç hem de... ben rakamları getiririm. Biz bir sürü öğrenci kaybettik. Malatya'da öğretmen fazlalığı var şu anda. Norm fazlası var, burada bir şey yok.' (Malatya Kamu Emekçileri)

"Adıyaman'da ücretli öğretmen, 800 küsur, küsuratını bilmiyorum. 860 dolayısı olması lazım. Bu sene kaç atama oldu, Adıyaman'a yeni dışarıdan gelen ya da sıfırdan atanan öğretmen bilemiyorum." (Adıyaman Kamu Emekçileri)

"Çocukların psikolojik durumlarının bozulmuş olması bizi aşar. ...Bu öğrencilerin depremi kabul etmesi deprem şartlarında o çocuklar psikolojik yani şey olan psikolojilerini tekrar sağlıklı bir şey yapabilmek için Milli Eğitimin hiçbir çabası yok. ...Ben idareciyim. Mesela disiplin problemleri ile ilgili 3 kat belki 4 kat daha fazla problem yaşıyoruz. Çocuklar hem olmaları var yani gücü yeten yetene şeklinde. Evet bunlarla sık sık karşılaşıyoruz artık sıradan normal bir şey oldu." (Adıyaman Kamu Emekçileri)

E.5.4. Toplumsal Sorunlar

Okul terkleri, erken yaşta çalışmaya başlama, MESEM'ler, Akran Zorbalığı ve Şiddet ve bağımlılık ve güvenlik riski eğitim ortamında gözlenen toplumsal sorunlar olarak ifade edilmektedir.

Ekonomik çaresizlik içindeki aileler çocuklarını okuldan alıp Mesleki Eğitim Merkezlerine (MESEM) yönlendirmektedir. Bu çocuklar sanayide ağır işlerde (torna, kamyon tamiri) ucuz emek gücü olarak sömürülmekte; usta öğreticilerin denetimsizliği nedeniyle şiddet ve tacize maruz kalmaktadır. Konteynir kentlerin dar alanlarında yaşayan çocuklarda akran zorbalığı, hırsızlık ve siber zorbalık vakaları halk sağlığı sorununa dönüşmüştür. Deprem bölgesindeki, okullara erişim ve okullardaki güvenlik meselelerinin hem fiziksel altyapı yetersizlikleri hem de ciddi sosyal riskler nedeniyle çok boyutlu bir kriz alanı haline geldiği ifade edilmiştir.

"MESEM'lere her sene kayıt artıyor. Bunun sebebi hem ekonomik yani veli öğrenciyi okutamıyor. Okutsa dahi ufukta bir gelecek görmüyor çocuk için diyor gitsin bir meslek sahibi olsun. Bu açıdan her sene katlanarak devam ediyor. Mesela Adıyaman'da bir tane MESEM vardı. Geçen sene ikinci MESEM açıldı ve şu anda ikinci MESEM de yetmiyor. Muhtemelen seneyi 3'üncü bir MESEM de açılabilir. ...bireysel görüşmelerde iş yerinde yaşanan mobbing, şiddet hatta yani yer yer taciz. ...depremin hani oluşturduğu şey hani sağlıksız eğitim koşulları haricinde daha fazla ekonomik sıkıntılar çekince öğrencileri okutamama durumu oldu. Ve MESEM'lere yığılma oldu ...Usta diyor öğretmen, iş yerindeki öğretmen. Formasyonu yok. Yok. Bir öğrenciyi nasıl idare edebilir? Bir öğrenciyi nasıl davranabilir? Eee böyle bir altyapısı yok bu ustaların. Milli eğitiminde yeterli mi yetersiz mi Öyle bir seçme denetim mekanizması yok." (Adıyaman Kamu Emekçileri)

'...çok öğrenciyi denk getiriyoruz yol üstünde. 8 -10 kilometre uzaklıkta okullara gidiyorlar taşıma sistem için ulaşım sistemi yok özel servis denilen bir şey var onlar da fiyatları çok yüksek.'" (Hatay Kamu Emekçileri)

"Milli Eğitim'in öyle bir şey yaptığını duymadık, bir öğün yemek istedik bir öğün verin temiz bir su verin dedik onları bile yapmadılar deprem bölgesinde. Köy ortamlarda vardır belki de onlar devam ediyordur ama özel servislere yönelik çok fazla özel servislerin zaten fahiş fiyatlar. Kendi mahallesindeki gidebileceği mesafede çocuk başka yere gitmek zorunda kalıyor çünkü ulaşım yok çünkü inşaatın içerisinde inşaatı içerisinden geçmesi yasak, geçmesin zaten öyle bir şey de istemiyorum. Antakya'nın hepsine baktığımız zaman zaten inşaat koskocaman devasa en büyük inşaatlardan bir tanesi içerisinde yaşıyoruz çocuk okula gidip kendileri çalışıyor. Çocuklar okula gidemiyor. Geçen senelerden devam eden bir durum. Yani ulaşım sıkıntısı var. Alternatif yollar açılmış sözde. Antakya defne arasında bir yol var, çocuklar alternatif yollardan gittikleri iki şeritli yollardan geçmeye çalışıyor. Işık yok orada, çocuklar nasıl güvenli şekilde gidecek. Kaç kız çocuğu bu nedenlerle okula gidemiyor ben merak ediyorum. Takip edemiyoruz, bilmiyoruz. Lise çocuğunu çok zorlayamıyorsun ki. Gelip rapor alıyorlar. Açık öğretime gidiyor mesela, orya gidince zaten takip olayı olmuyor. Oraya gidecek sonra liseyi bırakacak. Kaç kız çocuğunun okulu bıraktığını, okula ulaşamadığını bilmiyoruz. Erkek çocuklar garibim kendi çözümlerini bulmaya çalışıyor; motosikletler. Çok motosiklet kazası yaşıyor. Bizim kendi vasıtalarımızla yaptığımız kazalar bir yana, çok sayıda motosiklet kazası yaşandı. Bir sürü çocuk genç maalesef..." (Hatay Kamu Emekçileri)

E.6. Diğer Hizmetler

Gıda Güvenliği/Market Tekelleşmesi

Hatay'da yerel küçük esnaf yok olmaya yüz tutarken, büyük market zincirlerinin (üç harfliler) her köşeye yayılarak tekelleştiği ve bu durumun yerel gıda kültürünü bozduğu vurgulanmaktadır.

"Gıda mühendisiyim. ...esnafların durumu hala sıkıntı. Basit usuller işletme oldu, esnaf da sıkıntı yaşıyor. Denetimlere gideceğiz, üç harfli marketler daha yaygın oldu, küçük işletmeler daha da kötüye gitti. Zaten bildiğimiz sıkıntılar hala devam ediyor. Yol su elektrik sıkıntıları yaşıyoruz. ...Küçük esnaf yok olmaya mahkum şu an. Büyük işletmeler gittikçe büyüyor. Yani depremden önce 3-4 tane üç harfli market varken şimdi onlarca oldu. Her yere patır patır açılıyor." (Hatay Kamu Emekçileri)

"Depremden sonra kardeşim ...'de çalıştı, dayanamadı. Onu tarihi geçmek üzere olan, hatta tarihi geçmiş ürünleri satmaya zorluyorlardı. Kardeşim dayanamadı, zaten bu şartlardan sonra ayrıldı.

Şöyle bir ek yapmak istiyorum. Ben Narlıca'ya gidiyorum bir tane Üç harfli market vardı depremden önce şimdi hattımda 6-7 tane var." (Hatay Kamu Emekçileri)

"...ben Çekmece Mah.deyim, normalde hiç bu marketlerden yoktu. Şimdi mantar gibi türediler. Bizim yerel halkımız da derme çatma yerlerde bireyler satmaya çalışıyorlar. 500 metre arayla açılıyorlar. (Hatay Kamu Emekçileri)

"İnsanlar sosyalleşmek için gezmek için bu marketlere gidiyor. Sosyal bir mekan olarak kullanıyorlar. Çocuklarıyla geziyorlar bir şeyler alıyorlar. Temiz bir alan. Depremden sonra çok arttırlar. İnanılmaz, Hatay'da 4-5 kat artı." (Hatay Kamu Emekçileri)

Gıda Güvenliği/Tüketim Alışkanlıklarının Değişimi

Güvenli alan eksikliği nedeniyle dışarıda yemek yemenin tek "sosyal etkinlik" haline geldiği, buna bağlı olarak sağlıksız fast food ve hazır yemek tüketiminin arttığı gözlemlenmektedir.

"Bir de depremden sonra tüketim alışkanlıklarımız değişti. Örnek veriyorum, kırsalda normalde çeşmeler var. Onları kullanan halka dağıtınca damacana suları destek diye ve kırsal mahallelerde yıkım çok olmadığı için ambalaj tüketimi çok olan halk kırsala yerleşti. Böylece oranın tüketim alışkanlıkları değişmiş oldu. Yani bugün örnek veriyorum. Bizim buranın merkezi bölgesinde bir çöp ayrıştırma yaptığınızda bunların yüzde sekseni ambalaj atığıdır. Kırsalda bu, yüzde 20-30dur. Şu anda kırsalda yüzde 60 ambalaj atığı. Tüketim alışkanlığınız değişince arayışınız markete yönelmiş oldu. Artık esnafa gitmenize sebep kalmadı. Çünkü tüketimimiz tamamen buna dönmüş. Yani mesela bu fast foodlar, sadece markete bakmayın dönerci hazır yemekçi sayısı inanılmaz arttı. Çünkü bizim için yemek sosyal etkinliğe dönüştü. Eskiden çocuğu parka götürme bir sosyal etkinlikti, arabayla gezdirmeye filan. Şimdi biz birleşip yemeğe gittiğimizde bizim için sosyal etkinlik oldu. Alışkanlıklarımızı deprem çok değiştirdi. ...Site bizim kültürümüzde yok. Ama şimdi bundan sonra site kültürüne alışmış olduk. Yani biz İç Anadolu'daki ya da bir büyükşehirdekilerle farklı besleniyoruz." (Hatay Kamu Emekçileri)

"Çalışan çok işçi tanıdıklarımız var Samandağ'da depremden sonra çoğu kişi zaten memleketine geri döndü burada iş bulmaya çalışıyorlardı. Az önce bahsettiğimiz gibi bir

sürü Fast food işletmesi açıldı ve hepsi dolu ve hepsi de çalışıyor. Sağlık olarak bakacak olursak kötü bir gidişat var. Kafelerde bir sürü arttı gençler hep sosyal yerlerde kaynaklı bir sıkıntı var herhalde çünkü gençler hep buralarda.” (Hatay Kamu Emekçileri)

“Depremden dolayı çocukların alışveriş yapacakları bir yer yoktu ne yapacaklar en yakın bir yere bir saat de olsa yürüyerek gitti, şu anda aynı şey devam etti. Güvenilir olmaması başka mesele. Bizim çocuklarda olumsuzluklar, yaşanan savaşıardan gidişlerden deprem üzerine etkilendi. Bir sürü yer sürü şey değişti yakını arkadaşını babasını kaybetti ya da başka bir yere göçmek zorunda kaldı çocuk bunu at sen nasıl ne kadar kabullenebilecek kendi içerisinde zaten bir savaş içerisinde bazı gençlerimizi içine kapandı, bazı gençlerimiz farklı bir şekilde o tepkileri göstermeye başladı. Bu benim duyumum ne kadar doğrudur bilmiyorum ama uyuşturucu kullanım çok fazla artmış ama hani net değil bu benim duyumum. Ben yaşanan şeylerden hem çocuk okul açısından bir geleceksizlik bir umutsuzluk olmasından dolayı biz çok doluyuz haliyle çocuğa yansması çok fazla ve farklıdır, böyle baktığın zaman dışarı çıksa nereye gideceksin ne yapabilirsin yani tamamen böyle çocuk herhalde psikolojikmen nasıl olur bilmiyorum şu anki nesil çok umutlu değilim. Umarım yanılırım” (Hatay Kamu Emekçileri)

Kamu Kurumlarının Sosyalleşme Mekanı Olarak İkincil Kullanımı

“Hastaneye gelip sosyalleşmeler, insanlar eşimdi geliyorlar burada bir araya geliyorlar, hemen konuşuyor. Bir muhabbet sohbet o bekleme alanında bile sosyalleşiyorlar. Çoğu kişi bence onun için geliyor.” (Adıyaman Kamu Emekçileri)

“ Ben dedim ki neden ısrarla PTT'ye geliyorsunuz? Hani teknoloji çağındayız uzaktan halledilebilir. Yok olmuyor. Ben geleceğim buraya oturacağım, sıradakilerle, senle sohbet edeceğim.” (Hatay Kamu Emekçileri)

“Sosyalleşmek için hastaneye geliyorlar.” (Adıyaman Sağlık)

Deprem Gerçeğini Iskalayan Kırtasiyecilik

“...Yatırıyor 600 700 lira adı altında ki şu an mesela o parayla zaten bir bez de alamıyor ama hadi bu hizmeti var diyelim yatalak olarak insana bez parasını ne karta yatırabiliyoruz ne de evdeki bakıcısına verebiliyoruz. İlle de onun gelmesi gerekiyor müthiş bir proje. Şimdi inanır mısınız kaç tane insan yatalak durumda yeri geliyor bazıları altına etmiş bazıları kusmuş durumda geliyor arabada akli dengesi de yok. Aslında onun bir şeyi de yok gidiyorsunuz bazıları o para için taksi tutuyor 500-600 lira tutuyor sırf onu alabilmek için 2-3 ay biriktirip gelip alan var insanlar bunda çok aşırı gergin oluyor. Bu sefer bize saldırarak konuma da geliyor. Ben diyor annemi nasıl getireyim yatalak Alzheimer ya da.” (Hatay Kamu Emekçileri)

"..-Elektrik yardımları var biliyorsunuz. Yine yaşlı adam yine 30 kilometre geliyor yine de imzası olması lazım. TEDAŞ'a bu çözümü sunduk evinde kim varsa kim bakıyorsa elektrik yardımını onun adına yatsın. Yine yapılmadı. Bez parası sen mesela bu aileye bakıyorsun mesela ben anneme bakıyorum ben bakıcı görünüyorum zaten ben bakıcı maaşını alıyordum, o bez parasını bana yatırsana. O insanlar bu kadar eziyet çekiyor. Bu defa daha da sanki eziyeti biz yapıyormuşuz gibi. Dün birinin parasını ATM'den çekeyim derken içeride bağırış çağırış. O memuru getirin bana diyor. Neyse sonra bir girdim içeri. Hayırdır buyurun dedim amca sana hırsız dedi dediler niye dedim. İçeriye girdiğimde bana hırsız dediği kısmı duymamışım hayırdır amca ne oldu dedim olayı çözdükten sonra arkadaş dedi ki sabahtan beri burada bağırış çağırış var o hırsız nerde. O niye dedim elektrik yardımı varmış kullandırtmamışsın ya dedim bak kaymakamlık gitmiş biz veremiyoruz. Bu tarz sıkıntılar da var yani internet yok dediğim gibi kilometrelerce yoldan geliyor bir geliyor sistem yok 3 gün boyunca bir elektrik su faturasını yatırmak için geliyor en büyük sorunumuz bence bu. Yani en büyük sorunumuz sistemsizlik. Bir şey çözülecekken insanları hasta haliyle yatalak haliyle geliyor. Dün ben kanser hastasını sonra evre ve maalesef ki sonradan öğrendim ambulansla e-devlet vermek için getirttiler. Ve iki gün sonra telefonumu verdim yeğeni aradı abi dedi kaybettik 2 gün sonra. O ölüm döşeğindeki adamı e-devlet'i vermek için ambulansla bu sistemin içine sokuyoruz. Korona döneminde şöyle bir hizmet vardı çok iyi bir hizmetti 65 yaş üstü olanlara görevli olanlar geliyordu maaşını da veriyordu şimdi o gerginlik her yere sıçradı." (Hatay Kamu Emekçileri)

E.7. Kamu Hizmetleri Sorunlarının Ruh Sağlığına Etkileri

Deprem bölgesinde sunulan kamu hizmetlerindeki aksaklıklar, altyapı yetersizlikleri ve idari sorunlar, bireylerin ve toplumun ruh sağlığı üzerinde deprem travmasını derinleştiren ve süreklilik kazandıran bir etki yaratmaktadır. Yolların bozukluğu, bitmeyen inşaat gürültüsü, toz kütleleri ve yıkılmayı bekleyen binalar, deprem anını sürekli hatırlatan birer "tetikleyici" işlevi görmektedir. Bu durum, insanların travmayı atlatıp iyileşmesine fırsat vermemekte; anksiyete ve korkuyu kronik hale getirmektedir. Şehirlerin birer şantiyeye dönmesi, ulaşımın çile haline gelmesi (15 dakikalık yolun 2-3 saat sürmesi) ve temel hizmetlere (su, elektrik, internet) erişilememesi, toplumda "sinir katsayılarının artmasına" ve yaygın bir öfkeye yol açmıştır. Bu öfke, trafikte ve hastanelerde en ufak bir hataya karşı gösterilen aşırı tepkiler ve şiddet eğilimiyle dışa vurulmaktadır. Devlet kurumlarının koordinasyon eksikliği, verilen sözlerin tutulmaması ve hizmetlerin "mış gibi" yapılması, vatandaşlarda devlete ve adalete olan güveni sarsmıştır. Ortak sosyal alanların yokluğu, komşuluk ilişkilerini ve kentsel hafızayı zayıflatmıştır. Özellikle Adıyaman ve Hatay gibi illerdeki halkın hissettiği kamu hizmetlerine yönelik "unutulmuşluk duygusu", gelecek kaygısını ve çaresizliği pekiştirmektedir. Gelecek umudunun yitirilmesi ve ağır stresle baş etme mekanizması olarak, gençler ve yetişkinler arasında madde kullanımı ve dijital kumar oranlarında dramatik artışlar gözlemlenmektedir. Gençlerdeki "anı yaşama" eğilimi, eğitimden kopuşu ve suça sürüklenme riskini tetiklemektedir. Devam eden Görmezden Geline Toplumsal Ruh Sağlığı Sorunları bölümünde bu konular detaylı olarak ele alınmıştır.

F. Görmezden Geline Toplumsal Ruh Sağlığı Sorunları

Deprem bölgesindeki ruh sağlığı durumu, afetin üzerinden geçen zamana rağmen akut dönemin etkilerinin kronikleştiği ve yeni toplumsal sorunlarla birleştiği derin bir kriz olarak tanımlanmaktadır.

Bölgede travma sonrası stres bozukluğu (TSSB), anksiyete, panik atak ve depresyon vakalarında artışlar gözlemlenmektedir.

F.1. Yaygın Psikopatolojik Durumlar ve Belirtiler

Bölgede Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB), anksiyete, panik bozukluk ve depresyon vakalarında ciddi bir artış gözlemlenmektedir. Belirgin bir tanı konulmasa bile birçok kişide ani seslere veya dokunmalara karşı aşırı tepki verme (alert hali) gibi belirtiler yaygın olduğu belirtilmiştir. Ayrıca kronik uyku bozuklukları, tetikleyici etmenlerin çokluğu gibi başlıklar da görüşmelerde öne çıkmıştır.

"Psikiyatri bölümüne başvuru deprem öncesine göre çok yüksek. Çünkü bu zaten aslında yani temel de bir olaydır. Beklediğimiz bir olay. Çünkü o anın getirdiği travmatize edici etki ve korku sonrasında kendisini her anlamda işte en ufak bir harekette, en ufak, belki elektrik kesintisinde bile, basit bir şeyde bile yani, insanı aslında çok daha az kaygılandırarak bir durumda bile, ...mesela uykudaki bu sıkıntıların hormonal düzeyde etkileriyle de birleşince yani insanlarda çok ciddi bir problem olduğunu, oluşturduğunu düşünüyorum." (Adıyaman Sağlık Emekçileri)

"Bir de o dönem geçtikten sonra insanlarda özellikle travma sonrası stres bozukluğu dediğimiz bu sürecin yansımalarını daha yeni yeni görmeye başlıyoruz diyebiliriz." (Adıyaman Sağlık Emekçileri)

"... ben ilk bir buçuk yıl acilde çalıştım deprem sonrası yani çok şiddet eylemi, panik ataklar, anksiyete mesela ya da işte kalp krizi, işte krizler mesela, sinir krizleri vesaire." (Adıyaman Kamu Emekçileri)

Eşik Altı TSSB

"... güncel problemden dolayı daha altlara inmiş durumda ama sorunca evet. Bu yüzden dedim eşik altı travma sonrası stres bozukluğu diye. Sorunca söylüyor ama oraya gelene kadar bunun daha güncel kaygıları var. Mesela geçim derdi gibi, ya da işte yanı başımıza tekrar o Suriye'deki o karışıklık gibi, ya da işte sosyal medyadan işte şu çocukların cinayeti gibi. Hani o kadar fazla gündem travmatik değişiyor ki o artık biraz daha böyle alt sayfalarına gibi ama hala ara ara kendisini tetikliyor. Yani ben kendimi hala güvenli bir, rahat uyuyorum mesela. Ya da işte onu çocuklarımdan fark ediyorum. Biraz dokununca

herkes şöyle bir(irkiliyor), alert haldeler. O yüzden eşik altılar. Aslında bunla ilgili ben bir bilimsel çalışma da yapmak istiyorum, epidemiyolojik. Yani depremin yıkmadığı bir bölgede ne kadar, biyolojik olarak, travma sonrası stres bozukluğunun eşik altı belirtileri var? Sanılan daha yüksek olduğunu düşünüyorum.” (Gaziantep Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

Kronik Uyku Bozukluğu

“...Bence Bu Tarz Kitlese Travmalarda, Özellikle Deprem Gibi İnsanların Günümüzde Yaşadığı En Büyük Sıkıntı Fizyolojik Anlamda Bir Kere Uyku. Bence Bu Gözden Kaçan Bir Şey Ama Biz Bunu Poliklinikte Çok Sık Görüyoruz. Şimdi Uyku Dediğimiz Şey Aslında Bizim Fizyolojimiz İçin O Kadar Önemli ve Temel Bir Olay Ki Uykunun Dağıldığı Noktada, Aslında Birçok Hastalık Yani Sadece Psikiyatri Alanıyla İlgili Değil İşte Nörolojik, Bilişsel, İmmün Sistem, Kardiyovasküler Sistem Olan Etkileri Bunlar Yani Bunun Çok Ciddi Etkilendiğini Düşünüyorum Ben. Yani Deprem Sonrası Şu Anda Üzerinden Zaman, O Akut Dönemi, Geçtikten Sonra Bile Şu Anki Uzun Süreçli Durumda, Yani Geceleri Düzenli Böyle Daha Sade Bir Uyku Uyuyamayan İnsan Sayısının Ben Çok Farklı Olduğunu Düşünüyorum. Ve Bunun İçin Bize Özellikle Psikiyatrik Olarak Destek Almak Amacıyla Başvuran Çok Fazla Hasta Var, İnsan Var. Şimdi Bunlar Tabi Şöyle Bir Dönüp Baktığımız Zaman Aslında Bunu Kendimizden De Düşünebiliriz. Şöyle Birkaç Gün Uyuyamadığınız Zaman, Geceleri Uyuyamadığınızı Hayal Edin. Şöyle Birkaç Gün Sadece, Aslında O Gün İçindeki Mesela Enerjinizin Ne Kadar Büyük Oranda Azaldığını İşte Önünüzdeki Şeye Bir Türlü Odaklanamadığınızı, Yaptığınızı, Yapacağınız İşlerin Aslında, Çok Büyük Kısmını Yapamadığınızı, İşte Daha Keyifsiz, Daha Huzursuz, Daha Çökün Bir Ruh Hali İçerisinde Olacağımızı Aslında Tahmin Etmek Çok Zor Değil.

Bence Deprem Zamanından Bu Yana Toplumun Çok Büyük Bir Kısımının Rahat Ve Kaliteli, Fizyolojinin Sağlıklı Bir Şekilde Devam Etmesine Olanak Sağlayacak Bir Uyku Uyuyabildiğini Düşünüyorum.” (Adıyaman Sağlık Emekçileri)

Tetikleyiciler

“-insan inşaat, çalışma görmek istemiyor artık. Yıkımla onu hatırlıyorsunuz.

-... Evet. Kendini daha iyi hissederim diye düşünüyorum.

-... Hayır o çevrede görüntüyü görüyorsun hep sanki, sırf o deprem şeyini yaşıyorsun. 3 yıldır her yer Böyle.” (Malatya Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

“-Her an deprem olacak gibi şey, her an hatırlatıyor,

- deprem korkusu kaldı. Her an deprem. Yani hatırlatılıyor zaten.

- Instagram'da bile karşına çıkıyor. Belki de Instagram algoritması ona göre şey ama direkt karşına çıkıyor. O şeyle yaşıyorsun yani. Dedi ya "rüyamda bir hala sallantı görüyorum" ya da en ufak bir seste, tekrar deprem olduğunda.

– En son Baskil de oldu 5.6 korktum yani." (Malatya Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

"...hani döndüğüm o köşe başında bir bina vardı ve şu an yok durumu, mesela anımsatıyor. Ya da işte ben çevremde de gördüm, depremden önceki geceyi kar yağışı olmuştu burada böyle bir kar yağdığı zaman insanlara o geceyi hatırlıyor ama böyle özellikle sosyal medya hesapları da var. Aileleri falan kasan o anları böyle sürekli hatırlatıyorlar. İnsanlar böyle o anı hatırlıyorlar, bir içleniyorlar, yine devam ediyorlar. İki yıl önceki gibi değil. Bir yıl önceki gibi değil. Ben bunu gördüm biraz da. O hesaplar biraz daha böyle hani sosyal medyada sürekli göze sokarak, işte like filan peşinde koştukları için bence hani belli açılardan negatif etkileri de oluyor." (Adıyaman Sağlık Emekçileri)

"... yollar nasıl yansıyor dedik ya. Şimdi mesela benim kardeşim öğrenci. İşte her gün okula gidip geliyor. Mesela şey onun belirgin söylediği ya da bizim en baştan beri hissettiğimiz, yani şehrin o halde olması bizim depremi unutmamıza, iyileşmesine fırsat vermiyor. Yani sürekli her girdiğin yolda, çukurda şeyi tekrar hatırlıyorsun ya da işte düzenleme. Mesela burada işte enkazın kaldırması çok uzun zaman aldı. Yani yaklaşık 9 aydan sonra neredeyse çalışmalar başladı ve tabii hala devam ediyor. En az 9 ayda enkaz hala öyle duruyordu ve ben işte mesela sabah çok erken gidiyordum. Karanlıkta gidiyordum. İşte ertesi gün nöbet usulü çalışıyoruz, geliyoruz ve uzun bir süre mesela ulaşım yoktu. Eee, gideceğim yere yaklaşık yarım saat yürümek zorunda kalıyordum ve o işte bildiğimiz mahallelerden geçerken sürekli şeyi yaşıyorsun. Yani o depremdeki o şeyi tekrar yaşıyorsun." (Adıyaman Kamu Emekçileri)

"... Normal hayatımıza devam ediyoruz artık. Yani rutinimizin ön perdesindeki deprem artık daha arka planlara geçmiş durumda. Şöyle oluyor; işte poliklinik esnasında hastanın bir tanesine nasılsın diye sorduğumda hala boncuk, boncuk ağlamaya başlıyor. İşte torununu kaybetmişler var, çocuklarını kaybetmişler var, tek başına kalmış yaşlılar var. Yani ondan kaynaklı zaten bir şey oluyorsun. Yani o bir tetikliyor. Bir de artçılar hala devam ediyor. Yani sadece Maraş'ta olması bile yetmiyor; başka çevrede bile bir yerde sarsıntının olduğunu ya da şiddetinin yüksek olduğunu duyduğumuzda şey oluyoruz. Aynı andayız. Yani hiçbir şey aslında değişmemiş. Aslında hiçbir şey perde arkasına gitmemiş. Aynen. O gecedeyiz. Onun anında hissediyorum yani kendimi." (Kahramanmaraş Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

"... terapilerde şunu fark ettim. Mevzu şuydu; yani depremden dolayı oluşan sorunlar aslında geçmişteki sorunlarımı tetiklemişti ve daha çok konuştuğumuz şeyler deprem değildi. Daha önceki olaylardı ve insanların bu şekilde öfke probleminin çıkması deprem ve deprem sonrasının getirdiği sorunları geçmiş sorunlarla birleştirmiş olması. Çoğu insanda bu vardı." (Kahramanmaraş Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

"... (yakınından bahsediyor)7. katta yaşamış ve çok kapan tutu bilmediği için ayaktayken daha fazla hissediyorsunuz. Bu arada Çoğu insan bundan bahseder. Duvardan duvara beni vurdu! Temel cümle bu. Bunu çok kişiden duydum ben. O yakınım çok katli bir yere

çıkamıyor. Çıktığında tedirgin oluyor ve depremin üzerinden 3 yıl geçmiş ve hala yardım almayı reddediyor.” (Kahramanmaraş Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

F.2. Duygusal Durum: Öfke, Tahammülsüzlük ve Güven Kaybı

Toplumsal ruh hali genel bir tahammülsüzlük ve kronik öfke ile karakterize edilmektedir.

En temel güven sığınağı olan "ev" kavramının yıkılması, bireylerde derin bir güvensizlik yaratmıştır. Devlet hizmetlerine ve adalete duyulan güvenin zedelenmesi bu öfkeyi besleyen temel unsurlardan biri olarak **Güven Sarsılmasına yol açmıştır. Sosyal İlişkilerde Bozulmanın göstergesi** olarak trafikte, markette veya kamu kurumlarında insanlar en ufak bir sorunda şiddete başvurma eğilimi göstermektedir. Birçok kişi kayıplarıyla yüzleşememiş, yas süreci ertelenmiş veya "inkâr" aşamasında takılı kalmıştır, **Yas Süreci** sorunludur. Diğer bir durum ise **Hizmetlere Karşı Öfkedir**. Toplumda genel olarak bir öfkeli olma hali bulunmakla birlikte hak ettikleri kamusal hizmetlere (su, elektrik, sağlık) ulaşamadıklarında kendilerini değersiz hissetmekte; bu öfke doğrudan hizmeti sunan sağlıkçıya veya kamu görevlisine şiddet olarak yansımaktadır.

"Gelen vakalarda mesela şeyi de çok görüyoruz, öfke kontrol problemi bozukluklarını. Ben öfkeme hakim olamıyorum deyip; kendime, canıma (çocuğuma bile) öfkemi kusmak zorunda kaldım, kontrol edemediğimden bazen, diyenler oluyor.” (Hatay Sosyal Hizmet Emekçileri)

"...ameliyathanede hemşire arkadaşlarla oturuyoruz, "depremden sonra nasıl bir ortamdasınız?" İşte "durumlarınız nasıl?" diye sorduğumda ortam ağlama seansına dönüşüyor. Yani ciddi bir şekilde. O acısını anlatıyor ağlıyor, diğeri acısını anlatıyor ağlıyor. Hala, sağlık profesyonelleri dahi psikolojik olarak iyi halde değiller.” (Kahramanmaraş Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

"Sosyolojik yönden ise gördüğüm kadarıyla depremden önceye göre Kahramanmaraş'ta benim en çok dikkatimi çeken insanlardaki tahammülsüzlük nedeniyle sağımızda solumuzda, çevremizde, trafikte de ciddi bir problem aslında..." (Kahramanmaraş Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

"Yani ruh sağlığı açısından özellikle burada sürekli konuşulan bu tahammülsüzlük, öfke patlamaları. İşte bizim dürtü denetim bozukluğu dediğimiz yani aslında deprem sonrası o stres faktöründen diyeyim bir kaçınma tepkisi aslında. Yani biz o dönemde o kadar büyük bir strese maruz kaldık ki sonrasında şu anda mesela artık strese karşı, tahammül düzeyimiz çok azaldı, çok düştü yani ve küçük şeyler bile artık bizi bu normalde olması gerekenden çünkü bunu çok daha az tolere edebiliyoruz artık. Bundan dolayı çok daha büyük tepkiler vermemize sebep oldu. Bu bir yoldayken trafikte oluyor. Evdeyken eşimize,

çocuğumuza karşı oluyor. Yani bize gelen hastaların genel anlatımından yola çıkarak söylüyorum bu bilgileri.” (Adıyaman Sağlık Emekçileri)

“Deprem artık o kadar çok hayatta kalma içgüdümüzü tetikledi ki hani hiçbir şeye tahammülümüz yok. Yani halk olarak hiçbir şeye tahammülümüz kalmadı. O trafikteki ya da başka böyle. ATM’de sıra beklemeler ya da hastanede sıra beklemeler bunlar artık sanki hiç normal değil. Sıra beklemek kadar normal bir şey var mı? Artık değil. Hani tahammül seviyesi depremden sonra gitti. Yani kimsenin kimseye tahammülü yok.” (Kahramanmaraş Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

Güven Sarsılması

“... doğduğumuz zaman bizim ilk ortamımız ev ortamımızdır ve ev ortamını bebeklikten, çocukluktan daha yetişkinlik hayatına kadar bizim en güvendiğimiz ortamımızı ev ortamımız olarak biliriz ve bunu zihnimizde böyle konumlarız aslında. Yani en rahat hissettiğimiz, kendimizi en iyi ifade ettiğimiz, kendimiz olduğumuz, bizi yargılayamayacak gibi birçok türev ekleyebiliriz. Yani ev bizim için aslında güvenli ortamımızdır. Deprem aslında bizim evlerimizi sarsmakla birlikte en temelinde danışanlarımda da gördüğüm güven duygusunu çok büyük ölçüde sarstı.” (Kahramanmaraş Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

“..Biz bu ülkenin vatandaşıydık, ama biz devlet tarafından vatandaşlık hizmeti göremedik. Yani biz burada barınamadık. Biz burada yemek bulamadık. Su bulamadık. Yani elektriğe ulaşımımız zor oldu. Hiçbir güvenlikle karşılaşamadık. Yani yaklaşık olarak bir haftadan sonra, örnek veriyorum, biz sokakta asker polis görmeye başlayabildik. Ama o zamana kadar zaten işte hırsızlık olayları da oldu, darp da oldu, belki de depremde ölmeyen ama öldürülüp sanki depremde ölmüş gibi olan, belki de sayısını bilemediğimiz burada yüzlerce vatandaş olduğunu düşünüyorum ben.” (Kahramanmaraş Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

“... ama şu anda mesela bir birbirimizle ilgili ciddi hayal kırıklıklarımız var. İnsanlar mesela o şeyden de vazgeçmiş artık, biz insan olmayız mesela. Ya da işte(insanların) fırsatçılığa dönmesi,” (Adıyaman Kamu Emekçileri)

Sosyal İlişkilerde Bozulma

Sosyolojik yönden ise gördüğüm kadarıyla depremden önceye göre Kahramanmaraş’ta örneğin benim en çok dikkatimi çeken halkının uyuşturucu anlamda kullanımının yüksek olması cinayetlerin artmış olması.” (Kahramanmaraş Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

“...bir de toplumda şiddet de arttı şu an. Yani insanlar arasında hakikaten Malatya şiddet. Eskiden Malatya’da bu şey yoktu. Kaza konusu da var ama bıçaklı saldırılar filan biz hastanede çalıştığımız için sürekli bunlarla karşılaşılıyor. Yani ciddi şekilde artmış. Yani

hastanelerde bazen polis barikat bulmak zorunda kalıyor. Yani o kadar kavgalar oraya yansıyor” (Malatya Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

“... yani ilk depremin olma zamanıyla insanların birbirine gösterdiği hoşgörü yardımlaşma duygusu şu an artık biraz daha, ... Karşıdakinin yardım etme duygusu daha da azaldı. İnsan daha bireyselleşti.” (Malatya Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

Yas süreci

“hala inkar edenler var. Benim tanık olduğum bir vakada iki kişi şunu diyor, “tamam ben depremi yaşadım, bitti, bu kadar, bu bizim için önemli değil”. Ama aslında bütün temel orada başlıyor. Bütün sorunlarına baktığımızda mesela eşimle problemim var diyor, o soruna baktığımızda ama aslında sorunu Ben’e indirdiğimizde sorunun o travmayla başladığını görüyoruz. Biz yaşamadık depremi evim yıkılmadıysa tamamdır diyor.” (Hatay Sosyal Hizmet Emekçileri)

“...insanlar bence yas sürecini de yaşayamadı. Ben onlardan biriyim ben öfkede takılı kaldım.” (Malatya Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

“Bir de mesela şöyle de mağduriyetler yaratıldı. Köylerin bir kısmı insanları istimlak edildi. Evinden yurdundan edildi bir kesim böyle de bir sıkıntılar yaratıldı. Toki yapacağız diye. İnsanların alanlarını 900.000 değil 900 liraya aldılar sen vermek istemersen de el koydular. Bir gece mesaj geliyor işte kamulaştırıyoruz” (Malatya Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

Hizmetlere Karşı Öfke

“İlk başta şey talep ettiği zaman rapor istiyor mesela, ben depremzedeyim işimi niye görmüyorsun gibi yani hekime direkt bir şiddet oluyor yani. Bir yoğunluk var onu söyleyeyim.” (Adıyaman Sağlık Emekçileri)

“-Mesela biz sağlık hizmeti de alamıyoruz şu anda.

-...Malatya eğitim araştırmayı ve şeyde üniversite hastanesi gibi doktorları düşünürsek aslında cevabını vermiş oluruz değil mi? Düşün yani ben kaç aydır da tedavi olamıyorum.

-...Kendimi değersiz hissediyorsun. Bir de içinde yani bunu herkes yapmaz da ilk olarak sağlıkçıyı ben düşman görüyorum gidip ona yani fiziki olarak...

-...Tabii tabii. şey bakın ben kendim biliyorum ki ne o doktorun suçu ne şeyin suçu. Ama ister istemez kızılıyorsun.

-...Bir yerden sinirini çıkartman lazım. Muhatap olduğu için kişi sağlıkçı

-...Örnek burada ben 5 ay önce merdivenden inerken düştüm. Kolum gitti. 5 aydır ben daha tedavi olamadım. Ameliyat olacağım. Beni uğraştılar. Bakın önce eğitim araştırmaya gittim. Malzeme yok dediler. Olamadım. Şimdi İnönü Üniversitesi'ne gittim." (Malatya Kamu Emekçileri)

"Savaşlarda bile tarihi eserlere dokunulmaması gerektiren kanun gibi bir durum varken biz burada bu 12 kişilik masayı bir tane daha yer açalım. Bir tane daha 20 kişilik yere çeviriyoruz ya. Bu kadarki istiflemeye yani biraz daha fazla iş binsin. Biraz daha yükümüz hafiflesin derken daha fazla yüklüyorlar. İnanın ben diyorum ki bu ay diyorum acaba ne gelecek bakanlık geceden bir şeyi yayınlıyor. Sabah hasta benim kapımda bekliyor "böyle böyle olacaktı". Ya bize daha lojistik şey sağlanmadı, yani bir aşı geliyor yani destek sağlanmadı daha iki hastaya gelir diyorum. Niye diyor? Haberlerde söyledi diyor. Yani bir kanal var, bizden önce çalışıyor. Yani teşkilat var bizden önce haberlerini alıyor. Geceden yayınlanan yasayı sabah yürürlüğe koyacaktınız gibi davranıyorlar. Ya sen önce lojistik şeyini, desteğini sağla. Ondan sonra bir sunum şeyini yapsana. Beni vatandaşla karşı karşıya getiriyorsun Beni tamamen bırakıyorsun. Yani ben sağlık çalışanıyım. Sağlıklı değilim yani." (Kahramanmaraş Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

"...TOKİ'yi görmüşsünüzdür. Eee bir vatandaş benim iğnem var. Kan sulandırıcı iğnem var. Gelin bana vurun diyor. Yatalak değil şey değil mobil işte. İşte kar yağdığı dönemde bizimkiler de bunu ambulans çıkarıyor ve biz bu vakaya gidiyoruz. Tabii bizde açıklama yok. Yani bazı vakaların açıklaması düşmüyor. Gidince görüyoruz vakayı. Amca işte benim eşimin iğnesi var. Gelin vurun ya. Dedim amca gözünü seveyim biz iğne vurmamız. Biz ambulansız, biz acil şeylere gideriz. Ben dedi bu devlete 40 yıl çalıştım böyle böyle yaptım. Memur oldum. Emekli oldum. Vergi verdim. Sen eşek gibi yapacaksın diyor. Aynen böyle de söylüyor. Yani şimdi yaşı başı var. Eee böyle bir talep var mesela ve bunu komuta edemiyor. Yani beni oraya yolluyor. Yolladığı yerde yani indere tokiler. Hem onun yani yakıt masrafını düşünün, bölgemizin boşaldığını düşünün işte. Ve hasta yakını diyor ki, "senden önce biz bir gün çağırdık geldi Vurdular". Haydaa, öyle deyince zaten bir şey sen işini yapmıyormuşsun gibi olacak. Ben dedim ben vurmam benim görevim değil. Merkezimizi arıyorum diyorum ki böyle böyle bir talep var. Siz buna ambulans çıkarmışsınız. E biz de geldik biz vurmaya bilginiz olsun. "Arkadaşlar vatandaşın işini görün." E peki ben bu vatandaşa o enjeksiyonu yaptım. Baktım bir anafilaksi gelişti. Bir alerji gelişti. O vatandaş orada anafilaksi oldu. Nasıl olacak? Yani böyle bir şey var ve vatandaşla bizi yüz yüze bırakıyor. İşte zaten sağlık şiddet de oradan doğuyor. Beyaz kod oradan da böyle şeyler yaşıyoruz." (Adıyaman Kamu Emekçileri)

F.3. Geleceksizlik Duygusu ve Yaşam Biçimi Değişikliği

Bireylerde "anı yaşama" veya hazza yönelme gibi davranışlar, bir gelecek öngörülememesinin sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

Özellikle gençler arasında "okuyup da ne olacağım" düşüncesi ve hiçbir şeye dair umut kalmaması yaygındır. Yapılan işlerin ve hayatın genel olarak anlamsızlaşması, bireyleri bir

boşluk hissine ve tükenmişliğe sürüklemektedir. Şehrin dokusunun değişmesi ve eski simgelerin yok olması, aidiyet duygusunu yaralamakta ve bireyleri kendi şehirlerine yabancılaştırmaktadır. Plansız yeniden inşa süreçleri, şehirlerin kültürel dokusunu ve hafızasını yok ederek aidiyet duygusunu zedelemektedir.

“... Şöyle bir şey de var insanlarda gelecek beklenti düzeyi düştü. ...Ben geleceğimi planlayamıyorum. Yani bunun da ben madde bağımlılığını veya kumar bağımlılığını özellikle artırdığını düşünüyorum. İnsanlar yani gelecekte bir umut mu kalmadı veya geleceğini planlayamaz hale geldiği için mi böyle yollara daha çok geçmeye başladılar. Kendi otokontrollerini de kaybettiler deprem travması olarak.” (Kahramanmaraş Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

“...özellikle depremden sonra kayıpların arttığını gördük. Her an her şeyin bitebileceğini gördüler insanlar. Bu insanlardaki yaşam tarzını değiş neye yönlendir? Carpediem yani anı yaşa. Anı yaşarken insanlar aslında iyiye de yönlendirebildi kötüye de yönlendirdi. Suça da yönlendirebildi. Bu ben nerede mutlu olabilirim? Onun peşinden konuşmaya başladılar.” (Adıyaman Sosyal Hizmet Emekçileri)

Umutsuzluk

“... MESEM'lere her sene kayıt artıyor. Her sene var. Bunun sebebi ekonomik yani veli öğrenciyi okutamıyor. Okutsa dahi ufukta bir gelecek görmüyor çocuk için diyor gitsin bir meslek sahibi olsun. Bu açıdan her sene katlanarak devam ediyor. ...Adıyaman mesem meselesinde psikolojik boyut o kadar baskın ki gençlerin üzerinde mesela deprem sonrası sayıyı bilemem, çünkü Ben de depremden sonrası geldim ama şu çok bariz belli; artık bizim hiçbir şeye dair umudumuz yok. Yani ne yapalım hani hocam konteynırdayız nasıl ders çalışalım? Burayı bırakıp gidememenin etkisi de çok fazla var açıkçası. Ya da işte benim biraz önce para kazanmam lazım çünkü yani eğer 8. sınıftaki çocuktan biz kentsel dönüşüm mevzusunu dinliyorsak burada çok ciddi bir problem var.” (Adıyaman Kamu Emekçileri)

“Gençlerin %70'i Adıyaman'ı terk etmek istiyor. İstiyor ama eyleme dökmüyor. Problemimiz orada işte o psikolojik bariyer çok engel oluyor. Bir noktada ya geçen şöyle bir şey oldu, çocuğun biri meseme odaklanmış. Biz de konuşuyoruz 8. sınıf. Neden mesem istiyorsun dedik. Maaşı dedi. Dedik ne kadar maaşı? İşte 20.000. Asgari ücret değil mi? dedik. Dedi ki hayır değil ya. Siz en fazla ne kadar alıyorsunuz dedi. Bizim bir arkadaş ...ben 40 alıyorum dedi. Bak senin okumak istediğin bölüm. O da şeye gitmek için istiyor aslında. Hani böyle sosyal bilimlere gitmek istiyor. Şok oldu çocuk. Çocuk o şoku bir hafta atlatamadı. Bu farkı gördü ya. Çocuklar, gençler istiyor ama çok ciddi bir bariyer var hocam. Yani bu da Türkiye'deki diğer toplumsal sorunlara çıkıyor. Bir yurt meselesini nasıl nerede kalacağım hikayesi var. İki gerçekten buraya bırakmak istemiyor. Özellikle konteynırlar için söyleyeyim. Artık şey düşünüyor diye düşünüyorum ben. Nasıl Orada ailemi bırakıp

gideyim. Oradaki zorlu şartı bırakıp gideyim ama öyle onun çatışması yaşıyor.”
(Adıyaman Kamu Emekçileri)

Anlamsızlaşma

“Bir de şey de yok. Duygu da yok yani. Hani o şey de kalmamış. Nasıl diyeyim? Hani böyle bir şeyde olursun, bir boşlukta olursun. Anlamsızlaşması Her şeyin anlamsızlaşması. Yaptığın iş anlamsız. İşte bir şey söylemek anlamsız. İyiyi talep etmek, kötüyü talep yani böyle bir garip bir tükenme şeyine dönmüş. ikincil travmanın son hali ya. Vallahi ikincil travma direkt,” (Adıyaman Kamu Emekçileri)

Kent Hafızasının Silinmesi

“...Şehir açısından da şehrin tabii ki dediği gibi eski dokusunu şehir hafızasını kaybetti açıkçası. Yani şey o eski doku eski şeyi. Yeni bir bina kurulabilir ama bu Malatya değil artık yani.” (Malatya Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

“Ya birde şöyle bir şey var. Malatya'nın hani toplumun şehrin hafızası kayboldu dedik ya. Yani Malatya'nın bir dokusu vardı, şeyi vardı. Şimdi yerine yapılar yapılıyor çarşı adı altında hapishane benzeri. Üstten bakınca gerçekten ilk gördüğümüzde de hapishaneyi hatırlatıyordu. Şimdi de yani, insan psikolojisini bozan bir yapı. Yani o da bir tek tip binaların olması, meydanlarının olmaması, yok edilmesi, sanki meydanları kasıtlı olarak kaldırıyorlar.” (Malatya Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

“Ya bu kadar yapılaşma problemi konuşuyoruz. Her yere bina diyorlar ama bizim kent hafızamızı siliyorlar. Benim çocukluğumdaki, yanından geçerken örnek veriyorum işte Trabzon Caddesi diye işaret dediğim şu kervanın köşesinden döner buraya giderim. Buradan müftülük dediğim hiçbir yerde ya yok. Ki ben 38 yaşındayım. Benim bile kent hafızamı sildi. Kötü! Yani şeyim yok ya. Çocukluğumda geçtiğim yerim yok. Şurada oynadığım yerim yok. Buradaki bakkal amcam yok. Benim hafızamı aldı. Yapma ya! Böyle yapmak zorunda değildi yani bu kentleşmeyi. 12 Şubat stadyumunu yıkip oranın her yerine, her karesini apartman dikmek zorunda değildi ki. Benim bu kadar ihtiyacım yok. Her yer zaten yer. Ya da ebrarlar buranın en işte yıkımının, en büyük kaybının olduğu bölgesiydi. O kadar fore kazığı çakıp üstüne dört katlı bina yapmaya çalışmak zorunda değildi ki. Yani depremi anacak bir yerde bırakmadı.” (Kahramanmaraş Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

“...söz hakkını bırakmadı ki. Buranın mimarlar mühendisler odasına bile. Hatta orası o yıkıntının içerisinde iki katlı olduğu için tek sağlam kalan binasıydı. Hayır ben bunu rezerv alan ilan ettim deyip yıktı. Dünya kadar oradaki arkadaşlar mücadele verdiler. Ya en azından kent hafızası biz burada kalalım dediler. Hayır onlara da izin vermedi. Yani bu şehirde yaşamış bir sürü mimar var. Hala aktif olarahtan çalışıyorlar ve buna gerçekten gönüllü olarahtan da hizmet vermek istediler. Ya bize danışın bari bizimle beraber kent

hafızasını oluşturarak yapalım dediler. Yok ona da izin verilmedi. ... rezerv alan, büyükşehirin bile söz hakkı olmadı, bir mimarlık bürosuna iş ihale edildi, büro Maraş'a bile gelmeden şehri tasarladı, Van depreminde bir model yapılmış ondan birkaç tane buraya yapalım, Elazığ depreminde bir model bina yapılmış ondan üç beş tane serpiştirelim, yani içlerinden geçseniz çirkinlikten ölüyor.” (Kahramanmaraş Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

F.4. Çocuk ve Ergenlerde Psikososyal Riskler

Konteynırlardaki dar alanlarda mahremiyetin olmaması çocukları sokağa itmekte, bu da suça sürüklenme ve istismar riskini artırmaktadır. Ayrıca Çocuklar arasındaki şiddet içerikli dil ve zorbalık eylemlerinde deprem sonrası ciddi bir artış yaşandığı akran zorbalığı başlığında sıkça ifade edilmiştir.

“...ebeveyn örneğin böyle bir alanda yaşıyor(konteynırı gösteriyor). Örneğin çocuğuyla konuşuyor veya tartışıyor. Bu çocuğun sokakla buluşması çok kolay. Kapıyı açtı mı dışarıdan ama evde örneğin bir odada bir odaya gidebiliyor. Ya da başka bir şekilde şey yapabiliyorsun ya da tartıştığında o öfkeyi soğutmak amacıyla birbirinden ev içinden uzaklaşabiliyor. Ama bana göre bu konteynır kentlerde ya prefabriklerde birbirinden uzaklaşabilecek bir alanı yok.” (Adıyaman Sosyal Hizmet Emekçileri)

“...Mesela şöyle ben danışmanlık yaptığım bir kız çocuğunun bu tip ailelerden birisiyle (suç işleyen sayısının fazla olduğu bir aileyi kast ediyor) irtibatı vardı. Biz danışmanlık yaptık. O aileden sıyrabildik. Yani o kız devam etmedi. Ama bu döneme gelince, çünkü birbirinden çok bağımsız bir ortamda değil. İşte örneğin bu aile Karapınar'a geliyordu ama genellikle farklı bir mahallede takılıyordu. Dolayısıyla farklı mahallelerde oldukları için uzaklaştırmanız daha kolaydı pratikte. Ama şu an konteynır kentte yaşıyor. İkisi aynı yerde. Gitme yanına desen, görüşme desen. Bir gün görüşmüyor. Ondan sonra bir çıkıyorlar, o zaten konteynırların kendine göre bir kendi arkadaşların buluştuğu yerler var.” (Adıyaman Sosyal Hizmet Emekçileri)

“Artan konulardan biri de cinsel istismar. Ben bilirkışılık de yapıyorum daha dün altı çocuk arasında bir istismar vakasına denk geldim. Eskiden kendi evinde yaşıyordu, şimdi toplu bir alanda yaşıyor risk artıyor.”(Hatay Sosyal Hizmet Emekçileri)

“...Hani gerçekten canım yandığı için bu konuda bağımlılık, akran zorbalığı şu sosyal medya kullanımı depremden sonra aşırı derecede çok fazla oldu ...” (Kahramanmaraş Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

“... artık akran zorbalığının da halk sağlığı sorununa dönüşmesini istiyorum ben(akademik anlamda). Akran zorbalığı yani kendi çalışma hayatımızda da bir zorbalığa uğruyoruz ki adı: Mobbing. Ama bu akran zorbalığı bence gerçekten artık ciddiye alınması gereken bir konu. Gerçekten Sağlık Bakanlığının, Aile Bakanlığının, Milli Eğitim Bakanlığının ya oturalım onu bir çözelim artık ya. Bu çünkü artık şuramıza geldi yani. Bıçaklanmalar, sosyal

medyadan yapay zeka kullanarak işte siber zorbalıklar, bir sürü bir sürü şeyler var artık yani. Ve bu şeye dönüştü ya Milli Eğitime burada hani amacım kızmak değil ama da kızmak da istiyorum. “ya hocam olur öyle şeyler aslında”(diyorlar). “Öyle bir şey yok ya”. Var var! Bu zorbalık artık var ve çok ciddi derecede var. Yani bunun yaşı da kalmadı artık. Yani bu küçücük çocuğun başka bir çocuğa aşırı derecede bir zorbalığı var artık. Evde neler yaşadığını hani belki psikolojik olarak konuşabiliriz bunu. İşte babasının yapısını, annesinin yapısını, sosyokültürel yapısını. Bence hepimiz de biliyoruz bunu. Neden bir insan zorba olur? Bunu hepimiz biliyoruz bence, ama bu var artık ve bu, şey gibi çok ciddiye alınması gereken bir konu. bağımlılık gibi çok ciddiye alınması gereken bir konu...” (Kahramanmaraş Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

“...yani kardeşim söyledi. Dedi ki bazı WhatsApp grupları var ve böyle şey grupları tacizin ya da işte istismarın açık alenin bir şekilde gösterildiği şeyleri dahil ediyorlar. ...mesela diyelim ki birini taciz ediyor onu şey yapıyor ya mesela açık kamerayla, onun yaptığı WhatsApp grupları oluşturuyor. Sosyal medya şeyleri oluşturuyor ya da aile içi görüntüler paylaşıyor yani taciz paylaşıyor, videoları paylaşıyor, akım oluşturuyor. ...Yani işte akran zorbalığı çok yaygınmış yani. Çok akran zorbalığı meselesi var. Şimdi biz özellikle konteynırlarda yaşayan çocuklarda çok ciddi bir dışa dönüklük var çünkü konteynır alanı dar. İşte en büyüğü bence 21 m². En küçüğü de bizdeki 18 m²eler. 21 metrekaare bir alanda işte 3 tane çocuk varsayıyorum. Anne baba da de bir noktada artık yoruluyor çok haklı olarak. Çocuk sürekli dışarıda konteynır alanı onun evi gibi bir şey olmuş ama sürekli birileriyle teması halinde. Akran zorbalığı o kadar ilerlemiş ki söylemler, cümleler...(Adıyaman Kamu Emekçileri)

F.5. Baş Etme Mekanizması Olarak Bağımlılık

Stresle baş edemeyen bireylerde madde bağımlılığı (özellikle Metamfetamin ve Lyrica), alkol kullanımı ve dijital kumar oranları dramatik şekilde arttığı, bu artışta deprem sonrası durumun etkili olduğu ifade edilmiştir. Maddelerin erişiminin daha kolay olması ve depremin ruhsal etkilerinin madde kullanmayı teşvik etme potansiyeli taşıması bu artışın nedeni olarak dile getirilmektedir.

“Madde kullanımı konusunda gerçekten uyuşturucu almış başına gidiyor. Bakmayın saklamaya çalışıyorlar ama işte saklanacak gibi değil.” (Hatay Sağlık Emekçileri)

“Bağımlılık arttı yani. Aslında uyuşturucu şeyi de çok artmış Malatya’da depremden sonra. Bu özellikle şeylerden polislerden falan böyle şey duyuyorum ben. Ama arttı zannediyorum, daha çok gençler arasında. Lirika kullanılıyor ama onu bağımlılık olarak görmeyenler de var “(Malatya Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

“...madde kullanımı Adıyaman’da özellikle çok arttı. Bir de basit yolunu buldular onun. Adıyaman tütününü diye. Tütünün üzerine aseton döküp içiyorlar falan. Uyuşturucu madde bonzai türü maddelere bağlı çevremizde çok genç ölümü oldu. Yani bu hem madde kullanım boyutuyla işte hem aşılara bağlayan bir kesim var. İşte aşılar yapılıyor diye genç

ölümler oldu diye. Buna yönelik de aşı reddi de var. Ama bunun ana sebebi madde kullanımı.” (Adıyaman Sağlık Emekçileri)

“... yaş aralığı da genişledi. ...Derdin ki bu kullanır şimdi öyle değil yani. Beyaz yakalı da kullanıyor. Üniversite öğrencisi kullanıyor.

...Aile boyu kullanıyorlar ya. Tüm aile kullanıyor.

...Anne, baba, anne yok da baba, oğul, öğretmen, öğrenci çok gördüm ben.

...Konteynır kentler biraz buna etken olmuş olabilir. Çok dar alan aile üye sayısı Adıyaman da fazla oraya sığamıyorlar. Muhtemelen çocuklar daha çok dışarıda vakit geçiriyor. Güvensiz de bir alan.” (Adıyaman Sağlık Emekçileri)

“...madde bağımlılığı aslında depremden önce il sağlık müdürlüğü koordinesinde vali yardımcısının katılımıyla bir toplantı yapılıyordu. Normalde ilde alınan kararlara istinaden ilçelerde de yapılması gerekiyor. Depremden sonraki süreç ne oldu bu toplantılar düzenli yapılıyor mu bilmiyorum. Madde bağımlılığı bence kesinlikle arttı. Bizim toplumumuzda alkol var. Biz de kültürel olarak alkol zaten var, alkol tüketimi normalleştirilmiş ama bunun miktarı arttı. Zaten toplumda var olduğu ve kullanıldığı için, bu da bir sorun olarak görülmediği için çoğu kişi tarafından. Ben etrafımda görüyorum amcalarım kuzenlerim bağımlı değiliz diyorlar ama aslında Bağımlılar.” (Hatay Sosyal Hizmet Emekçileri)

“...olağanüstü hal olduğu için burada hani Antep gibi, Adana gibi yerlerden fazlaca buraya madde girişi oldu ve bir madde bağımlısının aklına gelen ilk şey ilaç kullanıyorsa ilaç, maddeyse madde oldu. Yani kimse o an mesela işte e açık bir alana çıkmalıyım, kendimi korumalıyım dan ziyade o an aklına gelen tek şey, o an bağımlı olduğu neyse ona gitmek oldu. Sonra ailesine, yakınlarına gitmek istedi. Hatta bizim bir tane hastamız enkaz altında kalmıştı. Alkol bağımlısı o an mesela hani su içmek vesaire değil, kolonya olduğunu yakınında kolonyayı içerek o birkaç gün hayatta kaldığını söyledi. O kadar ki aslında daha da tetiklendi bu süreçte. Şimdi zaten bizim hasta gruplarımızın özellikle bağımlılığa itilen noktası stresle baş etme faktörleri zaten çok düşük. Bizim gözlemlediğimiz depremden sonra bu daha da düştü. Şimdi farklı maddelerin girişiyle beraber artık insanlar hayatındaki travmatik durumları ve stresleri iyice yönetemez hale geldi ve tamamen çareyi işte kullandığı maddelerde buldu. Şimdi mesela lirika gibi işte birtakım tütünler var, bunlar işte çeşitli çeşitli farklı farklı madde grupları girdi buraya ve artık bir süreden sonra şey oluşmaya başladı. Hani devlet yani doktorlar tarafından yazılan değil de bunun artık torbacıları üremeye başladı. Mesela Lirika'nın bir torbacısı var. Şu an Nörintin'in bir torbacısı var. Yani aslında bunu serbest piyasa haline döküp belli tutarlarda alıyorlar. Ve mesela ben Amatem başvuru sayılarına baktım. Özellikle de 2024 ve 2025'te çok ciddi artışlar var. Yani sadece bir grupta da değil, madde bağımlılığı da değil, kumar, alkol işte hatta oyun artık oyun bağımlılığı ciddi anlamda artışlar var dediğim gibi. Yani kişi mesela ailesini kaybetmiş, yakınlarını kaybetmiş. Nasıl baş edeceğini bilemiyor ve çareyi kullanmakta buluyor.” (Kahramanmaraş Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

“...Daha küçük yaşlara kadar düştü. Mesela şu an ortaokul seviyesinde mesela Ortaokuldaki çocuklar da merak ederek başlıyorlar. Ama size şunu söyleyebilirim. Yani

mesela önceden kişinin bağımlılıkla baş etme mekanizmasında daha güçlüydü ama şu an çok daha zayıf. Yani az önce bahsettik ya tahammülsüzlük dedik. İşte birtakım sorunlar dedik. Aslında bunun hepsinin yansıması oluyor kişilerde. Eğer birincil derece yakınlarını kaybettiye veya işte evini kaybediyor. Hala mesela konteynırda yaşıyor veya işte yakınlarını kaybediyor. Mesela bizim bir tane hastamız vardı. Mesela ayak ampute şu an, ciddi anlamda sıkıntı yaşıyor ve bir tane bile yakını yok.biz bağımlılık tedavisine geçemiyoruz. Yani o fiziksel durumunu tam olarak sağlayamadığımız için fiziksel iyi oluş haliyle gibi. Ya da mesela evini kaybetmiş konteynırda kalıyor. Fakat konteynırı de bağımlılık amaçlı kullanıyor. Konteynırdan da atılıyor mesela. Orada işte birtakım uyuşturucular falan girdiriliyor. Bu tespit ediliyor. Bu sefer sokakta kalıyor. Yani demek istediğim o ki kişinin baş etme mekanizması iyice düştü. Düştüğü için de artık bu genel olarak birçok çevreye de yayıldı. Yani yaş skalası mesela 18 yaş altı. Önceden daha azken şu an artmaya başladı. Yani genel olarak bu durumda dediğim gibi hani depremin bağımlılıkta çok ciddi bir etkisi var ve şey de var. Mesela biz depremden önceki hastalarımızla daha iyi çalışma yürütürken şu an dediğim gibi bunu çok ileri seviyeye taşıyamıyoruz. Yani tekrar başvuruyor, tekrar başvuruyor. Baş etmek de çok zor. Çünkü başka stresörler de var. Başka gelişen hastalıklar ya da işte orada mesela travma sonra stres bozukluğu var ...veya bunu daha tam olarak fark edememiş. Mesela 2024'te 7.000 üzeri başvuru varken 2025'te 15.000'e çıkmış. 2022 5 bin başvuru var.” (Kahramanmaraş Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

“Telegram aracılığıyla buluyorlar. ...Bu metanfemin daha çok türü olan ona ulaşmak da daha kolay. Metanfemin en basit olmuş. Yani en kolay çok ucuz haplar yapılmış artık. Çok ucuz yani 200 lira 250 liralık haplar falan olmuş. Şöyle bir Telegram grupları var. Bu sanıyorum TV'de de şeyde yapıldı. Belgeselde yapıldı. Sistem kurmuşlar. Türkiye'nin işte 4 bir yanında var. Hangisini istiyorsan kurye kapına getiriyor. Evet. Bu bilinen bir grup bu arada. Hani siz de işte Telegram'ınız varsa açık açık girip, sürekli isim değiştiriyorlar da hani girip bulabiliyorsunuz. Şimdi bu kadar kolay erişilebilir bir alandan bahsediyoruz. Bu kadar mükemmel derecede işte madde kullanımı hocam.” (Adıyaman Kamu Emekçileri)

“...çünkü güncel ekonomik durum belki ülkenin şu anda içinde bulunduğu durum da bunda etkisi şüphesiz vardır ama dolayısıyla o streten bir kaçınma tepkisi olarak işte kendilerine daha keyif verici, daha böyle anı günü kurtarıcı bir an, işte kendisini daha böyle mutlu hissetmeye yönelik kaçışlarda, arayışlarda bulduklarını düşünüyorum ben. O yüzden mesela bu madde kullanımındaki artışta depremin çok ciddi etkisi olduğunu ben de düşünüyorum.” (Adıyaman Sağlık Emekçileri)

“...doktor bey yine başarılı olmuş. Çevresini yönlendirebilmiş. Benim, ben çevremi yönlendiremedim. Benim çevremden gerçekten alması gereken hiçbir insan terapiye gitmedi. Alkol kullananların hepsi bağımlı derecesinde kullanmaya başladı. ...benim çevrem sosyoekonomik durumu düşük olduğu için herhalde bunu denk geldik. ... (Kahramanmaraş Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

Dijital bağımlılık

“Bağımlılık ilişkisi diyoruz ya. Şimdi bağımlılık deyince işte aklımıza genelde uyuşturucu geliyor ama şimdi artık mesela her şey bağımlılık ilişkisi zaten dijital ekran bağımlılığı müthiş yükselmiş. Ben kendim üç tane çocuğun ekran süresini kontrol ederken 19 saati gördüm. 19 saat full açık yani telefon. ...Biz eskiden aileyle çocuğu barıştırmaya çalışırdık. Genci barıştırmaya, uzlaştırmaya çalışırdık. Şimdi aileler artık şey diyor bize. Hani hocam yani bu çocuk hani işte 18 yaşında, 19 yaşında çıkmıyor, ayrılmıyor yanımızdan. Sosyalleşmiyor, bir şey yapmıyor. Ne yapabiliriz?” (Kahramanmaraş Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

G. Nasıl Ayakta Kaldık-İyileştirici Faktörler

Deprem bölgesindeki bireyleri ve toplumu felaketin üzerinden geçen 3 yıla rağmen ayakta tutan mekanizmalar, kamusal desteklerin yetersiz kaldığı noktalarda daha çok geleneksel (enformel) sosyal ağlar, profesyonel dayanışma, kültürel ritüeller ve hayatın normale dönen parçalarının olması gibi direnç odakları etrafında şekillenmiştir.

G.1. Geleneksel Sosyal Ağlar ve Aile Bağları

Toplumun en temel ayakta kalma mekanizması, geleneksel aile ve komşuluk ilişkileridir. Birincil ilişkiler olarak da adlandırılan bu ilişkilerin 3 yıl boyunca toplumu ayakta tutan temel mekanizma olduğu odak gruplarda sıkça belirtilmiştir. Aileye Sığınma tutumu ilk karşılaşılan durum olmuştur. Bireyler dış dünyaya karşı kapanırken, ailelerini güvenli bir liman olarak görmüş ve birbirlerine daha sıkı sarılarak psikolojik koruma sağlamışlardır. Duygudaşlık ve Ortak Yas diğer bir mekanizma olarak, aynı acıyı paylaşan insanların birbirini dinlemesi ve dertleşmesi şeklinde gerçekleşmiştir. Özellikle Adıyaman ve Hatay gibi illerde taziyeler, düğünler ve ev ziyaretleri, insanların "yalnız değilim" duygusunu hissettikleri en önemli anlar olarak kaydedilmiş, Geleneksel Sosyalleşme biçimleri yaygın ve alışıldık bir araç olarak toplumu ayakta tutmuştur. Tüm bunların bir şekilde aidiyet üzerinden birleştiği ifade edilmiştir.

“... insanlar biraz daha içe kapandı genelde. Kendi küçük çevresinde, çekirdek ailesinin yanında olmak, buna dönüştü.” (Malatya Kamu Emekçileri)

“...gerçekten insanlar çok kapandı burada. İl dışına açılmalar ondan sonra insanların yereldeki çevresinin dağılması herkesin kendi çevresine, kendi bireysel çekirdek ailesine yönelmesi, iyilik halini gerçekten çok etkiledi.” (Malatya Kamu Emekçileri)

“...taziyelerimiz, düğünlerimiz, Adıyaman'ın bu sosyalliği zaten kurtarıyor. Yoksa gerçekten yaşamları iyi değil.” (Malatya Kamu Emekçileri)

"Biz depremde önce neleri değerli buluyorduk yaşama tutunmak için? Şimdi neyi değerli buluyoruz? Ben kendi çocuklarıma daha çok sarılıyorum, onlar bana daha çok sarılıyor. Bu soruyu demin konuşurken fark ettim zaten..." (Malatya Kamu Emekçileri)

"... toplumsal olarak baktığında insanların kendi derdini anlatması bile çok güzel bir şey, bir şeyin nasılsın diye sorması bile güzel bir şey aslında. Orada bir şey var yani iyileşme kokusu var diye düşünüyorum..." (Adıyaman Sağlık Emekçileri)

"Çocukların bakışı değişti ama mesela geçen kar yağdığında çocuklar aşağı indiler. Hani o karda o oynadılar. Kendilerini yuvarladılar. Sanki hiçbir şey olmamış gibi o şeyi bir an hiçbir şey gözleri görmedi. O eğlenceyi görünce diyorsun ki tamam bak işte dönüyor."

Adıyaman gibi küçük bir yerde herkes herkesin her şeyine, işte taziyesine, hastasına, düğününe, her şeyine gider. Taziyelerde ilk zamanlar gittiğimizde herkes bu köşede sessiz sessiz ağlardı. Hiç ses çıkmazdı. Şimdi gittiğimizde yine herkes ağlıyor ama o eskinin bir şeyini görmeye başladık sanki. O havasını yakalamaya başladık sanki. Böyle bazen depremde önceki o şeyi değil ama herkes acılı ama o farklı bir aurası var ve o auranın kokusunu alıyorsunuz artık. O ilk şeyleri bitmiş sanki. O ilk zamanlar sessizlik, içe kapanma. Şimdi yeniden insanlar taziyelerde konuşuyor. Birbirleriyle bir şeyler paylaşıyor sanki. Böyle hayat normale dönmüşmüş gibi değil aslında ama orada bir oynama var." (Adıyaman Sağlık Emekçileri)

"Bence benzer şeyleri yaşadığımız için bir şey konuştuğumuz zaman benzer duyguları çok çok fazla yaşıyoruz. Ben depremde sonra şehir dışına çıktığımda karşımdakinin beni biraz daha acıyan taraftan dinlediğini hissettiğimde açıkçası bu beni geriye çekiyor, ama burada böyle bir şey yok. O da ben de aynı şeyi yaşadım, bir duygudaşlık var burada. Bu bence bizi burada bir arada tuttu." (Hatay Sosyal Hizmet Emekçileri)

"Bizi burada aslında ayakta tutan en önemli şey kendi çevremizdeki sosyal ilişkilerimizin, bağlarımızın güçlü olması. Yani anne, arkadaş, dost, akraba vesaire ile sosyal ilişkilerimiz var bizim." (Hatay Sağlık Emekçileri)

"İnsanların o acıyı yaşayanlarla birlikte olması dahi bu toplumda birbirlerine dayanışma örneği sağlıyor. Yani şöyle; depremi yaşayanı depremi anlatabiliyor ve karşıdaki anlayabildiği için burada bulunmayı daha çok tercih ediyor ya da onu gördüğü zaman çevresindeki örnek alıyor... Onu yaşayanı gördüğü zaman kendisi de bir nebze olsun aslında o anlamda kendini biraz daha rahat hissediyor." (Kahramanmaraş Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

G.2. İyileştirerek İyileşme

Özellikle sağlık ve sosyal hizmet emekçileri, kendi travmalarını başkalarına yardım ederek yönetmişlerdir. Vefa, "Buraları biz toparlayacağız" düşüncesiyle şehri terk etmeyen emekçinin gösterdiği özverili tutum, sistemdeki boşlukları kapatarak hizmetin sürmesini ve

dolayısıyla toplumun ayakta kalmasını sağlamıştır. Birçok sosyal hizmet uzmanı ve psikolog, depremzede olmalarına rağmen sahaya inip başkalarına dokunmanın kendilerini depresyondan ve TSSB'den koruduğunu ifade etmiştir.

"Antakya Sevdamız bizi ayakta tutuyor. Başka bir şey değil?" (Hatay Sağlık Emekçileri)

"Bir Kelimeyle aidiyet duygusu; vefa. Evet. Şehre vefa, topluma vefa, halka vefa. Bu şehrin tarihine vefa, ondan gelen insanlara yardım etmek, taleplere yetiştirilme dinamiğinden, arzusundan gelen bir güçle bugünlere gelebiliyoruz. Yoksa çoktan çökmüş gitmiştik." (Hatay Sağlık Emekçileri)

"Yani burada sağlık hizmetleri dönüyorsa birkaç sağlık emekçisinin, hekimin, hemşirenin, ebenin hayrına dönüyor. Kesinlikle onların hayrına dönüyor. Hafızayı yitirmesini istemeyen eski personeller, buraya aidiyet duygusu taşıyan yeni mezunlara, buraya vefa borcu olduğunu hisseden çalışanlar sayesinde, başka türlü bunu kapatmak mümkün değil." (Hatay Sağlık Emekçileri)

"Depremden sonra atandım. Depremden bir 6 ay sonra geldim buraya. Aslen Kahramanmaraşlıyım. Ailem de burada yaşıyor. Depremi zaten burada yaşadılar. Ben de deprem sonrası mecburen değil ama kendi rızamla geldim. Biz gelmezsek gelip toparlamazsak kendimiz uğraşmazsak dışarıdan birilerinin gelip toplaması daha zor olacak o yüzden genel olarak, Kahramanmaraşlılar olarak gördüğüm kadarıyla elini taşın altına koyup o şekilde çalışıyorlar." (Kahramanmaraş Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

"Ben mesleğimi bir güç olarak kullanıp kendi kendimi hani o depresyona sürüklemeyip o travma sonrası stres bozulma sürüklemeyip başkalarına yardım ederek aslında daha da çok güçlendim diyebilirim. Bir başkasına yardım etmek. Bu anlamda hani kendi sorunlarımızdan ziyade kendi stresimizi azalttığını fark ettim." (Kahramanmaraş Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

"Şifası bir diğerine yardım etmekten geçiyor. Ben buna çok eminim yani. Hani o yüzden, o ilk can havliyle kendimizi o çadır kente, o niyetle attık....Bu baş edilebilecek bir acı değil. Ben bunu nasıl hafifletebilirim? Bir başkasına yardım ederek! Gerçekten insan bence bunu herkes bilmeli bu hayatta. Gerçekten insanın bütün şey şifası orada. Bir başkasına yardım etmede ve bunu bildiğimizde otomatikman de iyi geliyor." (Adıyaman Sosyal Hizmet Emekçileri)

G.3. Ritüellerin Bir Araya Getiriciliği

Geleneksel inanç ve rutinlerin devam ettirilmesi, toplumun hafızasını korumasına yardımcı olmuştur. Özellikle Hatay'da gündeliğin alternatif olarak tekrar kurulmasındaki en önemli mekanizmalardan birisi Bayramlar ve Yemek Ritüelleri ile İnanç Merkezli Destekleme olmuştur. Evvel Temmuz, Ras el-Seni gibi bayramların ve hırısı, oruk, aşur gibi geleneksel yemeklerin (kısıtlı imkanlarla da olsa) yapılması, toplumsal dayanışmayı ve süreklilik hissini

beslemiştir. Kanaat önderlerinin insanları dinlemesi ve toplu ibadetlerin yarattığı bir arada olma hali, psikolojik destek mekanizması işlevi görmüştür.

"...(bayramlarda) hem çekirdek aile hem de etrafındaki dostlar arkadaşlar, akrabalar, zaten bir araya geldiği zaman bir şeyler ikram ettiğin zaman hoşuna gidiyor. Bir güven var. Sosyalleşmeye çalışıyorsunuz. Sohbet oluyor. Çünkü çok fazla bir kutlama yapıyorsunuz." (Hatay Kamu Emekçileri Odak Grubu)

"Ama yine de her şeye rağmen bu ritüellerin devam ediyor olması mesela çok iyi. 14 Martlarda, biliyorsunuz, bazı evler asla geçmez. O gün mutlaka sütlaç yapılır ya da işte bayram yumurta tokuşturduğu gibi. O da yetişkinlerin eğlence günüdür. Bu ritüeller de biraz bizi bir şekilde birbirimizi ziyaret ettiğimiz, birbirimizi gördüğümüz bir şeye dönüştürüyor. İyi oluyor." (Hatay Kamu Emekçileri)

"bence inancın da etkisi var. Toplumun o zor günlerinde de insanlar yine bir araya geliyorlardı. İnsanlar mesela o toplu namaza katılmadığında niye gelmediler diye soruyordu. Bir sorun var da mı gelmedi, başka bir şey mi oldu diye konuşuluyordu." Hatay Sosyal Hizmet Emekçileri)

"...mesela benim kayınbabam, burada şeyh diye anılıyor deprem zamanında çok fazla gelip ne yapacağız diye Soran oluyordu, derdini anlatan oluyordu. Ölene kadar gelen çok insan vardı ki hala böyle şeyler var. Psikolojik destek almak yerine gelip derdini anlatan var." (Hatay Sosyal Hizmet Emekçileri)

G.4. Sivil Toplum ve Örgütlü Mücadele

Kamunun boşluk bıraktığı alanlarda sivil toplumun ve sendikaların varlığı hayati bir rol oynamıştır. **Örgütlü Dayanışma** vurgusu birçok kez TTB ve SES gibi yapıların kurduğu koordinasyon merkezleri, çadır merkezleri, aşevleri ve sağladığı psikososyal desteklerle birlikte anılmış, bireylerin sahipsizlik hissini azalttığı mücadele gücünü artırdığı vurgusu yapılmıştır. **Kolektif Sanat ve Etkinliklerden** koro, kurs, takı atölyesi gibi etkinlikleri iyileştirici güç olarak sayılmıştır. Ayrıca iyileştirme faktörü olarak **STK**'ların sahadaki çalışmaları örnek verilmekle birlikte son dönemde bu çalışmaların daraldığı da sıkça belirtilmiştir.

"İlk başlarda, hiç kimse yokken de STK'lar vardı. İlk başlarda STK'larda çok ciddi çalışmalar oldu. Bir yerden sonra aslında sosyal devletin yapması gereken her şeyi STK'lar fazlasıyla yaparak çadırlar kurarak günlerce, aylarca. Ama bu iş uzadıkça, zaten şunu da düşünmek lazım. Stk'nın üzerine inanılmaz derecede maddi yük, onun da bir yere kadar ciddi anlamda bir yere kadar bir yerden sonra STK'lar tıkanı, fonları bitti, gittiler. Eee bizler de çok eksik kaldık. Bunu açıkça söylemek lazım. Bir araya gelmekte çok zorlanıyoruz. Biz bir araya gelemiyoruz. (Hatay Kamu Emekçileri)

Tabii ki sürekli gelip gittiler (KESK). Bize de yardımcı oldular. Sürekli arkadaşları arıyorduk, soruyorduk, ilk zamanlarda. İlk önce şey sordular bize; ailesinde ölen var mı?... Yani taziye sadece. Başın sağ olsun demek için. Bizde asgari ücret düzeyinde evleri yıkılan arkadaşlara ödeme yapıldı. Ne kadar yardımcı olur ama bize bu ölçüde yakın bir destek yapıldı. (Hatay Kamu Emekçileri)

Stk'lar ilk önce temel geçim kaynaklarıydı. Sonra psikososyale döndü. Şimdi biraz istihdama döndüler. Şu an projelerin geneli insanları istihdama yönlendirmeye yönelik ama genel ulusal örgütler kaldı, uluslararası olanlar gitti. Uluslararası fonlar da zaten çok azaldı. Zaten Trump'ın gelişinden sonra Amerika'dan gelen destek tamamı bitti şimdi." (Hatay Kamu Emekçileri)

"...Deprem döneminde gerçekten toplumu ayakta tutan STK'lardı. Yani devlet şey değildi ama derneklerden, kurumlardan Adıyaman'a ciddi bir destek ve yardıma geldiler. Bunlar temel ihtiyaçlar bir de MHPSS (Ruh Sağlığı ve Psikososyal Destek) çalışmaları çerçevesinde Adıyaman'da ciddi çalışmalar yürüttü. Tabii ki depremin 1. Ve 2. yılından sonra bunlar azaldı. Şu an sahada çok az bir kurum kaldı. ... biz defalarca şunu tartıştık; yani evet Adıyaman'daki bu kadar geri kalmışlığın en büyük sebeplerden bir tanesi STK kültürünün olmaması ve her STK ister istemez kendiyle birlikte bir itiraz kültürünü de kendiyle birlikte sorgulamayı getiriyor. ...Adıyaman'da bir kere STK kültürü yoktur. Burayı deprem dönemiyle birlikte gelen STK'lar da fon bazlı işte proje bazlı geldikleri için sadece o kendi dönemlerinde o fonu işte şey yapabilmek (projeleri yürütmek) için. O da çok değerliydi ama buradaki yerel STK'ları güçlendirmediler. Şimdi onlar sahadan çekildi." (Adıyaman kamu emekçileri)

"-..bizim yaptığımız etkinliklerde kalabalık gruplarla, daha sonra da arkadaşlarla birebir iletişime geçtiğimizde şöyle dönütler alıyoruz: "Daha fazla etkinlik yapalım, daha sık bir araya gelelim."... Depremden önce öğrenciler kendi sosyal gruplarıyla bu alanları yaratabiliyorlardı. Şimdi ise bir arayış içindeler."

-Vize ve final haftalarında kütüphanede olup, birbirimize evden çay kahve götürüp getirmek gibi planlarımız oluyor.

- Mesela sınav haftalarında beraber "Hadi çıkalım kütüphaneye gidelim, ders çalışalım" diyoruz. Gidiyoruz, çalışıyoruz. En sonunda da hep beraber bir çay içiyoruz. Bu bizi en azından ders çalışmaya iten bir şey oluyor.

- Motive ediyor en azından.

- Diğer arkadaşlarda çok fazla odaklanma problemi var. Tek başına çalışmaya gelenler, kütüphaneye geliyorlar, çalışıyorlar; 15-20 dakika geçince direkt eline telefonu alıyor veya aşağı iniyor. Dayanamıyor. Ama biz birazcık daha böyle birbirimize destek vererek yapabiliyoruz. Diğer arkadaşlar ise üniversite içinde tikanıp kalmışlar, kendine ait bir yer veya alan bulamıyorlar. Biz kendi aramızda toplanıp bir film etkinliği yapabiliyoruz; o derecede artık biraz içselleşmiş durumda." (Hatay Sağlık Öğrencileri)

G.5. Hayatın Akışına Dönüş

Hayatın yavaş yavaş olağan akışına dönmesi, bireylerde kontrol duygusunu yeniden inşa etmektedir. **Gündelik rutinlerin** bir kısmının bile olsa tekrar tesisi olumlu olarak karşılanmaktadır. Kendi işini kendi yapabilmek, pazara gidebilmek veya çocukların okula başlaması, bireylerde **"işe yararlık"** duygusu yaratarak psikolojik iyilik halini artırmıştır. İnsanların en ağır şartlara (konteynırda yaşamak vb.) zamanla alışması ve bu yükü "hissizleşerek" de olsa taşıyabilmesi **adapte** olması de bir hayatta kalma mekanizması olarak görülmektedir. Adapte olma haricinde "acılardan öğrenme" de baş edebilme mekanizması olarak belirtilmiştir.

Toplum daha iyi hocam. Çünkü az önce dediğim gibi hocam biz Ortadoğuluyuz. Yani bu tarz şeylerde çok şey değildir. Ya da fark etmiyor aslında insan güruhu böyledir. Acılar büyüdükçe acılardan sıyırmak için daha şey yapar. Daha Fazla çabalar. (Hatay Asistan Hekimler)

"Bu deprem en önemli durum yani can kayıpların yanında insanın günlük rutinleri değişti. Temel ihtiyaçlarını karşılama ve edinme noktasında sıkıntılar oldu ve birileri sizin ihtiyaçlarınızı ayağınıza kadar getirmeye çalıştı, ne kadar yeterliydi? Buna bir şey demiyorum. Bence buradaki iyilik halimiz şu anda hemen hemen birçok şeye artık kendimizin ulaşabiliyoruz olmamız. Yani şu anda ben ailem için bir pazara gidip kendi alışverişimi yapabiliyorum veyahut da gidip çocuklarımla giyimini karşılayabiliyorum veya ayakkabısını alabiliyorum. Bu biraz da sende şey de yaratıyor. Yani işe yararlık, yani kendi işini kendi karşılıyorsun. Şu anda bence birazcık daha iyi noktadayız. "(Adıyaman Sosyal Hizmet Emekçileri)³⁶

"...depremden öncesi sonrası diye ayırdığımızda, an ya iyi dediğiniz şey de o şey değil. Yani iyi olmaktan kastımız; alışıyorsunuz. Bir yük gibi düşünün. Sürekli bir yükü kolunuza tutarsanız zamanla kolunuz hissizleşir ve yükün ağırlığı değişmese de siz onu artık ağır hissetmezsiniz. Yani bir şekilde onunla uyumlamışsınız. Şu an tam öyle bir süreçteyiz yani." (Adıyaman Sosyal Hizmet Emekçileri)³⁷

"...ayakta durmayla ilgili yani ben kendimde şunu fark ettim. İnsanın yaşama tutunma gibi bir mekanizması var, ya da bir organı var herhalde. Her türlü zorluğa karşı, anlamsız bir şekilde beynimiz bilinçaltımız tutunma psikolojisi getiriyor. Bu nereden geliyor ile ilgili bir fikrim yok. Akşam bütün ümitsizliklerimize rağmen akşam uyumaya geçtiğimde kafamızda üç gün sonra bunu yapacağım, yarın bunu yapacağım, üç yıl sonra şu olur mu? gibi bir mekanizma gelişti. Bu yaşadığımız zorluklarla bunun seviyesi artmaya başladı. ...Bir süre sonra deprem oldu. Ama anlamsız bir şekilde sürekli yeni bir tutunma şeyimiz var. İster çocuk deyin. İster sağlıklı kalma deyin. Sağlıklı bir ortamımız yok. Ama diyorum ki hayır. Şimdi şuna tutunuyorum. Sabah kalktığımda atıyorum bu memlekete faydalı bir iş

36 Tekrar alıntı

37 Tekrar alıntı

yapacağım. Neden böyle bir şey gelişti bilmiyorum. Belki de depremle gelişti. Kısaca böyle cevap verebilirim.” (Hatay kamu emekçileri)

“Bence bu şehirde yaşayan herkes için biraz bu psikolojiden çıkmak gerekiyor. Düzen gerekiyor. Düzen görmeye ihtiyacımız var yani çünkü attığımız her adımda deprem, depremi anımsatan bir şey var. Çamurda var, çukurda da var, inşaattan gelen seste de var. Görmesek de duyuyoruz. Ya da soluyoruz. Yani bu düzeni sağlamadan temel olarak normalleştirmeyi hissedebileceğimizi sanmıyorum. Bugün ufacak bir depremin bugün bu kadar kaygılar yaratması zaten o psikolojinin devamı ile alakalı bir şey ama biraz daha insani koşullarda, hani şey diyoruz ya her şehir dışına çıktığımızda aslında düzeni ne kadar özlediğimizi fark ediyoruz. Ben güzel bir şey görmek istiyorum, mesela ağaç görmek istiyorum, yürüyüş yolu görmek istiyorum gibi gibi. Nefes almak istiyorum ve pek çok kişi bunu istiyor. Gencecik çocuklar sürekli evdeler, alternatifleri çok sınırlı, eve hapsolmuş bir nesil var. Bugün belki normal şartlarda çocuklarıma izin vermeyeceğim durumlara izin veriyorum dışarı çıksın diye. Yani oradan bir keyif alsın diye ama pek çoğu için bir çocuğun dışarıda bisiklet sürmesi bile her yerden bir şey çıktığı için tehlike arz ediyor. Buna dayalı kazalar ve ölümler de çok yaşandı.” (Hatay Sosyal Hizmet emekçileri)

G.6. Bireysel Tutunma Stratejileri

Gelecek Odaklılık ve Anı Yaşama uçları arasında bazı bireyler çocuklarının geleceği için mücadele ederken, bazıları "her şeyin bir gecede yok olabileceği" gerçeğiyle yüzleşip "anı yaşama" eğilimiyle hayata tutunmaya çalışmıştır. **Ekonomik Güvence Arayışı** eğilimi altın biriktirmek veya ev yerine ulaşım/güvenlik için araba almak gibi yöntemler, belirsiz bir gelecekte bireysel bir kontrol alanı yaratma çabası olarak ifade edilmiştir.

”-Bana çok garip geliyor diğer şehirler. Buraya alıştık ya. Ben hiçbir zaman gitmek istemedim hala da gitmek istemiyorum. Bu değişmeyecek galiba.

“Ben şunu gördüm depremden sonra özellikle bu hani bireyselleştirmede ya da bireyselliğe yönelimin daha çok arttığından bahsettik. Şunu eklemek istiyorum işin doğrusu, özellikle depremden sonra kayıpların arttığını gördük. Her an her şeyin bitebileceğini gördü insanlar. Bu insanlardaki yaşam tarzını değiştirdi. Carpediem yani anı yaşa. Anı yaşarken insanlar aslında iyiye de yönlendirebildi kötüye de suça da yönlendirebildi. Bu ben nerede mutlu olabilirim? Onun peşinden koşmaya başladılar. (Adıyaman Sosyal Hizmet Emekçileri)

...Bittiğini gördük her şeyin, o yüzden neden bu kadar emek veriyorum? Düşüncesi. Özellikle bizim çocuklarımız var koruyucu ailelerde bunlarda şey var “çalışıp da ne olacağım.” Mesela annemi kaybettim, babamı kaybettim. ya çocuklarda şey algısı var, ya bitiyor şeyden bitiyorsa ben o biten için neden çabalayayım ki. Uzun vadede bir şeyler için çabalıyayım ki? Bugün ben arkadaşlarımı gezmek istiyorsam gezeyim. Atıyorum niye 5 ay sonraki sınava hazırlayım ki? Çünkü bilmiyorum. Belki de deprem olacak. Çünkü anne

babamlayken de hayallerim vardı. Bir şeyler yapacaktım ama bir gecede birkaç saniye içerisinde her şey yerle bir oldu.” (Adıyaman Sosyal Hizmet Emekçileri)

“... deprem esnasında arabanın faydasını gördüler. Araba sayısı çok arttı. İnsanlar ev yerine araba alıyor. (Adıyaman Sağlık Emekçileri)

...şeyden insanlar birçok şeyini kaybetti. Başta kendi evlerini kaybettiler ve şu an evlerini tekrar yapmaya çalışıyorlar. O parayı biriktirmek için insanlar (tasarruf yapıyorlar). ...yani bu dönemde en çok çalışan kuyumcular. Orada da insanlar sürekli paralarını biriktirmek için. Çünkü olası bir deprem, başka bir kriz anında hem kendi paraları bulunması hem de işte ciddi bir kayıpları oldu evlerini tekrar yapabilmek için...” (Adıyaman Sağlık Emekçileri)

“... Şimdi depremde insanlar şöyle bir şey yaşadı, çoğu araba sayesinde kurtuldu. Kar kışta barınacak hiçbir yer yoktu. Mesela Malatya’da hani bu deprem olacağı belliydi, yıllardan beri söylenmişti ama depreme karşı kimse bunu beklemiyordu. Bir toplanma alanı yoktu. Bir şey yoktu, bir organizasyonsuzluk vardı. İnsanlar dışarı çıktı. Herkes nereye gidecek? O sokakta -13, 14 derecede saatlerce bekleyemez. İşte imkanı olan, arabası olan. Herkes bir araba aldı. Yani arabayı bir kurtuluş olarak gördüler. Ona bağlı olan şu an gerçekten ciddi şekilde araç trafiği var Malatya’da.” (Malatya Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

G.7. Dirençliliğin Kırılğan Yanı

Dirençlilik her zaman pozitif bir ilerleme anlamına gelmemekte; bazen **duyarsızlaşma** ve öfke olarak da belirmektedir. Sağlık çalışanlarının "teşekkür eden bir makine" yerine konması ve idari baskılar **tükenmişliğe** yol açmaktadır.

“Bu arada ben de çok zorlandım, ilk altı ay burada bir yıl önce normal bir şehirde yaşayıp sonra buraya gelip bir anda bir inşaat alanının ortasında çalıştık. İlk çalıştığımız yer Antakya merkezde il Müdürlüğü’nün etrafında 2-3 tane çam ağacı vardı da her birimiz ciğerlerimize sahip çıktık.” (Hatay Sosyal Hizmet Emekçileri)

“Ülke olarak aslında o kadar çok hızlı tüketiyoruz ki her şeyi. Bu olağanüstü durumları da çok hızlı tüketiyoruz. Yangınlar, orman yangınları, depremler, patlamalar işte bu ülkedeki günlük hayattaki karşılaştığımız sorunlarla artık kendimizi biraz desentize mi oluyoruz. Ne oluyor bilmiyorum...Yani ben şeye benzetiyorum. İş yerinde de insanların genel ülkedeki tavırlarını da herkesin üzerine öyle bir korku sinmiş ki herkes kendisini hani o meşhur Kafka’nın kitabındaki Gregor Samsa vardır; örümceğe dönüştüğü halde hala işe gitme korkusu yaşar. Yani insanlar bunu yaşıyor. Hani deprem artık bundan dolayı acaba yeterince şey yapmadı mı, alışık olduğumuz için ufaktan ufaktan bir sürü şeye gerçekten, çok ciddi etki yapmadı mı? Yani ben çok etkilendim. Kendi adıma ben bir ay boyunca neredeyse her gün saat 4:20 geç uyandım. Deprem olduğu saatte böyle istemsizce 4:20’de sürekli uyandım. Sonra o arada biz mecbur yine çalıştık, sağlık hizmetleri sunduk

vesaire. Bir sürü şey yaşandı, hala da yaşıyor. İşte stres bozukluğu vs.” (Gaziantep Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

“...siz nerede çalışıyordunuz? ilçe mesela. Bir yıldan sonra ya ne oldu hani biz de bir şey yaşadık, yani o kadar şey oldu meselesine döndü. Yani mesela bu tükenmişlik de çok fazla. Ve kötü olan şey şu; iyileşeceğine dair bir şeyimiz yok, umudumuz yok. Ne ekonomik, ekonomik olarak zaten yetmiyor. Hani başka bir şeydeyiz. Herhangi bir itirazın işe yarayacağını düşünmüyoruz. Yani mesela böyle bir şey var. Bir de şey de yok; duygu da yok yani. Hani o şey de kalmamış. Nasıl diyeyim? Hani böyle bir şeyde olursun, bir boşlukta olursun. Anlamsızlaşması, her şeyin anlamsızlaşması. Yaptığın iş anlamsız, bir şey söylemek anlamsız, iyiyi talep etmek, kötüyü talep etmek. Yani böyle bir garip. Bir tükenme şeyine dönmüş. İkincil travmanın son hali ya. Vallahi ikincil travma direkt.” (Adıyaman Kamu Emekçileri)

“...Genel olarak bir anksiyete mevcut ve şimdiyi yaşıyor halk. Yani geleceğe odaklanma yok. Şimdi! yani şu an. Geleceği, umudu parçalanmış durumda. Ne olacağını bilemiyor bu anlamda yaşayamadığı için şimdi neyse onu yaşıyor. Şimdi yaşıyor depremin bir sonucu olarak. ...İnsanlar o anlamda hala gelmek istemiyor. Çevremizdeki sağlık çalışanları geldiği zaman şehre geldiğinde hala mutlu değil. Geliyor yani Kahramanmaraş'ta sürekli bir inşaat, sürekli bir çalışma ortamı, sürekli sürekli bir sağlık problemleri ve bunlarla bir müddet sonra baş edemiyor. Kendisi de artık depresyona giriyor sağlık çalışanı. Buraya gelen yeni gelen sağlık çalışanı.” (Kahramanmaraş Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

“Şöyle bir şey eklemek istiyorum. Çalıştığımız yerlerde kart basıyoruz ya, bir gün şeyi dile getirdim; kartı basıyoruz makine teşekkürler diyor, ben de rica ederim deyip çıkıyorum...bize teşekkür eden tek bir şey var o da bu makinedir. Hakikaten bizi kimse sormadı. Depremi yaşamama rağmen sen koş! Sorun değil. Hani önemli değil tabii ki. Bazı şeylerden de çok memnunum da kendi kendimi tedavi etme anlamında, iyileştirme anlamında. Ama hakikaten en azından şöyle bir hikaye (bu sözlerin söylenmesi beklentisi); “arkadaşlar siz bir kenara bir çekilin bakalım”. “Biraz bir dinlenin”. “Dışarıdan insanlar geliyor”. “Sakin”. “Siz biraz bir durun”. (Kahramanmaraş Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

“Hani o noktaya varırsak iyi oluruz belki ama işte biraz o bana hayal gibi geliyor. Yani hani bir umudum yok işin doğrusu.” (Malatya Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri)

“Yok bu mesela işte su problemler hemen kısa sürede çözülecek değildir. Çünkü herkes yalnız başına kalmış. Çözülmez yani. Ben kendim bir belediyece. Ben inanmıyorum çözüleceğini zaten. Buradaki problem belediyeye alakalı değil ya. Ben sadece belediye için söylemedim. Yani genel olarak söyle ben yani memlekette şunu görüyorum. Öngörüm şudur. 100 yılda bu hale geldi. Bir gecede gitti. Artık bu 3'ün sene 3 senede düzelmesini bilmiyorum artık düzelir mi düzel? Çünkü görünen kötü diyor kılavuz istemez. Kimi düzeltmeye çalışıyor kardeşim? Kimse düzeltmiyor. Kim ne yapıyor ya? hangi kurum ne yapıyor görmüyoruz ki. Yani benim belediye zaten yani dediğim gibi yani her şey yaratak hiçbir şey şu an yani bir şey bir şeyi kapatıyor..... Ya hocam mesela hemen çözülmeyebilir ama çözmeye çalışan da hangi mantıkla çözüyor meselesi önemlidir. Mesela biz yaklaşırken, şimdi sadece çıkar odaklı insanı uzağa alan bir yaklaşım olduğu zaman

dolayısıyla seni bunları çözmene sürekli mani olabiliyor. Yani biz şey de yapmıyoruz mesela bunu çözmeye çalışan nasıl yapıyor? O kısımları da çok bir irdelemiyoruz. “ (Adıyaman Kamu Emekçileri)

H. İyileşme İçin Neler Yapmalı?³⁸

H.1. Kentsel Yaşam, Kentsel Altyapı İnşası ve Konut

Sahadan gelen genel çözüm öngörüsü olan “katılım” aslında bir talep olarak değerlendirilmektedir. Literatürde sıkça dile getirilen afet sonrası iyileşme dönemindeki katılım; ruh sağlığı açısından “iyileşmenin” en önemli bileşenleri arasında sayılmaktadır³⁹. Katılımın farklı bir yansıması olarak yürütülen çalışmalar hakkında şeffaf bilgi ve yerel toplumsal dinamiklere yönelik planlama talebi de öne çıkmaktadır. Konutlarla ilgili olarak hak temelli bir yaklaşımın bulunduğu, kiracılar, düşük gelirli öncelikli olmak üzere ihtiyacı olan tüm vatandaşlara konut ücretsiz konut verilmesi söylemi dikkat çekmektedir.

Bu doğrultuda saha çalışmalarında kentin sadece binalar olarak değil, yaşam alanı olarak inşasına yönelik aşağıdaki başlıklar ön plana çıkmıştır:

- **Katılımcı Planlama:** Şehirlerin yeniden inşasında yerel mimarların, mühendis odalarının ve şehir plancıları gibi uzmanların görüşlerinin alınması ve projelerin **Ankara'daki bürolar yerine yerel dinamiklerle** birlikte hazırlanması önerilmektedir.
- **Kültürel Dokuya Uygunluk:** Tek tip TOKİ konutları yerine, Hatay ve Maraş gibi illerin özgün kültürünü, yaşam tarzını ve sosyal dokusunu koruyan bir mimari yaklaşım sergilenmelidir.
- **İletişim ve Şeffaflık:** Altyapı ve imar projelerini yürüten kurumların, halkla şeffaf bir diyalog kurarak çalışmaların takvimi hakkında düzenli bilgi paylaşması gerekmektedir.
- **Bütüncül Altyapı:** Sadece bina dikmekle sürecin bitmediği; **yol, su, elektrik, doğalgaz ve internet** altyapısının konutlarla eş zamanlı ve kalıcı şekilde tamamlanması gerektiği ifade edilmektedir.
- **Ulaşım Planlaması:** Yeni kurulan toplu konut alanlarının (İndere, İkizce vb.) şehir merkezine uzaklığı nedeniyle **ulaşım planlarının** yapılması ve sosyal yaşam alanlarının (bakkal, çarşı, park) bu bölgelere dahil edilmesi kritik bir ihtiyaçtır.
- **Güvenli ve Erişilebilir Kent:** Şehirlerin tozdan arındırılması, sokak aydınlatmalarının tamamlanması ve kaldırımların **engelliler için erişilebilir** hale getirilmesi öncelikli taleplerdir.

38 Bu bölümdeki önerilerin birçoğu raporun diğer bölümlerinde yer aldığı için saha çalışmasındaki alıntıların tekrardan kaçınılmıştır.

39 Mooney, F.M. vd. (2011), “Psychosocial Recovery from Disasters: A Framework Informed by Evidence”, New Zealand Journal of Psychology S.40, C. 4., ss:31

- **Ücretsiz Konut Temini:** Devletin sosyal hukuk devleti ilkesi gereği, barınma ihtiyacını anayasal bir hak olarak görmesi ve **konutları vatandaşlara bedava vermesi** gerektiği savunulmaktadır.
- **Hibe ve Kredilerin Güncellenmesi:** Mevcut 750 bin TL hibe ve 750 bin TL kredi (toplam 1,5 milyon TL) desteğinin, artan enflasyon ve inşaat maliyetleri (maliyetlerin 2,5 milyon TL'yi aşması) karşısında yetersiz kaldığı, bu rakamların **güncel maliyetlere göre artırılması** gerektiği belirtilmektedir.
- **Kiracıların Haklarının Korunması:** Konteynırlardan çıkarılan veya hiçbir hak sahipliği bulunmayan kiracılar için **kooperatif usulü modeller** veya sosyal konut projelerinde öncelik gibi düzenlemeler yapılması talep edilmektedir.
- **Konteynır GYA Barınma Rejiminin Çözümü:** Geçici barınma alanları olan konteynır GYA'lardaki yaşam birçok noktadan topluma zarar vermekte ve bu problemin bir an önce çözülmesi gerekmektedir.

"...(devlet) bize bakmakla yükümlüdür. İhtiyaçlarımı karşılamak zorunda. Bu bakılmamalık, yalnız bırakılmışlık, umursamazlık insanı gerçekten çok üzüyor. Ben de vergimi veriyorum, sorumluluklarımı yerine getiriyorum. Anayasanın verdiği kuralları uyguluyorum. İşlerimi yapıyorum. Başka yerdeki vatandaştan farkım yok aslında ama ben konteynırda yaşıyorum. Yol su, elektrik, internet, yemek, gıda, su hiçbir şey yok. Hepsi eksik. Zaten hatırlarsanız iki yıl boyunca bir insanlığın yaşayabileceği tüm sorunları yaşıyoruz. İnsanlık olarak yaşanacak her türlü sorunu biz burada yaşadık. Yavaş yavaş bazı şeyler alışkanlık haline geldi. Onun için her zaman şunu dedik. Devlet bize bakmak zorunda. Bizim ihtiyaçlarımızı gidermek zorunda. Konutları bize bedava vermek zorunda. Acil ve hızlı bir şekilde şu alt yapıyı bitirmek zorunda ya. Bu bizim anayasal hakkımızdır ya. İnsan olarak hakkımızdır, kanunen hakkımızdır. Eğer Türkiye devleti sosyal hukuk devlet ise, bunları yapmak zorunda, yapmakla mükelleftir." (Hatay Kamu Emekçileri)

H.2. Sağlık Hizmetleri ve Afet Yönetimi Önerileri

Deprem bölgesindeki sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi afetlere hazırlık düşüncesiyle birlikte ele alındığı görülmüştür. Sağlık sisteminin dünya ve Türkiye'deki sorunlarına yönelik gözlemler ve çözüm önerilerinin yanında deprem bölgesine yönelik değerlendirmeler aşağıda yer almaktadır.

- **Sağlık Odaklı Bütüncül Afet Planlaması:** Afetlerin bir laboratuvar gibi görülüp her olayın raporlanması, bilimsel verilerle "sağlık kuruluşu afet yönetim planlarının" (ASM ve hastane bazlı) oluşturulması gerekmektedir.
- **Yerinden Yönetim (Âdem-i Merkeziyetçilik):** Sağlık planlamasının Ankara'dan değil, yerelin sosyoekonomik yapısını ve ihtiyaçlarını bilen yerel dinamiklerle birlikte yapılması savunulmaktadır

- **Meslek Örgütleriyle İş Birliği:** Sağlık Bakanlığı'nın, profesyonel organizasyonlar (TTB, uzmanlık dernekleri, SES ve diğer sendikalar vb.) ile protokoller yaparak, afet anına yönelik iş birliği yapması, gerekirse hangi uzmanın nerede görev yapacağını önceden ortak bir biçimde belirlemesi önerilmektedir.
- **Psikososyal Çalışmalar:** Deprem bölgesindeki tüm sağlık çalışanlarının "hizmet verebilecek düzeyde sağlıklı" olup olmadıklarına dair psikolojik taramadan geçirilmesi ve sahada çalışanlara profesyonel destek sağlanması hayati önem taşımaktadır.
- **Kalıcı ve İhtisasa Dayalı Tesisler:** Geçici hastanelerden vazgeçilerek ivedilikle fizik tedavi hastaneleri, psikiyatri hastaneleri ve tam donanımlı şehir hastaneleri inşa edilmelidir.
 - **Tıp Eğitimi:** Deprem bölgesinde tıp eğitime ve müfredatına yönelik politikaların geliştirilmesi,

H.3. Sosyal Hizmet Politikaları

Çalışmaların tamamında doğrudan ve uygulama örneğinde sosyal yardımların topluma uzun vadede verdiği zararlardan bahsedilmiş ve sosyal politikanın deprem bölgesine özgü olarak da işlevselleştirilmesi gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Bu

- **Hak Temelli Yaklaşım Dönüş:** Sosyal hizmetlerin mevcut "yardım odaklı" (nakdi/ayni yardım) modelden kurtararak, bireylerin vatandaşlık haklarını önceleyen "hak temelli" modele geri dönmesi gerekmektedir.
- **Kalıcı Tesislerin İnşası:** Bölgede ivedilikle **kadın konukevleri, huzurevleri ve rehabilitasyon merkezleri** inşa edilmelidir. Özellikle yaşlılar için "ilçe bazlı gündüzlü bakım evleri" kurulması sosyal çevreden kopuşu engelleyecektir.
- **Etik Hizmet Sunumu:** Öksüz ve yetim çocuklara yönelik faaliyetlerin "reklam ve gösteriş" aracı olarak kullanılmasından vazgeçilmeli, çocukların "ebeveyn kaybı yaşayan çocuk" gibi ibarelerle etiketlenmesi sonlandırılmalıdır.
- **Herkes İçin Sosyal Hizmet Politikası:** Binlerce işçinin çalıştığı şantiye ve TOKİ alanlarında, işçilerin özlük haklarını ve sosyal ihtiyaçlarını takip edecek "**sanayi sosyal hizmeti**" birimleri kurulmalıdır.

"...(depremden öncede) öksüz ve yetim çocuklar, yeterince öksüz ve yetim değildi de depremden sonrakiler daha çok öksüz ve yetimdi gibi bir algı var.... bunlar çocuk tabii ki gezecekler, eğlenecekler ama orada içselleştirilen başka bir şey daha var. Orada bir etiket var orada bir anne babasız olma durumu var. Bir sürü anne babasız çocuk orada. Ben bir ebeveyn olarak diyorum ki benim çocuğumu hiç kimse parka götürmeyecek dahi olsa yokluğumda, böyle bir ortama gitmemesini tercih ederim. Bunlar çocuk kalmayacak büyüyecekler ve bu çocuklar bu etiketle büyüyorlar." (Hatay Sosyal Hizmet Emekçileri)

H.4. Kamu Emekçileri ve Çalışma Koşulları

- **Kamu emekçilerinin bölgede kalmasının sağlanması- Belleğin Korunması:** Kamu emekçileri, kurulamayan yaşam alanları, nedeniyle deprem bölgesinde çok hızlı bir sirkülasyona sahiptir. Deprem bölgesinde emek gücünün kalıcılılaşmasına yönelik politikalar geliştirilmelidir.
- **Pozitif Ayrımcılık ve Teşvikler:** Bölgede çalışan emekçilere "afet bölgesi tazminatı" ödenmeli, mecburi hizmet süreleri kısaltılmalı ve ek hizmet puanı gibi teşvikler getirilmelidir.
- **Dinlenme ve Oryantasyon:** Depremzede emekçilerin akut dönemde dinlendirilmeden çalıştırılması hatasından ders çıkarılmalı; çalışanlara kapsamlı **oryantasyon eğitimleri** verilmelidir.
- **Lojistik Destek:** Kamu kurumlarındaki araç eksikliği giderilmeli, kırtasiye (A4 kâğıdı, toner) ve hijyen malzemeleri için emekçi cebinden para toplamak yerine kurumsal bütçe sağlanmalıdır.
- **Bölgenin Gereksinimlerine göre emek gücü planlaması:** Depremin yarattığı ortamın gerekliliklerine göre bir planlamaya gidilmelidir. Ülke genelinde de sorun yaratan neoliberal uygulamalar deprem bölgesinde daha farklı ve derin sorunlara neden olmaktadır.

"Her gün farklı şubede çalışmanın verdiği ruhsal çöküntü, cebimizde 5-6 şubenin anahtarıyla dolaşıyoruz. (Soru: Neden farklı şubelerde çalışıyorsunuz?) Personel yetersizliği var. Bunun sebebi depremden çoğu arkadaşımızı kaybettik. Kurum küçülmeye gidiyor kurum küçülmeye gittiğinden bizi de başka kuruma gönderiyor. Kendilerince küçülmeye gidiyorlar, sözleşmeyle taşeronla işleri yürütüyorlar. Bir nevi özelleşmenin yolu yavaş yavaş açıldı." (Hatay Kamu Emekçileri)

H.5. Eğitim, Gençlik ve Sosyal Riskler

- **Öğrenci Odaklı Hizmet:** Okullarda "bir öğün ücretsiz ve kaliteli yemek" hizmeti başlatılmalı, konteynır okulların hijyen ve ısınma sorunları (sabun, peçete, doğalgaz arızaları) hızla çözülmelidir.
- **Çocuk ve Ergenlerin Eğitimde Tutulmasına Yönelik Politikalar Geliştirilmesi:** Mesleki Eğitim Merkezleri (MESEM) üzerinden çocukların sanayide sömürülmesi engellenmeli; usta öğreticiler pedagojik formasyondan geçirilerek denetimler sıklaştırılmalıdır.
- **Müfredat Değişikliği:** Afet bilinci ve afetle mücadele eğitimi anaokulundan itibaren eğitim müfredatına entegre edilmelidir.
- **Eğitim Kurumlarının Hijyen ve Fiziki Şartlarının Düzeltilmesi:** Tasarruf tedbirleri gerekçesiyle okullara bütçe ayrılmadığı; sabun, peçete ve A4 kâğıdı gibi temel ihtiyaçların öğretmenler tarafından velilerden "haraç toplar gibi" karşılandığı, çoklu

eğitimden dolayı temizliğin yapılamadığı ve ısınma gibi temel fiziki şartların sağlanamadığı belirtilmiştir. Bunların derhal çözüme kavuşturulmalıdır.

H.6. Kurumsal ve Sivil Toplum Önerileri

- **İşlerin İdare Edilmesi Yerine Yönetilmesi:** Kurumlardaki "mış gibi yapma" kültürüne son verilmeli, afet yönetimi ve kamu hizmetlerinde **liyakat** esas alınmalıdır.
- **Yerel STK'ların Güçlendirilmesi:** Uluslararası ve ulusal STK'lar bölgeden çekilirken, yerel kapasiteyi güçlendirmeli; fonlar ve projeler yerel sivil toplumun sürdürülebilirliği üzerine kurgulanmalıdır.
- **Demokratik Afet Yönetimi Anlayışının Ön Plana Çıkması:** Türkiye genelindeki tüm afet süreçlerini proaktif bir şekilde yönetecek bağımsız bir **Afet Bakanlığı** kurulması önerilmekte ve bu yapının meslek örgütleri başta olmak üzere sivil toplumla özgünlüğünü bozmadan çalışması vurgulanmaktadır.

4.2.2. Odak Grup Görüşmeleri Sonuç

Odak grup görüşmeleri, deprem bölgesinde "iyilik hali"nin bireysel bir duygu durumundan çok, gündelik hayatın yeniden kurulabilmesiyle doğrudan ilişkili toplumsal bir kapasite olduğunu göstermektedir. Katılımcılar iyiliği; su, elektrik, internet, sağlık ve barınma gibi temel ihtiyaçlara kesintisiz erişim, güvenli bir yaşam alanı ve deprem öncesi rutinelere yaklaşabilme imkânı üzerinden tanımlamışlardır. Ancak altyapı sorunları, ulaşımın aksamaması, barınma krizleri ve ekonomik yoksunluklar bu yeniden kuruluşu sürekli olarak ertelemekte; iyilik hali "günü kurtarma" düzeyine sıkışmaktadır. Görüşmeler, fiziksel yeniden inşanın tek başına toplumsal iyileşmeyi sağlayamadığını, gündelik hayatın istikrar kazanmadığı koşullarda ruhsal toparlanmanın da sınırlı kaldığını ortaya koymaktadır.

Depremi ardından ortaya çıkan güvensizlik duygusu, yalnızca binaların dayanıklılığıyla değil, kamusal hizmetlerin niteliği ve toplumsal adalet algısıyla da yakından ilişkilidir. Süregelen toz ve çevre kirliliği, sağlık hizmetlerine erişimde aksaklıklar, elektrik-su kesintileri ve ulaşım da yaşanan belirsizlikler, katılımcıların geleceğe dair umut kurma kapasitesini zayıflatmaktadır. Bu süreçte sağlık ve sosyal hizmet emekçileri, hem kendi travmalarıyla baş etmeye çalışırken hem de artan hizmet talebini karşılamak zorunda kalmış; uygun çalışma mekânlarının yokluğu, güvenlik sorunları ve personel yetersizliği nedeniyle mesleki tükenmişlik yaşamışlardır. Buna rağmen, hastaya ulaşabilmek, reçete yazabilmek, bir başkasına destek olabilmek gibi mesleki pratikler, emekçiler için iyilik halinin temel dayanaklarından biri olarak ifade edilmiştir. Konteynir kentlerde mahremiyetin yokluğu ve geçici yaşamın kalıcılaşması ise özellikle kiracı kesim için yeni kırılma noktaları üretmiştir.

Bulgular, depremin toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini derinleştirdiğini ve kadınlar ile kız çocuklarının özgül risklerle karşı karşıya kaldığını da göstermektedir. Kamusal alanların güvensizleşmesi, bakım yükünün artması ve eğitime erişimdeki engeller kadınların gündelik

yaşamını daha kırılgan hale getirmiştir. Sağlık–sosyal hizmet emekçileri açısından ise iyilik hali, yalnızca bireysel dayanıklılıkla değil; güvenli çalışma koşulları, kesintisiz hizmet altyapısı ve kurumsal destek mekanizmalarının varlığıyla mümkündür. Bu nedenle iyileşme, konut üretiminin ötesinde, hak temelli ve katılımcı sosyal politikalarla; emekçilerin korunmasını, toplum ruh sağlığını ve kamusal hizmetlerin niteliğini birlikte ele alan bütüncül bir yaklaşımla sağlanabilecektir.

Fotoğraf: Hatay’da hasarlı binalar ve enkazlar arasında üçüncü yıl anması

5. SAHA İNCELEMELERİ

5.1. SAĞLIK HİZMETLERİ

5.1.1. Aile Hekimliği – Birinci Basamak Sağlık Hizmetleri

Adıyaman

Kent merkezi yaşam olarak altyapı ve yerinde dönüşüm çalışmaları nedeniyle kirli hava, temiz suya erişim, trafik sorunu, kültürel ve sosyal yaşam kısıtlılığı nedeniyle zor bir yaşam sürmektedir. Ekonomik, psikososyal anlamda zor bir yaşam sürmekte olup; iş-trafik kazaları, madde kullanımı, suicide vb. artışlar mevcuttur.

Adıyaman da Depremle yıkılan 6 ASM hala yapılmamıştır. Hala 12 ASM konteynırda hizmet vermekte, 2. Yıl raporunda Nisan 2025 Teslim edileceği belirtilen 16 ASM binası henüz tamamlanmamıştır. Şu ana kadar yardım kuruluşları ve krediler ile 4 ASM yapılmış olup, kent merkezi ve ilçelerinde kırsal alanda dahil olmak üzere dünya bankası kredileri ile İndere TOKİ bölgesinde 2, Örenli TOKİ bölgesinde 1 olmak üzere 12 Prefabrik ASM yapılmakta olup şubat ayında faaliyete geçileceği söylenmesine rağmen şu an itibariyle Haziran'da açılacağı söylenmektedir.

12 ASM ve 25 aile hekimi birimi konteynırda zor koşullarda hizmet vermektedir.

Aşılarda konteynırda zor koşullarda saklanması ve bunların taşınması yine aile hekimleri tarafından yapılmaktadır. Sık yaşanan elektrik kesintileri, internet kesintileri hizmet aksamasına sebep olmaktadır.

Adıyaman'da Aile Sağlığı Merkezlerinde Ebe-Hemşire-Sağlık Memuru kadrolarında eksiklikler gün geçtikçe artmaktadır. Eziyet Yönetmeliği ile birlikte negatif performanstan kaynaklanan maddi kayıplar nedeni ile Ebe-Hemşire-Sağlık Memurunun hastanelere ya da

İlçe Sağlık Müdürlüklerine geçmesine neden olmakta, ebe-Hemşire-Sağlık Memuru olmayan Aile Hekimliği Biriminde iş üretme zora girmektedir.

Depreme bağlı geçici ya da kalıcı göçler gerçekliğinden uzak olarak Eziyet Yönetmeliğine göre Son bir yılda gelmeyen hasta kesintileri bölgede yüksek olmakta.

Yine Eziyet Yönetmeliğine göre kayıtlı nüfusun hastaneye başvuru sayısının yüksekliği gerekçesi ile kesintiler de ASM'lerini etkilemektedir. Zira kentin inşaat halinde olmasına bağlı olarak yolların ulaşımında sıkıntı yaratması veya toplu taşımanın bazı yerlerde olmaması, ASM'nin Konteynır ASM olarak farklı bir bölgede hizmet vermesine bağlı olarak kayıtlı nüfus ASM ne değil Hastaneye gitmeyi tercih edebilmektedir.

Aile Sağlığı Merkezine gelme rızası için gerekli koşulları sağlamak idarenin görevidir.

Sağlık Müdürlüğünün zorunlu emrivaki ve plansız yaptığı hizmet içi eğitimleri hizmet üretiminde sıkıntı yaratmakta.

Risk Esaslı Denetim Sistemi (REDES) üzerinden Aile Hekimi- Ebe-Hemşire-Sağlık Memurunun izinli olması, Mobilde olması, Hizmet içi eğitimde olması kontrol edilmeden savunma istenmekte. Bu işlem çalışma motivasyonunu bozmakta ve çalışanlar tarafından mobing olarak tanımlanmakta.

Birinci basamağın depremde nasıl davranacağı ile ilgili bir program yapılmamıştı, bu konuda eğitim alınmamıştı. Deprem öncesi, anı ve sonrası ne yapılacağı ile ilgili bir afet planından birinci basamak sağlık emekçileri haberdar değildi. Dolayısıyla depremde hayatın tüm alanlarında ne yapılacağı, TTB gibi kurumların dayanışmasıyla, yerel kurumların insiyatifi ile oluşturulan koordinasyonlar sayesinde temel gıda, su, hijyen, sağlık vb. tüm ihtiyaçlar karşılanmaya başlandı.

Gerek Hatay'da gerekse de Adıyaman'da yaptığımız aile hekimleri buluşmasında nelerin yapılması ile ilgili ayrıntılı bilgiler mevcuttur.

Yine de bazı başlıklar halinde:

- TTB kamu ve sivil alanda afet planlamalarına katılım göstermeli, birikimlerini her iki alana da aktarmalıdır.
- ASM'lerin depremde ve sonrasında oluşacak durumlar ile ilgili afet planı hazırlanmalı ve tüm sağlık emekçileri bu konuda eğitim almalıdır.
- Sağlık emekçileri (yerelde olanlar ve dışarıdan gelenlerin) ekonomik ve diğer hakları desteklenmelidir.
- BBSH sunumu depreme, pandemiye uygun mimari ile inşa edilmelidir.

- Deprem sırasında oluşturulan sivil koordinasyonlar devam etmeli, güncel sorunlarla ilgili çalışmaları devam etmeli, toplum affet durumlarına hazır halde olması sağlanmalıdır.
- Kamu kurumları ve TTB gibi örgütlerle deprem öncesi ve sonrası için protokoller yapılmalı. Çalıştaylar düzenlenmeli, tatbikatlar yapılmalıdır.

Hatay

Deprem sonrası geçen üç yıllık sürede Hatay'da sağlık altyapısının büyük ölçüde yeniden kurulamamış olduğu; geçici çözümlerin kalıcı hale geldiği, çevre sağlığı, beslenme, iş sağlığı ve güvenliği ile çocuk ve kadın sağlığı alanlarında derinleşen eşitsizliklerin devam ettiği tespit edilmiştir. Özellikle birinci basamak sağlık hizmetlerinin yürütüldüğü Aile Sağlığı Merkezlerinin (ASM) önemli bir bölümünün yıkılmış olması ve hizmetlerin büyük ölçüde konteynırlarda sürdürülmesi, koruyucu sağlık hizmetlerinin sürdürülebilirliğini ciddi biçimde zayıflatmaktadır.

6 Şubat 2023 depremleri, Hatay'da birinci basamak sağlık altyapısında tarihsel ölçekte bir yıkıma neden olmuştur. Hasar tespitleri ve saha verilerine göre deprem sürecinde doğrudan 58 Aile Sağlığı Merkezi (ASM) yıkılmıştır. Deprem sonrası geçen sürede yalnızca 3 ASM yeniden inşa edilerek hizmete açılabilmiştir, azalması riskini doğurmakta ve halk sağlığı açısından ciddi bir tehdit oluşturmaktadır.

Deprem sonrası dönemde Hatay'da sağlık insan gücü önemli ölçüde etkilenmiştir. Barınma sorunları, ekonomik kayıplar, sosyal koşulların ağırlaşması ve güvenlik kaygıları nedeniyle birçok aile hekimliği biriminde aile sağlığı çalışanı (ebe/hemşire) bulunmamaktadır.

Ekip yapısındaki bu bozulma; gebe, bebek ve çocuk izlemleri, aşılama hizmetleri ve kronik hastalık takibi gibi birinci basamağın temel fonksiyonlarının düzenli ve nitelikli biçimde yürütülmesini zorlaştırmaktadır.

Ayrıca yapılan teknik incelemeler sonucunda 13 ASM'nin depreme dayanıksız olduğu tespit edilmiş ve güvenlik gerekçesiyle yıkılmıştır.

2025 yılı itibarıyla Hatay genelinde toplam 68 ASM fiilen hizmet dışı kalmış, 100'e yakın Aile Sağlığı Merkezinde 280 Aile Hekimliği Birimi konteynırlarda hizmet vermektedir. Konteynır kentler boşaltılınca konteynırlarda hizmet veren Aile Sağlığı Merkezlerinin de taşınacağı belirtilmiş, Oluşturulan/oluşturulması planlanan yerleşim yerlerinde Kamu tarafından donatılmış Aile Sağlığı Merkezini açılması gerekirken, "Aile Sağlığı Merkezlerine kendinize yer bulun, Aile Sağlığı Merkezini taşıyın" bilgilendirilmesi yapılmıştır.

Bu durum yalnızca bina kaybı değil; birinci basamak sağlık hizmetlerinin erişilebilirliği, sürekliliği ve koruyucu sağlık hizmetlerinin yaygınlığı açısından ciddi bir kapasite kaybı

anlamına gelmektedir. Hatay'da altyapı sorunları elektrik –su- internet kesintileri devam etmektedir. Aile Hekimliği Birimlerinin kayıtlı nüfusları 3,000'e düşürülmüş, 3,000 üstü nüfus; bebek- çocuk -gebe olduğuna dikkat edilmeden yıkılmış Aile Sağlığı Merkezlerinde olmayan doktorların birimlerine kaydırılmış. Bu bebek- çocuk aşı ve izlemlerin tehlikeye girmesine sebep olmuş.

Hatay ilinde Ebe hemşire olmayan boş birim yerleştirmelerine göre Aile Sağlığı Çalışanı yerleştirmelerinde halihazırda hizmet veren 29 Aile Hekimliği Biriminde Ebe-Hemşire-Sağlık Memuru bulunmamaktadır. Bu boş birimlerin 28'i konteynır da hizmet vermekte bir tanesi sadece kendi binasında hizmet vermektedir. Aile Hekimi yerleştirmelerine göre; 21 Aile Hekimliği Biriminde Aile Hekiminin olmadığı bu boş birimlerin (Bu birimlerin sorumlu olduğu toplam nüfus yaklaşık 60.000 kişidir.) önemli bir bölümü depremin en ağır etkilediği ilçelerde yoğunlaşmaktadır. Birim sayısı sınırlı görünse de nüfus yükü dikkate alındığında binlerce vatandaşın birinci basamak sağlık hizmetlerine erişiminin kesintiye uğradığı veya geciktiği anlaşılmaktadır.

21 birimin 5 birimi kendi binasında,16 tanesi de konteynırda hizmet vermektedir. Ekim-Kasım-Aralık aylarında 493 işlem yapılmadığı için performans itirazı oluşturulmuştur⁴⁰.

Aşılama hizmetleri konteynır ASM koşullarında ciddi risk altındadır. Konteynırlarda yaz aylarında iç ortam sıcaklıklarının 65–70 dereceye ulaştığını; kış aylarında ise sıfırın altına düştüğünü ortaya koymaktadır. Bazı dönemlerde 36 saate varan elektrik kesintileri, sınırlı jeneratör kapasitesi ve teknik yetersizlikler soğuk zincirin korunmasını zorlaştırmaktadır. Aşıların +2 ile +8 derece arasında saklanması zorunluluğu; aşırı sıcak-soğuk, yetersiz yalıtım ve altyapı eksiklikleri nedeniyle sürdürülebilir biçimde sağlanamamaktadır.

2024 yılı ağustos ayı itibarıyla konteynır ASM'lerin gruplarının düşürülmesi ve buna bağlı olarak ödeneklerinin azaltılmasına yönelik bir idari girişim gündeme gelmiştir. Bu uygulamanın hayata geçirilmesi halinde 230 ASM'nin kapanma riskiyle karşı karşıya kalacağı, yaklaşık 700.000 vatandaşın birinci basamak sağlık hizmetlerine erişiminin ciddi biçimde zarar göreceği öngörülmüştür.

Aile hekimleri, meslek örgütleri ve sağlık çalışanlarının ortak mücadelesi ve kamuoyu baskısı sonucunda söz konusu uygulama geri çekilmiş, ödenek kesintisi durdurulmuştur. Bu süreç, örgütlü mesleki mücadelenin somut bir kazanımıdır.

Depremin dördüncü yılına girerken Hatay'da birinci basamak sağlık hizmetleri olağanüstü koşullar altında sürdürülmektedir. Geçici çözümler kalıcı hale gelmiş; fiziki altyapı, çevresel

40 <http://dosyaism.saglik.gov.tr/Eklenti/266257/O/2026-1-bos-birimlerpdf.pdf>.

Aile Hekimliği ile ilgili duyurulardan süreç takip edilmektedir. <https://hatayism.saglik.gov.tr/TR-19504/duyurular.html>

koşullar ve insan gücündeki yetersizlikler hizmet sunumunun niteliğini doğrudan etkilemiştir.

Birinci basamak sağlık hizmetleri; aşılama, anne-çocuk sağlığı, kronik hastalık takibi ve koruyucu sağlık hizmetleri aracılığıyla deprem sonrası toplumsal iyileşmenin temel bileşenlerinden biridir. Ancak mevcut koşullar, bu hizmetlerin etkinliğini ciddi biçimde sınırlamaktadır.

Deprem sonrası üç yıllık süreçte Hatay'da sağlık alanında yaşanan temel sorunlar aşağıdaki başlıklarda toplanmaktadır:

- Sağlık hizmetlerine erişimde yaşanan süreklilik sorunları
- Sağlık altyapısının yeniden kurulamaması
- Sağlık insan gücündeki yetersizlikler
- Çevre sağlığına ilişkin kalıcı riskler (hava kirliliği başta olmak üzere)
- Elektrik ve su kesintilerinin sağlık üzerindeki etkileri
- Hijyen ve sanitasyon sorunları
- Çocuk ve kadın sağlığında derinleşen eşitsizlikler
- Beslenme bozuklukları ve gıda güvencesi sorunları
- Engelli bireylerin sağlık hakkına erişimde yaşadığı güçlükler

Hatay'da yaşama, güvenlik ve sağlık hakkını belirleyen en önemli unsurlardan biri süregelen çevre sağlığı tehditleridir. Depremi ilk günlerinden itibaren hava kirliliği ciddi bir sorun olarak ortaya çıkmış, zaman içerisinde çevresel riskler katlanarak artmıştır.

Deprem enkazlarının kaldırılması, taşınması ve depolanması süreçlerinde yeterli denetim ve güvenlik önlemlerinin alınmaması; asbest, toz ve diğer zararlı partiküllerin çevreye yayılmasına neden olmuştur. Sonraki dönemde kent genelinde kontrolsüz biçimde sürdürülen yoğun inşaat faaliyetleri Hatay'ı adeta dev bir şantiye alanına dönüştürmüş, hava kirliliğini daha da artırmıştır. Özellikle toz yoğunluğu nedeniyle nefes almak dahi güçleşmiş, gürültü kirliliği ise insan sağlığını olumsuz etkileyecek boyutlara ulaşmıştır.

Bilindiği üzere hava kirleticileri yalnızca solunum sistemini değil; kardiyovasküler sistem, sinir sistemi ve diğer organlar üzerinde de ciddi sağlık sorunlarına yol açmaktadır.

Üç yıl geçmesine rağmen altyapı hizmetlerinin hâlen yeterince kurulamadığı Hatay'da; suya erişim, çevre sanitasyonu ve hijyen olanakları kısıtlı ve düzensizdir. Çevresel kirleticilerin izlenmesine ilişkin ölçüm ve denetim sonuçları kamuoyu ile şeffaf biçimde paylaşılmamaktadır. Bölge için acil olarak çevre kirleticilerinin yükünü ortaya koyan, düzenli ve bağımsız bir izleme-denetleme mekanizmasının oluşturulması gerekmektedir.

Hatay'da enkaz kaldırma çalışmaları ve yeni yapıların inşası sürecinde işçi sağlığı ve güvenliği (İSG) sorunları devam etmektedir. Bu durum iş kazaları ve iş cinayetleri riskini artırmaktadır.

Hızlı konut üretimi baskısı; yetersiz işçi sayısı, uzun çalışma saatleri ve ağır çalışma koşulları ile birleşmektedir. İşçilerin sağlık ve güvenliği ciddi biçimde tehdit altındadır. Kayıt dışı ve mülteci işçilerin yaygınlığı, sorunları daha da derinleştirmektedir.

İSG hizmetleri yetersizdir; kişisel koruyucu ekipman temini ve kullanımı birçok alanda eksiktir. Bu durum yalnızca çalışanları değil, dolaylı olarak tüm toplumun sağlığını etkilemektedir.

Depremden bu yana Hatay halkı, özellikle çocuklar, beslenme hakkına erişimde ciddi sorunlar yaşamaktadır. Erken dönemde temel ihtiyaçların karşılanmasındaki yetersizlikler, sonrasında süregelen ekonomik ve sosyal sorunlarla birleşerek çocuklarda beslenme yetersizliği ve malnütrisyon riskini arttırmıştır.

Üç yıl geçmesine rağmen gıdaya erişim, gıda güvencesi ve gıda güvenliği sorunları devam etmektedir. Kötü barınma koşulları, yetersiz su ve hijyen olanakları ekonomik sorunlarla birleşerek beslenme yetersizliklerini derinleştirmektedir.

Yapılan araştırmalar, Hatay'daki çocuklarda büyüme ve gelişme geriliği olduğunu ortaya koymakta; bu durumun çocukların fiziksel ve bilişsel gelişimini olumsuz etkilediğini göstermektedir.

Hatay'da yaşanan tablo, yalnızca bölgesel bir sorun değil; afet sonrası sağlık sistemlerinin yeniden inşasına dair ulusal ve uluslararası düzeyde dersler içeren yapısal bir kriz alanıdır.

Bu raporda ortaya konan bulgular doğrultusunda aşağıdaki politika ve müdahale adımlarının acilen hayata geçirilmesi gerekmektedir:

Fiziki Altyapı

- Kalıcı, depreme dayanıklı ve bölge nüfusuna yeterli sayıda Aile Sağlığı Merkezi derhal inşa edilmelidir.
- Konteynır ASM uygulaması geçici bir çözüm olarak sonlandırılmalı, bu alanlarda sunulan hizmetler kalıcı yapılara taşınmalıdır.

Sağlık Emek Gücü

- Hatay'da görev yapan birinci basamak sağlık çalışanları için barınma, güvenlik ve ekonomik destek paketleri oluşturulmalıdır.
- Boş aile hekimliği birimleri ivedilikle doldurulmalı; gönüllülük ve zorunlu hizmet uygulamaları yerine kalıcı istihdam politikaları geliştirilmelidir.

Aşılama ve Koruyucu Sağlık Hizmetleri

- Soğuk zincirin güvenli biçimde sürdürülebilmesi için kesintisiz enerji altyapısı sağlanmalı, jeneratör ve yedek sistemler standart hale getirilmelidir.
- Bebek, çocuk ve risk gruplarına yönelik aşılama hizmetleri düzenli izlem ve bağımsız denetim altına alınmalıdır.

Çevre Sağlığı ve Halk Sağlığı İzlemi

- Hava, su ve toprak kirliliğine ilişkin düzenli ölçümler yapılmalı; sonuçlar şeffaf biçimde kamuoyu ile paylaşılmalıdır.
- Ulusal ve uluslararası kurumların katkısıyla bağımsız bir çevre sağlığı izleme mekanizması kurulmalıdır.

Beslenme ve Kırılgan Gruplar

- Çocuklar, gebeler, emziren anneler ve engelli bireyler için hedeflenmiş beslenme ve sosyal destek programları oluşturulmalıdır.
- Anne sütünü destekleyici programlar güçlendirilmeli; afet sonrası beslenme politikaları bilimsel rehberlere uygun biçimde yürütülmelidir.

Kurumsal Sorumluluk ve Uluslararası İşbirliği

- Türkiye Büyük Millet Meclisi, Sağlık Bakanlığı ve ilgili tüm kamu kurumları Hatay'daki birinci basamak sağlık hizmetlerini afet sonrası olağanüstü durum olarak ele almalıdır.
- Dünya Sağlık Örgütü (WHO), UNICEF ve ilgili uluslararası kuruluşlar teknik destek, izleme ve kaynak aktarımı süreçlerine aktif olarak dahil edilmelidir.

Bu rapor; Hatay'da birinci basamak sağlık hizmetlerinin güçlendirilmesinin, yalnızca sağlık göstergelerinin iyileştirilmesi değil, aynı zamanda temel insan haklarının korunması ve toplumsal iyileşmenin sağlanması açısından zorunlu olduğunu vurgulamaktadır.

Depremi üçüncü yılında Hatay'da birinci basamak sağlık hizmetleri hâlen olağanüstü koşullar altında yürütülmektedir. Geçici çözümler kalıcı hale gelmiş; altyapı ve insan gücü eksiklikleri hizmet sunumunu doğrudan etkilemiştir.

Bu raporda sunulan bulgular, birinci basamak sağlık hizmetlerinin deprem sonrası toplumsal iyileşmenin temel unsurlarından biri olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Kalıcı ve depreme dayanıklı ASM binalarının inşa edilmesi, konteynır koşullarının sonlandırılması ve sağlık çalışanlarının barınma, güvenlik ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi; Hatay'da halk sağlığının korunması açısından ertelenemez bir zorunluluktur.

Malatya

Malatya Doğanşehir Kurucuova Aile Sağlığı Merkezi ve Hekimhan Hasan Çelebi ASM i hala bir okul binasında hizmet vermektedir. Boş olduğu için yerleştirmeye açılan 21 AHB'nin 2 ASM'si konteynır ASM olarak (Bostanbaşı 2 Nolu ASM ve Karakavak ASM) hizmet vermektedir⁴¹.

Fotoğraf: Adıyaman'da konteynır ASM'ler

41 ASM'lerle ilgili süreç il müdürlüğü web sayfasından takip edilmektedir. <https://malatyaism.saglik.gov.tr/TR-44098/duyurular.html>

5.1.2. İkinci ve Üçüncü Basamak Hizmetler

Adıyaman

Kadın hastalıkları ve çocuk hastanesi ek bina olarak tamamlanmasından sonra ilk zamanlardaki aksaklıklar dışında faaliyet göstermektedir. Fakat kentte ilçelerden sevk alan tek kamu hastanesi olması hastanede yoğunluklara ve randevu sürelerinin uzamasına sebep olmaktadır. Hastane çevresinde oto park sorunu kısmen çözülmüş gibi gösterilse de araç yoğunluğu ve sıkışıklığı devam etmekte hastanenin tek ulaşım yolu olması iş çıkışı ve işe gelmelerde ciddi trafik sıkışıklıkları olmaktadır.

Eski devlet hastanesi yerinde kaba inşaatı tamamlanan 150 yataklı devlet hastanesinin tahmini teslim tarihi Eylül gibi öngörülmektedir. Ancak bu sürede tamamlanmayacağını düşünüyoruz. Kentteki tek hastanenin yoğunluğu ve hastaneye ulaşım problemlerinden dolayı bu hastanenin hızlı bir şekilde tamamlanması gerekmektedir.

Ayrıca Altınşehir bölgesinde 100-150 yataklı 3. Bir hastanenin proje aşamasında olduğu yetkililer tarafından belirtilmektedir.

Hastanede nükleer tıp, inme merkezi gibi birimler açıldı. Deprem öncesi yapılamayan PET-CT işlemi yapılabilmektedir. Yapılamayan hizmetler anlamında: Radyasyon onkoloji (radyotereapi), zaman zaman el-cerrahisi vakaları, ayrıca ayrılan hekimlerden dolayı çocuk yan dal gibi branşlarda eksiklik görülebilmektedir.

Depremden sonra birçok sağlık emekçisi ve hekim kentten ayrıldı. Uzman hekim kadrosundaki (sağlık bakanlığı) hekimlerin neredeyse tamamına yakını kentten ayrıldı. Ayrılan hekimlerden kente geri dönüş olmadı. Hekim dışı ayrılan sağlık emekçileri bir kısmı kente geri dönmek zorunda kaldılar. Geri dönen sağlık emekçileri mevcut yerleri dışında farklı yerlerde göreve başlamalar oldu.

Ayrılan hekimler yerine DHY adı altında yeni atamalar oluyor. Devlet hizmet yükümlülüğü adı altında göreve başlayan hekimler kentteki zor koşullardan dolayı ayrılıyorlar bu da bazı bölümlerde zaman zaman sağlık hizmetinin sunumunda aksamalara sebep oluyor.

Hatay

2023 Şubat depremlerinin üzerinden 3 yıl geçti. Antakya'nın/Hatay'ın sağlık ortamında 6 ay öncesine göre nelerin değiştiğini sahada meslektaşlarımızla, hastane yöneticileri ve çalışanlarıyla yaptığımız görüşmeler ve gözlemlerle ortaya koymaya çalıştık. Ancak genel anlamda arzu edilen gelişmelerin olmadığı, tablonun genel hatlarıyla aynı kaldığını gördük.

Hatay Eğitim ve Araştırma Hastanesinde (HEAH) ve hemen tüm ilçe hastanelerinde klasik birer zorunlu hizmet bölgesi hastanesi tablosu oturmuş durumda. 2023 Şubat depremlerinden bu yana 27 kez DHY kurası ile yüzlerce pratisyen ve uzman hekim Hatay'a gelmiş, büyük bir kısmı mecburi hizmet süresinin bitimi ile birlikte tayin veya istifa etmek suretiyle Antakya'dan ve Hatay'ın ilçelerinden ayrılmışlardır. Son 6 ayda 3 kez yapılan DHY kurası ile HEAH'ne 29'u uzman toplam 55 hekim, ilçe hastanelerine 55'i uzman toplam 312 hekim, il genelinde ise 84'ü uzman toplam 367 hekim atanmıştır. Bu 3 DHY atamasında Türkiye genelinde 17306 hekim atanmıştır. Bu rakamlara göre atanan tüm hekimlerin %2,12'si Hatay'a atanmıştır. DHY kurası ile atanan hekimlerin bir kısmı ya göreve hiç başlamamış veya başladıktan çok kısa bir süre sonra mazeret tayini, alt bölge tayini veya istifa yoluyla atandıkları hastaneden ayrılmışlardır. İlin radyasyon onkolojisi ve radyoterapi merkezi kadrosuna sahip olan tek kamu hastanesi olan HEAH'ne 3 radyasyon onkolojisi uzmanı atanmış olmakla birlikte "giderlerse gitsinler" anlayışının sonucu olarak iki meslektaşımız mecburi hizmete hiç başlamadan Almanya'ya kabul almış ve yerleşmiş durumdadır. Önceki dönemlerde atanan ve DHY süresini dolduran meslektaşlarımızın çok büyük kısmı da önceki 6 ayda olduğu gibi tayin veya istifa seçeneğini kullanmıştır.

İki yıl önce A1 rolünde ve 550 yatak tescili ile hasta kabul etmeye başlayan ve birkaç ay önce sessiz sedasız asılan bir tabelayla Avrupa Birliği finansmanı ile inşa edildiği duyurulmuş olan HEAH, iki yıl içinde ana binada yapılan çok sayıda mekânsal düzenlemeye ve lojman/konaklama amaçlı olarak tasarlanan E1-E5 bloklarının son zamanlarda tıbbi hizmet sunumunda kullanılmaya başlanmasına rağmen güncel verilerle 386'sı servis, 112'si yoğun bakım yatağı olmak üzere toplam 498 aktif yatak kapasitesine ulaşabilmiştir. 120 poliklinik, 11 ameliyathane mevcut olan HEAH'de 220 uzman, 40 yan dal uzmanı, 66 pratisyen hekim ile birlikte toplam 326 hekim, 598 ebe-hemşire ve 2.390 emekçi görev yapmaktadır.

HEAH'nde yatak devir hızı ve yüksek yatak doluluk oranı önceki 6 aya benzer şekilde devam etmektedir. Fiziksel kapasite yetersizliği nedeniyle yataklı servislerde birden fazla uzmanlık alanı hastalarına aynı serviste yatış verilmekte, bazen oluşan defakto şartlar nedeniyle cerrahi ve dahili branş hastaları aynı servise yatırılmaktadır.

Hatay nüfusunun yaklaşık 1/3'nü oluşturan çocukların sağlık problemleri Çocuk sağlığı ve hastalıkları ana dal, tüm yan dallar ve çocuk cerrahisi hep beraber 40 yataklı bir serviste, 16 yataklı bir yeni doğan servisi ve 10 yataklı bir çocuk yoğun bakım servisinde hekimlerin ve sağlık emekçilerinin yoğun emeği ile mevcut şartlarda çözüme kavuşturulmaya çalışılmaktadır.

Türkiye genelinde yıllık 200 milyon başvurunun yapıldığı Acil servise başvuru sayılarında HEAH'de azalma olmamış, acil serviste günlük onlarca, aylık birkaç yüz olmak üzere 8-72 saat süresince taburculuk, yoğun bakım yatışı veya dış merkeze sevk bekleyen hastalar önemli bir sağlık organizasyonu sorunu olarak güncelliğini korumaktadır. Bu durum defalarca resmi yazışmalara yansımıştır.

Acil servislerde çalışan pratisyen hekim sayısı, deneyimi ve niteliği sürekli değişmekte, belli bir çalışma standardı sağlanamamakta, iş yoğunluğu, emeğinin karşılığını alamama, beklenmedik anda geçici görevler ve tükenmişlik hali nedeniyle birçok pratisyen hekim çıkış yolunu aile hekimliğine geçişte veya uzmanlık eğitiminde aramakta ve hastane acillerinden ayrılmaktadır.

Acil servislerde yaşanan güvenlik zafiyeti en son 7 Ocak 2026'da medyaya yansıyan şüpheli canlı bomba vakasında olduğu gibi rutin olarak devam etmektedir.

Önceki 6 ayda altyapı ve üstyapı çalışmaları esnasında hastaneye ait internet ve HBYS tesisatlarına sıkça zarar verilmesi nedeniyle yaşanan iş ve işlemlerin yürütülmesinde saatler süren kesintiler ve çeşitli aksaklıklar azalmakla birlikte devam etmektedir.

Önceki raporlarda da belirtilen barınma, ulaşım, eğitim imkânları, sosyal yaşam vb. olumsuz/ağır yaşam şartlarında anlamlı bir iyileşme olmaması nedeniyle hekimler ve sağlık çalışanları şehirde uzun vadeli bir yaşamı kurgulamakta zorlanmaya devam etmektedir. Bu nedenle DHY süresi bitiminde tayin veya istifa ile şehirden ayrılma davranışı kalıp haline gelmeye başlamıştır.

Birçok branşta genellikle HEAH'den ve İskenderun devlet hastanesinden diğer hastanelere olmak üzere il merkezinden ilçelere ve ilçeler arası, çeşitli sürelerle geçici görevlendirme uygulamaları devam etmektedir. İl genelinde Acil tıp, Anestezi, Genel Cerrahi, ortopedi gibi çeşitli branşlarda Suriye'ye sınır ötesine günübirlik veya birkaç günlük geçici görevlendirmeler sürmektedir. Bu görevlendirmeler Hatay başta olmak üzere sınır illerinden yapılmakta, bu illerde çalışan ilgili branş uzmanlarında tekrarlayan travmalara, tükenmişliğe ve umutsuzluğa neden olmaktadır. Bu tür görevlendirmelerin öncelikle gönüllülük esasına göre veya dönüşümlü olarak ülke genelindeki tüm hastanelerden karşılanması talebi maalesef ilgili bakanlıklar tarafından karşılık bulmamıştır. Geline nokta daha uzun sürelerle görevlendirilmek istenen branş uzmanları emekliye ayrılma ve istifa etmek dahil farklı seçenekleri çıkış yolu olarak düşünmeye başlamıştır.

Şubat depremlerinin 3. Yılında Hatay'da Tıbbi Onkoloji, Kemoterapi, Onkolojik cerrahi ve Nükleer Tıp gibi özellikli sağlık hizmetlerinin tekrar rutine girdiği, hastaların bu hizmetler için il dışına gitme gereksinimin büyük ölçüde ortadan kalktığı görülmüştür. Sağlık hizmetlerinin sürekliliği için umut vericidir. Ancak bu branşlardaki hekimlerin önemli bir kısmı DHY ile atanmış olan uzman hekimler olup, zorunlu hizmet sürelerinin bitiminde şehirden ayrılmayı istedikleri bilinmektedir. Bu nedenle gerek İl Sağlık Müdürlüğü'nün gerekse Sağlık Bakanlığının hizmetlerin sürekliliğini sağlamak üzere meslektaşlarımızı mağdur etmeyecek önleyici ve teşvik edici tedbirleri şimdiden programına alması ve uygulaması gerekmektedir.

Son 6 ayda HEAH'ne farklı dönemlerde DHY atamalarıyla 3 radyasyon onkolojisi uzmanı atanmış olup, ikisi "giderlerse gitsinler" anlayışından ötürü ülkede kendine bir gelecek

görememiş, Almanya'ya göç etmeyi tercih etmiş ve mecburi hizmete başlamamıştır. Bir meslektaşımız il genelinde Radyasyon Onkolojisi/Radyoterapi hizmeti sunabilme lisansına sahip tek kamu hastanesi olan HEAH'ne göreve başlayarak hizmet için gerekli şartları sağlamak üzere çalışmalara başlamıştır. Gerekli şartlar sorunsuz olarak sağlanabilirse yaklaşık 6-7 ay sonra HEAH'de radyoterapi hizmetleri sunulabilir hale gelebilecektir. Bu sayede onkoloji hastalarının multidisipliner değerlendirilmesi, tedavi ve takibi yıllar sonra yeniden mümkün olabilecektir. Benzer süreçler tıbbi genetik ve üremeye yardımcı sağlık hizmetleri için işlemekte olup ilerleyen süreçte elzem olan bu hizmetlerin sunulabilir olması kuvvetle muhtemeldir.

Normal doğumun teşvik edildiği ve aile yılı olarak ilan edilen 2025 yılı sona erdi ancak Mustafa Kemal Üniversitesi uygulama ve araştırma hastanesinde halen yeni doğan yoğun bakım ünitesi kurulamaması nedeniyle Hatay'da tüm riskli doğumların HEAH'ne yönlendirilmesine devam edilmektedir. 16 yatağa sahip HEAH yeni doğan yoğun bakım ünitesi ihtiyacı karşılamakta zorlanmaktadır. Suriyeli hastaların özel statüden çıkartılarak SGK katkı payı ödemeye başlamasıyla birlikte daha önce düzenli olarak geldikleri gebelik takiplerini aksatmaya başladıkları ve neticede daha fazla yüksek riskli gebelik ve komplikasyonlu doğum vakası ile karşılaştığı gözlemlenmektedir. Kadın Doğum ve Yeni Doğan hizmetleri anlamında aşırı sağlık iş yükünü, hızlı hasta sirkülasyonunu ve yeni doğan yoğun bakımda yüksek doluluk oranını beraberinde getiren bu durum hekimlerle birlikte tüm sağlık emekçilerinde tükenmişliğe neden olmaktadır.

Deprem yarattığı derin travma, uzun kayıpları ve can kayıpları psikolojik açıdan toplumda derin yaralar oluşturmuş ve 3. yılında devam eden ve baş edilmesi güçleşen uzamış yas ve bununla bağlantılı birçok psikopatoloji ile hastanelere başvurmaktadır. Psikiyatrik sorunların tedavi ve rehabilitasyonu için ayaktan tedavi ile birlikte 18 kadın, 18 erkek olmak üzere 36 yatak kapasiteli servis hizmetleri bir kısmı deneyimli ve büyük çoğunluğu DHY ataması ile gelen meslektaşlarımızın gayretiyle yerine getirilmeye çalışılmaktadır. Bununla paralel olarak Halk Sağlığı Müdürlüğü ve HEAH psikiyatri kliniği koordinatörlüğünde yakın zamanda tüm ilçelerde psikososyal destek ünitelerinin geçte olsa kurulmuş olması yaşanan toplumsal ruhsal travmaların sağaltılmasında umut verici bir gelişme olup bu konuda donanımlı profesyonel personel desteği gerektirmektedir.

Deprem yarattığı sağlık tahribatları kronik hastalıklar, fiziksel yaralanmalar ve uzuv kayıpları nedeniyle fizik tedavi ve rehabilitasyon hizmetlerine duyulan ihtiyaç ciddi anlamda artmış olup her geçen gün artmaya devam etmektedir. Deprem sonrası çok yetersiz olmakla birlikte sahra hastanesi içinde kurulan FTR ünitesiyle bu hizmetler verilmeye başlanırken esas talebi oluşturan ve ekipman gerektiren ileri FTR hizmetleri uzunca bir süre il dışında karşılanmak durumunda kalındı. Bugün hem defne devlet hastanesinde hem de HEAH'ta yeterli ekipman ve personele sahip ayaktan hizmet veren FTR üniteleri olmakla birlikte talebi karşılama konusunda yetersizlikler vardır. Ayrıca ilde yatarak FTR hizmeti verebilecek ünite yoktur. HEAH'ta yataklı FTR ünitesinin açılması için çalışmalar devam etmektedir.

Ocak 2023'te FTR uzmanlık alanında PDC'de B grubu iken bugün uzman sayısının çok yetersiz olduğunu ifade eden E grubundadır.

Hem psikiyatri hem de FTR alanında çözüm bekleyen bu kadar ciddi sorunlar varken yaklaşık bir buçuk yıl önce eski SSK hastanesi yerleşkesinde yapılacağı söylenen, hatta dış kaynakla finansmanı çözülen ve projelendirildiği ifade edilen, ancak henüz yapılacağına dair hiçbir somut emare olmayan psikiyatri ve fizik tedavi hastanesinin neden halen yapılmadığı veya kimlerin hangi saikle engel olduğu kamu otoritesi tarafından açıklığa kavuşturulmalıdır.

Deprem ruhsal ve fiziksel travmalar yanında yeniden inşa edilmeye çalışılan ve dünyanın en büyük şantiyesi haline dönüşen, evlerin arasında beton santralleri kurulan, iş kazalarının, trafik kazalarının, hava kirliliğinin, tozun ve çamurun eksik olmadığı şehirde astım, KOAH, KAH, HT, DM, MI ve inme vb kronik ve akut hastalıklarda ciddi artışlara neden olmaktadır. İl genelinde ciddi kadro eksiklikleri olan Göğüs hastalıkları, Kardiyoloji, Nöroloji alanında, ilk başvuru ve ana kabul hastanesi olan HEAH'ta hastaneye yatış ihtiyacı çok olan bu branşların hastalarının önemli bir kısmının yeterli yatak kapasitesi olmayışından ötürü yatırılmadığı, bazen günlerce acil serviste takip edilmek zorunda kalındığı veya sık poliklinik kontrolleriyle eve gönderilerek ayaktan takip edilmek zorunda kalındığı bilinmektedir.

Deprem sonrası PDC'den kaldırılmış olan Algoloji ve Cerrahi Onkoloji branşlarında HEAH'ne bu branşlar PDC'ye yeniden tanımlanmış ve geçen 6 aylık süre içinde atamalar yapılmış meslektaşlarımız göreve başlayarak önemli bir hizmet açığını gidermeye başlamışlardır.

Plastik ve Rekonstrüktif Cerrahi branşında HEAH'ne ataması yapılarak önceki 6 ayda göreve başlayan meslektaşımız mazeret tayini ile il dışına atanmış olup aynı kadroya yeni atanan meslektaşımızın ortaya çıkan sağlık problemleri nedeniyle HEAH'de plastik ve rekonstrüktif cerrahi gerektiren sağlık hizmetleri halen düzenli olarak verilememektedir. Ayrıca ilde El Cerrahisi uzmanı ihtiyacı giderilmemiştir.

HEAH'de PDC'de tanımlı ve önceki 6 aylık dönemde açık kalan Yetişkin Alerji-İmmünoloji, Gelişimsel pediatri ve Çocuk Nefroloji branş uzmanları atanmış olup göreve başlamışlardır. Ancak Çocuk Hematoloji-Onkoloji alanında ihtiyaç devam etmekte olup aktif hizmet veren hekim yoktur.

Şubat depremlerinin 3. Yılında HEAH'de Girişimsel radyoloji hizmetleri ilgili hekimin hastaneden ayrılarak üniversiteye geçmesi nedeniyle sunulamamakta, biyopsi ve histopatolojik örnekleme işlemleri kesintiye uğramış olup hastalar işlem için İskenderun devlet hastanesine veya il dışında gitmek zorunda kalmaktadır.

Malpraktis tehdidi ve defansif tıp uygulamaları nedeniyle çokça talep edilen kesitsel radyolojik görüntülerin ağırlıklı olarak hizmet alımı yöntemiyle raporlanması uygulamasına klinisyenlerin tüm rahatsızlıkları ve uyarılarına rağmen ülke genelinde benzer şekilde devam edilmekte, maalesef önemli klinik ve tanısal hatalar nedeniyle hasta tanı ve yönetimini

olumsuz etkilemeye devam etmektedir. Uzamış MR randevu süreleri hastaneye ikinci MR cihazının kurulmasıyla kabul edilebilir sürelere çekilmiştir. Zamanında ve doğru raporlanmayan radyolojik tetkikler ve gereksiz radyolojik tetkikler hastaların sağlığını tehdit etmektedir.

Ameliyathane, yoğun bakım ve servislerde zaman zaman çeşitli boyutlarda yaşanan personel sayı yetersizliği ve nitelik sorunları ile birlikte çeşitli ilaç, cihaz ve malzeme teminindeki sorunlar nedeniyle sağlık hizmetlerde yaşanan aksamalarda belirgin bir iyileşme olmadığı anlaşılmaktadır.

Deprem sonrası birçok branşta PDC’de kadro azaltılan HEAH’ta cerrahi ve ana dahili branşlarda PDC’de kadroların ivedi olarak yeniden artırılması gerekmektedir. Mevcut PDC kadrolarda yer alan hekimlerin önemli bir kısmı özellikle cerrahi branşlarda sağlık ve yaş kriterleri nedeniyle nöbet tutamamakta, bu nedenle genç meslektaşlara aşırı nöbet yükü olduğu görülmektedir. Ayrıca ebe-hemşire ve yardımcı sağlık personeli sayısı, deneyim ve niteliğinin yetersiz oluşu nedeniyle hizmet sunumunda önemli aksaklıklar yaşanmakta, açılması planlanan yeni üniteler açılmamakta, kapasitesi artırılması gereken branşlarda kapasite artırımı yapılamamaktadır.

Meslektaşlarımız ve sağlık emekçileri tarafından tespit edilen eksikliklerin giderilememesi, talep edilen malzeme ve ekipmanların alınması veya yeni ünitelerin açılmasına dair talepler fiziki mekan yetersizliği ve zaman zaman ağır bürokratik işleyiş içinde akamete uğramakta, hayata geçirilememektedir. Bu nedenle bazı cerrahi branşlarda meslektaşlarımızın talep ve beklentileri karşılanmadığından ve mesleklerini optimal veya asgari şartlarda icra etme imkanları sağlanamadığından tayin veya istifa ederek il dışına kamu veya özel sağlık kurumlarına geçmektedir. Bu nedenlerle kalp damar cerrahisinde hekim sayısının açık kalp ameliyatlarını yapacak ve hasta takibini sağlayacak sayının altına düştüğünden deprem sonrası başlanan açık kalp ameliyatları tekrar yapılamaz hale gelmiştir.

Kadrosu HEAH’ta olup depremle birlikte depremin yarattığı yaşam koşulları veya özel nedenlerle Hatay’daki çeşitli sağlık kurumlarında geçici olarak görevlendirilen çoğu deneyimli yüzlerce ebe-hemşire ve yardımcı sağlık emekçilerinin HEAH’a dönüşünün sağlanmadığı ve PDC’de kadro işgal etmeye devam ettiği, bu nedenle yerlerine personel atanmadığı, dolayısıyla sağlık hizmetlerinin organizasyonunda iyileşme sağlanamadığı, örneğin hizmete açılması planlanan 25 yoğun bakım yatağının hizmete açılmadığı bilinmektedir.

Destek tedavi ve bakım ihtiyacı olan hastalar önceki 6 ayda hizmete giren palyatif bakım ünitesi hastalarımız ve sağlık hizmeti sunucuları için önemli bir kazanım olmakla birlikte ihtiyacı karşılamakta yetersiz kalmaktadır. Ayrıca dış kaynaklı fonlarla yapılacağı duyurulan ve projesi görücüye çıkan, depremde hasar göyerek sonra yıkılan dış hastanesinin yerine

kurulacağı söylenen Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon ile Psikiyatri hastanesi projeleri kağıt üstünde kalmış, hayata geçirilmemiştir.

Personelin otopark, dinlenme, doktor odası, kreş ve sosyal ihtiyaçlarına yönelik yetersizlikler sürmektedir. Uzun süre önce faaliyete gireceği söylenen hastane kreşi henüz işlevsel değildir.

Kentin sağlık hafızası olan, deprem sonrası şehri terk etmek istemeyen ve sağlık hizmeti sunmaya devam eden hekimler ile sağlık emekçilerinin önemli bir kısmı yaşamsal ihtiyaçlarını karşılayabildiği ve daha güvenli bulunduğu komşu ilçeler veya komşu illere yerleştirdikleri ailelerinin yanına kaotik hale gelen trafik risklerini göze alarak gidiş geliş yapmaya devam etmektedir. Kent merkezinde yeterli sayıda güvenli konut olmaması nedeniyle DHY ile ataması yapılan ve göreve yeni başlayan hekimler de barınma ihtiyacı için Antakya'ya komşu yerleşim alanlarını tercih etmek zorunda kalmaktadır. Bu durum iş yükü yoğunluğu ile bir arada değerlendirildiğinde daha hızlı bir tükenmişliği beraberinde doğurmaktadır.

Şubat depremlerinden hemen sonra 60 günde tamamlanıp hizmete gireceği söylenerek temeli atılan ve medyada hatırı sayılır şekilde yer alan, HEAH inşaatı, yaklaşık depremin birinci yıl dönümünde birçok eksikle de olsa hasta kabulü yapılabilir seviyeye gelmiş ve 3 Şubat 2024 tarihinde resmi törenle açılmıştı. Hastanenin açılışından beri yetersiz kapasiteye sahip olduğu bilinen ve tüm kapasite artırımını girişimlerine rağmen kentin sağlık yükünü kaldıramayacağı aşikar olan bu hastanenin bir geçiş dönemi hastanesi olduğu, en az 1000 yataklı yeni bir hastanenin yapılacağı hep dillendirildi. Depremden sonraki 30 aylık süre içinde yeni hastane için Karlısu, Gülderen, Narlıca, Havaalanı kavşağı, Serinyol ve Topboğazi gibi lokasyonlar dillendirilmiş ve her ne hikmetse projesinin hazır olduğu söylenen hastanenin aradan 6 ay daha geçmesine rağmen hastanenin proje onayı ve hastanenin yapımına ne zaman geçileceğine dair resmi duyurusu da yapılmamıştır. Bu durum fısıltı gazetelerinin hastanenin kurulacağı yer konusunda iktidar sahipleriyle iktidara yakın rant avcılarının bir türlü anlaşılmadığı söylentilerini güçlendirmektedir. Bu süreç ve sürece dair söylentiler siyasi rant uğruna kurban edilen ve tarım arazisine yapılarak depremde hasar gören ve sonra yıkılan, deprem anında hasar gördüğü, elektriği kesildiği için onlarca insana mezar olmuş, deprem sonrasında sağlık hizmeti veremediği için on binlerce insanın da morbid ve mortal sonuçlara katlanmasına neden olmuş HEAH'nin eski binasının hikayesini hatırlatıyor. Bu şehrin ranta kurban edilmemiş, rahat ulaşılabilir, güvenli, bozulan sağlığı iyileştiren, iyileştirilen sağlığı geliştiren yeterli kapasiteye sahip donanımlı bir hastaneye ve henüz bozulmamış sağlığı koruyan ve geliştiren sağlık politikalarına ihtiyacı var.

İlçe Hastanelerindeki Durum

Defne devlet hastanesinin PDC’de bulunmasına rağmen Plastik ve Rekonstrüktif cerrahi ile Çocuk Cerrahi uzmanı bulunmamakta, Nöroloji uzmanı meslektaşımızın eş durumu mazereti nedeniyle hastaneden ayrılması neticesinde Nöroloji polikliniği haftanın iki günü HEAH’tan yapılan geçici görevlendirme ile yerine getirilmeye çalışılmaktadır. Fizik Tedavi ve Rehabilitasyonda tek hekim görev yapmaktadır. 6 yataklı ikinci basamak yoğun bakım servisi barındıran hastane mevcut şartlar altında kendisine başvuran hastalara yeterli hizmet verebilen ikinci basamak hastane görünümündedir.

Depremlerle birlikte sınıfı yükseltilerek yatak kapasitesi ve PDC kadrosu arttırılan Samandağ Devlet Hastanesinde deprem sonrası DHY ile atanan ve mecburi hizmet süreleri bitmesi üzerine şehirden ayrılan Kardiyoloji, Nöroloji, Göğüs Hastalıkları ve Beyin Cerrahi uzmanlarından oluşan kadro açığı iki ay önce atanan Beyin Cerrahi uzmanı dışında devam etmektedir. Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon uzmanının doğum ve doğum sonrası iznine ayrılması nedeniyle fizik tedavi hizmetlerine de ara verilmiştir. Ortopedi, göz, üroloji ve cildiye uzmanları tek hekim olarak çalışmaktadır. Samandağ halkı kesintisiz 6 ayı aşkın süredir Kardiyoloji, Nöroloji, Göğüs Hastalıkları ve Fizik Tedavi ve rehabilitasyon sağlık hizmetlerinden mahrum bırakılmıştır. Bu mahrumiyetin giderilmesi için yerel ve merkezi otoriteler tarafından yeterli girişimlerin yapılmadığı dile getirilmektedir. Yıllık izin dönemlerinde randevularda uzanma ve izin dönüşünde iş yoğunluğunda ciddi artışlar

yaşanmaktadır. Bu durumun hasta-hekim/sağlık emekçisi ilişkilerinde yol açtığı gerilimler benzer şekilde sürmektedir. Eksikliği devam eden branşlar nedeniyle özellikle acil hasta kabulü, sevk ve idaresinde ciddi eksiklikler ve telafisi imkansız sonular oluştuğu son zamanlarda artarak medyaya yansımaktadır.

Deprem sonrası ayakta kalan ve sağlık sunumunda önemli bir rolü yerine getiren Reyhanlı Devlet Hastanesi duyulan ihtiyaç nedeniyle grup yükseltilerek DHY kapsamında birçok branşta uzman hekim atanan hastanede mecburi hizmet süresi sonunda hekimlerin tayin veya istifa yoluyla ayrılması nedeniyle uzun bir süre kardioloji, KBB, Nöroloji, Beyin Cerrahi, Göğüs Hastalıkları, Cildiye branşlarında uzman hekim açığı olduğu gözlenmiş olup son 3 DHY atamasında hastaneye Nöroloji hariç bu branşları da içeren çok sayıda branşta uzman hekim ataması yapılmıştır. 30 adet ikinci basamak yoğun bakım yatağına sahip olan Hastanenin Nöroloji uzman hekim açığı devam etmektedir.

Kırıkhan Devlet hastanesinde deprem sonrası süreçte zaman zaman oluşan uzman hekim açıkları DHY atamalarıyla giderilmiş olduğu görülmektedir. Bununla birlikte deprem sonrası hemen hemen her yağmurda yoğun bakım dahil su sızıntıları oluşan ve kalıcı çözüm bulunamayan hastanede dönem dönem yoğun bakım hizmetlerine ara verilmektedir. Hastanede genel cerrahi, göğüs hastalıkları ve kardioloji branşlarında tek uzman hekim bulunmaktadır. Acil hasta yönetimi ve sevklerinde diğer ilçe hastanelerinde olduğu gibi önemli zorluklar yaşanmaktadır.

Deprem zamanında ve sonrasında Hatay'ın sağlık yükünü büyük oranda omuzlayıp sırtlayan en büyük hastane konumunda olan 76'sı yoğun bakım olmak üzere 670 yatak kapasiteli ve 3 ayrı binada hizmet verilen İskenderun Devlet hastanesinde 267 hekim, 702 ebe-hemşire ve toplam 1.755 emekçi görev yapmaktadır. Birçok branşta hekim sayısının iş yüküne oranla yetersiz kaldığı, DHY atamalarıyla gelen hekimlerin mecburi hizmet sonrası kentte kalmayarak tayin veya istifa yoluyla ayrıldığı ve bu durumun tükenmişliği arttırdığı, sağlıkta şiddeti körüklediği ve çalışan güvenliğinin yetersiz olduğu gerçeği son 6 ayda değişmemiştir.

HEAH tarafından yetersiz kapasite nedeniyle karşılanamayan kamusal sağlık hizmeti talebinin ana durağı olan İskenderun devlet hastanesinde de sağlık hizmeti sunumunda kapasitenin üzerinde talep olduğu ve bu talebin karşılanmasında çeşitli zorluklar yaşandığı meslektaşlarımız tarafından dile getirilmektedir. HEAH'ne benzer şekilde acil serviste yoğun bakım yatışı veya başka merkeze sevk için bekleme süresinin bazen 24-48 saati bulacak kadar uzun olduğu bilinmektedir.

Kadın doğum ve Çocuk ağırlıklı olarak sağlık hizmeti verilen TOKİ ek hizmet binasında personel sayısındaki yetersizlik ile birlikte ulaşım ile ilgili zorluklar devam etmektedir. Eski SSK hastanesi yerleşkesinde yeniden yapılandırılan ve poliklinik hizmetleri verilmekte olan ve şehir merkezinde sanayinin yanı başında olması nedeniyle yoğun talep gören ek hizmet binasında acil servis olmayışı bazen çeşitli sıkıntılara neden olmaktadır.

Sağlık emekçilerinin sosyal ihtiyaçlarına cevap verecek doktor odası, kreş, otopark vb. donatılar talep edilmesine rağmen karşılanmamaktadır.

Depremden sonra kapasite artırımı yapılarak sınıf yükseltilen Dört Yol Devlet Hastanesinde deprem sonrası yaşanan sağlık hizmet yükü ve kaotik ortamın artık yerini bir düzene bıraktığı, hasta yönetiminin ikinci basamak hastane normlarında devam ettiği, mecburi görev süresi dolup hastaneden ayrılan uzman hekimlerden boşalan kadroların yeni DHY atamalarıyla karşılanmaya çalışıldığı görülmektedir. Dört Yol devlet hastanesi kendi dinamikleri içinde talep edilen sağlık hizmetini karşılayabilen bir hastane görünümündedir. Bununla birlikte Dört Yol Devlet Hastanesinde Göğüs hastalıkları, Kalp Damar Cerrahisi, Göğüs cerrahisi, Plastik ve Rekonstrüktif Cerrahi ile Çocuk Cerrahisi kadrolarının boş olduğu bilinmektedir.

2023 Şubat depremlerinin 30. Ayında olduğu gibi 3. Yılında da Sağlık bakanlığı kamu hastanelerinde çalışan sağlık emekçilerinin lehine pozitif yönde belirgin bir değişiklik olmadığı görülmekte, mutsuz ve tükenmiş, kentin hafızası olan ve yaşam alanlarını terk etmek istemeyen sağlık emekçileri ile birlikte DHY atamasıyla bu olumsuz yaşam şartlarına mecburi olarak gönderilen ve hiçbir şekilde desteklenmeyen hekimler ile sağlık emekçilerinin fiilen bu şehri terk etmeye zorlandığı gerçeği devam etmektedir. Bu zorunlu terkediş sağlık hizmetlerinin periyodik olarak kesintiye uğramasına neden olmakta, kentin sağlık sorunlarını kronikleştirmektedir. Hatay artık kaderine terk edilmiş bir mecburi hizmet bölgesidir.

Deprem sonrası Defne, Arsuz, Erzin, Payas, Belen başta olmak üzere ilçelerde yeni hastaneler açılmış, Samandağ, Reyhanlı, Dört Yol gibi ilçelerde sınıf yükseltme ve yatak kapasitesi artırımına gidilmiş olsa da bu sayede ilin toplam yatak sayısı deprem öncesi yatak sayısını aşmış olsa da ilde nitelikli ve özellikli yatak sayısı ile özellikli sağlık hizmeti sunumunda ciddi eksiklikler ve yetmezlikler olduğu aşikardır.

İlin ikinci ve üçüncü basamak sağlık sorunlarını çözecek fiziki kapasiteye ve niteliklere sahip yeterli sağlık kurumu yoktur. Mevcut sağlık kurumlarıyla ve sağlık politikalarıyla özelde Antakya ve Defne'nin genelde Hatay'ın sağlık sorunları çözülemez.

Hatay'ın sağlık sorunlarının kalıcı çözümü için yapılacağı söylenen Psikiyatri ve Fizik Tedavi Hastanesi ile şehrin 3. Basamak ihtiyaçlarını kalıcı olarak karşılayacak yeterli fiziksel kapasite, yeterli tıbbi kadro, yeterli alt yapı, yeterli tıbbi cihaz ve ekipmana sahip, depreme dayanıklı, ulaşım ağı yeterli, bilimsel sağlık hizmeti ve eğitim veren yeni Eğitim ve Araştırma Hastanesinin neden halen yapımına başlanmadığı Hatay halkına ve kamuoyuna şeffaflıkla açıklanmalıdır.

Hatay'ın sağlık hizmeti sunumunda ihtiyacı olan ve birçok hastanede derin bir şekilde eksikliği hissedilen Göğüs Hastalıkları, Kardiyoloji, Nöroloji, Psikiyatri, FTR, Plastik ve

Rekonstrüktif Cerrahi, Kalp Damar Cerrahisi, Göğüs cerrahisi, El cerrahisi, Çocuk cerrahisi, Çocuk Hematoloji-Onkoloji branşları başta olmak üzere eksik uzmanlık branş kadroları ile birlikte büyük eksiklik hissedilen hemşire açığının ivedi olarak sağlık bakanlığı tarafından karşılanması gerekmektedir.

Tıpta sağlık hizmet ekibinin lideri olan hekimler ve Hatay başta olmak üzere deprem bölgesinde çalışan ve atanacak olan sağlık emekçilerinin maddi ve manevi olarak desteklenmesi, ek ödemelerinin arttırılması gerekirse şartlar düzenlene kadar mevzuatta geçici değişiklik yapılması Sağlık Bakanlığı'nın önünde duran vefa borcudur.

30. ay raporunda dediğimiz gibi bu kadim halk bu görmezden gelinmeyi, bu sağlıksızlığı hak etmemektedir. Bu sağlıksızlığın doğuracağı sonuçlar, bu halka bunu reva gören yerel ve merkezi sağlık politikası yöneticilerinin boynuna vebaldir. Gelin bu vebalin altına girmekten vazgeçin.

Başka bir sağlık sistemi mümkündür. Emek bizim söz bizim.

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Hastanesi

6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen depremler sonrasında Hatay ilinde çok sayıda sağlık kurumu ağır hasar almış veya hizmet dışı kalmıştır. Bu süreçte Hatay genelinde aktif olarak hizmet sunan tek 3. basamak sağlık kurumu konumuna gelen Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Araştırma ve Uygulama Hastanesi, artan hasta yüküne rağmen sınırlı insan gücü ve fiziki kapasiteyle sağlık hizmeti sunmaya devam etmektedir.

Deprem sonrası olağanüstü koşulların kalıcı hale gelmesi hem sağlık emekçilerinin çalışma koşullarını hem de yurttaşların nitelikli sağlık hizmetine erişim hakkını ciddi biçimde zedelemektedir. Şu an aktif olarak 3. Basamak yoğun bakım açısından 62 yatak kapasitesine, 40'ı gününbirlik, 68'i özel servislerden oluşmak üzere 496 yatan hasta kapasitesi bulunmakta. 5 diyaliz 4 gününbirlik müdahaleler için işlem yatağı kapasitesi de ayrıca bulunmakta.

Hastanenin Bölgesel Yüğü ve Hizmet Kapsamı

MKÜ Araştırma ve Uygulama Hastanesi; Hatay ili genelinde kalan tek 3. basamak sağlık kurumu olması, çevre illerden ve Suriye sınırından gelen hastaların sağlık hizmeti ihtiyacını da karşılamak zorunda bırakılması nedeniyle, olağan kapasitesinin çok üzerinde bir yük altında hizmet sunmaktadır. Bu olağanüstü yük için ek personel, ek bütçe ve kalıcı altyapı desteği sağlanmamıştır.

İnsan Gücü Yetersizliği ve Personel Kaybı

Asistan Hekimler ve Boş Kadrolar: Deprem sonrası süreçte; Çok sayıda asistan hekim kurumdan ayrılmış, boşalan kadrolar doldurulmamış, mevcut asistanlar eğitimden çok hizmet yükü altında çalışmak zorunda bırakılmıştır. Bu durum hem eğitim kalitesini düşürmüş hem de hizmet sunumunu sürdürülemez hale getirmiştir.

Hemşireler ve Yardımcı Sağlık Personeli: Aşırı iş yükü, uzun mesailer ve yetersiz sosyal destek nedeniyle hemşireler başta olmak üzere çok sayıda sağlık emekçisi istifa etmiştir. Yerine kalıcı ve yeterli personel ataması yapılmamaktadır. Bu tablo hasta güvenliği açısından ciddi riskler barındırmaktadır.

Hasta Yoğunluğu ve Hizmet Aksamaları

Servisler ve yoğun bakımlar sürekli tam kapasite ile çalışmaktadır. Poliklinik, acil servis ve yataklı servislerde bekleme süreleri uzamış, yatan hasta yurttaşların tanı, tedavi ve bakım süreçlerinde aksamalar yaşanmaya başlamıştır.

Fiziki Altyapı, Servis Mimarisi ve Yatak Düzeni

Hastane servisleri proje aşamasında tek kişilik oda mimarisi esas alınarak planlanmış olmasına rağmen, artan hasta sayısı gerekçe gösterilerek bu odalar fiilen çift kişilik kullanıma dönüştürülmüştür. Bu uygulama hasta mahremiyetinin ihlal edilmesine, enfeksiyon bulaş riskinin artmasına ve hasta ile refakatçilere ayrılan yaşam alanlarının ciddi biçimde daralmasına yol açmaktadır. Bununla birlikte ameliyathane alanlarında soyunma odaları ve lavaboların sayısal ve işlevsel olarak yetersiz olduğu, mevcut alanların hijyen koşulları açısından uygun nitelikte bulunmadığı ve steril, yarı steril ile steril olmayan alanlar arasındaki sınırların net biçimde tanımlanmadığı tespit edilmiştir. Söz konusu yapısal ve organizasyonel eksiklikler, postoperatif cerrahi alan enfeksiyonları ile sepsis görülme sıklığında artış riskini önemli ölçüde artırmaktadır.

Refakatçi Koşulları ve İnsan Onuru

Normal servislerde refakatçiler için uygun bir dinlenme alanı bulunmamaktadır. Refakatçilerin büyük çoğunluğu günlerce yalnızca bir sandalyede oturarak hastalarına eşlik etmektedir. Bu durum insan onuruna yakışır sağlık hizmeti anlayışıyla bağdaşmamaktadır.

Özel Servisler ve Eşit Hizmet İlkesinin İhlali

Hastane bünyesinde bulunan daha önce ismi VIP olup basında yer alan geri bildirimler nedeniyle özel servis olarak adı değiştirilen servislerde yalnızca ücretini karşılayabilen yurttaşlar hizmet alabilmektedir. Normal servislerdeki yetersiz koşullar göz önüne alındığında, bu durum kamu hastanesinde fiilen iki ayrı sağlık hizmeti standardı

oluşturmuştur. Parası olanın daha iyi, olmayanın ise daha kötü koşullarda sağlık hizmeti alması eşit hizmet ve eşit yurttaşlık ilkesine aykırıdır.

Hemşire Dağılımı, İş Yükü ve Adalet Sorunu

Normal servislere gece planlamasında ortalama 25 hastaya 1 hemşire düşecek şekilde çalışma düzeni oluşturulmaktadır. Özel servislere ise 10 hastaya 1 hemşire görevlendirilmesi yapılmaktadır.

Bu eşitsizlik; sağlık emekçileri açısından eşit işe eşit ücret ilkesini, yurttaşlar açısından ise adil sağlık hizmeti hakkını zedelemektedir. Aynı kurum içinde farklı bakım standartları uygulanması, çalışanların aidiyet ve adalet duygusunu ciddi biçimde zayıflatmaktadır.

Eğitim Faaliyetlerinde Nitelik Kaybı

Tıp fakültesi öğrencileri ve asistan hekimler nitelikli, planlı ve yeterli eğitim alamamaktadır. Akademik faaliyetler aksamakta, eğitim süreçleri hizmet yükü altında ezilmektedir. Bu durum geleceğin sağlık emekçilerinin yetişmesini doğrudan olumsuz etkilemektedir.

Deprem Riski, Şeffaflık ve Güvenlik

Hastanenin deprem sonrası yapı güvenliği ve risk analiz raporları çalışanlar ve kamuoyu ile şeffaf biçimde paylaşılmamıştır. Sağlık emekçileri ve hastalar, hizmet verdikleri ve aldıkları binaların güvenliğine dair net bilgiye sahip değildir. Bu belirsizlik çalışanlarda kaygı ve güvensizlik yaratmaktadır.

Çalışan Tükenmişliği ve Sosyal Alan Eksikliği

Uzun süredir devam eden olağanüstü çalışma koşulları nedeniyle sağlık emekçileri ciddi tükenmişlik yaşamaktadır. Hastane içinde çalışanların nefes alabileceği sosyal alanlar bulunmamaktadır. Dinlenme alanları yetersiz ve işlevsizdir. Bu yetersizlik sadece hastaneye özgü olmayıp kampüsün geneli için yıkıcı bir sorun olarak varlığını korumaktadır.

Kreş Kapasitesi ve Sosyal Destek Yetersizliği

Hastane bünyesindeki kreş kapasitesi çalışan sayısına oranla son derece yetersiz ve ücretlendirme açısından oldukça pahalıdır. Özellikle kadın sağlık emekçileri için bu durum çalışma yaşamını zorlaştırmakta, istifalara zemin hazırlamaktadır.

Sonuç ve Talepler

MKÜ Araştırma ve Uygulama Hastanesi'nde deprem sonrası ortaya çıkan sorunlar geçici değil yapısal hale gelmiştir.

Bu kapsamda;

- Acil ve kalıcı personel atamaları yapılmalı,
- Boş kalan asistan kadroları doldurulmalı,
- Hemşire ve sağlık emekçilerinin iş yükü azaltılmalı,
- Fiziki kapasite ve servis planlaması yeniden düzenlenmeli,
- VIP/Özel–normal servis ayrımı kamu yararı temelinde gözden geçirilmeli,
- Deprem risk raporları şeffaf biçimde açıklanmalı,
- Sosyal alanlar ve kreş kapasitesi artırılmalı,
- Bölgesel ve sınır ötesi hasta yükü için ek kaynak ve planlama sağlanmalıdır.

Aksi halde hem sağlık emekçilerinin çalışma hakkı hem de yurttaşların nitelikli, eşit ve adil sağlık hizmeti alma hakkı ihlal edilmeye devam edecektir.

5.1.3. Tıp Eğitimi

Türk Tabipleri Birliğinin 21.08.2023 tarihli “Artan Tıp Fakülteleri Kontenjanları ve Önerilerimiz” yazısında; 2023 itibariyle 91’i devlet, 37’si vakıf üniversitelerine bağlı olmak üzere ülkemizde 128 tıp fakültesi bulunduğu, Sağlık Bakanlığı ve YÖK tıp fakültelerinin kontenjanlarını her geçen yıl arttırdığı belirtilmektedir. 2023 yılında tıp fakülteleri kontenjanlarının 18 bin 18’inin devlet ve vakıf tıp fakültelerine verildiği, ek olarak devlet üniversitesi tıp fakültelerine 1.795, vakıf üniversitesi tıp fakültelerine 2.137 yabancı uyruklu öğrenci kontenjanı açılarak toplam kontenjan sayısının 21 bin 950’ye çıkarıldığı ifade edilmektedir.

Dünyanın değişik bölgelerinde 2014 verilerine göre ortalama 1,5 milyon kişiye bir tıp fakültesi düştüğü, Türkiye’nin Avrupa’da en çok tıp fakültesi olan ülke olduğu, gecekondu tıp fakültesi açılmasına son verilmesi ve yeni açılan tıp fakültelerinin birleştirilerek daha nitelikli duruma dönüştürülmesi önerilmektedir.⁴²

Sağlık sistemindeki yanlış politikalar, artan şiddet, mobbing, meslek itibarsızlaştırılması, kısa zamanda çok muayene dayatması, sağlık emekçilerinin ekonomik ve özlük haklarının gerilemesi ve iktidarın ‘giderlerse gitsinler’ diyerek hedefe koyduğu hekimlerin daha nitelikli çalışma ortamı hayali ile yurtdışına göçü sürüyor. Türk Tabipleri Birliği’nin (TTB) verilerine göre, 2024’te yurt dışında çalışmak için 2 bin 692 hekim, İyi Hal Belgesi aldı⁴³.

42 https://www.ttb.org.tr/haber_goster.php?Guid=42ba715e-3ffe-11ee-889b-1b907fcd8532, erişim tarihi: 20.01.2026

43 <https://www.evrensel.net/haber/540751/siddet-artiyor-haklar-geriliyor-goc-durmuyor-2-bin-692-hekim-yurtdisi-icin-basvurdu>, erişim tarihi: 20.01.2026

Yine sosyal medya hesaplarından binlerce hekimin yurtdışına gitmek için sosyal medya hesaplarında gruplar oluşturduğu, dil kurslarına gittiği de bilinmekte ve birçok hekim ve sağlık emekçisi tarafından da dillendirilmektedir.

Sağlıktaki yanlış uygulamalar ve yaşananlar hekimlerin TUS tercihlerinde daha net açığa çıkmaktadır. Hekimler TUS sınavlarında Pediatri, acil tıp ve cerrahi branşlarını artık tercih etmiyor. Bu tercih değişikliği nedeni ile bu branşlarda ciddi boşluklar oluşmaktadır.

Her geçen TUS cerrahi branşların tercih yüzdesi azalırken, temel bilimlerin, cildiye KBB gibi daha rahat bölümlerin. TUS'ta puan ortalaması en yüksek olan bölüm Cildiye olurken bu bölümü, Plastik Cerrahi, göz ve çocuk psikiyatri takip etmektedir. TUS'ta puan ortalaması en düşük olan bölümler Pediatri, Çocuk Cerrahisi, Acil Tıp olurken ortalama puanları 50'nin altında yer almaktadır.⁴⁴

Şubat depremleri sonrası deprem yaşanan illerde sağlık sistemi ile birlikte tıp eğitimi de enkaz altında kaldı, öğrenciler eğitime uzun süre devam edemedi. Fakülteler depremden etkilendi, yurtlar etkilendi, akademisyen ve uzman hekim kadrolarında ciddi düşüşler yaşandı. Öğrenciler barınma başta olmak üzere birçok sorunla başa çıkmak zorunda kaldı.⁴⁵

Aşağıdaki tablolarda deprem illerindeki 2025 yılı TUS tercihleri görülmektedir. Tablolarda TUS tercihlerindeki azalma ve bazı bölümlerin tercih edilmemesi dışında şubat depreminin etkilerinin hala devam ettiği Hatay, Adıyaman, Malatya ve Kahramanmaraş illerinin de tercih edilmediği görülmektedir. Bu 4 ildeki sağlık kurumlarının depremden ciddi etkilenmesi, akademisyen ve uzman hekimlerin büyük oranda kentten ayrılması, deprem sonrası inşa edilen yapıların henüz bitmemesi, sosyal yaşamın hala düzelmemesi, eğitim başta olmak üzere kamusal hizmetlerin diğer illere nazaran çok geride olmasının bunda çok etkisi var.

44 <https://tuskocu.com/tusta-puani-en-yuksek-bolumler/>, erişim tarihi: 20.01.2026

45 <https://www.ttb.org.tr/userfiles/files/subat-2023-depremleri-2-yil-degerlendirme-raporu.pdf>,
https://www.ttb.org.tr/userfiles/files/ttb_ses_subat_depremleri_18ay_rapor.pdf, Erişim Tarihi: 5.01.2026

Tablo: Deprem Bölgesinde Bulunan Tıp Fakültelerinin Öğretim Üyesi Sayıları

İl	Üniversite	Prof.	Doç.	Dr. Öğr. Üyesi	Öğretim Görevlisi	Araştırma Görevlisi	Toplam
Adana	Çukurova	173	81	50	20	172	496
Adıyaman	Adıyaman	32	34	46	0	27	139
Diyarbakır	Dicle	129	62	47	8	170	416
Elâzığ	Fırat	109	39	60	13	182	403
Gaziantep	Gaziantep	103	45	52	7	175	382
Gaziantep	Sanko	39	17	31	2	36	125
Hatay	Hatay Mustafa Kemal	55	24	43	9	85	216
K.Maraş	Sütçü İmam	63	46	60	4	120	293
Malatya	İnönü	130	66	57	0	112	365
Şanlıurfa	Harran	46	39	68	2	110	265
TOPLAM		879	453	514	65	1,189	3,100

<https://istatistik.yok.gov.tr/>, erişim tarihi: 31.01.2026

26.11.2025 Tarihinde açıklanan 2025-TUS 2. Dönem: Ek Yerleştirme Sonuçlarına göre

	Kontenjan Sayısı		Yerleşen Aday Sayısı		Boş Kalan Kontenjan Sayısı	
	Genel	Yabancı Uyraklı	Genel	Yabancı Uyraklı	Genel	Yabancı Uyraklı
Sağlık Bakanlığı Adana Şehir Hastanesi	2		1		1	
Sağlık Bakanlığı Adıyaman EAH	38		9		29	
Sağlık Bakanlığı Diyarbakır Gazi Yaşargil	8		8		0	
Sağlık Bakanlığı Gaziantep Şehir Hastanesi	10		6		4	
Sağlık Bakanlığı Malatya EAH	18		2		16	

Sağlık Bakanlığı Şanlıurfa Mehmet Akif İnan EAH	3		2		1	
Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi	5	6	3	1	2	5
Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi	13		5		8	
Fırat Üniversitesi Tıp Fakültesi	28	7	6	0	22	7
Gaziantep Üniversitesi Tıp Fakültesi	8	2	5	0	3	2
Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi	20	1	5	0	15	1
Hatay MKÜ Tayfur Ata Sökmen Tıp Fakültesi	14	4	6	0	8	4
İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi	36	11	7	3	29	8
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Tıp Fak.	23	5	7	0	16	5
Sanko Üniversitesi Tıp Fakültesi	4		0		4	
Toplam	230	36	72	4	158	32

<https://www.osym.gov.tr/TR,33697/2025-tus-2-donem-ek-yerlestirme-sonuclari>, Erişim
Tarihi: 20.01.2026

14.07.2025 Tarihinde açıklanan 2025-TUS 1. Dönem: Ek Yerleştirme Sonuçlarına göre

	Kontenjan Sayısı		Yerleşen Aday Sayısı		Boş Kalan Kontenjan Sayısı	
	Genel	Yabancı Uyraklu	Genel	Yabancı Uyraklu	Genel	Yabancı Uyraklu
Sağlık Bakanlığı Adana Şehir Hastanesi	9		7		2	
Sağlık Bakanlığı Adıyaman EAH	25		5		20	
Sağlık Bakanlığı Diyarbakır Gazi Yaşargil	3		3		0	

Sağlık Bakanlığı Elazığ Fethi Sekin Şehir Hastanesi	2		2		0	
Sağlık Bakanlığı Gaziantep Şehir Hastanesi	5		2		3	
Sağlık Bakanlığı Malatya EAH	6		1		5	
Sağlık Bakanlığı Şanlıurfa Mehmet Akif İnan EAH	1		1		0	
Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi	17	6	10	0	7	6
Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi	16		9		7	
Fırat Üniversitesi Tıp Fakültesi	36	5	10	0	26	5
Gaziantep Üniversitesi Tıp Fakültesi	11	3	3	0	8	3
Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi	19	3	6	1	13	2
Hatay MKÜ Tayfur Ata Sökmen Tıp Fakültesi	20	6	9	0	11	6
İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi	33	6	6	0	27	6
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Tıp Fak.	20	6	5	1	15	5
Sanko Üniversitesi Tıp Fakültesi	3		3		0	
Toplam	226	35	82	2	144	33

<https://www.osym.gov.tr/TR,33340/2025-tus-1-donem-ek-yerlestirme-sonuclari>,

Erişim Tarihi: 20.01.2026

Görüştüğümüz birçok sağlık emekçisi, hekim, asistan ve tıp öğrencisi deprem illerinde yaşamının birçok şeyden vazgeçmek olduğunu, buralarda hiçbir şeyin normal olmadığı ifade etmiştir. Deprem öncesi de pek parlak olmayan tıp eğitiminin bugüne nazaran çok daha iyi olduğu ama deprem sonrası tamamen durma noktasına geldiği belirtilmiştir. Depremden sonra kurumların hasarlı hale gelmesi, eğitim materyallerine ulaşmanın zorlaştığı, barınma olanaklarının kalmadığı, akademisyen ve uzman hekim kadrolarındaki azalma ile bazı branşlarda nitelikli eğitim alma olanağının kalmadığını ve tayin hakları olmadığından zorunluluktan bu yaşama katlanıldığı dile getirmiştir. Ayrıca depremden sonra bazı asistanların istifa ederek yeniden sınava hazırlandığı, TUS tercihi zamanında insanların kendilerini arayarak mevcut koşullar hakkında bilgi sorduğu, anlatılanlardan sonra kimsenin tercih yapmak istemediği belirtilmiştir. Deprem illerinde görev yapan birçok uzman ve pratisyen hekimin Devlet Hizmeti Yüklümlülüğü (DHY) ile zorunlu olarak buralarda olduğu hizmet süresi bitiminde gideceklerini de ifade ettiler.

Adıyaman'da önceki yıllarda olan özel öğrencilik statüsü 2025-2026 yılı için de öğrencilere tanınmıştır. Sonradan planlandığı için ve diğer üniversitelerde program uyumsuzluğundan dolayı (üniversitenin başlama zamanı, staj süreleri gibi) ve öğrencilerin okulu uzatma korkusundan dolayı diğer illere çok fazla gidilmediği gözlemlenmiştir. Yaklaşık olarak, 4. Sınıfta 30 öğrenci, 5. Sınıfta 20 öğrenci ve 6. Sınıf 10 öğrenci özel öğrenci statüsünde diğer illerde eğitim görmektedir. Klinik bilimlere başlayan öğrenciler, hastanenin yurlara uzak olmasından şikayetçi olmakta ve hastane çevresinde ev kiraladıklarını ve kiralara da pahalı olduğunu belirtmişlerdir.

Eğitimin afiliye eğitim araştırma hastanesinde görülmesi, bazı bölümlerde (plastik cerrahi, göğüs cerrahi) akademisyenlerin olmaması veya sayıca yetersiz olması klinik bölümler için eğitim aksamasına sebep olmaktadır. Depremden sonra 30'un üzerinde akademisyen emeklilik ve tayin gibi sebeplerle ayrılmışlardır. Deprem öncesi akademik faaliyet olan göğüs cerrahisi, plastik cerrahi, göz hastalıkları gibi bölümler akademisyenlerin Adıyaman'ı tercih etmedikleri ve sebeplerle asistan alımı yapılamadığı kaydedilmiştir.

5.1.4. İşçi Sağlığı

Deprem 3. yılı geride kalırken geçmiş aylardaki kadar yoğun olmamakla birlikte bina yıkımları, yerinde enkaz ayrıştırılması, moloz taşınma işlemleri devam ediyor. İnşaat faaliyetlerinin yoğunluğundan deprem illeri birer şantiye görünümünde. Kamu desteği ile yürütülen inşaat faaliyetleri dışında müteahhitlerin yerinde dönüşüm projeleri, depremzedelerin bireysel inşaat faaliyetleri ve deprem illerinde altyapı çalışmaları da yoğun olarak devam etmektedir.

Bütün bu işlemler yapılırken geçmişte olduğu gibi bugünde işçi sağlığı ve iş güvenliği kuralları sahada hala tam olarak uygulanmıyor. Denetim ve kontrol mekanizmasının askıya alındığı sahalarda kalifiyeli kalifiyesiz, çocuk, yaşlı, yabancı uyruklu yüz binlerce insan gece gündüz

demedenden çalışmakta. Çevre, şehircilik ve iklim değişikliği bakanlığı web sayfasında Bakan Kurum'un 17 Kasım tarihli açıklamasında Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı koordinesinde Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ), Emlak Konut GYO, İLBANK ve Yapı İşleri Genel Müdürlüğü ile 11 ilde 174 ayrı alandaki 3.481 şantiyede 200 bin mimar, mühendis ve işçi ile çalışmaların yürütüldüğü belirtilmektedir⁴⁶.

AA muhabirinin Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerinden derlediği bilgilere göre, Temmuz'da ilk kez 2 milyonu aşan ve 2 milyon 1 bin 225'e ulaşan inşaat sektöründeki çalışan sayısının ağustosta 2 milyon 10 bin 953 olmuştur. Eylül'e ait açıklanan rakamlara göre ise çalışanların 1 milyon 327 bin 750'sinin bina inşaatında, 260 bin 592'sinin bina dışı yapıların inşaatında, 436 bin 59'unun özel inşaat faaliyetlerinde yer alıyor. Böylece bu alanda üst üste 3 ay rekor kırıldığı belirtilmekte.⁴⁷

İşçileşmenin son sürat devam ettiği, işçilerin her anlamda sömürüldüğü, denetim ve kontrol mekanizmasının yetersiz kaldığı hatta devreye girmediği ülkemizde işçilerin %98 oranında önlenabilir nedenlerden dolayı yaşamdan koparıldığını görüyoruz. İSİG Meclisi 2025 Yılı İş Cinayetleri Raporundaki verilerde de görüldüğü gibi 2025 yılında her gün 4, her 6 saatte de 1 olmak üzere en az 2.105 işçi yaşanan cinayetlerde yaşamını yitirmiştir. Eğer yeterli güvenlik önlemi alınsaydı 2.105 işçiden 2.063 hala hayatta olabilirdi. Raporda yer aldığı kadarıyla yaşanan bu cinayetlerin 1/6'sı deprem illerinde kaydedilmiştir.

46 <https://csb.gov.tr/haberler/bakan-kurum-il-il-son-durumu-paylasti>- Erişim Tarihi: 26.01.2026

47 <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/insaat-sektorunde-calisan-sayisi-uc-aydir-rekor-kiriyor/3764310>, Erişim Tarihi: 26.01.2026

Tablo: İSİG Meclisi verilerine göre 2025 yılında İşçi Cinayetlerinde yaşamını yitiren işçilerin deprem illerine göre aylık dağılımı

	1. Ay	2. Ay	3. Ay	4. Ay	5. Ay	6. Ay	7. Ay	8. Ay	9. Ay	10. Ay	11. Ay	12. Ay	Toplam
Adana	7	2	2	2	3	3	1	3	1	2	5	2	33
Adıyaman	4	1	3	2	2	2	3	2	2	1			22
Diyarbakır		1	2	1	3	5	3	4	9	1	7	1	37
Elazığ	2		1				1	1			4	1	10
Gaziantep	4	7	3	3	5	5	5		3	4	2	3	44
Hatay	3	1	13	3	5	5	6	2	7	6	4	9	64
Malatya	6	1	1	3	1	1	4	3	4	4	4	5	37
K.Maraş	4	1	1	3	4	4	5	6	3	2	3	4	40
Şanlıurfa	1	3	1	5	5	1	2	5	6	2	12	3	46
Kilis					1								1
Osmaniye	1		5	2	1	2		2	4	1	2		20
Toplam	32	17	32	24	30	28	30	28	39	23	43	28	354
Türkiye Geneli	180	129	158	158	178	161	212	196	208	171	219	135	2,105

<https://www.isigmeclisi.org/>, Erişim Tarihi: 20.01.2026

“En kısa sürede”, “bir an önce” inşaatların bitirilmesi ve işin teslim edilmesinin temel gaye olarak belirlendiği deprem illerinde inşaat işçileri üzerinde büyük bir iş yetiştirme basıncı bulunmaktadır. Temmuz ayında Malatya’yı ziyaret eden Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum, Malatya Bakırcılar Çarşısı’nda müteahhitleri daha fazla personel ile 7/24 vardiya esasıyla çalışmalarını için uyararak bu basıncı net bir şekilde yansıtmıştır. Uyarıların ardından 24 saat vardiya usulüyle mesaiye geçilmiş ve çalışan sayısı 867’den 2 bine yükseltilmiş⁴⁸. Kameralar önünde yaşanan bu tartışma iş ile işçinin sermayenin gözündeki yerini de bir kez daha açığa çıkarmıştır. Sermaye için asıl amaç en kısa sürede işin bitirilmesi ve teslim edilmesidir.

Sermayenin işçiye bakış açısı ve yoğun iş baskısı nedeniyle İSİG Meclisi 2025 yılı İş Cinayetleri Raporuna göre Türkiye genelinde inşaat işkolunda yaşanan her 4 ölümlü iş kazasının biri deprem illerinde yaşanmıştır. İşçi ve inşaat faaliyetinin daha yoğun olduğu

48 <https://www.medyatava.com.tr/gundem/bakan-kurumdan-malatyada-24-saatlik-mesai-paylasimi-deprem-bolgesinde-nasil-mi-calisiyoruz-436391>. <https://csb.gov.tr/haberler/deprem-bolgesinde-nasil-mi-calisiyoruz-302086>, Erişim Tarihi: 20.01.2026

Hatay, Malatya, Kahramanmaraş ve Adıyaman illerinde iş yetiştirme baskısının etkileri çok daha sert hissedilmiştir.

Tablo: İSiG Meclisi verilerine göre 2025 yılında inşaat iş kolunda yaşamını yitiren işçilerin deprem illerine göre dağılımı

Adana	6
Adıyaman	14
Diyarbakır	15
Elazığ	5
Gaziantep	6
Hatay	29
Malatya	19
Kahramanmaraş	21
Şanlıurfa	11
Kilis	0
Osmaniye	5
Toplam	131
Türkiye Geneli	521

<https://www.isigmeclisi.org>, Erişim Tarihi: 23.01.2026

Yine İSiG Meclisi İşçi Cinayetleri raporlarında şubat depremlerinden bu yana ülke genelinde ve deprem illerinde yaşanan işçi cinayetleri aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo: İSİG Meclisi verilerine göre Son 3 yılda İşçi cinayetlerinde yaşamını yitiren işçilerin deprem illerine göre dağılımı

İller	Yıllar			Toplam
	2023	2024	2025	
Adana	43	44	34	121
Adıyaman	58	23	22	103
Diyarbakır	19	21	37	77
Elazığ	10	11	10	31
Gaziantep	27	60	45	132
Hatay	64	32	64	160
Malatya	41	19	38	98
Kahramanmaraş	86	29	40	155
Şanlıurfa	31	64	46	141
Kilis	3	5	1	9
Osmaniye	16	21	20	57
Toplam	398	329	37	764
Türkiye Geneli	1,932	1,897	2,105	5,934

<https://www.isigmeclisi.org/>, Erişim Tarihi: 23.01.2026

Deprem bölgesinde iş yapan ana yüklenici firma ve taşeron firmaların çoğunluğu başka illerden gelmiştir. Firmalar gelirken büyük oranda önceden çalıştıkları OSGB, İSG Profesyoneli ve işçileri de beraberlerinde getirmişlerdir. Ancak yapılan işin büyüklüğü, yetişmesi gereken süre kentlerin genel durumu ile birlikte değerlendirildiğinde normalde yapılan ve takip edilen birçok İSG işleminin askıya alındığı veya tam olarak uygulanmadığı görüldü.

Sahada görüştüğümüz işçiler ve İSG profesyonelleri;

- İnşaat sahalarında yeterli sayıda İSG profesyoneli bulunmadığını, bazılarının isminin kâğıt üzerinde bulunduğunu,
- İşçilerin kaldığı yatakhane, sosyal alan ve yemekhane koşullarının firmadan firmaya değişiklik gösterdiğini, depremde önce çalıştıkları diğer illerde bu tür konuların daha sık denetlenip takip edildiğini ama buralarda bunun askıya alındığını,
- İşçilere verilmesi gereken İSG eğitimleri, yapılması gereken sağlık taramaları ve olması gereken kurul ve görevlendirmelerinin imza ile yürütüldüğünü,
- Ciddi olmadıkça iş kazalarının sisteme çok işlenmediğini belirttiler.

Kısaca Deprem bölgesinde hiçbir şey normal olmadığı gibi İSG hizmetleri de normal işlememektedir.

Şubat depremlerini yaşayan kentlerin ekonomisi ağırlıklı olarak tarıma dayalıdır. İSİG Meclisi raporuna göre işçi ölümlerinde tarım iş kolu ikinci sırada gelmektedir. 2025 yılı iş cinayetleri raporuna göre tarım sektöründe en az 415 işçinin hayatını kaybetti. Özellikle mevsimlik tarım işçilerinin çalıştıkları bölgelere ya da tarlaya yolculuğu sırasında uygun olmayan ulaşım araçlarının kullanılması, eskiyen traktörler, işçilerin barınma-dinlenme-temizlik alanlarının yetersizliği vb. ölümlerin temel nedenlerini oluşturuyor. İşçi ölümlerinde ikinci sırada gelen tarım sektöründe işçilerin büyük bir çoğunluğu kayıtdışı, güvencesiz ve kurlsız çalıştırılıyor. Bu durum mevsimlik tarım, gezici mevsimlik tarım, tarla, besi çiftliği ve orman işçileri ile çiftçilerin geçen yıla göre ölümlerinin daha da artmasına neden olmaktadır⁴⁹.

Tarım iş kolunda da kadın ve çocuk emeği daha çok sömürülmektedir. Özellikle mevsimlik tarım işçiliğinde erkek ile aynı sürede çalışmasına rağmen özellikle yükleme yapılan tarlalarda erkek yevmiye ücretleri kadın yevmiye ücretinden daha yüksektir, tarla yerine okulda olması gereken çocukların yevmiyesi ikisinden de düşüktür. Son dönemlerde kayıt dışı ve daha ucuza çalıştıkları için tarla sahiplerinin yabancı uyruklu işçileri tercih etmeye başladığı görülmektedir.

Şubat depremleri ile birlikte, ebeveyn kaybı yaşayan, okula gidemeyen, ailesine ekonomik destek olmak isteyen birçok çocuğun örgün eğitimden kaydını sildirerek çalışma hayatına başladığı veya MESEM'e yönlendiği gözlenmektedir. Özellikle iş olanağının azaldığı, işyerlerinin kapandığı deprem illerinde ebeveynleri işsiz kalan çocuklarında bu eğilimin yüksek olduğu, eğitim sisteminin de öğrenciyi bu duruma teşvik ettiği belirtilmektedir.

Hayata Destek Derneği'nin konuyla ilgili yaptığı tespitler şu şekildedir:

Okulu yıkılan, çadır dersliği kurulmayan, kurulu olana gidemeyen, öğretmeni gelmeyen, gittiği yeni şehirde okul kaydını tamamlayamayan, tamamlasa da kaynaşamayan, psikolojik sebeple eğitime ve geleceğe ilgisini yitiren çocukların çalıştırılma riski altındadır.

Afet bölgesinde geçim kaynaklarının ciddi oranda kaybolduğu, yoksulluğun arttığı ve çocukların 'ucuz iş gücü' olarak görüldüğü, çocukların merdiven altı atölyelerde kayıt dışı işlerde, enkaz aralarında hayati riski yüksek işlerde çalıştırılmasına neden olmaktadır.

Temel ihtiyaçların bile karşılanmada zorluklar yaşayan ailelerin ekonomik zorluklarla olumsuz bir baş etme mekanizması olarak çocukları çalıştırdıklarından ve deprem illerinde çocuk işçiliğinin arttırmaktadır⁵⁰.

49 <https://www.isigmeclisi.org/>

50 <https://www.hayatadestek.org/basin-bultenleri/dunya-cocuk-isciligi-ile-mucadele-gununde-deprem-bolgesinden-tespitler/>, Erişim Tarihi: 23.01.2026

İSİG Meclisinin “İş Cinayetlerine ve Çocuk İşçiliğine Karşı Mücadeleye” başlığı ile yayınladığı 2025 yılı raporunda: “Özellikle MESEM’de gördüğümüz üzere bizzat devlet politikalarıyla kitleselleştirilen çocuk işçilik ve tüm Anadolu kentlerinde yoğunlaşan OSB gerçekliği artık çocuk işçi ölümlerini kent merkezlerine ve çeperlerine taşıdı. Tarım işçisi çocuklar tamamen sosyal hayattan dışlandığı ve yerleşim merkezleri dışında hem yaşadıkları hem çalıştıkları alanda çevrelendiklerinden ötürü çocuklar ve ölümleri devlet ve sermaye tarafından ‘görünmez’ kılınıyordu. Oysa çocuk işçiler artık her yerde, kentin göbeğinde. Hepimizin ailesinde veya sülalesinde bir çocuk çalışıyor, her sokakta tanıdığımız bir çalışan çocuk var.” İfadeleri yer almaktadır⁵¹.

Depremın Çalışanlar Üzerinde Psikolojik Boyuttaki Etkileri ⁵²

Hatay’da (Antakya ve İskenderun) 2 OSGB ve 12 işyerinde (metal, mobilya, gıda, plastik) işveren, işyeri hekimi ve sendika temsilcisi ile görüşmeler)

Adıyaman’da 1 OSGB ve 4 işyerinde (çimento, cam, metal, tekstil) işveren, işveren temsilcisi ile derinlemesine görüşmeler

Depremın hemen sonrasında ve günümüze kadar gelen süreç içerisinde, çalışanlar ciddi psikolojik etkilenmeler yaşamıştır. Bu psikolojik etkilenmelerin çok katmanlı bir yapıya sahip olduğu ve toplamında ilave işçi sağlığı ve güvenliği sorunları olarak sonuçlandığı, iş kazalarının ve ramak kala vakaların arttığı yönünde gözlemlerin olduğu sonucuna varılmıştır.

Üzüntü, korku, kaygı en yaygın görülen sorunlar arasındadır. Dalgınlık, dikkat dağınıklığı, unutkanlık, işe uyum ve odaklanma sorunları yaygın bir biçimde gözlemlenmektedir. İşe geri dönüşlerde aksamalar, isteksizlikler özellikle ilk süreçte daha yaygın bir olgudur.

“Dalgınlar çoğaldı. Evini barkını düşünürken dalgınlık yaşıyor. Tedirginlik var. Geleceğine dönük, bundan sonra ne olacak, nerede yaşayacağım?” (Tekstil işyeri, işveren vekili, Adıyaman)

Özellikle imalat sanayii içinde, metal sektöründe, gürültülü ortamlar, en küçük bir seste deprem olduğu kaygısı nedeniyle, ilave bir tehlike olarak değerlendirilebilir. Bu olguyu, özellikle depremleri izleyen yakın süreçte daha sık rastlanan bir durum olarak değerlendirmek daha olasıdır.

51 <https://www.isigmeclisi.org/21536-is-cinayetlerine-ve-cocuk-isciligine-karsi-mucadeleye-2025-yilind>, Erişim Tarihi: 23.01.2026

52 Bu bölüm Doç. Dr. Denizcan Kutlu tarafından hazırlanmıştır.

“Ciddi bir kaygı bozukluğu var, en ufak bir seste deprem oluyor algısıyla çalışıyorlar.” (OSGB, Hatay)

Bunların yanında agresif tavırlar, sinirlilik, tahammülsüzlük de sıklıkla rastlanan duygu durumları arasındadır. Çalışanların depremi izleyen süreçlerde, sürekli stres halinde olduğu, kimi çalışanlarda panik duygusunun belirgin bir biçimde gözlemlendiği ifade edilmiştir. Deprem öncesiyle karşılaştırıldığında, eş ve çocuklarının, aile ve akrabalarını daha çok düşünme, olası bir artçı depremde ne yapacaklarını daha çok konuşma hali yaygınlaşmıştır.

Çalışanların işe ve birbirlerine olan tahammül düzeyleri de azalmıştır. Sabırsızlık, çabuk sinirlenme, birbiriyle tartışma sık rastlanır durumlar olmuştur.

Deprem yarattığı anlık yıkım ve kayıpların etkisiyle, anlık yaşama algısı ve duygusu ortaya çıkmıştır.

“Herkeste bir anlık yaşama dönüş. Bir anlık yaşamaya devam ediyoruz diye bir duygu.” (Metal işyeri işveren vekili, Adıyaman)

Bu ve yukarıda belirtilen duygu durumlarının da etkisiyle, kaybetme duygusunun yitilmesi ve boş vermişlik de depremin psikolojik etkileri arasında yer almıştır. Bu çok katmanlı duygu durumları, tehlike ve riskleri hafife alma, hata yapılmasının, ihmalin ve dikkatsiz davranmanın mazur görülebileceği düşüncelerini beraberinde getirmiştir.

Kurallara uymama eğilimleri, geç gelme ve erken çıkma, daha yavaş çalışma, molaları uzatma, kapalı ve yasak olan mekânları kullanma gibi davranışlar görülmüştür. Bu tür davranışların, sözü edilen tüm duygu halleriyle birleşecek şekilde kişisel koruyucu donanımları kullanmada azalma eğilimleriyle birleştiği de belirtilmiştir. İş elbiselerine dönük duyarlılıkta azalmalar, hijyen önlemlerine uymada ihlaller ve aksatmalar görülmüştür. Kişisel koruyucu donanımların kullanılmasına dönük uyarıların ise, hırçın ve tepkisel tavırlarla karşılandığı ifade edilmiştir.

“İnsanların çoğunun daha agresif, tepkili olduğunu, ‘Baretini tak’ desen bile daha agresif, hırçın olduğunu görüyoruz. Tepki almamıza sebep oluyor.” (OSGB, Hatay)

Tüm bu etkilenmeler ve yansımalar, kamusal denetim eksikliklerine ilişkin algılamalarla birleşmiştir.

“Deprem bölgesi diye denetlemelerin olmayacağı... Devlet bizi kurtarmaya zaten gelmedi, zaten ancak yardım dağıtımlarıyla uğraşır.” (OSGB, Adıyaman)

5.2. SOSYAL HİZMETLER

5.2.1. Hatay

Bu bölüm Hatay SES Şubesi tarafından, sosyal hizmetin hem aile ve sosyal hizmetler hem de sağlık kurumlarında sunulan hizmetlerin değerlendirilmesi olarak hazırlanmıştır.

Hatay Aile ve Sosyal Hizmetler Müdürlüğüne Dair Notlar

Depremi üçüncü yılına girdiğimiz şu günlerde sosyal hizmetlere bağlı kuruluşların fiziki koşullarında görece bir düzelme olmadığı gibi kimi bölgelere şartlar daha da ağırlaşmış durumdadır.

İl Müdürlüğü, Şiddet İzleme ve Önleme Merkezi Müdürlüğü, Antakya Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğü, Defne Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğü, Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi Müdürlüğü, Kadın konukevi Müdürlüğü, Karlısu Engelsiz Yaşam Bakım Rehabilitasyon ve Aile Danışma Merkezi aktif olarak hizmet veriyor olmalarına rağmen Müdürlüklere ait hala kalıcı yerler olamamakla birlikte geçici konteynır alanlarda hizmet verilmeye devam edilmektedir.

İl Müdürlüğü ve Antakya Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğü için bina yapımı henüz tamamlanmamış olup diğer müdürlüklere ait hizmet binalarının yapılıp yapılmayacağı ya da nerede yapılacağı, konteynırlarda hizmet üretiminin daha ne kadar devam edeceği konuları belirsizliğini korumaktadır.

7/24 esasına göre hizmet veren yatılı bakım kuruluşlarının kapasitesi yetersiz olup taleplere geçici olarak cevap verilmektedir. Hizmetten yararlanmak isteyenlerin talepleri alınmakta, geçici barınma sağlanması sonrasında il dışına nakilleri gerçekleştirilmektedir. Farklı ile nakil edileceğinin bilinmesi durumu nedeni ile pek çok hizmet alıcısı talepte bulunmamakta ya da talebinden vazgeçmektedir.

Üçüncü yıla gelindiğinde hizmet sunumunda istenilen düzeyde bir iyileşme söz konusu değilken çalışma alanlarının fiziki koşulları, çalışanları daha fazla zorlar hale gelmiştir.

Hatay Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü, Şiddet İzleme ve Önleme Merkezi Müdürlüğü, Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi Müdürlüğü, Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü; 6 Şubat depreminde yıkımın en çok yaşandığı, Antakya merkeze bağlı mahallelerden biri olan Akevler Mahallesi'nde hizmet vermektedir. Akevler mahallesi'nin rezerv alanı olması sonrasında ilk inşaat çalışmaları bu bölgede başlamış olup 2 yıla yakın bir süredir TOKİ çalışmaları devam etmektedir. 2025 yılı sonunda bütün inşaat çalışmalarının bitirileceğine ilişkin yapılan açıklamalar sonrasında mahalleye giriş çıkışlar neredeyse imkansız hale gelmiş olmasına karşın bu müdürlükler hala bu bölgede hizmet vermeye devam etmektedir. Ne araçların ne de yayaların güvenli geçebileceği bir alan olmadığı halde kamu emekçileri mesailerini için bu bölgeye gelmek ve hizmet üretmek zorunda kalmaktadır. Gün içerisinde hangi saatte hangi yolun kapanacağı, hangi ağır tonajlı aracın yolu kapatacağı belli olmayan mahalleye girebilmek neredeyse imkansız olmuştur. Çalışanların ve halkın ulaşımını kolaylaştıracak bir yol belirlenmediği gibi bölgeye ulaşabilecek toplu taşıma araçları da bulunmamaktadır. Özel aracı ile ulaşmak isteyenler de araçlarını çok uzağa park ederek yürümek zorunda kalmaktadır.

7/24 esasına göre çalışan yatılı kurumlara gündüz bile ulaşım sorunken gece bu bölgeye ulaşmak imkansızlaşmakta, kuruluşlara; kadın, yaşlı, çocuk teslimi yapılırken sorunlar yaşanmasına neden olmaktadır. Mahalledeki inşaat çalışmalarına hız verilmesi ve yolların sürekli olarak kapanması nedeni ile çevrede bulunan okullar, yaklaşık 1.5 ay önce boşaltılmış ve farklı bölgelerde eğitim-öğretim faaliyetlerine devam edilmiştir. Durum bu iken sosyal hizmetlere bağlı müdürlükler bu bölgede hizmet vermeye devam etmektedir. Ne hizmet verenin ne de hizmet alıcısının ulaşamadığı bu bölgede kalmaya devam edilmekte alternatif de sunulmamaktadır.

Fotoğraf: Sağlık emekçileri elektrik kesintileri nedeniyle ısıtamadıkları ASM'lerde dışarıda ateş yakarak ısınıyorlar.⁵³

Çocuk Alanı

Depremi etkisi ile ebeveyn kaybı yaşayan çocuklar Akraba veya Yakın Çevre Koruyucu Aile hizmet modelinden faydalandırılmış olup düzenli takipleri sağlanmaktadır. Kuruluş bakımına alınan çocuklar ise 2024 yılı eylül ayında Antakya ilçesinde açılan Serdar Demir Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü ile İskenderun ilçesinde bulunan Hacı Pervin Tosyalı Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğünde hizmet almaktadır. Bakımı için il içerisinde uygun merkezlerin olmadığı çocukların ise (istismar mağduru, madde bağımlısı vb.) uygun kuruluşların bulunduğu illere nakil edilmelerine devam edilmektedir. Deprem öncesinde ilde istismar mağduru çocuklara hizmet veren Çocuk Destek Merkezi aktif hizmet vermemektedir.

Bakanlığa bağlı psiko-sosyal destek ekipleri konteynır kent alanlarından tamamen çekilmiştir. Bireysel danışmanlık talepleri ilgili ilçe sosyal hizmet merkezlerince yürütülmeye

⁵³ <https://www.instagram.com/reel/DSdJLOeDOcB/?igsh=MTE2ODRydZFOOHVibQ==>

başlanmıştır fakat il merkezinde toplu taşımanın hala sınırlı olması nedeni ile ilçe müdürlüklerine ulaşımda güçlükler yaşanmaktadır.

Kadın Alanı

Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi (ŞÖNİM), sosyal hizmet merkezleri bünyesinde kurulmuş olan şiddetle mücadele irtibat noktaları rutin hizmetlerini vermeye devam etmektedir. Fakat yıkılmış olan kadın konuk evi için hala kalıcı bir merkez yapılamamıştır. Barınma talepleri geçici olarak karşılanan kadınların uygun illere nakilleri yapılmaktadır. Barınma koşullarının iyi olmaması, kapasite yetersizliği ve okul çağında çocuğu ile barınma hizmeti alan şiddet mağduru kadınların; çocukların okullarına erişimi ile ilgili sorunlar yaşaması nedeni ile talep edilmemektedir.

Şehirde iş imkanlarının kısıtlı olması nedeni ile güvenceli bir işte çalışan kadın sayısı oldukça azdır. Kamu kreşlerinin olmaması, il merkezinde özel kreş sayısının deprem sonrasında azalması, mevcut özel kreşlerin ücretlerinin yüksek olması nedeni ile çocukların bakımını, kadınların üstlenmelerine özellikle tek ebeveyn olan kadınların çocukları için daha fazla sosyal yardıma başvuru yapmasına neden olmaktadır.

Engelli ve Yaşlı Alanı

Engelli ve yaşlılara hizmet veren yatılı kuruluşlar yıkılmış sonrasında yeni bina yapılmamış ve tam kapasiteli hizmet sunumuna başlanmamıştır. Engelli bireylerin kuruluştaki barınma başvurusu alınmakta fakat il dışına nakilleri yapılmaktadır. Huzurevi ve rehabilitasyon merkezi ise hala geçici olarak çocuk evleri sitesi müdürlüğü alanında hizmet vermektedir. Hizmet kapasitesi deprem öncesine göre azalmıştır. Bu koşullar nedeni ile bakıma muhtaç 65 yaş üstü bireylerin bakımları aile içerisinde, aile bireyleri tarafından karşılanmaktadır. Bakıma muhtaç yaşlı ve engelli için “Tam Bağımlı” ibareli heyet raporu bulunan aileler; engelli evde bakımı yardımına başvurmaktadır. Yapılan yardım sayısı il genelinde yüksektir.

Kentte; inşa sürecinin devam ediyor olması nedeni ile 65 yaş üstü bireylerin sosyalleşebilecekleri alanlar hala sınırlı sayıdadır. Kent merkezde bulunan ve Huzurevi Müdürlüğüne bağlı olarak çalışan Gündüzlü Bakım ve Aktif Yaşam Merkezi, 65 yaş üstü bireylerin sosyalleşebileceği tek kurum olarak hizmet vermeye devam etmektedir. 65 yaş üstü bireylerin hem sosyalleşebildikleri, el sanatları ile uğraşabildikleri (takı tasarımı, ahşap boyama, örgü, resim vb.) ve fizik tedavi hizmetlerinden yararlanabildikleri bu kurum; kapasitesinin sınırlı olması neden ile az sayıda kişiye hizmet sunmaktadır. Talebin fazla olması; deprem sonrasında kentte park, bahçe gibi alanların kalmaması nedeni ile özellikle 65 yaş üstü bireylerin sosyalleşebilecekleri alanlara ne kadar ihtiyaç duyduğunu göstermektedir.

Sosyal Ekonomik Destek (SED) Yardımı

Sosyal Ekonomik Destek Yardımı başvurularına talepte sürekli artış söz konusudur. İş imkanlarının az olması, ekonomik kriz gibi nedenlerle aileler; sosyal yardıma daha çok ihtiyaç duyar hale gelmiştir. Temel ihtiyaçlarını karşılayamamaları, özellikle okul çağında çocuğu olan aileler; toplu taşımanın yetersiz olması ve okulların yaşadıkları alana uzak olması nedenleri ile servis tutmak zorunda kalmakta bu durumda ailelerin bütçelerini zorlamaktadır. Özellikle okul çağında birden fazla çocuğu olan aileler; masraflara yetişemediklerini, çocukların; başta beslenme olmak üzere diğer ihtiyaçlarını karşılamakta zorluk yaşadıklarını belirterek yardım talebinde bulunmaktadır. Tek ebeveyn olan kişilerin yardıma daha çok ihtiyaç duyduğu; çocukların yaşının küçük olması, bakıma muhtaç olmaları, destek mekanizmalarının yetersiz olması, ücretsiz kreş gibi imkanlar olmaması nedeni ile yevmiye usulü işlerde bile çalışamayan tek ebeveynli ailelerin ekonomik destek talebine daha fazla başvuruda bulunduğu gözlenmektedir.

Çalışanların Durumu

Çalışma alanları hala geçici olmakla birlikte hizmet çoğunlukla konteynırlar içerisine kurulan ofislerden oluşmaktadır. 21 metrekare olan kimi konteynırlarda 4-5 kişi çalışmak durumunda kalmaktadır. Elektrik ve su kesintileri, internet ağı ile ilgili yaşanan sorunlar nedeni ile çalışma verimi düşmektedir. Yol çalışmalarının, şehrin yeniden inşasının devam ediyor olması iş yerine ulaşımında sorunlara neden olmaktadır. Hem personelin hem de hizmet alıcıların sıklıkla sorun yaşadığı bu konu stresi tetiklemekte, çalışma motivasyonunu olumsuz etkilemektedir. Sosyal hizmet çalışanlarının ücretlerinde iyileştirmeye gidilmemesi, yıpranma payının olmaması, alınan ücretlerin yoksulluk sınırının altında kalması, meslek tanımı dışındaki işleri de yapıyor olmaları, yatılı kuruluştaki nöbet ücretlerinin sarf edilen emeğin karşılığı olamayacak kadar düşük olması, deprem bölgesinde çalışıyor olmanın getirdiği ekstra zorluklar da eklenince sosyal hizmet emekçilerinin geleceğe güvenle bakamamasına ve umutsuzluğa kapılmasına neden olmaktadır.

Ruh Sağlığı

6 Şubat depremlerinin üçüncü yılına girerken, Hatay'da sunulan ruh sağlığı hizmetlerinin akut kriz müdahalesi dönemini geride bırakarak, giderek kronikleşen ruhsal sorunlara ve uzun vadeli iyilik hâlinin desteklenmesine odaklanan bir sürece evrildiği gözlemlenmektedir.

Sahadaki klinik deneyimler, deprem sonrası ruhsal iyileşmenin yalnızca zamana bırakılabilecek bir süreç olmadığını; yaşam koşulları, sosyal destek mekanizmaları ve hizmet sunumunun niteliğiyle doğrudan ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Günlük klinik uygulamalarda en sık karşılaşılan başvuru nedenleri; uzamış ve karmaşık yas tepkileri, travma sonrası stres bozukluğu, anksiyete ve panik bozuklukları, depresif belirtiler, uyku sorunları ve psikosomatik yakınmalardır.

Birçok başvuru ruhsal belirtilerinin başlangıcını ya da şiddetlenmesini şu ifadelerle tarif etmektedir:

“Depremden sonra başladı.”

“Vardı ama depremden sonra çok arttı.”

Özellikle 6 Şubat’ın yaklaşmasıyla birlikte danışanlar daha sık uyku sorunları dile getirmektedir:

“Gece saat dört gibi uyanıyorum.”

“Sabaha karşı uykum bölünüyor, tekrar uyuyamıyorum.”

Deprem sonrası barınma düzeninin değişmesi, konteynır kentlerde ve kalabalık yaşam alanlarında sürdürülen hayat, başvuru ruhsal durumunu belirleyen en önemli faktörlerden biri haline gelmiştir.

Gidecek alanların olmaması, yalnız kalabilecek güvenli mekânların bulunmaması ve sürekli bir kalabalık içinde yaşamak, bireylerde yoğun bir psikolojik sıkışmışlık hissi yaratmaktadır.

Bu durum aile içi ilişkilerde de ciddi zorlanmalara yol açmaktadır. Düzenin değişmesi, birden fazla ailenin ya da geniş ailelerin aynı çatı altında yaşamak zorunda kalması, iletişim problemlerini ve çatışmaları artırmaktadır.

İşini kaybeden bireylerde, özellikle erkek başvuru ruhsal çöküntü ve aile içi gerilimler daha yoğun gözlemlenmektedir. Bu kişilerde maddi kayıplara, evde işsiz kalmanın yarattığı amaçsızlık ve değersizlik duygusu eşlik etmektedir. Bu durum çoğu zaman eşler arası çatışmalarla birlikte seyretmektedir.

Danışanların ruh sağlığındaki zorluklar yaşam koşullarındaki diğer sorunlarla yoğunlaşmaktadır:

“Kişilerin sosyalleşecek ortamlarının kısıtlı olması, eski bilindik ve güvenli alanlarında yaşamlarına devam edememeleri, fiziksel aktiviteyi artıracak ve destekleyecek açık, güvenilir ve temiz alanların olmayışı, hareket kısıtlılığını beraberinde getiriyor ve bu da insanlarda kısıtlanmışlık hissi yaratıyor.”

Çocuklar ve gençler açısından bakıldığında ise sorunlar farklı bir boyut kazanmaktadır.

Kalabalık konteynır yaşamı nedeniyle ders çalışamama, okul değişiklikleri ve kalabalık sınıflar çocukların dikkatini ve akademik sürekliliğini olumsuz etkilemektedir.

Pandemi sürecinin hemen ardından yaşanan deprem, bir neslin eğitim sürecini ve psikososyal gelişimini derinden sarsmıştır. Buna bağlı olarak çocuklarda davranışsal sorunlar, dikkat güçlükleri ve ebeveynlik rolleriyle ilgili zorlanmalar daha görünür hale gelmiş görünmektedir.

Ruh sağlığı hizmetlerinin sunumu açısından değerlendirildiğinde ise sahada ciddi yapısal sorunlar dikkat çekmektedir. Randevu sürelerinin kısıtlı olması, psikoterapiye ayrılabilen zaman ve alanın sınırlılığı ve multidisipliner ekip çalışmalarının her kurumda sürdürülebilir biçimde yürütülememesi, müdahalelerin derinliğini ve sürekliliğini zorlaştırmaktadır. Artan başvuru yoğunluğu karşısında mevcut profesyonel sayısının ve profesyonel hizmet için ayrılan mekanların yetersiz kalması, hizmetin niteliğini doğrudan etkilemektedir.

Buna ek olarak, ruh sağlığı çalışanları yalnızca danışanların travmalarıyla değil; aynı zamanda kendi yaşantısal kayıplarıyla da çalışmak durumunda kalmaktadır. Birçok uzman, danışanların anlattıklarıyla kendi deneyimleri arasında sürekli bir geçiş hâlinde hizmet sunmaktadır. Bu durumun ikincil travmatizasyon, tükenmişlik ve mesleki sınırların zorlanması riskini belirgin biçimde artırdığı gözlemlenmektedir. **Ruh sağlığı profesyonellerine yönelik destekleyici eğitimler ve süpervizyon desteğine ihtiyaç duyulmaktadır.**

Kurumsal düzeyde ise Sağlık Bakanlığı'nın hizmeti ağırlıklı olarak nicel veriler üzerinden değerlendirmesi, sahada çalışanlar üzerinde ciddi bir performans baskısı yaratmaktadır. Bu durum şu ifadelerle dile getirilmektedir:

“Sağlık Bakanlığının sürekli veri isteminde bulunmaları ve hizmeti sadece sayı üzerinden değerlendirmeleri, bizi performans kaygısına sürüklemekte.”

Sağlıklı çalışma imkanı sunacak yeterli kamusal binaların hala yapılmadığı kurumlarda konteynirlarda hizmet vermenin yanı sıra, yoğun terapi hizmeti vermenin ve kurumlar tarafından yapılan sayı baskısının işçi sağlığı bakımından sarsıcı olduğu anlaşılmaktadır.

“Çalışma ortamımızın konforlu ve güvenli olmayışı zaten mesleki motivasyonumuzu azaltırken bu baskıyı iyiden iyiye hissetmek modu iyice düşürüyor.”

Kurumsal yapılanma ve işleyiş sürecinde sürekli değişen çalışma alanları, farklı ilçelere yapılan görevlendirmeler ve fiziksel koşulların güvensizliği, ruh sağlığı çalışanlarının mesleki motivasyonunu daha da zedelemektedir. Buna rağmen, sahada hizmet sunumunun aksatılmaması için yoğun bir çaba sarf edilmektedir.

Gelinen noktada Hatay'da ruh sağlığı alanındaki temel gereksinimin yalnızca bireysel düzeyde bir “iyileştirme” süreciyle sınırlı olmadığı açıkça görülmektedir.

Ruh Sağlığının Bozulmasının Nedenleri ortadan kaldırılmalıdır, toplumun iyileşme süreçleri desteklenmeli ve ruh sağlığı profesyonellerinin sağlığı gözetilmelidir.

Buna göre depremin üçüncü yılına girilirken Hatay'da hem toplumun hem de ruh sağlığı alanında çalışan profesyonellerin ruhsal iyilik hâlini olumsuz etkileyen etkenlerin büyük ölçüde ortak ve iç içe geçmiş olduğu görülmektedir.

Ruh sağlığındaki bozulma, yalnızca deprem anına bağlı bir travma tepkisi olarak değil; uzayan belirsizlikler, yetersiz yaşam koşulları ve sürdürülebilir olmayan hizmet yapıları nedeniyle derinleşen ve kronikleşen bir sürece dönüşmüştür.

Toplum açısından bakıldığında, en belirleyici etkenlerin başında kayıp ve yas süreçlerinin sağaltılamaması gelmektedir. Yakınlarını, evlerini ve yaşam düzenlerini kaybeden bireyler için yas, zamana yayılmış ve karmaşık bir hâl almıştır. Özellikle yıldönümlerinde travmatik anıların yeniden canlanması, kaygı, uykusuzluk ve bedensel yakınmaların artmasına neden olmaktadır. Buna eşlik eden barınma sorunları, konteynır kentlerde kalabalık ve güvencesiz koşullarda yaşam, bireylerde sürekli bir sıkışmışlık ve tehdit algısı yaratmaktadır. Gidecek güvenli alanların olmaması, yalnız kalma ve toparlanma imkânını ortadan kaldırarak ruhsal yükü artırmaktadır.

Ekonomik kayıplar ve işsizlik, toplumun ruh sağlığını bozan bir diğer temel etmendir. Özellikle işini kaybeden erkeklerde değersizlik, umutsuzluk ve çaresizlik duygularına eşlik eden hareketsizlikle birlikte aile içi ilişkilerde çatışmaları ve duygusal kopuşları artırmaktadır.

Aile yapısının bozulması, birden fazla ailenin aynı yaşam alanını paylaşmak zorunda kalması ve ebeveynlik rollerindeki zorlanmalar, özellikle çocukların ve ergenlerin ruhsal durumunu olumsuz etkilemektedir. Bu kalabalık ortamlarda kadınlara yüklenen sorumluluk artmakta, dar alanlarda çocuk, yaşlı, engelli ve sağlıklı bireylerin bakım sorumluluğu genellikle kadınlara yüklenmektedir. Bu durum kadınların alanını daha da daraltmakta beden ve ruh sağlığını olumsuz etkilemektedir.

Eğitim sürekliliğinin bozulması, okul değişiklikleri ve kalabalık sınıflar, çocuklarda dikkat, öğrenme ve davranış sorunlarını derinleştirmektedir. **Pandemi sürecinde yaşanan eğitim kayıpları sonrasında deprem koşullarının yol açtığı zorluklara rağmen aynı sınavlara tabi tutulma hali öğrencilerin değersizlik ve umutsuzluk yaşamasına neden olmaktadır.**

Toplumun ruh sağlığını zedeleyen bir diğer önemli unsur, sosyal ve kamusal alanların yetersizliğidir. Sosyalleşmeye, fiziksel aktiviteye ve günlük rutinin yeniden kurulmasına olanak tanıyan güvenli alanların eksikliği, bireylerde hareketsizlik, içe çekilme ve kısıtlanmışlık hissini artırmaktadır. Altyapı sorunlarının (yol, elektrik, su, internet) devam etmesi ise güvenlik ve süreklilik duygusunu zayıflatarak iyileşme sürecini geciktirmektedir.

Birçok ruh sağlığı çalışanının kendi yaşadığı kayıplar ve travmatik deneyimler ile danışanların aktardıkları arasında sürekli bir geçiş hâlinde çalışmak zorunda kaldığı söyleyebilir. Bu durum, duygusal yükü artırmakta ve tükenmişlik riskini belirgin biçimde yükseltmektedir. Hala konteynırlarda çalışmak zorunda kalan, uygun görüşme koşullarına sahip olmayan, görevlendirmeler ve taşınmalar nedeniyle aidiyet duygusu zedelenen ve sayı baskısı ile performans değerlendirmesi yapılan ruh sağlığı emekçileri mesleğe yabancılaşmakta kronik stres baskısıyla tükenişe sürüklenmektedir.

Sonuç olarak, Hatay'da hem toplumun hem de ruh sağlığı çalışanlarının ruhsal iyilik hâli; travmanın kendisi kadar, travma sonrasında devam eden belirsizlikler, yapısal eksiklikler ve sürdürülebilir olmayan politikalar nedeniyle bozulmaktadır. Bu tablo, ruh sağlığını yalnızca bireysel bir mesele olarak değil; toplumsal, çevresel ve kurumsal boyutlarıyla ele alan, uzun vadeli ve bütüncül bir yaklaşımın aciliyetini açıkça ortaya koymaktadır.

Hatay'da Afet Sonrası Toplumsal İyileşme: Sosyal Hizmet İhtiyaçları ve Stratejik Politika Önerileri

Acil Yardımdan Kalıcı İyileşmeye Geçiş

6 Şubat 2023 depremleri, "Yüzyılın Felaketi" olarak nitelendirilmiş ve Türkiye'nin güneydoğusunda, özellikle Hatay'da derin ve kalıcı izler bırakmıştır. "Resmi rakamlara" göre 53.000'den fazla can kaybı ve yüz binlerce yaralı ile sonuçlanan bu afet, sadece fiziksel bir yıkıma değil, aynı zamanda toplumsal dokuda da ciddi bir sarsıntıya yol açmıştır. Afetin üzerinden geçen zamanda, bölgedeki sosyal hizmet ihtiyaçları, acil insani yardım ve temel hayatta kalma desteği aşamasından, çok daha karmaşık ve uzun soluklu bir toplumsal rehabilitasyon sürecine evrilmiştir.

Hatay'daki yıkım, sadece jeolojik bir gerçeklik değil, yapı stokunun sınıfsal dağılımının bir sonucudur. Sosyal hizmet müdahaleleri, bireyleri sistemin dışladığı 'mağdurlar' olarak değil, yapısal eşitsizliklere maruz bırakılan 'özneler' olarak ele almalıdır.

Bu belgenin temel amacı, Hatay'daki güncel sosyal hizmet ihtiyaçlarını sahadan gelen verilerle analiz etmek ve bu analize dayanarak bölgenin toplumsal direncini artıracak kanıta dayalı, uygulanabilir politika önerileri sunmaktır.

Bu belge, psikososyal destek ve ruh sağlığı, derinleşen eşitsizliklerle mücadele eden dezavantajlı gruplar, sosyo-ekonomik güçlendirme ve kurumsal kapasite boşlukları gibi kritik alanlara odaklanarak, Hatay'ın yeniden inşasının sadece binalardan ibaret olmadığını; aynı zamanda insan onurunu, toplumsal adaleti ve sürdürülebilir refahı merkeze alan bütüncül bir yaklaşım gerektirdiğini ortaya koymaktadır.

Temel Sorun Alanlarının Analizi: Sahadaki Güncel İhtiyaçlar

Hatay'daki mevcut sosyal hizmet ortamı, birbiriyle iç içe geçmiş, çok boyutlu zorluklarla karakterize edilmektedir. Fiziksel altyapı eksikliklerinden (*elektrik ve su kesintileri, yolların olmaması*) kronikleşen travmaya, ekonomik çöküntüden (*geçim kaynaklarının yetersizliği, genç işsizliği*) kurumsal yetersizliklere uzanan bu sorunlar, sürdürülebilir bir iyileşme için stratejik ve eş zamanlı müdahaleleri zorunlu kılmaktadır. Aşağıdaki analizler, bu karmaşık yapının temel bileşenlerini ve sahadaki ihtiyaçları ortaya koymaktadır.

Kronikleşen Travma: Psikososyal Destek ve Ruh Sağlığı İhtiyaçları

Depremi üzerinden zaman geçmesine rağmen, afetin psikolojik etkileri "gecikmiş travma" ve "kronikleşen yas" gibi biçimlerde varlığını sürdürmektedir. Bu durum, anlık kriz müdahalelerinin ötesinde, bireylerin ve toplumun ruh sağlığını onaracak uzun vadeli psikoterapi ve rehabilitasyon hizmetlerine duyulan ihtiyacı kritik hale getirmektedir.

- **Çocuk ve Ergenler:** Geçici barınma alanları olan konteynır kentlerde büyüyen çocuklar, sosyal uyum sorunları ve gelişimsel gecikmelerle karşı karşıyadır. Bu neslin geleceği için eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması, travma sonrası stresle başa çıkma yöntemlerini destekleyecek güvenli sosyal alanların oluşturulması ve fırsat yokluğundan kaynaklanabilecek suça yönelimi engelleyici sosyal aktivitelerin artırılması hayati önem taşımaktadır. Bu doğrultuda özellikle sınavlarda pozitif ayrımcılık yapılmalıdır.
- **Saha Çalışanları:** Bölgede görev yapan sosyal hizmet uzmanları, psikologlar ve diğer yardım çalışanları, sürekli olarak travmatik hikayelere maruz kalmaları nedeniyle ciddi bir ikincil travma ve tükenmişlik riski altındadır. Sunulan hizmetlerin kalitesi ve sürdürülebilirliği, bu profesyonellerin ruh sağlığını koruyacak destek mekanizmalarının varlığına doğrudan bağlıdır. Ayrıca sürekli travma dinlemenin yanında yetersiz ve sağlıksız çalışma koşulları nedeniyle tükenme ve yabancılaşmanın önemli nedenleridir.
- **Sivil Toplum Kuruluşları:** Çoğunlukla uluslararası kuruluşlar tarafından finanse edilen STK'ların bölgeden önemli oranda çekilmesi, psikososyal destek mekanizmalarının önemli bir sac ayağını çökerterek vatandaşları derin bir hizmet boşluğuyla baş başa bırakmıştır.

Sınıfsal Savunmasızlığın Derinleşmesi: Dezavantajlı Gruplara Yönelik Zorluklar

Afet, bölgedeki mevcut sosyal ve ekonomik eşitsizlikleri daha da derinleştirmiş, özellikle dezavantajlı gruplar için katmanlı sorunlar yaratmıştır. Toplumsal adalet ve kapsayıcılık ilkeleri doğrultusunda, bu gruplara yönelik özel ve hedef odaklı müdahaleler, iyileşme sürecinin temel taşlarından biridir.

- **Çocuk İzlem Merkezi (ÇİM):** ÇİM'in depremde iki yıl sonra hizmete girmesi nedeniyle bu iki yıl boyunca istismar vakalarındaki artışa dair bir veri bulunmamaktadır. Bununla birlikte vatandaşların gözlemlerine uygun olarak Çocuk İzlem Merkezleri (ÇİM) ve klinik başvurularında, konteynır kentlerdeki dar yaşam alanlarının çocukları cinsel istismara daha açık hale getirdiği anlaşılmaktadır. Özellikle deprem öncesi yüksek olan Suriye uyruklu çocuk başvuru sayılarındaki şiddetli düşüş, istismarın azaldığını değil; aksine bu çocukların sistem içinde "görünmez"leştğini ve koruma ağının dışına itildiğini düşündürmektedir. Okullardan ÇİM'e yapılan başvurular incelendiğinde; aile desteğinden yoksun veya kısıtlı desteğe sahip çocukların akran zorbalığı ve cinsel istismara karşı çok daha savunmasız olduğu görülmektedir. Bu durum, çocuğun sadece okulda değil, ev ve sokak döngüsünde de takip edilmesi gerektiğini kanıtlamaktadır. Bu ihtiyaca binaen, "Okul Sosyal Hizmeti" uygulamasına geçilmelidir.
- **Engelli ve Ampüte Bireyler:** Deprem, Hatay'daki engellilik oranlarında ciddi bir artışa neden olmuştur. Protez ve ortezlerin düzenli yenilenmesi, fizik tedavi merkezlerine erişimdeki zorluklar ve yeniden inşa edilen Antakya, Defne, Kırıkhan, Samandağ gibi depremde en çok etkilenen ilçelerin altyapısının erişilebilir olmaması, bu bireylerin bağımsız yaşam kurmalarının önündeki en büyük engellerdir.
- **Yaşlılar:** Sosyal çevresini, komşularını ve aile üyelerini kaybeden yaşlılar, bakım emeğinin kamusallaştırılmaması nedeniyle yoğun bir sosyal izolasyon riski ile karşı karşıyadır. Evde bakım hizmetleri sunan "Vefa" gibi projelerin kesintisiz devamlılığı, bu grubun temel sağlık ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanması için vazgeçilmezdir.
- **Kadınlar:** Afet sonrası artan bakım yükü (çocuk, yaşlı, engelli bakımı), geçici barınma alanlarındaki mahremiyet ve güvenlik sorunları ve ekonomik bağımsızlıklarını yitirmeleri, kadınların omuzlarındaki yükü orantısız bir şekilde artırmıştır. Afet sonrası artan bakım yükü, kadının toplumsal yeniden üretimdeki rolünü daha da ağırlaştırmıştır. Sosyal hizmetler, kadını sadece 'aile içi bakıcı' olarak gören geleneksel modellerden kaçınmalı; bakım emeğinin kamusallaştırılmasını (kreşler, yaşlı bakım evleri vb.) savunmalıdır.
- **Kimse ve Refakatsiz Çocuklar:** Afet nedeniyle ailesini kaybeden çocukların güvenli bir geleceğe sahip olması, etkin işleyen bir koruyucu aile sistemine ve bu çocukların gelişimlerinin uzun vadeli takibine bağlıdır.
- **Toplumsal Uyum ve Yabancılaşma:** Konteynır kentlerden TOKİ konutlarına geçiş, fiziksel bir iyileşme sağlarken, komşuluk ilişkilerine dayalı mahalle kültürünü ve hayati sosyal destek ağlarını yok etme riski taşımaktadır. Bu durum, bireyleri yeni bir sosyal izolasyon ve yabancılaşma biçimiyle karşı karşıya bırakmaktadır. Bu nedenle, geçiş sürecinin "Toplum Kalkınması" projeleriyle desteklenmesi elzemdir.

Yardımdan Kendi Kendine Yeterliliğe: Sosyo-Ekonomik Güçlendirme

Sürdürülebilir bir toplumsal iyileşme, sosyal hizmet anlayışının pasif yardım dağıtımından, bireylerin ve toplulukların ekonomik olarak "kendi kendine yeterlilik" kapasitesini inşa

etmeye doğru evrilmesini gerektirir. Bu dönüşüm, bireylerin onurunu korurken, yerel ekonominin canlanmasına da katkı sağlayacaktır.

- **Kadın Kooperatifleri:** Bu noktada kadın kooperatifleri, sadece bir gelir kapısı olmanın ötesinde, kadınların sosyal sermayelerini yeniden inşa ettikleri ve kolektif psikolojik dayanıklılık geliştirdikleri mikro ölçekli rehabilitasyon merkezleri olarak görülmelidir. Bu kooperatiflere sağlanacak mikro-kredi ve atölye imkanları, kadınların ekonomik bağımsızlıklarını kazanmalarını sağlayacaktır.
- **Mesleki Rehabilitasyon:** Bölgede uzun süreli işsizlikle mücadele eden depremzedelerin, yeniden inşa süreçlerinde aktif rol alması kritik bir fırsattır. Bu doğrultuda sürdürülecek geçim kaynakları geliştirme projeleri, açılacak mesleki kurslar hem bireylerin istihdamını sağlayacak hem de ihtiyaç duyulan sektörlerdeki nitelikli iş gücü ihtiyacını karşılayacaktır.

Altyapı ve Erişim: Kurumsal Kapasite Boşlukları

Bölgedeki genel olarak sosyal hizmetlerin etkinliği, özelde ise afet sonrası sahada uygulanan psikososyal destek hizmetleri faaliyetleri, mevcut kurumsal altyapının ve insan kaynağının durumuyla doğrudan ilişkilidir. Bu alandaki boşluklar, en iyi niyetli politikaların bile sahada karşılık bulmasını engellemektedir.

- **Personel Açığı:** Yapılan projeksiyonlar, 2026 yılında dahi bölgede sosyal hizmet uzmanı, psikolog ve doktor açığının devam edeceğini göstererek, kurumsal kapasite krizinin süreceği uyarısını yapmaktadır.
- **Fiziki Altyapı:** Sosyal hizmet il müdürlüğü ve bağlı merkezlerin kalıcı binalarının hala tamamlanmamış olması, hizmetlerin koordinesiz ve geçici koşullarda yürütülmesine neden olarak verimliliği düşürmektedir. Bu durum çalışanların duygusal ve fiziksel iyilik halini olumsuz etkilemekte, angaryaya neden olmaktadır. Bir işi yapmak için birkaç konteynıra gitme gerekliliği, konteynır ofisten dışarı çıkmak için mont giyme, dışarıdaki yağmurdan kaçma vb.
- **Hizmete Erişim Sorunu:** Deprem nedeniyle kent merkezinden yoğun göç alan kırsal kesimdeki köyler ve dağınık yerleşimler, bozuk yollar ve yetersiz aydınlatma gibi temel altyapı sorunları nedeniyle merkezi hizmetlere ulaşmakta zorluk çekmektedir. Bu nüfusa ulaşmanın tek yolu, düzenli olarak hizmet götürecek mobil sosyal hizmet birimlerinin sayısını stratejik olarak artırmaktır. Ayrıca bu nüfusa ulaşmanın yanı sıra buradaki nüfusun okullara ve iş yerlerine ulaşması da gerektiğinden yol ve şehir içi sorunlarının çözülmesi de önemlidir.
- **Sahadaki Hizmet Boşluğu: STK'ların Çekilmesi ve Sosyal Hizmetin Metalaşması**
Hatay'da depremin üçüncü yılında, sahadaki psikososyal destek (PSDS) faaliyetlerinin sürdürülebilirliği noktasında ciddi bir yapısal kriz baş göstermiştir. Özellikle uluslararası fonlarla finanse edilen sivil toplum kuruluşları (STK), kaynak akışının durmasıyla birlikte sahadan çekilmeye başlamıştır. Bu durum, sosyal

hizmetlerin kamusal bir sorumluluktan ziyade, dış kaynaklı ve geçici "projelere" hapsedilmesinin bir sonucudur.

- **Hizmet Sürekliliğinin Kesintiye Uğraması:** Çoğunlukla uluslararası kuruluşlar tarafından finanse edilen STK'ların bölgeden çekilmesi, psikososyal destek mekanizmalarının önemli bir sac ayağını çökerterek vatandaşları derin bir hizmet boşluğuyla baş başa bırakmıştır. Aynı zamanda bu STK'lerde istihdam edilen meslek elemanlarının işsiz kalması, var olan işsizlik sorununun artması ve bunun duygusal yükünün taşınması anlamına da gelmektedir.
- **Bağımlılık İlişkileri ve Güvencesizlik:** Sosyal hizmetlerin yerel ve kalıcı kamu politikaları yerine uluslararası sermaye ve fon gruplarına ihale edilmesi, kriz dönemlerinde hizmetin sürekliliğini "fonlanabilirliğe" bağlı kılarak kronikleşen travmanın (2.1) tedavisini imkansızlaştırmaktadır.
- **Kamusal Sorumluluğun İhmali:** Bu gelişme, sosyal hizmetin "proje bazlı" metalaşmış yapısından kurtarılıp, devlet eliyle yürütülen, kalıcı ve bütçesi kamu kaynaklarından sağlanan bütüncül bir modele duyulan ihtiyacı bir kez daha kanıtlamıştır

Bu sorunlar münferit krizler değil, birbirini besleyen bir kırılganlık döngüsüdür: Yetersiz kurumsal altyapı (2.4), kronikleşen travmayı (2.1) derinleştirmekte; bu travma ise kadınların ekonomik olarak güçlenmesinin (2.3) önünde psikolojik bir bariyere dönüşmektedir. Bu nedenle sunulacak politika önerileri, bu döngüyü kırmaya yönelik bütüncül bir strateji sunmalıdır.

Stratejik Politika Önerileri

Yukarıdaki analizler ışığında, Hatay'ın toplumsal direncini artırmak ve sürdürülebilir bir iyileşme sağlamak için tasarlanmış, uygulanabilir ve hedef odaklı politika önerileri aşağıda sunulmaktadır. Bu öneriler, acil eylemlerden yapısal reformlara uzanan bir zaman çizelgesiyle, kısa, orta ve uzun vadeli olarak sınıflandırılmıştır.

Kısa Vadeli Acil Eylemler (İlk 6 Ay)

- **Temel İhtiyaçların Güvence Altına Alınması:** Geçici barınma alanlarında hijyen, temiz su ve özellikle geceleri güvenliği sağlayan aydınlatma gibi temel unsurların kesintisiz olarak sağlanması güvence altına alınmalıdır.
- **Mobil Hizmetlerin Yaygınlaştırılması:** Ulaşım zorluğu çeken köylere ve uzak mahallelere düzenli olarak psikososyal destek, sağlık taraması ve sosyal yardım ulaştıracak mobil sosyal hizmet birimlerinin sayısı derhal artırılmalıdır.

- **Medikal Destek:** Engelli ve yaşlı bireylerin acil ihtiyaç duyduğu protez, ortez, ilaç ve diğer medikal ekipmanların tedarik süreçleri bürokrasiden arındırılarak hızlandırılmalıdır.

Orta Vadeli Stratejiler (6-24 Ay)

- **Ekonomik Katılımın Desteklenmesi:** Kadınların ekonomik bağımsızlığını desteklemek amacıyla, kadın kooperatiflerine yönelik sürdürülebilir mikro-kredi programları oluşturulmalı ve üretim yapabilecekleri atölye imkanları sağlanmalıdır. Bu birimler sadece gelir kapısı değil, kolektif psikolojik dayanıklılığın ve dayanışma ekonomisinin inşa edildiği alanlar olmalıdır
- **Kurumsal Altyapının Tamamlanması:** Sosyal hizmet binalarının kalıcı ve modern standartlardaki inşası öncelikli olarak tamamlanmalıdır. Bölgedeki personel açığını gidermek için lojman ve ek teşvikler içeren cazip istihdam politikaları geliştirilmelidir.
- **Toplumsal Dayanışmanın Güçlendirilmesi:** Bireysel terapilere ek olarak, toplumsal bağları onaracak ve travmanın kolektif olarak işlenmesini sağlayacak akran desteği grupları ve grup terapisi seansları yaygınlaştırılmalıdır.

Uzun Vadeli Yapısal Reformlar (2 Yıl ve Sonrası)

- **Tam Erişilebilir Kentsel Planlama:** Yeniden inşa edilen şehirlerin (Antakya, Defne, Samandağ, Kırıkhan vb.) kamusal alanları, binaları ve ulaşım altyapısının, engelli ve yaşlı bireylerin ihtiyaçlarını gözeterek "tam erişilebilirlik" ilkesine göre tasarlanması yasal bir zorunluluk haline getirilmelidir.
- **Hak Temelli Sosyal Hizmet Modeli:** Sosyal hizmetler, bireyleri yardıma bağımlı kılan bir modelden, onların kendi ayakları üzerinde durmasını sağlayan, haklarını öğreten ve onları güçlendiren proaktif bir modele dönüştürülmelidir.
- **Afete Hazırlık ve Veri Yönetimi:** Gelecekteki afetlere daha hazırlıklı olmak amacıyla, toplumsal cinsiyet ve engellilik gibi sınıfsal savunmasızlıkları dikkate alan, yerel dinamiklere duyarlı ve sistematik veri toplama ve raporlama sistemleri kurulmalıdır.

Sonuç ve Değerlendirme

Afetin üçüncü yılına girdiğimiz şu günlerde yeniden üzerine düşünme fırsatı bulduğumuz Hatay'daki iyileşme sürecinin, yalnızca fiziksel bir yeniden inşa faaliyeti değil, aynı zamanda derin sosyo-ekonomik yaraları sarmayı ve kronikleşen psikolojik travmayı onarmayı

hedefleyen karmaşık bir toplumsal rehabilitasyon süreci olduğunu deneyimliyoruz. Bu belgede sunulan analiz ve öneriler, afetin etkilerinin sadece barınma ihtiyacıyla sınırlı kalmadığını, bilakis toplumun en kırılgan kesimlerini orantısız bir şekilde etkilediğini açıkça ortaya koymaktadır.

Hatay'ın toplumsal dokusunun yeniden inşası, sosyal hizmetlerin birer 'lütuf' ya da 'proje bazlı yardım' olmaktan çıkarılıp, ertelenemez bir kamusal sorumluluk olarak tanımlanmasına bağlıdır. Devlet, sosyal refahın sağlanması ve sınıfsal savunmasızlığın giderilmesi noktasındaki asli görevinden imtina etmemelidir.

Bu bağlamda;

- **Bakım Emeğinin Kamusallaştırılması:** Çocukların nitelikli bakımı ve yetiştirilmesi sorumluluğu sadece annelerin omuzlarına bırakılmamalı; toplumsal cinsiyet adaletini sağlamak adına bölgede ücretsiz, nitelikli ve erişilebilir **kreş ile anaokulları** ivedilikle açılmalıdır.
- **Yaşlı Hakları ve Sosyal Güvenlik:** Huzurevi sırası bekleyen yaşlı vatandaşların insan onuruna yakışır bir yaşam sürmesi için yeterli kapasitede ve donanımda **huzurevleri** inşa edilmelidir.

Bununla birlikte; toplumsal cinsiyet eşitliği, sosyal devlet ilkesi ve hak temelli sosyal hizmet anlayışı gereği, kadınların üzerindeki görünmez bakım yükünü hafifletmek ve bu emeği kamusallaştırmak amacıyla “*Gündüzlü Yaşlı Bakım Evleri*” projesi stratejik bir öncelik olarak kamunun gündemine alınmalıdır. Özellikle Hatay'ın afet sonrası güncel durumu ele alındığında, yaşlıların görmezden gelindiği ve hizmet önem sırası olarak gerilere itildiği bir durum yaşanmakta, bu da yaşlı bireyleri derin bir mutsuzluğa sürüklemektedir. Dolayısıyla bu merkezler, aileleriyle yaşamak isteyen yaşlı bireylerin izolasyondan kurtularak gün içinde sosyalleşebilmelerine imkân tanımalı ve yaşlılığı bir 'içeriye kapanma' süreci olmaktan çıkarıp toplumsal katılımın bir parçası haline getirmelidir.

- **Engelli Bireylerin Hak Mücadelesi:** Engellilik durumunun yarattığı izolasyonu kırmak amacıyla, piyasa koşullarından bağımsız, kamu eliyle işletilen kapsamlı **rehabilitasyon merkezleri** faaliyete geçirilmelidir.

Sonuç olarak; yaşlı, engelli ve çocuk bakımı gibi temel hizmetlerin kamusal bir hak olarak sunulması, Hatay halkının mülksüzleşmeye ve sosyal yıkıma karşı direncinin en temel güvencesi olacaktır.

Söz konusu iyileşme süreci, yardımseverlik (filantropi) ekseninden çıkarılarak **yapısal bir dönüşüm** eksenine oturtulmalıdır. Sorun sadece psikolojik travma değil, depremle derinleşen ekonomik sömürü ve sınıfsal savunmasızlık durumudur. Gerçek bir iyileşme, kaynakların adil bölüşümü, barınmanın bir meta olmaktan çıkarılması ve halkın kendi kaderini tayin etme hakkına dayalı bir **sosyal adalet** anlayışıyla mümkündür.

5.3. KAMUSAL HİZMETLER, KENTSEL ALT YAPI, GÜNDELİK YAŞAM

5.3.1. Barınma

Adıyaman'da Barınma Durumu⁵⁴

Adıyaman'da son durum nedir, söz verilen konutlar teslim edildi mi?

6 Şubat depremlerinin üzerinden 3 yıl geçti, Adıyaman 3. Yılında kent olma görüntüsünden uzakta; altyapı çalışmaları, yol çalışmaları ve konutların inşasıyla büyük bir şantiye görüntüsündedir. Deprem Konutları henüz tamamen bitmedi, anahtar teslim edilen konutların sayısına bakacak olursak anahtarı verilmişse konut oturmaya hazırdır gibi düşünülse de sahadaki durum bu şekilde değil.

Şu ana kadar ne kadar konut teslim edildi?

- Toki ve Emlak Konut tarafından yapımı devam konut sayısı: 30.406
- Yapımı Devam Eden Köy Evleri Sayısı: 5.001
- Yerinde Dönüşüm Kapsamında Yapımı Devam Eden Konut Sayısı: 31.500
- TOKİ ve Emlak Konut tarafından teslim edilen konut sayısı: 17.960

Bu teslim edilen bölgelerde tüm sorunlar giderildi mi?

Henüz sorunlar giderilemedi, teslim edilen dairelerde sorunlarla karşılaşmaktadır. Örneğin geçen hafta yağın yağmurda çatıdan akan sularla daireleri su bastı, yerel basına yansıdı bu görüntüler. Toplu Konutlarda özellikle ahşap elemanlarda ciddi sıkıntılar yaşanmaktadır, kapı, mutfak mobilyası vb. kalitesiz malzemelerden yapıldığı için çok sık sorunlar yaşanmaktadır. 6-7 aydır Anahtar teslimi yapıldığı halde dairesi tamamlanmadığı için dairesine yerleşemeyen ancak buna rağmen aidat borçlarına maruz kalan vatandaşlar mevcut.

⁵⁴ Bu bölüm TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası Adıyaman Temsilcisi Tuncay Kaya tarafından hazırlanmıştır.

Konteynırlarda kaç kişi yaşıyor?

Bugünkü güncel veriye göre il genelinde aktif 24 konteynır kentte 8.000 aile; 32.570 kişi yaşamaktadır.

Hak sahibi olamayanlar barınma sorununu çözebiliyor mu?

Herhangi bir konutu olmayanlar ne yazık ki zor koşullar altında yüksek kira giderleriyle karşı karşıyadır. Yapı Stokunun henüz yeterli sayıya ulaşamamasından dolayı kiralar normalden yüksek. Deprem bölgesinde geçinebilmek ciddi anlamda çok zor, her şey çok pahalı.

Depremın üçüncü yılında veri olarak sorunların özellikle de fiziki sorunların yüzde kaçını çözülebildi?

Hayat tam anlamıyla normaleşti diyemeyiz, sadece konutların veya binaların inşasıyla da sorunlar çözülmemektedir. İnsanların asıl şu anda ciddi anlamda psikolojik desteğe ihtiyaç var. Kentteki düzensizlik ve karmaşa hali insanların psikolojisini kötü etkilemektedir. Her taraf şantiye görüntüsünde, altyapı çalışmalarından kaynaklı yolların durumu çok kötü. Ulaşımda ciddi sıkıntılar mevcut, yolların kapasitesi yetersiz, buna bağlı olarak ulaşımda güçlük çekilmektedir. Sürekli yoğun bir trafikle karşılaşmaktadır.

Şehirde ciddi bir içme suyu sorunu var, şehri besleyen içme suyu kaynakları yetersiz kalmaktadır. Bu konuda alternatif çözümler bulunmazsa ciddi bir susuzlukla karşılaşılacaktır.

3 yıl geçti bir yandan kalıcı konutlar ve işyerleri inşa edilirken diğer yandan kaçak veya geçici işyeri açma çalıştırma ruhsatları ile prefabrik yapılar inşa edilmektedir, buna artık dur denilmesi gerekiyor. Şimdiden kent görüntüsünden uzak çarpık bir kent ile karşılaşılıyor.

Adıyaman'da ve diğer deprem illerinde Yerinde Dönüşümde ciddi problemler yaşanmaktadır;

- Hakediş ödemeleri 45-50 gün gecikmeli yattığı için işler durma noktasına gelmiş bulunmaktadır.
- Hakediş ödemeleri 4 aşamada yatmakta olup son %30'luk hakediş ödemesi yapı kullanma izin belgesi alındıktan sonra yattığı için ciddi mağduriyetler yaşanmaktadır. Anahtar teslimi yapılan işlerde Mütahhitler bu durumun altından kalkamamaktadır, toplam maliyet üzerinden belirli yüzdelik oran ile yapılan işlerde ise vatandaş bu parayı ödeyememektedir. Bu son %30'luk oranın yapı kullanma sonrasında verilmesi durumu ya ortadan kaldırılmalı ya da bu oran cüzi bir düzeye çekilmelidir.
- Yerinde Dönüşümde kat malikleri yerine Hazine tarafından yapımı sağlanan dairelerin Mütahhitlere ödenen miktarında Adıyaman'da 2024 yılı birim fiyatlarına göre ödemeler yapılmaktadır. Güncel birim fiyatlar üzerinden ödemeler sağlanmalıdır. Yine Adıyaman'da Hazine tarafından yapılan ödemelerde Bodrum

Katlı yapılarda Bodrum Kat maliyete dahil edilmemektedir. Bu keyfi uygulamadan vazgeçilmesi gerekmektedir.

- Hasar Tespit durumlarından dolayı dava süreçleri devam eden veya biten binlerce hak sahibi vatandaş yerinde dönüşümden faydalanamamıştır. Bu mağduriyetin giderilmesi gerekmektedir. İstanbul'da başlatılan yarısı bizden kampanyası Ülkenin tüm bölgelerinde yapı ömrünü tamamlamaya yakın riskli yapılarda uygulanmalıdır, vatandaşlara destekler sunulmalıdır ki Konutunu yenileyebilsin.

Adıyaman Çarşısı Projesinin kalan diğer etapları mutlak suretle Çevre Şehircilik Bakanlığı tarafından hızlı bir şekilde inşa edilmelidir. Adıyaman Çarşısı harabe durumdadır. Bir bütünlük oluşturması gereken Adıyaman çarşısının 1 etabının yapılıp diğer etaplarının yapılmaması gibi bir durum kabul edilemezdir.

Ulu Cami ve Varlık Mahalleleri 2016 yılında kentsel dönüşüm alanı ilan edilmiş olmasına rağmen 9 yıldır herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Ulu Cami ve Varlık Mahalleleri, deprem sonrası en çok mağduriyet yaşayan bölgelerden biridir, çok fazla yıkım ve ağır hasar alan binaların bulunduğu bir bölgedir. Ancak kentsel dönüşüm alanı statüsü sebebiyle yerinde dönüşüm hakkından faydalanamamışlardır. Bu durum ciddi bir hak kaybı oluşturmuştur. Mara ve Musalla Mahallerinde uygulanan model bu bölge için de geçerli olmalıdır. Ulu Cami ve Varlık Mahallesi çarşı projesinin doğal uzantısıdır, ivedilikle bu bölge Adıyaman Çarşısı ile bütünlük oluşturacak şekilde inşa edilmelidir.

Fotoğraf: Adıyaman'da Boşaltılan K-11 Konteynır Kent Geçici Yaşam Alanı

Fotoğraf: Adiyaman'da Boşaltılan K-11 Konteynır Kent Geçici Yaşam Alanı

5.3.2. Eğitim

Adiyaman'da Eğitimin Durumu⁵⁵

6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen ve merkez üssü Kahramanmaraş olan depremler, başta Adiyaman olmak üzere geniş bir coğrafyada yalnızca binaları değil, toplumsal yaşamın tüm alanlarını derinden sarsmıştır. On binlerce yurttaşın yaşamını yitirdiği, yüz binlercesinin yerinden edildiği bu büyük felaket; eğitim, sağlık, barınma ve çalışma yaşamı başta olmak üzere kamusal hizmetlerin tamamında derin ve kalıcı tahribatlar yaratmıştır.

Adiyaman, depremin en ağır sonuçlarını yaşayan illerden biri olmuş; kentin fiziki dokusu kadar toplumsal, psikolojik ve kurumsal yapısı da ciddi biçimde zarar görmüştür. Okullar yıkılmış veya ağır hasar almış, eğitim mekânları kullanılamaz hale gelmiş; öğretmenler, öğrenciler ve veliler uzun süre belirsizlik koşullarında yaşamaya mahkûm edilmiştir. Eğitim-öğretim süreci, geçici çözümlerle ve çoğu zaman planlama, eşitlik ve pedagojik ilkelere aykırı biçimde sürdürülmeye çalışılmıştır.

Deprem sonrasında eğitim alanında yaşanan sorunlar, yalnızca fiziki yıkımla sınırlı kalmamış; derinleşen eşitsizlikler, yoksulluk, travma, göç ve güvencesizlik ile iç içe geçmiştir. Konteynır

⁵⁵ Adiyaman Eğitim Sen Şubesi tarafından hazırlanmıştır.

ve prefabrik yapılarda sürdürülen eğitim, dijital altyapı yetersizlikleri, anadilde eğitim hakkının yok sayılması, psikososyal destek hizmetlerindeki tikanlıklar, beslenme ve ulaşım sorunları ile öğretmenlerin güvencesiz ve baskı altında çalıştırılması, deprem sonrası eğitimin temel karakterini belirlemiştir.

Bu rapor; Adıyaman'da deprem sonrası eğitimin mevcut durumunu hak temelli, kamusal sorumluluk perspektifiyle ve sahadan elde edilen veriler ışığında ortaya koymayı amaçlamaktadır. Raporun amacı; yaşanan sorunları görünür kılmak, geçici ve biçimsel uygulamaların ötesine geçerek kalıcı, eşit ve nitelikli bir eğitim politikası için somut talepler geliştirmektir.

Eğitim, afet koşullarında dahi ertelenemez bir haktır. Ancak bu hak, yalnızca “eğitimin devam ediyor olması” ile değil; eşit, erişilebilir, güvenli ve çocuğun üstün yararını esas alan bir biçimde sunulmasıyla anlam kazanır. Adıyaman'da deprem sonrası eğitim pratiği, bu temel ilkelerden uzaklaşmış; mevcut sorunlar, merkezi ve yerel idarelerin sorumluluğunu daha da görünür kılmıştır.

Bu çerçevede hazırlanan rapor; 6 Şubat depremlerinin ardından Adıyaman'da eğitimin geldiği noktayı bütüncül biçimde değerlendirmekte; okul ve derslik durumundan anadilde eğitime, teknolojik altyapıdan psikososyal destek hizmetlerine, beslenmeden ulaşım, öğretmen politikalarından okul iklimine kadar geniş bir alanda tespitler ve talepler içermektedir.

Bu rapor aynı zamanda, depremi “olağanüstü bir durum” gerekçesiyle hak kayıplarını meşrulaştıran anlayışa karşı; eğitimin kamusal niteliğini, çocukların ve eğitim emekçilerinin haklarını savunan bir itiraz ve mücadele belgesi niteliğindedir.

Tablo: Mevcut Durum (Adıyaman)

Öğretmen sayısı	Öğrenci sayısı	Ücretli öğretmen sayısı	Okul kurum sayısı
11.121	160.711	462	820
2023 atanan öğretmen sayısı	2024 atanan öğretmen sayısı	2025 atanan öğretmen sayısı	Norm fazlası
1632	-	6	450 civarında

Tablo: Deprem Sonrası Okul ve Derslik Sayıları (Adıyaman)

	Okul Kurum Sayısı	Derslik Sayısı
İhale Hazırlıkları Devam Edenler	6	128
İnşaatı Devam Edenler	21	316
Çelik Yapı Devam Edenler	2	12
Deprem Sonrasında İnşaatı Bitenler	104	1140
Toplam Sayı	133	1596
Güçlendirmesi Biten	21	414
Güçlendirmesi Devam Eden	0	0
Güçlendirme İhalesi İçin İzin istenen	7	79
Güçlendirmesi İptal Edilen	1	10
GENEL TOPLAM	29	503
Depremden Önce	859	6247
Depremde hasar alıp kullanılamayan	79	930
Depremden Sonra Kalan	780	5317
Güncel	796	6871
Yatırımlar Tamamlandığında Beklenen		7327
Hayırseverlerce Yaptırılan	22	176

Tablo: TOKİ Alanlarında Planlanan Okul ve Derslik Sayıları (Adıyaman)

	Okul Sayısı	Derslik Sayısı
Planlanan	19	492
Bitirilen Okullar	10	272
İnşaatı Devam Edenler	9	220

Tablo: TOKİ Kapsamında İlçelerde Planlanan Okul ve Derslik Sayıları

İLÇE	Okul Sayısı	Derslik Sayısı	TOKİ alanlarında açılan okul sayısı
Merkez	8	240	4
Kahta	2	48	1
Gölbaşı	2	48	1
Besni	2	48	
Tut	1	12	
Çelikhan	1	16	
Gerger	1	24	
Sincik	1	24	
Toplam	18	460	

Tablo: TOKİ Alanlarında Tamamlanan Okul ve Derslik Sayıları

	Okul Sayısı	Derslik Sayısı	Eğitim öğretime açılan okul sayısı
Merkez	6	176	4
Kahta	2	48	1
Besni	1	24	
Gölbaşı	1	24	1
Toplam	10	272	

Tablo: Prefabrik ve Konteynir Okul

	Prefabrik	Konteynir
Merkez	5	2
Gölbaşı	1	1
Kahta	5	

Deprem Sonrası Adıyaman'da Eğitimde Derinleşen Eşitsizlikler

Anadilde Eğitim Sorunu, Travma ve Eğitime Erişim

Adıyaman'da deprem öncesinde de var olan anadilde eğitim sorunu, deprem sonrası süreçte çok daha derin ve görünür bir hal almıştır. Özellikle anadili Türkçe olmayan öğrenciler, temel eğitime başlarken ciddi uyum sorunları yaşamakta; kendilerini ifade edememeleri nedeniyle hem akademik hem de psikososyal açıdan dezavantajlı duruma düşmektedir.

Deprem sonrası yaşanan travmalar dikkate alındığında, öğrencilerin yaşadıkları korku, kayıp ve kaygıyı anadillerinde ifade edememeleri, iyileşme süreçlerini sekteye uğratmaktadır. Bu durum, yalnızca pedagojik değil; aynı zamanda psikolojik destek hizmetlerini etkisizleştiren yapısal bir sorundur. Anadilde eğitim hakkı bu bağlamda kültürel bir talep olmanın ötesinde, deprem sonrası çocukların ruhsal iyilik halini korumaya yönelik acil bir ihtiyaçtır.

Teknolojik Altyapı Yetersizliği ve Dijital Uçurum

Deprem sonrası süreçte eğitimin dijitalleşmesi hedeflenmiş; ancak Adıyaman özelinde bu durum yeni bir eşitsizlik alanı yaratmıştır. İl merkezinde dahi internet altyapısı istikrarlı değilken, köy okullarında bilgisayar laboratuvarı ve temel teknolojik donanım neredeyse yoktur. Bu durum, eğitimde fırsat eşitliği ilkesini açık biçimde ihlal etmektedir.

Bakanlık tarafından dayatılan dijital ölçme-değerlendirme ve veri toplama uygulamaları, altyapısı olmayan bölgelerde uygulanamaz durumdadır. İnternet erişimi bulunmayan okullarda “dijital veri” ısrarı, öğretmenleri işlevsiz bir bürokrasiye mahkûm etmekte; üretilen verilerin güvenilirliğini ortadan kaldırmaktadır.

Konteynir kentlerde yaşayan öğrencilerin tablet, bilgisayar ve internet erişiminin olmaması; öğrenme kayıplarını derinleştirmekte ve kalıcı hale getirmektedir. Dijitalleşme bu koşullarda bir çözüm değil, eğitimden dışlanmanın yeni bir biçimi haline gelmiştir.

Psikososyal Durum ve Rehberlik Hizmetlerindeki Tıkanıklık

Deprem sonrası Adıyaman’da rehber öğretmen ve psikolojik danışman normları son derece yetersizdir. Mevcut emekçilerin ise “norm fazlası” gerekçesiyle rızaları dışında (resen) başka okullara atanması, travma odaklı çalışmalarda hayati öneme sahip olan güven ve süreklilik bağını koparmaktadır.

Hâlen yüzlerce öğrenci konteynır kentlerde, mahremiyetin sınırlı olduğu ve sosyal çatışmaların yoğunlaştığı alanlarda yaşamaktadır. Bu durum; akran zorbalığı, istismar riski ve davranış bozukluklarını artırmaktadır. Buna karşın okullarda psikolog kadroları bulunmamakta, mevcut rehberlik servisleri ise evrak ve raporlama yükü altında asli görevlerinden uzaklaştırılmaktadır.

Psikososyal destek faaliyetlerinin; öğrenciyle temas yerine fotoğraflama ve dosyalama odaklı yürütülmesi, sürecin niteliğini düşürmekte ve biçimsel hale getirmektedir.

Konteynır ve Prefabrik Okullar, Beslenme Krizi

Deprem sonrası geçici olarak planlanan konteynır ve prefabrik okul uygulamaları kalıcı hale gelmiştir. İl genelinde yaklaşık 3.000 öğrenci, bu sağlıksız ve yetersiz yapılarda eğitim görmektedir.

Bu öğrencilerin büyük bir bölümü okula aç gitmekte, aç dönmektedir. Asgari ücretle geçinen, işsiz ya da mevsimlik tarım işçisi ailelerin çocuklarına harçlık verilmesi dahi mümkün değildir. Açlık, öğrenmenin ve okula devamın önündeki en temel engellerden biri haline gelmiştir.

Bu nedenle talebimiz nettir:

Tüm okullarda, ayırım gözetilmeksizin her öğrenciye günde en az bir öğün ücretsiz ve sağlıklı yemek verilmelidir.

TOKİ Alanlarında Ulaşım ve Ortaöğretime Erişim Sorunu

Deprem sonrası inşa edilen İndere TOKİ ve Gölbaşı TOKİ alanlarında ilkokul ve ortaokullar açılmıştır. Ancak bu alanlarda lise bulunmamaktadır. Bu nedenle öğrenciler şehir merkezindeki liselere ve dershanelere ulaşmak zorunda kalmaktadır.

İndere TOKİ alanı belediye sınırları dışında kaldığı için ulaşım hizmetleri yetersizdir. Saat başı çalışan sınırlı sayıdaki belediye otobüsü ihtiyacı karşılamamaktadır. Bu durum, özellikle lise öğrencileri açısından eğitimde ciddi eşitsizlikler yaratmaktadır. Gölbaşı TOKİ alanında yaşayan ailelerden de benzer şikâyetler yoğun şekilde tarafımıza iletilmektedir.

Deprem sonrası bazı okulda ikili eğitim uygulanmakta, iki okul aynı binayı kullanmaktadır.

Taşımalı eğitim kırsalda kaldırılmış, lise öğrencileri zorunlu olarak yurt ve pansiyonlara yönlendirilmiştir.

Veliler, can güvenliği ve sağlık gerekçeleriyle çocuklarını okuldan alma noktasına gelmiştir.

Şehir merkezinde servisler yeterli denetim olmadan faaliyet yürütmektedir.

Okulöncesi ve ilkokul öğrencileri uzun mesafeleri yürümek zorunda kalmakta, özel servisler aileler için ciddi bir ekonomik yüke dönüşmektedir.

Öğretmen Atamaları, Norm Fazlası ve Resen Görevlendirmeler

Deprem sonrası Adıyaman'a 1.632 öğretmen atanmış, il dışına giden öğretmenlerin önemli bir kısmı geri dönmüştür. Ancak konteynır kentlerde geçici olarak artan öğrenci sayılarının daha sonra azalması, sağlıklı planlama yapılmaması nedeniyle norm fazlası öğretmen sorununa yol açmıştır.

Norm fazlası öğretmenlerin resen ilçe ve köylere görevlendirilmesi;

- Aile birliğini bozmakta,
- Deprem travmasını derinleştirmekte,
- Mesleki motivasyonu ciddi biçimde düşürmektedir.

Buna rağmen bazı okullarda sınıf mevcutları hâlâ 40–50 kişiyi bulmakta, az sayıda da olsa ikili eğitim uygulamaları sürmektedir.

Okul İklimi, Mobbing ve Pedagojik Sapmalar

Bazı okullarda idareciler tarafından öğretmenler üzerinde; proje üretimi, kermes düzenleme ve sosyal medya görünürlüğü üzerinden baskı ve mobbing uygulandığı yönünde yaygın şikâyetler bulunmaktadır. Eğitim, pedagojik içerikten uzaklaştırılarak algı yönetimine indirgenmektedir.

Özellikle Yerli Malı Haftası kapsamında askeri araçların okul bahçelerine getirilmesi, ilkokul öğrencilerinin silah ve askeri teçhizatla temas ettirilmesi pedagojik açıdan son derece sakıncalıdır.

Aynı şekilde; etkinliklerin paraya dayalı hale gelmesi ve yardım kermeslerinde dar gelirli çocukların dışlanması çocuklar üzerinde utanç ve yeni travmalar yaratmaktadır.

Öğretmenlerin Barınma ve Ulaşım Sorunları

Öğretmenlerin evleri yıkılmış veya ağır hasarlıdır.

Konteynır alanlar veya yüksek kira bedelli evler tek seçenek haline gelmiştir.

İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından öğretmenlere yönelik kalıcı yaşam alanı planlaması yapılmamıştır.

Barınma ve güvenlik sorunları nedeniyle çok sayıda öğretmen il dışına tayin istemiş, yeni öğretmenler ise gelmek istememektedir.

Bir Öğün Ücretsiz Yemek Bir Lüks Değil, Haktır!

6 Şubat depremleri sonrasında Adıyaman'da binlerce çocuk okula aç gidip aç dönmektedir. Yoksulluk, barınma sorunu ve derinleşen eşitsizlikler, eğitim hakkını fiilen ortadan kaldırmaktadır. Açlık, çocukların öğrenmesini, okula devamını ve psikolojik iyilik halini doğrudan etkilemektedir.

Eğitim, yalnızca dersliklerden ibaret değildir. Beslenme, eğitimin ayrılmaz bir parçasıdır. Afet koşullarında dahi devletin temel sorumluluğu; çocukların sağlıklı, dengeli ve ücretsiz beslenmesini güvence altına almaktır.

Eğitim Sen olarak talebimiz nettir:

Okul öncesinden ortaöğretime kadar tüm öğrencilere, ayırım gözetilmeksizin günde en az bir öğün ücretsiz, sağlıklı yemek verilmelidir.

Bir öğün ücretsiz yemek; çocukların onurunu, sağlığını ve eğitim hakkını korumaktır. Bu bir sosyal yardım değil, kamusal bir haktır.

Mevsimlik Tarım İşçiliği ve Çocuk Emeği

Öğrenciler eğitim yılının başında ve sonunda okullarından kopmaktadır.

Karadeniz, Malatya ve Adana bölgelerine geçici göç yaşanmaktadır.

Çocuklar eğitimden kopmakta, tarımda çocuk işçi olarak çalıştırılmaktadır.

Geri döndüklerinde ciddi öğrenme kayıpları oluşmaktadır.

Eğitim Maliyeti ve Okul Çantası Sorunu

Bir öğrencinin okul çantası maliyeti 4.000–5.000 TL'yi bulmaktadır.

Kıyafet ve servis ücretleriyle birlikte aileler için eğitim ulaşılamaz hale gelmektedir.

Asgari ücretli aileler için durum sürdürülemezdir.

Okullarda Temizlik ve Güvenlik Lüks Değil Kamusal Sorumluluktur

Deprem sonrası Adıyaman'daki okullarda yardımcı personel eksikliği kronik bir soruna dönüşmüştür. Birçok okulda temizlik ve hijyen hizmetleri ya hiç yürütülememekte ya da yetersiz personel nedeniyle sağlıklı koşullarda sürdürülmektedir. Bu durum, özellikle kalabalık sınıflarda ve konteynır okullarda öğrencilerin sağlığını doğrudan tehdit etmektedir.

İUP kapsamında güvencesiz biçimde çalıştırılan personel; düşük ücret, kısa süreli çalışma ve belirsizlik koşulları nedeniyle okulların sürekli ve nitelikli temizlik ihtiyacını karşılayamamaktadır. Eğitim emekçileri asli görevleri dışında temizlik işlerine zorlanmakta, bu durum eğitim sürecini de olumsuz etkilemektedir.

Eğitim Sen olarak talebimiz açıktır:

Tüm okullara kadrolu ve yeterli sayıda yardımcı personel atanmalı, temizlik ve hijyen hizmetleri güvenceli biçimde sağlanmalıdır.

Sağlıklı okul ortamı, çocukların en temel hakkıdır. Temiz okul, güvenli eğitim demektir.

Adıyaman'da 462 Ücretli Öğretmen: Bu Bir Eğitim Politikası Değil, Hak İhlalidir

Adıyaman'da hâlen 462 ücretli öğretmen görev yapmaktadır. Bu tablo; öğretmen açığının kadrolu atamalarla değil, güvencesiz ve düşük ücretli istihdamla kapatılmaya çalışıldığını göstermektedir.

Ücretli öğretmenlik;

- Eşit işe eşit ücret ilkesini ihlal etmekte,
- Öğretmenleri yoksulluk sınırının altında çalışmaya zorlamakta,

Öğrenciler açısından eğitimde sürekliliği ve niteliği zedelemektedir.

Deprem sonrası koşullarda eğitim, güvencesizlikle değil; kadrolu, nitelikli ve sürdürülebilir öğretmen politikalarıyla yürütülmelidir.

Eğitim Sen olarak talebimiz nettir:

Ücretli öğretmenlik uygulamasına son verilmeli, öğretmen ihtiyacı kadrolu ve güvenceli atamalarla karşılanmalıdır.

Eğitim emekçileri güvencesizliğe, çocuklar niteliksiz eğitime mahkûm edilemez.

İlçe Bazlı Eğitim Durumu (Özet)

GÖLBAŞI

- MTEM hâlâ konteynırda, bina temeli atılmadı.
- Fen Lisesi prefabrik yapıda.
- İkili eğitim, taşımali eğitim ve norm fazlası sorunları sürüyor.

TUT

- TOKİ alanında okul yok.
- Servis ihtiyacı ailelerin omzunda.

ÇELİKHAN

- Yıkılan liselerin yerine yeni bina yapılmadı.
- Okullar aynı binaları paylaşmak zorunda.
- Kahta
- Prefabrik çözümler kalıcı hale gelmiş durumda.
- Pansiyon ihtiyacı karşılanmıyor.

SAMSAT

- Fiziki sorun yok, ulaşım temel problem.

SİNCİK

- Yaklaşık 50 öğretmen açığı.
- İnşaatı başlayan okullar tamamlanmadı.
- Yardımcı personel ve internet altyapısı yetersiz.

Adıyaman MESEM Raporu

Mesemde okuyan öğrenci sayısı: 5,944

- MESEM öğrencilerinin fiziki ve psikolojik durumları göz önünde bulundurulduğunda çalışma sürelerinin çok uzun olması ve belirleyici bir sınırın olmaması genellikle bu sürenin iş yeri sahibi veya ustaların inisiyatifine bırakılması öğrenciler üzerinde çok büyük olumsuzluklar bırakmaktadır. Bu öğrencilerin günlük fiili olarak 5 saatten fazla çalışmamaları gerekmektedir. Ayrıca okul günlerinde bir gün içerisinde 10 saat teorik ders görmekteler bu durumda öğrenciler üzerinde büyük bir baskı oluşmaktadır.
- İşletmelerdeki usta öğreticilerin yeterli formasyona sahip olmaması ellerinin altında çalışan öğrencileri şiddet, hakaret ve zararlı alışkanlıklar başta olmak üzere birçok yünden olumsuz etkilemektedir. Bu durumu engellemek için usta öğreticilerin en az iki yıllık lisan mezunu ve çok ciddi çocuk gelişimi ve psikolojisi formasyon eğitiminden geçmeleri gerekmektedir.
- Bilindiği gibi her yıl Türkiye genelinde onlarca tedbirsizlik ve dikkat kaynaklı iş kazaları oluşmaktadır. İş kazaları sonucu genellikle öğrenciler hayatını kaybetmekte veya

çoğunlukta kalıcı ve geçici sakat kalma durumları yaşanmaktadır. Bu durumun birincil sebebi maalesef eğitim ve önlem eksikliği olduğu görülmektedir. İşletmelerde iş güvenliği ve sağlığı uzmanı bulunmamakla beraber, iş güvenliği uzmanı olan işletmelerde çoğunlukla çoğunlukta işlemlerin formaliteden kağıt üzerinde yürütüldüğü gözlemlenmektedir. Özellikle yüksek riskli meslekler başta olmak üzere bu konuda çok ciddi denetimler ve yaptırımlar getirilmelidir.

- MESEM okullarının oluşum esaslarına göre yaş sınırı uygulaması olmadığından aynı sınıfta, örneğin 14 yaşındaki çocuklar ile 30-40-50 yaşındaki yetişkinler beraber eğitim görmektedirler. Bu durum çocukların kişisel sosyal gelişimini olumsuz etkilemekte, yaş farkı dolayısıyla zaman zaman çok ciddi disiplin sorunları yaratmaktadır. Bu sorunun ortadan kalkması için MESEM'lerde sadece eğitim çağının dışına çıkmış öğrencilerin gitmesi, eğitim çağında olan öğrencilerin mesleki teknik liselerinin MESEM uygulaması alanına kayıt yapılması gerekmektedir.
- Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Mesleki Eğitim Merkezi (MESEM) öğrencileri, yaz ve sömestr tatillerinde diğer okul öğrencileri iznli olmasına rağmen iş yerlerinde çalışmaya devam etmek zorunda bırakılıyor. Hatta sömestr tatilinde okula denk gelen günlerde bile işe çağrılmaları yönünde kararlar alındığını duyuyoruz. Bu çocukların hâlâ öğrenci ve çocuk olduğu adeta görmezden geliniyor.

Zaten normal dönemde dahi okul ve iş yükleri oldukça ağır olan bu öğrencilerin, tatillerde de dinlenme haklarının elinden alınması hem psikolojik hem fiziksel olarak onları yıpratmaktadır. Çocukların dinlenme, sosyalleşme ve aileleriyle vakit geçirme hakkı varken, sanki tam zamanlı yetişkin işçiymiş gibi değerlendirilmesi toplum vicdanını rahatsız etmektedir.

Yükseköğretim Alanında Yaşanan Sorunlar (Adıyaman Üniversitesi)

1- Deprem sonrası deprem bölgesindeki illerde yükseköğretimde yaşanan genel sorunlar nelerdir?

Akademik ve idari personelin başka şehirlere nakil isteği, herhangi bir programa kayıtlı olup ama eğitimine devam etmeyen öğrenci sayısının fazlalığı, deprem sonrası yapılan lojmanların sayısının az olması.

2- Yükseköğretimde bina ve fiziksel altyapıda yaşanan eksiklikler nelerdir?

Hasar sonucu binaları yıkılan akademik birimler, üniversite içerisindeki sağlam olan binalarda akademik faaliyetlerine devam etmektedir. Rektörlük binası deprem sonrası yıkıldığından uygulama oteli, rektörlük binası olarak kullanılmaktadır. Devam eden inşaatlar bittiğinde kampüs içerisindeki binalar yeterli olacaktır.

3- Hasar sonucu eğitim verilemeyen fakülte ve bölümlerin durumu nedir? Kapalı olup uzaktan eğitim veren bölümler hangileridir?

Hasar sonucu binaları yıkılan akademik birimler, üniversite içerisindeki sağlam olan binalarda akademik faaliyetlerine devam etmektedir. Kapalı olup uzaktan eğitim veren bölüm bulunmamaktadır.

4- Geçici, prefabrik vb. olarak inşa edilen derslik ve bölümlerin sayısı nedir? Bu alanlarda yaşanan sorunlar nelerdir?

Geçici, prefabrik vb. olarak inşa edilen derslik ve bölüm bulunmamaktadır. Dış Hekimliği Fakültesinin poliklinik hizmetlerinden bazıları prefabrik binalarda verilmektedir. Dış Hekimliği Fakültesinin bina inşaatı devam etmektedir.

5- Yaşanan göç ve nakillere bağlı olarak öğretim elemanı, idari, teknik ve yardımcı personel eksikliği var mıdır?

Bir veri bulunmamaktadır.

6- Yükseköğretimin hangi alanlarında personel sorunu yaşanmaktadır? Bu durum eğitimde ne gibi aksaklıklara yol açmaktadır?

Bir veri bulunmamaktadır.

7- Temizlik, içilebilir su, sağlıklı gıdaya erişim vb. konularda eğitim emekçileri ve öğrenciler ne gibi sorunlarla karşı karşıyadır?

Deprem sonrası şehrin su dağıtım altyapısını sağlayan boruların tamir ve değişim işi halen devam etmektedir. Bu nedenle zaman zaman su kesintileri olmaktadır. Konteynır kentlerde kalan insanlar ise temizlik ve içilebilir su gibi konularda sıkıntılar yaşamaktadır.

8- Öğrencilerin ve Yükseköğretim emekçilerinin barınma ve ulaşım sorunları hangi düzeydedir?

Akademik ve idari personelin faydalandığı üniversite içerisinde bulunan konteynır kent, Valilik kararıyla boşaltılmıştır. Kampüs içerisinde yapımı devam eden lojman inşaatları henüz bitmemiştir. Yapılan lojmanların sayıca yetersizliği, personelin lojman hakkından faydalanmasını olumsuz olarak etkileyecektir. Ayrıca yüksek kiralar nedeniyle öğrenciler ve personelin deprem sonrası yapılmış güvenli evlerde barınma imkanı oldukça zorlaşmıştır. Deprem sonrası yapılan TOKİ konutları da kampüse oldukça uzaktır.

9- Yurtların durumu, konut ve kira sorunu hangi boyutlardadır? Öğrencilerin ve emekçilerin hayatlarında ne gibi sorunlara neden olmaktadır?

Yurtlarla ilgili bir veri bulunmamaktadır.

Deprem sonrası yapılan evlerin kiralari yüksek olduğundan kirada yaşamak zorunda olan öğrenciler ve personelin güvenli evlerde barınma imkanı oldukça zorlaşmıştır.

Genel Sonuç ve Talepler

Deprem sonrası Adıyaman’da eğitim; plansızlık, eşitsizlik ve geçici çözümler nedeniyle çok boyutlu bir krize dönüşmüştür.

- Anadilde eğitim hakkı tanınmalı ve görünür kılınmalıdır.
- Köy okulları ve konteynır kentlerde ücretsiz, kesintisiz internet sağlanmalıdır.
- Tüm öğrencilere ücretsiz bir öğün yemek verilmelidir.
- TOKİ alanlarında lise açılmalı, ulaşım ücretsiz olmalıdır.
- Norm fazlası öğretmenlere yönelik resen görevlendirmelere son verilmelidir.
- Okullar, algı ve proje değil; çocuğun üstün yararı ve pedagojik ilkeler temelinde yönetilmelidir.
- Okullar derhal tamamlanmalı
- Taşınmalı eğitim yeniden düzenlenmeli
- Öğretmenler için barınma sağlanmalı
- MESEM uygulaması çocuk haklarına uygun hale getirilmeli
- Eğitim tüm mali yüklerden arındırılmalıdır.

Hatay’da Eğitimin Durumu⁵⁶

Depremi ardından yaklaşık üç yıl geçmesine rağmen en büyük sorun alanlarından biri olarak eğitim başlığı karşımıza çıkmaktadır. Depremden 11 ilde yaklaşık 4 milyon öğrenci ile 200 bin civarında öğretmen etkilenmiştir. Türkiye genelinde 5 öğrenciden biri (tüm öğrencilerin yüzde 21,4’ü), öğretmenlerin ise yüzde 19,1’i deprem bölgesindedir.

Kalıcı konutlar bitirilmediğinden Antakya ilçesinde 25 civarında okul konteynır kentlerde eğitim öğretime devam etmektedir.

Depremi üzerinden üç yıl geçmesine rağmen resmi kurumlar okul binalarını boşaltmamıştır. Defne ilçesinde Selim Nevzat Şahin Anadolu Lisesi İl Emniyet Müdürlüğü, Samandağ ilçesinde Turgut Reis Anaokulu ise Adliye binası olarak kullanılmaya devam etmektedir.

Depremden önce yaklaşık olarak 10bin nüfusa sahip Defne ilçesine bağlı Armutlu mahallesinde okul öncesi, ilkököl ve ortaokul mevcut iken mahalle imar planında okula yer

⁵⁶ Hatay Eğitim Sen Şubesi tarafından hazırlanmıştır.

verilmemiştir. Yapılan girişimlere ve tepkiler sonucu her ne kadar okul yapılacağı söylene de resmi bir açıklama yapılmamıştır.

Rezerv alana alınan Elektrik mahallesinde konutlar bitme aşamasına gelinmiş ve mahallede bulunan Cengiz Topel okul binası için alan ayrılmış olmasına rağmen okul binası ile ilgili gelişme olmamıştır.

Depremden sonra yıkılan Hacı Ali Nurlu Lisesi ve Çekmece Yılmaz Nurlu İlkokulu binaları yapılmamıştır.

Sık sık elektrik, internet, su kesintileri ve ısınma problemleri eğitim öğretimi olumsuz etkilemektedir. Yeni yapılan okulların altyapı ısınma problemleri devam etmektedir. Isınma problemi sadece yeni yapılan okul binalarında değil güçlendirilmesi yapılan ve aynı zamanda katı yakıttan doğalgaza dönüşüm sağlanan okullar içinde mevcut bir problemdir. Kış koşullarında onlarca okulda ısınma problemi çözülmemiştir. Antakya ilçesinde 20 civarında okulun ısınma problemi devam etmektedir. İlimizde tek olan, Bedi Sabuncu Güzel Sanatlar Anadolu Lisesi'nin pansiyon bölümünde ısınma probleminden dolayı öğrenciler evlerine gönderilmiştir.

Eğitim emekçilerinin barınma sorunları devam etmektedir.

Kalıcı konutlar bitirilmemiş olmasına rağmen, konteynır kentlerde kalan kamu emekçilerinin konteynırları boşaltmaları için sık sık açıklama ve tebligatlar yapılmaktadır. Rezerv alan içinde konutları bitirilmeyen, hak sahipliği olup TOKİ' de evlerine taşınamayan ayrıca güçlendirmesi bitmemiş emekçilerde aynı uygulama söz konusu. 21 metrekarelik teneke kutularda emekçiler ve yurttaşlar zorunlu oldukları için burada barınmaktadırlar. İlimize ilk atama ile gelen yaklaşık 4500 öğretmenin ve diğer öğretmenlerin eğitim öğretim yılının sonunda atama döneminde yer değiştirme ihtimali düşünüldüğünde tahliye işleminin yaz ayına bırakılması gerekmektedir. Ebeveyn olan emekçilerin çocukları konteynır kent konteynır kent okullarda eğitim öğretim görmektedirler. Kış ortasında konteynır kentlerin tahliye boşaltılması sadece eğitim emekçilerini değil aynı zamanda eğitim öğretimi olumsuz etkileyeceği ortadadır.

Tablo: Antakya İlçesi Öğrenci Sayıları

	Okul öncesi öğrenci sayısı	İlkokul ve ortaokul öğrenci sayısı	Ortaöğretim öğrenci sayısı	Toplam öğrenci sayısı
Deprem Öncesi	10812	79043	28551	118406
2023- 2024	6883	49639	16791	73313
2024-2025	6975	53809	16519	77303
2025 -2026	5820	51529	14716	72065

Tablo: Defne İlçesi Öğrenci Sayıları

	Okul öncesi öğrenci sayısı	İlkokul ve ortaokul öğrenci sayısı	Ortaöğretim öğrenci sayısı	Toplam öğrenci sayısı
Deprem Öncesi				36000
2024-2025	2665	9070 + 8975	8070	28780
2025 -2026	810	7989 + 8676	6516	23991

İlimizde depremin en çok yaşandığı iki ilçedeki öğrenci sayıları incelendiğinde depremden önceki öğrenci sayıları ile depremden sonraki öğrenci sayıları arasında ciddi bir fark olduğu görülmektedir. Hatay geneli depremden önceki öğrenci sayısı 500 bin civarı iken şu an ki sayı 400 bin civarındadır. Bu farkın nedenlerinden biri de eğitim alanına dönük sorunların tam olarak çözülememiş olmasıdır. Ortaöğretimde okul terki sayısının gittikçe artacağı görülmektedir. Deprem bölgesindeki öğrenciler dezavantajlı olmaların rağmen desteklenmemiştir. Ücretsiz bir öğün yemek, temiz içme suyu ve ulaşım talebi görmezden gelinmiş ve ekonomik destekte de sunulmamıştır. Desteklerin sunulmaması eğitim terkinin hızlandırmaktadır.

Deprem Bölgesindeki Öğrencilere Ücretsiz Yemek ve Temiz Su Yerine Kamu Kaynakları Özel Okullara Aktarıldı

Ülke genelinde tasarruf gerekçesi ile genel seçim sonrası okul öncesinde okul yemeği sonlandırıldı yalnızca deprem bölgesinde okul öncesi için sürdürebileceği açıklandı. Ancak 2024-2025 eğitim-öğretim yılı başı ile birlikte deprem bölgesinde okul öncesinde de okul yemeği sonlandırıldı.

Çocukların okul yemeği için ayrılması gereken kaynaklar ise ilk olarak 26 Eylül 2024 tarihinde ve sonrasında 2025'te Resmi Gazete'de yayımlanan yönetmeliklerle özel okul sahiplerine

eğitim ve öğretim desteği adıyla aktarılmıştır. Bu uygulama MEB'in tercihini açıkça ortaya koymaktadır

Özel eğitime gereksinimi olan öğrenciler, göçmen çocuklar ve kız çocukları en dezavantajlı kesimlerdir. Kız öğrencilerin bakım ve ev işlerine yardımcı olmaları eğitimlerini olumsuz etkilemektedir.

Taleplerimiz

- Güvenli ve sağlıklı eğitim öğretim ortamı yaratılmalıdır.
- Resmi kurumlar okul binalarını boşaltmalıdır.
- Rezerv alanda yapılmayan okul binaları yapılmalıdır.
- Okul çevresindeki yollar düzeltilmelidir.
- Isınma, elektrik, internet ve su gibi alt yapı problemleri olan okulların sorunları bir an önce çözülmelidir.
- Tüm öğrencilere ücretsiz, sağlıklı bir öğün yemek, temiz içme suyu ve ulaşım sağlanmalıdır.
- Depremzede öğrencilere ekonomik destek verilmelidir.
- Eğitim emekçilerinin çalışma ve yaşam koşulları iyileştirilmelidir.
- Üniversite öğrencilerinin barınma sorunu çözülmedir.

Fotoğraf: Hatay'da çamurlu yollarda, iş makinaları arasında okula gitmeye çalışan öğrenciler

5.2.4. Hukuk

6 Şubat 2023 Depremlerinin Üçüncü Yılında Hatay’da Adaletin Durumu (2022–2025 Karşılaştırmalı Değerlendirme)⁵⁷

Giriş

6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen depremler, Hatay’da yalnızca fiziki bir yıkıma değil; adalet sisteminin işleyişinde de derin ve kalıcı etkiler doğuran bir kırılmaya yol açmıştır. Deprem sonrası dönemde ortaya çıkan olağanüstü koşullar, üçüncü yılın eşliğinde geçici olmaktan çıkmış; yargı pratiği içerisinde **olağanlaştırılmış bir istisna rejimi** halini almıştır.

Bu rapor, Hatay’daki yargı sisteminin **2022–2025 yılları arasındaki seyrini**, tüm yargı kolları bakımından **karşılaştırmalı tablolar** aracılığıyla incelemekte; rakamların gösterdiği eğilimleri, sahadaki fiili durumla birlikte değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

İdare Mahkemeleri

Tablo: Hatay İdare Mahkemeleri – 2022–2025 Dosya Sayıları

Mahkeme	2022	2023	2024	2025
Hatay 1. İdare	2004	6558	1893	1397
Hatay 2. İdare	1999	6464	1534	1200
Hatay 3. İdare	—	3261	3883	1198
Hatay 4. İdare	—	3275	3915	1177
Hatay 5. İdare	—	0	5819	1239
Hatay 6. İdare	—	0	3549	1204
TOPLAM	4003	19558	20593	7415

Depremi hemen ardından idare mahkemelerinde görülen olağanüstü dosya artışı, 2023 ve 2024 yıllarında zirveye ulaşmıştır. Bu dönem, hasar tespitleri, kamulaştırma işlemleri, el koymalar, rezerv yapı alanı ve riskli alan kararlarının ardı ardına alındığı; idarenin neredeyse her işlemine karşı yargıya başvurunun zorunlu hale geldiği bir süreçtir.

⁵⁷ Bu bölüm Hatay Barosu Avukatı Ecevit Alkan tarafından hazırlanmıştır.

2025 yılına gelindiğinde ise, idari işlemlerin sona erdiği ya da idarenin geri çekildiği söylenemez. Buna rağmen dosya sayılarındaki belirgin düşüş, idareyle yaşanan hukuki ihtilafların azalmasından çok, **yargıya başvurma imkânının ve iradesinin zayıfladığını** düşündürmektedir. Üçüncü yıl itibarıyla idare mahkemeleri, hâlâ devam eden idari müdahalelere rağmen, depremzedeler açısından **ulaşılması güç bir alana dönüşmeye** başlamıştır.

Sulh Hukuk Mahkemeleri

Tablo: Hatay Sulh Hukuk Mahkemeleri – 2022–2025 Dosya Sayıları

Mahkeme	2022	2023	2024	2025
Hatay 1. Sulh Hukuk	3114	4810	949	686
Hatay 2. Sulh Hukuk	1550	2593	1672	1987
Hatay 3. Sulh Hukuk	—	1243	945	995
Hatay 4. Sulh Hukuk	—	999	941	991
TOPLAM	4664	9645	4507	4659

Sulh hukuk mahkemeleri, deprem sonrası dönemde en kritik yargı alanlarından biri haline gelmiştir. Özellikle 2023 yılında dosya sayılarında görülen belirgin artış, hasar tespitleri ve delil tespitlerinin zorunlu hale geldiği bir döneme işaret etmektedir. Bu mahkemeler, ileride açılacak tazminat davalarının maddi temelinin atıldığı yerler olmuştur.

2024 ve 2025 yıllarında toplam dosya sayılarının düşmesi, sahadaki ihtiyacın ortadan kalktığı anlamına gelmemektedir. Özellikle 2025 yılında Hatay 2. Sulh Hukuk Mahkemesi'nde görülen yüksek dosya sayısı, ağırlıklı olarak mirasçılık belgesi, kayyım atanması ve vasi tayini gibi çekişmesiz işlerden kaynaklanmaktadır. Buna karşılık, depremden doğan esaslı tespit taleplerinin görünürlüğü azalmış; tespit adaleti, üçüncü yıl itibarıyla **sessizce zayıflayan** bir alan haline gelmiştir.

Asliye Hukuk Mahkemeleri

Tablo: Hatay Asliye Hukuk Mahkemeleri – 2022–2025 Dosya Sayıları

Mahkeme	2022	2023	2024	2025
Hatay 1. Asliye Hukuk	392	143	265	322
Hatay 2. Asliye Hukuk	367	121	251	289
Hatay 3. Asliye Hukuk	755	239	527	712
Hatay 4. Asliye Hukuk	377	256	440	294
Hatay 5. Asliye Hukuk	365	127	255	317
Hatay 6. Asliye Hukuk	351	133	227	288
Hatay 7. Asliye Hukuk	—	212	268	277
Hatay 8. Asliye Hukuk	—	212	270	286
Hatay 9. Asliye Hukuk	—	0	0	Faal değil
Hatay 10. Asliye Hukuk	—	0	0	Faal değil
TOPLAM	2607	1443	2503	2785

Asliye hukuk mahkemeleri, deprem sonrası maddi zararların ve mülkiyet ihtilaflarının esasen çözümlenmesi gereken yargı alanı olmasına rağmen, bu işlevini uzun süre tam olarak yerine getirememiştir. 2023 yılında dosya sayılarında görülen keskin düşüş, ihtilafların ortadan kalkmasından değil; dava açma kapasitesinin fiilen zayıflamasından kaynaklanmıştır.

2024 ve 2025 yıllarında dosya sayılarının yeniden yükselmesi, gecikmiş taleplerin birikimli biçimde yargıya taşındığını göstermektedir. Buna karşın, 2025 yılı itibarıyla Hatay 9. ve 10. Asliye Hukuk Mahkemelerinin hâkim ve personel yokluğu nedeniyle faal olmaması, yargısal kapasitenin bu artışı karşılayamadığını ortaya koymaktadır. Kamulaştırma davalarının belirli mahkemelerde yoğunlaşması ise, depremten kaynaklanan maddi zararların giderilmesinde eşitsiz ve parçalı bir yargısal tabloya işaret etmektedir.

İş Mahkemeleri

Tablo: Hatay İş Mahkemeleri – 2022–2025 Dosya Sayıları

Mahkeme	2022	2023	2024	2025
Hatay 1. İş Mahkemesi	882	1020	854	976
Hatay 2. İş Mahkemesi	—	—	—	890
Hatay 3. İş Mahkemesi	—	—	—	815
TOPLAM	882	1020	854	2681

2022, 2023 ve 2024 yıllarında Hatay'da fiilen **tek iş mahkemesi** üzerinden yargılama yapılmıştır. Bu dönemde görülen dosya sayıları, deprem öncesi ve hemen sonrasındaki iş uyuşmazlıklarının sınırlı bir yargısal kapasite içinde ele alındığını göstermektedir.

2025 yılı itibarıyla ise Hatay'da **iki yeni iş mahkemesinin kurulmasıyla birlikte** toplam üç iş mahkemesi faaliyete geçmiştir. Bu nedenle 2025 yılında toplam dosya sayısında görülen artış, tek başına uyuşmazlık sayısındaki artış olarak değerlendirilmemelidir. Artışın önemli bir bölümü, **yargısal kapasitenin genişlemesine** bağlıdır.

Bununla birlikte, yeni mahkemelerin kurulmuş olmasına rağmen iş uyuşmazlıklarının yüksek seyretmesi; deprem sonrası dönemde iş kayıpları, güvencesiz çalışma ve iş ilişkilerinin çözülmeden kaldığını göstermektedir. Üçüncü yıl itibarıyla iş mahkemeleri, yalnızca bireysel iş ihtilaflarının değil, deprem sonrası ekonomik kırılganlığın da yargısal bir yansıması haline gelmiştir.

Aile Mahkemeleri

Tablo: Hatay Aile Mahkemeleri – 2022–2025 Dosya Sayıları

Mahkeme	2022	2023	2024	2025
Hatay 1. Aile Mahkemesi	1152	964	547	1952
Hatay 2. Aile Mahkemesi	1311	1073	685	618
Hatay 3. Aile Mahkemesi	1318	1060	691	789
Hatay 4. Aile Mahkemesi	—	0	629	606
TOPLAM	3781	3097	2552	3965

Aile mahkemeleri, deprem sonrası dönemde sosyal çözülmenin ve bireysel kırılganlıkların en görünür biçimde yargıya yansıdığı alanlardan biri olmuştur. 2022 ve 2023 yıllarında

görece yüksek seyreden dosya sayıları, deprem sonrasında aile içi ilişkilerde yaşanan gerilimlerin ve korunma ihtiyacının yargı yoluyla çözülmeye çalışıldığını göstermektedir.

2024 yılında toplam dosya sayılarında görülen düşüş, bu ihtiyacın ortadan kalktığı anlamına gelmemektedir. Aksine, 2025 yılında dosya sayılarının yeniden artarak **3.965** seviyesine ulaşması, gecikmiş taleplerin ve bastırılmış sosyal sorunların yeniden görünür hale geldiğini düşündürmektedir. Özellikle Hatay 1. Aile Mahkemesi'nde değişik iş dosyalarının yüksekliği, deprem sonrası dönemde korunma, tedbir, nafaka ve velayet taleplerinin **kalıcı bir sosyal mesele** haline geldiğine işaret etmektedir.

Asliye Ceza Mahkemeleri

Tablo: Hatay Asliye Ceza Mahkemeleri – 2022–2025 Dosya Sayıları

Mahkeme	2022	2023	2024	2025
Hatay 1. Asliye Ceza	2128	1099	1709	1990
Hatay 2. Asliye Ceza	723	311	545	701
Hatay 3. Asliye Ceza	783	316	588	701
Hatay 4. Asliye Ceza	1249	463	890	1005
Hatay 5. Asliye Ceza	790	312	546	652
Hatay 6. Asliye Ceza	747	328	635	676
Hatay 7. Asliye Ceza	1242	458	467	716
Hatay 8. Asliye Ceza	676	391	759	663
Hatay 9. Asliye Ceza	655	349	687	593
Hatay 10. Asliye Ceza	661	188	—	763
TOPLAM	9654	4215	6826	8460

Asliye ceza mahkemeleri verileri, deprem sonrası dönemde ceza adaletinin nasıl dalgalı ve kırılgan bir seyir izlediğini göstermektedir. 2023 yılında dosya sayılarında görülen sert düşüş, suçun veya ihlalin azalmasından çok, soruşturma ve kovuşturma süreçlerinin fiilen yavaşlamasıyla ilgilidir.

2024 ve 2025 yıllarında dosya sayılarının yeniden artması, gecikmiş soruşturmaların ve ertelenmiş yargılamaların birikimli biçimde ceza mahkemelerine taşındığını göstermektedir.

Buna rağmen dosya yükünün yüksekliği ve mahkemeler arası dağılımdaki dengesizlik, ceza yargısının deprem kaynaklı ihlaller karşısında **etkin ve zamanında** bir adalet üretmekte zorlandığını ortaya koymaktadır.

Ağır Ceza Mahkemeleri

Tablo: Hatay Ağır Ceza Mahkemeleri – 2022–2025 Dosya Sayıları

Mahkeme	2022	2023	2024	2025
Hatay 1. Ağır Ceza	558	249	505	576
Hatay 2. Ağır Ceza	385	287	264	349
Hatay 3. Ağır Ceza	298	289	346	667
Hatay 4. Ağır Ceza	514	192	357	545
Hatay 5. Ağır Ceza	630	224	374	532
Hatay 6. Ağır Ceza	—	0	0	Faal değil
TOPLAM (faal)	2385	1241	1846	2669

Ağır ceza mahkemeleri, deprem sonrası dönemde özellikle ölümle sonuçlanan olaylar ve ağır ihlaller bakımından adaletin en kritik sınandığı alanlardan biri olmuştur. 2023 yılında dosya sayılarında görülen belirgin düşüş, ağır suçların ortadan kalkmasından değil; soruşturma süreçlerinin yavaşlaması ve dava açma aşamasındaki tikanıklıklardan kaynaklanmıştır.

2024 ve 2025 yıllarında dosya sayılarının yeniden artması, gecikmiş soruşturmaların ve ağır ceza kapsamındaki dosyaların birikimli biçimde mahkemelere taşındığını göstermektedir. Buna karşın 2025 yılı itibarıyla Hatay 6. Ağır Ceza Mahkemesinin henüz faaliyete geçmemiş olması, ceza yargısının en ağır dosyalar bakımından dahi **yapısal kapasite sorunlarıyla** karşı karşıya olduğunu ortaya koymaktadır.

Cumhuriyet Başsavcılığı (Asliye Ceza ve Ağır Ceza Mahkemeleri ile İlişkili Olarak)**Tablo: Hatay Cumhuriyet Başsavcılığı – 2022–2025 Soruşturma Dosyaları**

Yıl	Soruşturma Dosya Sayısı
2022	30.944
2023	41.875
2024	34.171
2025	34.336

Savcılık verileri, ceza yargısının **nereden beslendiğini** ve mahkemelerdeki dosya dalgalanmalarının arka planını açık biçimde göstermektedir. 2023 yılında soruşturma dosyalarında görülen belirgin artış, deprem sonrası dönemde yaşanan ölüm, yaralanma, kamu görevlilerinin eylemleri, yapı güvenliği ve mülkiyetle bağlantılı suç iddialarının yoğunlaştığı bir sürece işaret etmektedir.

Buna karşın, aynı yıl Asliye Ceza ve Ağır Ceza Mahkemelerinde dosya sayılarının düşmesi, soruşturma ile kovuşturma arasındaki geçişin **sağlıklı işlemediğini** göstermektedir. Bu durum, ceza adaletinin merkezinde yer alan “etkin soruşturma” yükümlülüğünün deprem sonrası dönemde ciddi biçimde zorlandığını düşündürmektedir.

Açılan Kamu Davaları – 2025 (Asliye Ceza + Ağır Ceza Mahkemeleri)

Yıl	Açılan Kamu Davası
2025	11.129

2025 yılı itibarıyla Hatay Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından açılan kamu davası sayısı, soruşturma dosyalarıyla karşılaştırıldığında, ceza yargısında **belirgin bir eleme ve gecikme** sürecine işaret etmektedir. On binlerce soruşturma dosyasının yalnızca bir kısmının kovuşturma aşamasına taşınabilmesi, özellikle depremle bağlantılı ağır ihlaller bakımından **cezasızlık riskini** güçlendiren bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Depremde hayatını kaybedenler ile ilgili açılmayı bekleyen davalar hala bulunmaktadır.

Bu tablo birlikte okunduğunda, Asliye Ceza ve Ağır Ceza Mahkemelerindeki dosya artışlarının yalnızca mahkemelerin iş yüküyle değil; savcılık aşamasında yaşanan tıkanıklıklar, önceliklendirme sorunları ve kurumsal kapasite eksiklikleriyle doğrudan bağlantılı olduğu görülmektedir.

İcra Daireleri (Hukuk ve Ceza Yargısı ile Birlikte Değerlendirme)

Tablo: Hatay İcra Daireleri – 2022–2025 İcra Takip Dosya Sayıları

Yıl	İcra Takip Dosya Sayısı
2022	55.039
2023	44.995
2024	47.440
2025	41.143

İcra daireleri verileri, deprem sonrası dönemde yaşanan ekonomik ve sosyal yıkımın **en doğrudan ve en çıplak** biçimde yargıya yansıdığı alanlardan biridir. 2022 yılında yüksek seyreden icra dosya sayıları, deprem sonrasında çeşitli erteleme ve geçici düzenlemelere rağmen 2023 ve 2024 yıllarında da belirgin bir düşüş göstermemiştir.

2025 yılına gelindiğinde icra dosya sayılarında görece bir azalma görülmekle birlikte, bu durum borçluluk ilişkilerinin çözüldüğüne işaret etmemektedir. Aksine, nüfus kaybı, göç, iş kayıpları ve ekonomik faaliyetlerin daralması dikkate alındığında, icra dosyalarının hâlâ yüksek seviyede seyretmesi, deprem sonrası ekonomik kırılganlığın **kalıcılaştığını** göstermektedir.

İcra dairelerinde biriken bu dosyalar, bir yandan hukuk yargısında çözülemeyen alacak–borç ilişkilerinin, diğer yandan ceza yargısında karşılık bulamayan ihlallerin **ekonomik sonuçlarını** yansıtmaktadır. Bu yönüyle icra verileri, Hatay’da adalet sisteminin yalnızca hukuki değil; **sosyal ve ekonomik bir eşik** üzerinde çalıştığını ortaya koymaktadır.

Genel Değerlendirme ve Sonuç

2022–2025 yıllarına ait yargı verileri, Hatay’da deprem sonrası dönemin yalnızca geçici bir olağanüstü hâl olarak kalmadığını; aksine yargı pratiği içinde **uzayan ve yerleşen bir istisna rejimine** dönüştüğünü göstermektedir. Bu durum, tek bir yargı koluna özgü değil; idare, hukuk, ceza ve icra alanlarının tamamında farklı biçimlerde kendini göstermektedir.

İdare mahkemeleri tabloları, deprem sonrası dönemde idarenin aldığı kararların yoğunluğunu ve bu kararlara karşı yargı yoluna başvurunun zorunlu hale geldiği bir süreci ortaya koymaktadır. Ancak 2025 yılı itibarıyla dosya sayılarındaki düşüş, idari müdahalelerin sona erdiğini değil; idareyle yaşanan ihtilaflara karşı **yargıya erişim iradesinin zayıfladığını** düşündürmektedir. Bu tablo, özellikle mülkiyet hakkı, yerleşim hakkı ve barınma hakkı bakımından ciddi bir boşluk yaratmaktadır.

Sulh hukuk ve asliye hukuk mahkemeleri verileri birlikte ele alındığında, deprem kaynaklanan maddi zararların ve mülkiyet ihtilaflarının çözümünde **gecikmeli ve parçalı** bir yargısal süreç ortaya çıkmaktadır. Tespit adaletinin zayıflaması, ileride açılacak tazminat davalarının maddi temelini aşındırmakta; hukuk yargısındaki kapasite sorunları ise gecikmiş taleplerin birikmesine yol açmaktadır.

İş ve aile mahkemeleri, deprem sonrası dönemin sosyal boyutunu görünür kılmaktadır. 2025 yılında yeni iş mahkemelerinin kurulmuş olmasına rağmen dosya yükünün yüksek seyretmesi, iş güvencesizliğinin ve ekonomik kırılganlığın kalıcılaştığını göstermektedir. Aile mahkemelerinde ise özellikle korunma, tedbir ve değişik iş dosyalarındaki yoğunluk, deprem sonrası dönemde aile içi ilişkilerin ve sosyal destek mekanizmalarının **yargı yoluyla ayakta tutulmaya çalışıldığını** ortaya koymaktadır.

Ceza yargısı zinciri, savcılık, asliye ceza ve ağır ceza mahkemeleri birlikte değerlendirildiğinde, deprem sonrası dönemde **etkin soruşturma ve kovuşturma** yükümlülüğünün ciddi biçimde zorlandığı görülmektedir. Soruşturma dosyaları ile açılan kamu davaları arasındaki makas, ceza adaletinin özellikle depremle bağlantılı ağır ihlaller bakımından **cezasızlık riski** ürettiğine işaret etmektedir. Ağır ceza mahkemelerindeki kapasite sorunları da bu riski derinleştirmektedir.

İcra daireleri verileri ise tüm bu hukuki süreçlerin ekonomik ve sosyal sonuçlarını ortaya koymaktadır. Yüksek seyreden icra dosyaları, deprem sonrası dönemde borçluluk ilişkilerinin çözülemediğini; aksine göç, iş kaybı ve ekonomik daralma ile birlikte **kronikleştiğini** göstermektedir. Bu tablo, adalet sisteminin yalnızca hukuki uyumsuzlukları değil, aynı zamanda toplumsal kırılganlığı da taşımak zorunda kaldığını ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, 6 Şubat 2023 depremlerinin üçüncü yılına girerken Hatay'da adalet sistemi, olağan koşullara dönmüş bir yapıdan ziyade; **olağanüstü koşulların kalıcı hale geldiği bir yargısal alan** görünümü arz etmektedir. Hukuka erişim, tespit ve tazminat adaleti, ceza soruşturması ve ekonomik uyumsuzluklar bakımından ortaya çıkan bu tablo, Hatay'da adaletin artık yalnızca bir yargı meselesi değil; **yaşam hakkı, mülkiyet hakkı, sosyal devlet ve hukuk devleti ilkelerinin birlikte sınındığı yapısal bir eşik** haline geldiğini göstermektedir.

İş bu çalışma gönüllü olarak bila bedel yaptığım, şahsi gözlem ve değerlendirmelerimi barındıran bir çalışmadır. Tablolardaki tüm veriler UYAP sistemi ile karşılaştırılmıştır. Kaynak belirtmek şartıyla kullanılmasına muvafakat ediyorum.

5.2.5. Ekonomi

Depremi 3 Yılı Biterken Mali Müşavir-Esnaf ve Tacirlerin Yaşadıkları Sorunlar Hakkında Tespitler⁵⁸

“Asrın felaketi”, “Dünyanın en büyük şantiyesi”, “Normalleşme en erken şu tarihte başlayacak”

Bu cümleler 06/02/2023 tarihinden itibaren yetkili ağızlardan en çok duyduğumuz cümleler. Ancak bu cümleler ile tanımlanmaya çalışılan şehrimizde ekonomik ve mali yaşam, bu cümlelerin gerektirdiği önlemlerle paralel yürümemiştir. Evet yıkım gerçekten çok büyük ve yapılanları küçümsememekle beraber inşaat faaliyetlerine verilen önem kadar bizlere, esnaf ve tacirlere aynı önemin gösterilmediğini düşünüyorum.

Biz mali müşavirlere depremin hemen sonrasında çok hızlı bir şekilde 70 adet prefabrik ofis yapılmış olup Haziran 2023 yılında teslim edilmiştir. Ofisler 21 m2 olup her ofis 4 mali müşavire tahsis edilmiştir. Ofisler boş olarak teslim edilmiş, tefrişatı ise Üst birliğimiz TÜRMOB tarafından yapılmıştır. Hijyen ve kişisel ihtiyaçların giderilmesi noktasında çok kötü olan bu ofislerde, Personellerle beraber en az 5 veya 6 kişi ile mesleğimizi yürütmeye çalışıyoruz. İlk aylarda elektrik için para alınmamıştır. Ancak kısa bir süre sonra abonelik yapılması zorunlu kılınmış ve herhangi bir indirim yapılmadan elektrik bedeli ödemeye başladık.

Haziran 2023 döneminde meslektaşlarımızın çoğu enkazdan yaralı olarak çıkmış ve depremde hayatını kaybeden yakınlarının acısını yaşayamadan, barınma sorunlarını dahi çözülmeden, mükelleflerinin, kamu ve özel kurumlarının istedikleri bilgi ve belgeleri temin etmenin derdine düşmek zorunda bırakıldı. Bu istekler depremin ilk aylarından itibaren başlamış olup halen devam etmektedir. Oysa bizim ve esnafın ihtiyacı elverişsiz çalışma mekânları ve kurumların derdine çare olmak değil, sosyal devlet anlayışı ile normalleşme olana kadar bütçeden finanse edilmek, sağlıklı iş yapabilecek alanlar üretildikten sonra mesleğimize dönmektir. Ancak Sosyal Devlet ilkesinin uygulanması bir yana Depremi özel olarak yarattığı birçok mevzuat sorunlarına bile ne yazık ki yanıt alamadık ve bu sorunların ileride yaratabileceği riskler ile karşı karşıya bırakıldık. Yani tabiri caiz ise mali mevzuat da asrın felaketinin altında kaldı.

Şimdiye kadar Meslektaşlarımızın büyük bir kısmı şehir dışından faaliyetini sürdürmektedir. Çünkü kalacak evleri ve işyerleri çocuklarını sağlıklı bir eğitim alabilecekleri okul yok. Devlet okullarının büyük bir bölümü ne yazık ki inşaat şantiyelerinin arasında kalmakta, Şehir içindeki inşaat faaliyetlerin bitmemesinden dolayı da meslektaşlarımız bu okulları tercih

58 Bu bölüm Hatay SMMMO Başkan yardımcısı Günay Ali Bilgin tarafından hazırlanmıştır.

etmemektedirler. Özel okullara göndermeyi düşünseler bile buna yetecek maddi olanakları yok.

Asrın felaketinin yaşandığı deprem illeri için Mücbir sebep hali ilan edilmiştir. Mücbir sebep hali kısa dönemler halinde ilan edilmiş, her bitme zamanı geldiğinde de uzatılması için tarafımızca büyük mücadeleler verilmiştir. Oysa Başta Sayın Hatay valisi olmak üzere, en yetkili ağzların verdikleri demeçler, özellikle Antakya, Defne Samandağ Kırıkhan ve Hassa da mücbir sebep halinin bitmemesini gerektiren önemli kanıtlardır. Mücbir sebep hali bir kısım mükellefler için 30/11/2024 te, kalan mükelleflerin mücbir sebep hali ise 30/11/2025 tarihinde tamamen bitirilmiştir. Her görüştüğümüz yetkili, milletvekili, bakanlar vs. bizlere isteklerinizde haklısınız demesine rağmen her nedense gereği yerine getirilmemiştir. Yani Mücbir sebep hali bitirilerek bizlere, esnafa ve tacirlere “artık siz normalsiniz, yeriniz yurdunuz var, Ankara’daki İstanbul’daki esnaflarla aynı koşuldasınız” denilmiştir. Üzülerek belirtmek gerekir ki bizim Odamız dışında mücbir sebep halinin uzatılması için canla başla ve içtenlikle mücadele eden bir başka kurum olmadı.

Enkaz altında kalan resmi defter ve belgelerin tespiti için zayi belgesi alınma zorunluluğu vardır. Bu belgeyi alabilmek için yapılması gereken başvuru süresinin son günü 31/07/2023 olup o dönemde hem mali müşavirler hem de esnaf ve tacirlerin büyük bir kısmı şehir dışında idi. Yıkımın büyüklüğü nedeni ile mükellefler yakınlarını kaybetmiş, yaralanmış ve ülkenin dört bir yanına dağılmak zorunda kaldıkları için son başvuru süresi olan 31/07/2023 tarihindeki süreyi birçok mükellef ve mali müşavir kaçırmıştır.

Bu yüzden işyeri yıkıldığı, defter ve belgeleri enkaz altında kaldığı halde biz de dahil olmak üzere birçok mükellef zayi belgesi alamamıştır. Bu durum ileride birçok esnaf ve taciri çok büyük risklerle karşı karşıya bırakacaktır.

Benzer bir durum; Depremde zayi olan mal ve diğer varlıkların zarar kaydedilmesi için takdir komisyonu kararı şartı vardır. Oysa 2023 yılında bölgede ne vergi dairesi ne de Takdir komisyonu vardı. Hâl böyle olunca enkaz altında kalan mallar ve demirbaşlar, yıkılan binalar, defter ve belgelere zarar olarak kaydedilememiştir. Oysa sunduğumuz raporların çoğunda bu bölgeye ve olağanüstü döneme özel takdir komisyon kararı istenmemesi gerektiğini raporladık ama sonuç alamadık.

Biz Mali müşavirler ne yazık ki Hiçbir destekten faydalandırılmadık. Esnaf olmadığımız için KOSGEB ve diğer faizsiz kredilerden, hibelerden faydalanamadık. Ama tahsil edemediğimiz paraların makbuzlarını keserek büyük bir vergi borcunun altında kaldık, mükelleflerimize sosyal sorumluluk gereği elimizden gelen her türlü desteği vermeye ve yasal yükümlülüklerin hepsini en iyi şekilde yapmaya çalıştık.

Ancak şu anda mücbir sebep halinin bitmesi nedeni ile ödemekle yükümlü olduğumuz milyonlarca lirayı bulan vergi ve sosyal güvenlik borçları ile karşı karşıyayız. Esnaf ve

tacirlerde aynı şekilde hem vergi ve SGK borçları hem de depremde sonra kendilerine verilen kredilerin vadesi geldiği için ödemeye başlayacaklardır. Oysa ne bizim ne de esnaf ve tacirin koşullarında değişiklik olmamış bilakis olumsuzluklar daha da artmıştır. Bu yüzden hem vergi ve SGK'nın hem de kredilerin tahsil edilmesinden vazgeçilmelidir. Evet kanunlarımızda bu tür olağanüstü durumlar için yapılandırma kanunları bulunmaktadır ama bu yapılandırma kanunlardan faydalanmak için teminat başta olmak üzere mali veri uygunluğu gibi koşullar öne sürülmektedir. Yani her şeyini kaybetmiş olan mükelleften teminat istenmekte, kredi kullanabilmek için düzgün mali veri istenirken, zor durumda olduğunu ispatlaması için de kötü mali veri istenmektedir. Bu koşullar yerine gelmezse yapılandırmadan faydalanamıyor ve borcun ödenmemesi halinde hacizlerle karşı karşıya kalabiliyorsunuz. Oysa tüm bunlara gerek kalmamalıydı. Yapılandırma için hiçbir koşul istenmemeli çünkü zaten mali idarenin yapılandırma sonrasında taksitlerini zamanında ödeyemeyen mükellefe her türlü yaptırım uygulama yetkisi ve gücü vardır. Her ne kadar maliyenin ve SGK'nın yereldeki idarecileri ellerindeki yetki kadar bizlere yardımcı olmaya çalışsa da merkezi yönetimden aynı duyarlılığı göremedik.

Esnafların yoğun olarak bulunduğu şehir merkezi (ayakkabıcılar çarşısı, uzun çarşı kuyumcular çarşısı ve etrafı) yeniden yapılması vaadi ile yıkılmış burada bulunan esnaf yapılan prefabrik çarşıya yerleştirilmiştir. Oysa bu durum çok acil değildi ve esnaf bu bölgelerde geçimini sağlayabilecek iş yapabiliyordu. Hatta destek amacıyla Türkiye'nin her tarafından insanlar buraya geliyordu. Kısa sürede bitirilecek denilen bölgeler ne yazık ki çok uzun bir süre bitecek gibi görünmüyor.

İnternet ve elektrik sık sık kesilmeye devam etmekte, Kesintiler bazen günlerce sürmektedir. Bu durum hem biz Mali müşavirleri hem de esnafı oldukça olumsuz bir şekilde etkilemektedir. Biz 3 yıldır sık sık kesilen elektrik ve internet erişiminden dolayı iş üretemedik. Esnaflar, Şehir merkezindeki prefabrik işyerlerinde, elektrik olmayınca, gıda maddeleri bozuldu, yaz sıcaklığında müşteri kabul edemedi, kış şartlarında ise yolların da bozuk ve çoğunun kapalı olması nedeniyle müşteriler esnafa ulaşamadı.

Kentte yapılan inşaat ve altyapı yatırımları bitmediği için ulaşım oldukça sıkıntı yaratmakla birlikte, eskiden 10 dakikada gidilebilecek bir yere şu anda en az 1 saatte gidilebilmektedir. Daha çok şehir merkezinde bulunan esnafa giden yollar hem kapalı kaldı. Açık olan yolların durumu ise çok kötüdür. Araba ile ulaşmanın çok zor olması, inşaat faaliyetlerinin plansızlığı, temizlenmeyen yollar ve inşaat ve kurulan santraller yüzünden şehrin toz bulutu altında olmasından dolayı esnaf 3 yıldır siftah etmekte bile zorlanmaktadır. Saydığımız fiziksel koşullar sadece meslektaşlarımız için değil yoğun olarak iş yaptığımız kurumların çalışanları için de geçerli olup birçok memur ailesini şehir dışında bırakmak zorunda kalmış ya da sık sık gidiş geliş yapmak zorunda kalmıştır.

6 Şubat depremleri her ne kadar 11 ili etkilese de en büyük yıkım Antakya, Defne, Samandağ, Hassa ve Kırıkhan'da olmuş. Neredeyse bu şehirlerin tamamı yıkılmıştır. Biz Mali Müşavirlerin

esnaf ve tacirlerin ihtiyacı sadece mücbir sebep hali ilanı veya uzatmak değil bu bölgelere özel mevzuat uygulamaları ile bölge esnafının yeniden ayağa kalkmasının sağlanmasıdır. Bakın Hatay ilinin depremden önceki vergi sıralamasındaki yeri 10. Sıradır. Dönüp baktığımızda şimdiki yeri de aynıdır. Dolayısıyla bu bölge için uygulanacak önlemler, borçların silinmesi gibi özel mevzuatların devlet bütçesi üzerine yaratacağı etki neredeyse yok hükmündedir. Ama nedense tüm bu gerçekliklere ne yazık ki duyarsız kalınmıştır.

Faizlerin oldukça yüksek ve kredi kuruluşlarının koşullarının ağır olmasından dolayı esnaf ve tacir kredi desteğinden yoksun kalmıştır. Bu durum ve Yukarıda anlatmaya çalıştığımız fiziksel ve mali koşullarında eklenmesi ile şehirde iflaslar, işi terkleri ve şirket tasfiyeleri son dönemlerde oldukça artmıştır. Uygulanan ekonomi politikaları, enflasyonu düşürmek için alınan önlemler, asgari ücretin, emekli ve memurun maaş düşüklüğü, nedeni ile piyasa durgunlaşmış döviz kurunun bastırılması ve sınırdaki sorunlar yüzünden nakliyeciler ve ihracatçılar çok zor duruma düşmüş, kendilerine alternatif çareler bulma yoluna gitmişlerdir. Ancak bu alternatiflerin maliyeti oldukça yüksektir. Birçok esnaf ve tacir hazırdaki birikimlerle idare etmekte bir kısmı da çare olarak konkordato başvurusu yapmaya çalışmaktadır. Zaten son dönemlerde tasfiye ve konkordato sayıları oldukça artmış bulunmaktadır.

Aralık ayında harçlar kanununda yapılan değişikliklerle bazı meslek kollarına en az 40,000 tl olmak üzere harç ödeme yükümlülüğü getirilmiştir. Objektif vergiciliğe uygun olmayan, denetim eksikliğinin telafisinin bu yolla kapatılmaya çalışılması doğru olmayan bir uygulamadır. Bu harç uygulamasında bile yukarıda saydığımız birçok olumsuzluğa rağmen ticari, hayatını sürdürmeye çalışan bu bölgedeki mükellefler için bir muafiyet tanınmamıştır.

En yetkili ağızlar bu bölgede yaşanan afetin asrın felaketi olduğunu, Dünyanın en büyük şantiyesi olduğunu, normalleşmenin en erken 2026 sonunda olabileceğini söylemelerine rağmen esnaf, tacir ve biz meslek üyelerine reva gördükleri uygulamalar doğru değildir.

Birçok meslektaşımız esnafımız tacirimiz, yıllarca yaptığı birikimi 2 dakikada kaybetmiş, Hemen herkesin birinci derece olmasa bile 2. Veya 3. Dereceden kaybı olmuştur. Yiten canlar geri gelmez ama ekonomik olarak mutlaka ve mutlaka bu şehrin insanının tekrar ayağa kalkması için ciddi bir finansman desteğine ve özel mevzuat düzenlemelerine ihtiyaç vardır. Bu bölgenin artık felaketi yaşamayan bölgelerde uygulanan mevzuatla yönetilmeye tahammülü kalmamıştır.

Fotoğraf: Gaziantep’de konteynırda hizmet veren noter

6. UMUDU BÜYÜTENLER

RİMMEN KADIN KOOPERATİFİ

Rimmen Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi, 2023 Kahramanmaraş Depremlerinin ardından Hatay Samandağ'da, depremten doğrudan etkilenen kadınların bir araya gelmesiyle kuruldu. Kooperatifimiz, kadınların ekonomik olarak güçlenmesini sağlarken aynı zamanda psikososyal iyilik hâllerini desteklemeyi temel bir amaç olarak benimser. Rimmen, kadınların sahip oldukları becerileri görünür kılan, bu becerileri üretime dönüştüren ve kadınların kendi hayatları üzerinde söz kurabilmelerine alan açan bir dayanışma yapısıdır.

Kurulduğumuz günden bu yana Defne ve Samandağ'da farklı üretim alanlarında faaliyet yürütüyoruz. Dokuma, sabun, gıda, tekstil ve el işi atölyeleri aracılığıyla kadınları üretime dahil ediyor; sipariş ve ihtiyaca göre esnek biçimde bir araya gelen üretim gruplarıyla çalışıyoruz. Kooperatif bünyesinde 15 ortak bulunmakta, bugüne kadar 70'in üzerinde kadın doğrudan üretim süreçlerimize dahil olmuştur. Rimmen'in işlevi yalnızca üretimi koordine etmek değil; kadınları becerileri doğrultusunda bir araya getirmek, üretim için gerekli mekânı, malzemeyi, tasarımı, pazarı ve müşteriye sağlayarak kadınların ekonomik ve sosyal hayata katılımını mümkün kılmaktır.

Rimmen, yerel bir kadın kooperatifi olmanın getirdiği güçlü bağlar sayesinde özellikle deprem sonrası kırılganlığı artmış kadınlara ulaşmakta zorlanmamaktadır. Evini kaybetmiş, bakım yükü artmış, çocuk, yaşlı ya da engelli bireylerle ilgilenen kadınlarla birlikte çalışıyor; üretimi, kadınlar için yalnızca bir gelir kapısı değil aynı zamanda bir iyileşme alanı olarak ele alıyoruz. Üretim süreçleri, kadınların birbirleriyle temas ettiği, sosyal bağlar kurduğu ve bir topluluğun parçası olduklarını hissettikleri alanlara dönüşüyor.

Bugüne kadar Kadın Emekini Değerlendirme Vakfı, Postane (Allianz Funds), Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği ve Hayata Destek Derneği gibi kurumlarla iş birlikleri yürüttük. Bu desteklerle 100'den fazla kadının hayatına doğrudan dokunduk; ulusal markalarla üretim deneyimleri

kazanarak kalite, standardizasyon ve zamanında teslim gibi profesyonel üretim gerekliliklerine dair güçlü bir kapasite geliştirdik.

Rimmen Kadın Kooperatifi, sürdürülebilirliği merkezine alan bir yapı olarak farklı ürün gamlarında üretimi çeşitlendirmeyi, daha fazla kadını düzenli üretimin parçası hâline getirmeyi ve kalıcı bir ekonomik etki yaratmayı hedefler. Kadınların üretime katılımı hane gelirini artırırken, bu artış çocukların gıdaya ve eğitime erişimini de doğrudan etkiler. Üretimin kadınlar için maddi karşılığının yanı sıra özgüven, özsaygı ve geleceğe dair umut yarattığını; kadınların hayatın her alanındaki varlığını güçlendirdiğini deneyimleyerek görüyoruz.

Yerel bir kadın örgütü olarak Rimmen, Samandağ'da kadın emeğinin görünür kılınması, kadının çalışmasına dair yerleşik önyargıların dönüşmesini ve deprem sonrası derinleşen yoksulluk döngüsünün kırılmasını hedefler. Kadınların kendi hayatlarını tayin edebildiği, birlikte üretip birlikte güçlendiği bir gelecek için çalışmaya devam ediyoruz.

ÇEKMECE TOPLULUK MERKEZİ

Katılımcı Tasarım Süreci ve Atölye Çalışmaları

Çekmece Topluluk Merkezi'nin serüveni, 4-5 Mayıs 2024 tarihlerinde Deprem Dayanışması Derneği'nin Defne'deki etkinlik konteynirında düzenlenen tasarım atölyesi ile başladı. Süreç, yerel katılımı merkeze alan çoğulcu bir yaklaşımla yürütüldü. Atölyeye ağırlıklı olarak Hataylı olmak üzere Adana, İstanbul ve Gaziantep gibi illerden gelen 16 katılımcı dahil oldu. Mimarlık ve peyzaj mimarlığı öğrencileri, öğretmenler ve profesyonel mimarlardan oluşan bu ekibe, Herkes İçin Mimarlık (HiM) ve Deprem Dayanışması Derneğinden (DD) yedişer temsilci ile ASF-UK'den (Architecture Sans Frontières) bir temsilci eşlik etti.

Saha ziyaretleri ve gözlemlerle başlayan atölye sürecinde, DD'nin mekâna dair ihtiyaç ve beklentileri dinlendi. Beş farklı çalışma grubunun ürettiği ilk eskizler ve fikirler, gün sonlarında mahalle sakinlerinin de katılımıyla düzenlenen açık oturumlarda tartışıldı. Geri bildirimlerle olgunlaşan projeler, iki gün boyunca geniş bir mutabakat zemininde geliştirildi. Atölye finalinde, tüm fikirlerin ortaklaştırıldığı bir yol haritası belirlenerek; malzeme tedariki ve uygulama takvimi için iş bölümü yapıldı.

Mimari Kurgu ve Mekânsal Çözümler

Tasarım kararları, bölgedeki sivil toplum kuruluşları ve inisiyatiflerin en kritik eksiği olarak tespit edilen "bölünmemiş, kapalı ortak mekân" ihtiyacına yanıt verecek şekilde revize edildi.

Yapım aşaması Temmuz-Aralık 2024 tarihleri arasında, **68 gönüllü ve 56 destekçinin** emeğiyle tamamlanan merkez, şu mekânsal özelliklere sahiptir:

- **55 m²** Kapalı Alan
- **11 m²** Yüksek Veranda
- **12 m²** Alçak Veranda

Sosyal Etki ve Kullanım

Bir yıllık süreçte; toplantılar, eğitimler, sanat atölyeleri, enstrüman kursları ve müzik provaları gibi çok yönlü etkinliklere kapılarını açmıştır

Merkez, **18 farklı kurum ve inisiyatife 88 kez ev sahipliği yapmış**, toplamda **1185 kişiye** doğrudan temas etmiştir. Kolektif emeğin bir ürünü olan bu yapı, "Dayanışma Yaşatır" ilkesinin somut bir örneği olarak varlığını sürdürmektedir.

DEPREM DAYANIŞMA DERNEĞİ

Deprem Dayanışması Derneği, afetlerin yarattığı çok boyutlu yıkım karşısında toplumsal dayanışmayı güçlendirmeyi ve toplumsal iyi oluşu desteklemeyi amaçlayan bir sivil toplum örgütüdür. Dernek; kültürel, dilsel ve inançsal çeşitliliğin korunmasını, toplumsal cinsiyet eşitliğini ve dezavantajlı grupların haklara eşit erişimini temel ilkeleri olarak benimser.

Dernek faaliyetleri iki ana ekseninde yürütülmektedir. İlk olarak, depremden etkilenen bireylerin psikososyal iyilik hallerini desteklemeye yönelik çalışmalar gerçekleştirilmektedir. Bu kapsamda bireylerin gündelik yaşamla bağlarını yeniden kurmalarını destekleyen atölyeler, grup çalışmaları ve kurslar düzenlenmekte; çocuklar için güvenli oyun ve sosyal etkileşim alanları oluşturulmaktadır. Aynı zamanda kadınlar başta olmak üzere ekonomik kaynak kaybı yaşayan bireylerin güçlenmesine yönelik meslek edindirme faaliyetleri, üretim temelli atölyeler ve dayanışma mekanizmaları hayata geçirilmektedir.

İkinci olarak, afet sonrası ortaya çıkabilecek hak kayıplarına karşı savunuculuk çalışmaları yürütülmektedir. Haklara erişimi güçlendirmek amacıyla bilgilendirme toplantıları düzenlenmekte, kamuoyunu bilgilendirici içerikler üretilmekte ve diğer sivil toplum örgütleriyle iş birlikleri geliştirilmektedir. Dernek, Hatay'ın çok kültürlü yapısının korunmasını, yeniden inşa süreçlerinde yerel toplulukların katılımını ve doğa ile uyumlu bir iyileşme sürecini savunmaktadır.

Bu iki kolda faaliyetlerin gerçekleştirilmesi ve ulaşılabilirliğin arttırılması maksadıyla Hatay ilinde 4 farklı yerleşke kurulmuştur. Yerleşkeler farklı ilçelerde kurularak farklı bireylerin bu iki kolda hizmet ve destek alımını sağlamak amaçlanmıştır. Serinyol ilçesinde yer alan **Zeytun Çocuk ve Yaşam Merkezi**, **Defne Yerleşkesi**, **Çekmece Topluluk Merkezi** ve son olarak **Samandağ Sveydiye Yerleşkesi**. Bütün bu yerleşkeler gönüllülerin ve yerel yönetimlerin desteği ile dayanışma içerisinde kurulmuştur.

Deprem Dayanışması Derneği, gönüllülük ve kolektif dayanışma temelinde, depremten etkilenen tüm bireylerin iyilik halini güçlendirmeyi ve afet sonrası yaşamın onarıcı biçimde yeniden kurulmasına katkı sunmayı amaçlamaktadır.

DEPREMZEDE DERNEĞİ

Hatay Depremzede Derneği mahallelerden yükselen sesin karşılığı aslında, deprem sonrası yalnızlık ve çaresizliğe mahkûm edilen Hatay halkının bir arada mücadele etme zemini. Kentte eğitimden sağlığa, ulaşımdan, hukuki belirsizliğe, elektrik ve su gibi yaşamsal ihtiyaçlara dair ciddi sorunlar var. İlk gün de vardı, bugün 3. Yılda da var ve bu sorunları her mahalle her sokak hem ortak hem de farklı şekilde yaşıyor. 'Uzun yıllar bütün bu sorunları yaşayacağımız depremin ilk dakikalarındaki terk edilmişliğimizden belliydi bizler için.' demiştik daha önce ve maalesef geçen 3 yılda Hatay'da yaşam, insanların sadece nefes alabildiği -toz izin verirse- minimum bir beklentiye düşecek ölçüde yaşamsızlık olarak ifade edilebilir.

Bu noktada Hatay Depremzede Derneği bizlere reva görülen bu yaşama tepki gösteren Hatay halkının, insanca yaşam koşulları için hep birlikte mücadele etme iradesi ve kararlılığı sonucu depremin ardından 2023 yılında kuruldu. İçerisinde yer alan komisyonlarla eğitime dair, sağlığa dair, hukuka dair yaşanan her sorunda Hatay halkının sözünü büyötmeyi, sesini yükseltmeyi amaç ediniyor dernek. Bu süre zarfında dernek, mahalle buluşmaları, basın açıklamaları gerçekleştirdi. Mahallelerin kendine ait sorun alanlarına dair (Eğitim, Sağlık, Su ve Elektrik kesintileri, Okul binaları...vs.) farklı çalışmalar yapmanın yanı sıra sorunun muhatabı kurumlarla resmi görüşmeler de gerçekleştirerek halkın taleplerini ve sesini duyurmayı amaçladı. Diğer yandan yine Hatay halkının sesini duyurmayı amaçlayan depremin yıldönümlerinde olmak üzere 2 ayrı rapor hazırladı. Şimdi de 3. Yıl raporu hazırlıyor. Bu raporları olabildiği kadar yetkililere ulaştırıp kamuoyu yaratarak Hatay'ın sesini duyurma hedefi doğrultusunda da çalışmalar gerçekleştirdi. Ayrıca halkın barınma sorunları kapsamında mücadeleyi ortak bir zeminde buluşturmak için kurulan Barınma Hakkı Platformu'nun kurucu dernekleri arasında yer alarak bu platformun bir bileşeni olarak yine mahalle buluşmaları, basın açıklamaları ve mitinglere katılım sağladı. Ayrıca yitirdiklerimizi

anmak ve Hatay'ın sesini duyurmak için yıldönümlerinde Hatay halkını bir araya getirmeyi hedefleyen 6 Şubat Platformu'nun da bileşeni olarak çalışmalarını sürdürüyor.

RİHEN KADIN KOOPERATİFİ

Kooperatifimiz, 6 Şubat depreminden sonra kuruldu. Şehrin aldığı ağır hasarlarla birlikte başlayan bu hikâye, 40. gün eyleminden sonra bütünüyle vücut bulmuş oldu. Şehrin aldığı büyük hasarlar, ortaya çıkan görüntüler hepimizin hafızasındadır hâlâ...

Ve bir de o süreçlerde, yönetenlerin bu coğrafyada yaşanan acıları görmezden gelip işletmeye başladıkları kendi gündemlerini hatırlar herkes. Bir anda bu topraklarda yaşanan acıları yok sayıp “seçim” konuşmaya başlamışlardı. 5’li, 6’lı masalar, ittifaklar kuruluyor; bir oturup bir kalkıyorlardı.

İşte o sıralarda yükselen bir de kadınların sesi vardı. Elllerinde rihe dalları, yaktıkları bahhurlarla, “Gitmedik, buradayız!” sloganlarıyla sokakları doldurmuş; buraları tüm ülkeye bir kez daha hatırlatmışlardı.

Bizim hikâyemiz işte o zamanlarda başladı. Yeniden inşa edilmesi gereken bir şehir, yeniden yaşama tutunması gereken hayatlar vardı. Var gücüyle burada yaşayanlara göçü dayatanların aksine, yaşamın yeniden kurulması için mücadele içine girenler vardı. Bizler de onlardan biriydik.

Kooperatifi kurma amacımız, yeniden inşa sürecine dâhil olarak yaşamın yeniden kurulmasına katkı sunmaktı. Kadınlar burada kooperatifler kurarak hem kendi yaşamlarına ve emeklerine sahip çıktılar hem de yeniden inşa söz sahibi oldular.

Şimdilerde ise kooperatifimiz 3. senesinde ve üretime devam ediyor. Bu yöreye ait, coğrafi işaret kazanmış yerel ürünleri üretiyor; ülke çapında satışını sağlamaya çalışıyoruz.

Buradan elde edilen gelirler, kadınlar arasında emek saatlerine göre eşit şekilde pay ediliyor. Böylelikle kadınlar üzerinde iki kat hissedilen emek sömürüsüyle de mücadele ediyor.

KALDIRIM MÜZİK TOPLULUĞU

Kaldırım Müzik Topluluğu, bundan 15 yıl önce Anadolu'dan binlerce işçinin talepleri için bir araya geldiği Tekel Direnişi ile birlikte kuruldu. Antakya'dan, Tekel Direnişine destek olmak için Ankara'ya aynı otobüsle gittiğimiz arkadaşlarla birlikte, orada gece kurulan bir serbest kürsüde çıkıp doğaçlama bir şekilde şarkılarımızı söyledik. Ve Ankara dönüşü de oradan aldığımız motivasyon ve enerji ile birkaç arkadaşla grubu kurmaya karar verdik ve sokaktan doğduğu, sokağı ve özgürlüğü işaret ettiği için Kaldırım dedik adımıza. Kaldırım olarak kurulduğumuz günden bu yana farklı dillerden ezgilerimizle, şarkılarımızla, halkların ortak mücadelesine bir tuğla olmak istedik. Halklar mozaigi olan Anadolu'da yıllardır birlikte yaşayan ama devletin-sermayenin çıkarları uğruna birbirine düşman edilen, birbirine kırdırılan bütün halkların ortak mücadelesini, her halkın kendi diliyle, kimliğiyle, kültürüyle yaşama özgürlüğünü, bulduğumuz her yerde savunduk. İlk konserimizi 2010 yılında "Ezgiler Her Dili Konuşur" şiarı ile gerçekleştirdik. 2015 yılında Anadolu'da yaşayan halkların dillerinde ezgiler seslendirdiğimiz, bizim de Arapça, Kürtçe, Zazaca, Ermenice bestelerimizle zenginleştirdiğimiz "İZ" albümünü çıkardık. Arapça bestemizle Roboski'ye ve Ermenice ezgilerimizle Hrant Dink'e ses vermeye çalıştık. Kaldırım olarak 15 yıllık süreçte başta Antakya olmak üzere Anadolu'nun birçok yerinde sayısız, konser ve etkinliklerde yer aldık.

6 Şubat depremi sonrası Antakya'da çalışmalarımıza zor koşullar altında devam ediyoruz. On binlerce insanı yitirdiğimiz ve deprem sonrası kar için rant ve yağma ile yok edilmeye çalışılan, doğası, tarihi kültürel mirası yağmalanan bu kente karşı sorumluluğumuz olduğunu düşünüyoruz. Antakya halkları tarihsiz, kimliksiz, dilsiz, topraksız, ağaçsız, susuz, bırakılmaya çalışılıyor. Bu da bir halkı öldürmenin farklı bir biçimi olarak karşımıza çıkıyor. Bizler Kaldırım olarak, bu kentin tarihine, kültürüne, sanatına sahip çıkacağız ve mücadele edenlerle hep yan yana omuz omuza olacağız. Sesi kısılmaya çalışılan halkların dillerinde ezgiler seslendirmeye devam edeceğiz, kültürümüzü, sanatımızı koruyacağız.

DEFNE DAYANIŞMA EVLERİ MÜZİK TOPLULUĞU

Defne Dayanışma Evi Müzik Topluluğu; Defne Dayanışma Evi'nin bir müzik atölyesi olarak çalışmalarına başladı. Atölye ilk dinletisini 2018 yılında bir 8 Mart etkinliğinde gerçekleştirdi. Aynı yıl derneğin dayanışma gecesinde de şarkılarını söyledi ve sonrasında daha da büyüyerek yola bir müzik grubu olarak devam etti. 2018 yılının Eylül ayında birçok müzisyen ve müziğe gönül vermiş öğretmenlerin oluşturduğu bir müzik grubu olarak dernek çalışmalarına katkı sağlamaya başladı. 21 Nisan 2019 tarihinde dernek çatısında ilk dinletisini gerçekleştirdi. Defne Dayanışma Derneği'nin düzenlediği Çocuk Şenlikleri'nde şarkılarını söyledi. Grup üyeleri dernek bünyesinde çocuklar için bağlama, gitar ve keman kurslarında gönüllü eğitmenlik yaptı. İlk geniş katılımlı konserini, Kardeş Türküler grubu ile paylaştığı amfi tiyatro sahnesinde verdi.

Enstrüman ve vokal olarak büyüyen ve yenilenen ezgileri ile pandemi döneminde de üretmeye devam etti. Bu dönem sosyal medya üzerinden Defne Dayanışma Derneği'nin gerçekleştirdiği canlı yayınlara teknik destek sağladı ve Kardeş Türküler ekibi ile çevrimiçi bir sanat söyleşisi yaptı. Herkesin evine kapandığı zor zamanlarda, şarkılarını telefonlar ile kaydedip birleştirerek yaşama dair umutlarını arttırmayı ve paylaşmayı sürdürdü. Aynı dönem Eğitim-Sen'in 1 Mayıs'a 1 Şarkı etkinliğine Demiri Toz Ederler şarkısı ile katkı sağlamıştır.

2022 yılında müzik çalışmalarını derneğin yeni mekânında sürdüren grup, ilk bağımsız konserini Nisan ayında gerçekleştirdi. Haziran ayında Yeni Türkü grubu ile aynı sahnede şarkılarını söyledi.

Zaman içerisinde hayat şartlarından dolayı değişikliğe uğruyor olsa da eskiden birlikte çaldıkları dostları da zaman zaman gruptaki etkinliklere eşlik etmektedir. Grup özellikle 6 Şubat depremi sonrası gönül bağına bırakmayan ayrılıklar yaşadı. 2024 yılında yeni müzisyenleri ve yeni umutları ile bir araya geldi. 6 Şubat'ta yitirdiğimiz tüm canları anmak ve hayata dair kaybetmek istemediğimiz, sarıldığımız her şey için yine sahnede idi. Cahit Berkay ile sahne alan grup şarkılarını söylemeyi sürdürdü. 15 Haziran 2025 tarihinde de Bandista grubu ile sahnesini paylaştı. 27 Aralık 2025'te Eğitim Sen'in düzenlediği dayanışma gecesinde sahne aldı. 17 Ocak 2026 tarihinde HÖKSAD'ın düzenlediği Ras-el Seni şenliğinde şarkılarına halaylarına devam etti.

Defne Dayanışma Evi Müzik Topluluğu, başka bir dünyanın mümkün olduğunu bilen ve söyledikleri şarkılarla bu fikri her zaman inançla canlı tutmaya çabalayan müzisyenler tarafından çalışmalarını sürdürmektedir.

YANINDAKİ (MÜZİK TOPLULUĞU)

2023 yılı 6 Şubat depremlerinden hemen sonra Hatay'da kent ile dayanışmada bir araya gelen bir arkadaş grubu olarak kent ve yaşanan süreç üzerine hislerimizle ilk ezgilerimizi okumaya kendiliğinden başlamıştık. Nisan 2023'te gerçekleştirilen müzisyenler yürüyüşünde yer aldık ve "Sevgiden Tuğlalarla Yeniden Kuracağız Bu Kenti" inancı ile birlikte okuduğumuz ilk eser Metin Kemal Kahraman Kardeşlerden Eskici eseri olmuştu. Eserin kent dayanışmasında bir slogana dönüştüğünü görmek kentte sanat ile mücadelenin bir aradılığına dair güçlü bir vurguydu. 2024'te iki arkadaşımızın İstanbul'dan Hatay'a yerleşmesiyle düzenli olarak çalışmalarımıza başladık. Bugüne kadarki süreçte 6 Şubat depremlerinin ikinci yılında Samandağ'da düzenlenen 6 Şubat anmasında, bir parçası olduğumuz Hatay Eğitim Sen Kültür Sanat Komisyonunun düzenlemiş olduğu yıl sonu 2 ayrı etkinliğinde, 2025 Evvel Temmuz festivalinde ve bir parçası olduğumuz Antakya Sanat Kollektifi'nin 1000. Gün yürüyüşünde ezgiler okuduk. Kenti sevgiyle sanatla dayanışmayla yeniden var etmeye katkı sağlamayı amaç edinerek çalışmalarımıza devam ediyoruz.

HATAY EĞİTİM SEN OKUMA TOPLULUĞU VE ÇOCUKLARLA FELSEFE ATÖLYELERİ

Hatay Eğitim Sen bünyesinde yürüttüğümüz çalışmalar, eğitim emekçileri ve öğrenciler için düşünsel üretimi, eleştirel düşünmeyi ve birlikte öğrenmeyi merkeze alan kolektif alanlar yaratmayı hedeflemektedir. Bu çerçevede hem eğitim emekçilerine hem de çocuklara yönelik düzenli ve sürekliliği olan çalışmalar yürütüyoruz.

Geçtiğimiz yıl "Okuma Atölyesi" adıyla başlattığımız çalışmamızda, tüm eğitim emekçisi arkadaşlarımıza açık bir çağrı yaparak yaklaşık on beş kişilik bir grupta bir araya geldik. Belirlediğimiz gün ve saatlerde sendika bünyesinde buluşarak birlikte seçtiğimiz kitapları okuduk ve tartıştık. Her katılımcı, metni kendi deneyimi, düşünsel arka planı ve bakış açısı üzerinden yorumladı. Amacımız tek bir doğruyu üretmek değil; farklı perspektiflerin yan

yana gelmesini, tartışmanın çoğalmasını ve düşüncenin derinleşmesini sağlamaktı. Her okuma sürecinin ardından yeni bir kitap belirleyerek bu çalışmayı süreklilik kazanan bir kolektif öğrenme pratiğine dönüştürdük.

Bu yıl aynı çalışmayı Hatay Eğitim Sen çatısı altında “Okuma Topluluğu” adıyla sürdürmeye devam ediyoruz. Okuma topluluğu olarak yine düzenli aralıklarla bir araya geliyor, ortaklaşa seçtiğimiz kitapları tartışıyoruz. Bu yıl çalışmamıza yeni bir boyut ekleyerek, okuduğumuz kitapları farklı alanlardan davet ettiğimiz konukların katkılarıyla ele alıyoruz. Konukların deneyim ve görüşleriyle metinleri birlikte tartışarak okuma sürecini daha çok katmanlı ve zengin bir hâle getirmeyi amaçlıyoruz. Ayrıca önümüzdeki dönemde, okuyacağımız kitabın yazarıyla çevrimiçi bir söyleşi gerçekleştirmeyi planlıyor; kitabı doğrudan yazarıyla birlikte tartışmayı hedefliyoruz.

Bununla birlikte Hatay Eğitim Sen bünyesinde öğrencilerimize yönelik Çocuklarla Felsefe Atölyeleri de yürütüyoruz. On beş günde bir düzenlenen bu atölyelerde, felsefe öğretmenimiz Emin Nergüz’ün moderatörlüğünde çocuklarla bir araya geliyoruz. Atölyeler boyunca çocukların “niçin?”, “nasıl?” ve “neden?” sorularını merkeze alarak düşünmelerini, sorgulamalarını ve kendi cevaplarını üretmelerini destekliyoruz. Çocuklarla felsefe çalışmaları, hazır cevaplar sunmayı değil; merak etmeyi, düşünmeyi ve birlikte tartışmayı teşvik eden bir öğrenme alanı olarak kurgulanıyor.

Hatay Eğitim Sen Okuma Topluluğu ve Çocuklarla Felsefe Atölyeleri, eğitimi yalnızca müfredatla sınırlamayan; düşünmeyi, sorgulamayı ve birlikte üretmeyi esas alan bir anlayışla yoluna devam etmektedir.

BURADAYIZ HATAY

13 Mart 2023’te, felaketin üzerinden henüz bir ay geçmişken resmi olarak kurulduk. Hayatları altüst olmuş, kayıplar yaşamış insanlar olarak bir araya geldik. Haritadan neredeyse silinmiş bir şehrin—Hatay’ın—nasıl yeniden ayağa kalkabileceğini konuşmaya, planlar yapmaya ve beklemeden harekete geçmeye başladık. Kurulduğumuz ilk günden itibaren yalnızca “yardım eden” değil, bu kentin parçası olan ve burada kalmayı seçen bir özne olarak hareket ettik.

Önceliğimiz her zaman uzun vadeli, sürdürülebilir ve kalıcı etki yaratacak çalışmalar oldu. Ancak ihtiyaç nerede ve ne kadar acilse, orada olmaktan da geri durmadık. Zaman zaman su, kitap ve giysi dağıttık; kütüphaneler kurduk, okulları boyadık. İnsanları bir araya getirebilmek, nefes alabilecekleri alanlar yaratabilmek için moral amaçlı şenlikler düzenledik. Çünkü bu kentte yalnızca binaların değil, insanların da onarılmaya ihtiyacı vardı.

Şehrimizde ekonomik hayat yeniden canlanırsa, kalanları burada tutabileceğimize inandık. Bu inançla Buradayız Esnaf projesini hayata geçirdik ve 25 esnafımıza eşya desteği sağladık. Gençlerin kentten kopmaması için üniversite öğrencilerine burs desteği sunduk: ilk yıl 100, ikinci yıl 152 ve bu yıl 112 depremden etkilenmiş üniversite öğrencisine burs sağladık.

Yeniden Parkımızdayız projesiyle, kent hafızasında çok önemli bir yere sahip olan Antakya Atatürk Parkı'nda haftada iki sabah buluşmalar organize ettik. Bu buluşmalarda halkımız bir araya geldi; sarıldı, ağladı, güldü. Yasın ve dayanışmanın aynı mekânda, yan yana yaşanabildiği anlar yarattık. Anma yürüyüşleri düzenledik; kayıplarımızı unutmadan, yaşamı yeniden kurmanın yollarını birlikte aradık.

İçinde kütüphane ve sahne bulunan bir merkez açtık. Geçtiğimiz yıl 50 sınav öğrencisine ulaşım hizmetleri de dâhil olmak üzere ücretsiz akademik destek sağladık. Kariyer günleri düzenleyerek gençleri farklı mesleklerden kişilerle buluşturduk. Sahnemizde ücretsiz konserler, söyleşiler ve gösterimler düzenlemeye devam ediyoruz.

Bugün merkezimiz; temiz, sıcak, internet erişimi olan; çay, kahve, çorba ve kek gibi ikramların tamamının ücretsiz olduğu bir yaşam alanı olarak her gün onlarca öğrenci tarafından kullanılmaya devam ediyor. Bu mekân, yalnızca bir bina değil; birlikte iyileşmenin, dayanışmanın ve geleceği birlikte kurma iradesinin somut bir karşılığıdır.

AALEN ANTAKYA KÜLTÜR DERNEĞİ

Aalen Antakya Kültür Derneği, 2002 yılında kardeş şehir Aalen'de ve Antakya'da eş zamanlı olarak kurulmuştur. Derneğin kuruluşundaki temel amaç, Aalen'de yaşayan Antakyalıların doğdukları topraklarla bağlarını canlı tutmak; Antakya'nın köklü kültürüne, sanatına ve edebiyatına kalıcı katkılar sunmaktır.

Derneğin ilk başkanlığını Avukat Servet Mullaoğlu üstlenmiştir. 2003 yılında başkanlığa Mehmet Karasu getirilmiş, Karasu bu görevi aralıksız biçimde sürdürerek derneğin kültürel vizyonuna yön vermeye devam etmektedir.

Aalen Antakya Kültür Derneği'nin başlıca hedefi, Antakya'yı bir kültür ve sanat kenti olarak konumlandırmak; kenti kültür, sanat ve edebiyat alanlarında ulusal ve uluslararası bir çekim merkezine dönüştürmektir. Bu amaç doğrultusunda bugüne dek çok sayıda panel, sempozyum ve kültür sanat etkinliği düzenlenmiştir.

Uluslararası Antakya Kültür Sanat ve Edebiyat Günleri, Uluslararası Çukurova Sanat Günleri ve Uluslararası Akdeniz Sanat Günleri, derneğin en iddialı ve ses getiren projeleri arasında yer almaktadır.

Dernek bünyesinde 2007 yılında kurulan Antakya Felsefe Okulu, 2013 yılında çalışmalarına başlayan Antakya Defne Barış Korosu ve 2024 yılında Sevgi Alatoprak yönetiminde oluşturulan Aalen Tiyatro Topluluğu gibi önemli kültür-sanat çalışma alanları bulunmaktadır.

2017 yılından bu yana dernek tarafından Altın Defne Edebiyat Ödülü ve Altın Defne Genç Şiir Ödülü başta olmak üzere çeşitli edebiyat ödülleri verilmektedir. Bugüne kadar dernek yayınları kapsamında yaklaşık elli kitap okurla buluşturulmuştur.

6 Şubat deprem felaketi, dernek bünyesindeki çalışmaları da derinden etkilemiş; Antakya Defne Barış Korosu birkaç değerli üyesini kaybetmiş, çok sayıda korist ise zorunlu nedenlerle başka kentlere göç etmek durumunda kalmıştır. Ancak sanatın iyileştirici gücüne olan inançla kısa sürede toparlanılmış ve kültür-sanat faaliyetlerine yeniden başlanmıştır.

Bu süreçte Antakya'yı unutmamak ve unutturmamak amacıyla Mersin, Ankara, İstanbul, İzmir, Bursa ve Eskişehir başta olmak üzere birçok kentte "Yaralarımızı Sarıyoruz" başlığı altında toplantılar ve etkinlikler düzenlenmiştir. Deprem temasını merkeze alan on kitap yayımlanarak yaşanan büyük acı kültürel belleğe taşınmıştır.

Dernek binasının yıkılması üzerine Defne ilçesi Gültepe Mahallesi'nde iki konteynır temin edilmiştir. Bu konteynırlar hem idari amaçlarla kullanılmakta hem de biri yetişkinler, diğeri çocuklar için olmak üzere iki ayrı kitaplığa dönüştürülerek kültürel bir işlev üstlenmektedir.

Deprem sonrasında Antakya Defne Barış Korosu; Adıyaman, İstanbul, Ankara, Mersin, Antalya Gazipaşa ve Antakya'nın da aralarında bulunduğu kentlerde toplam on üç konser vermiştir. Koro, deprem öncesinde ise kırk konserle geniş kitlelere ulaşmıştı.

Aalen Antakya Kültür Derneği, tüm yaşananlara rağmen kültür ve sanat alanındaki çalışmalarını kararlılıkla sürdürmekte; Antakya'nın sesini, belleğini ve umudunu sanat yoluyla yaşatmaya devam etmektedir.

Dernek Yönetiminde, Mehmet Karasu (Başkan), Hikmet Güzel (Başkan Yard.) Ali Büyükleyle Başkann Yard), Sevgi Alatoprak (Genel Sekreter), Acibe Sıkar (Sayman) Süheyla Yıldız (Üye), Rencuz Avcı (Üye) bulunmaktadır.

SAMANDAĞ KADIN DAYANIŞMA DERNEĞİ

Samandağ Kadın Dayanışma Derneği (SKDD), 2015 yılında bu topraklarda yaşayan kadınların yan yana gelmesiyle kuruldu. Farklı kimliklerden, dillerden ve hikâyelerden kadınların ortak derdi aynıydı: adil, güvenli ve onurlu bir yaşam.

Kurulduğumuz günden bu yana Samandağ'da kadınların ve çocukların haklarını öğrenebildiği, güçlenebildiği ve toplumsal hayata eşit biçimde katılabildiği alanlar açmak için çalışıyoruz. Eğitimden kadın ve çocuk sağlığına, hukuktan gündelik yaşam ihtiyaçlarına kadar, hayatın tam içinden meselelerle ilgileniyoruz.

6 Şubat depremleriyle birlikte çalışmalarımızın odağı değişti; ama biz değişmedik. Deprem, zaten var olan eşitsizlikleri derinleştirdi, ihtiyaçları daha da acil hale getirdi. Kadınlar, çocuklar, engelliler ve bakım verenler için yaşam çok daha zorlaştı. Bu dönemde SKDD, ilk günden itibaren sahadaydı.

Sahada olma hâlimiz, 2015'ten bu yana Kadın Koalisyonu ve Avrupa Kadın Lobisi başta olmak üzere çatı örgütlerin bir parçası olmamızın da bir sonucuydu. Örgütlülük; biz dağılmışken, dernek binamız yıkılmışken, üyelerimizin tamamı depremzede olmuşken bizi bir arada tuttu. Şehir dışından uzanan eller, bu dayanışmayı büyüttü.

Deprem travması, yas, güvencesizlik ve belirsizlikle baş etmeye çalışan kadınlar için güvenli alanlar kurduk; psikososyal destek çalışmalarını güçlendirdik ve bu dayanışmayı kalıcı bir mekâna dönüştürdük. Dayanışmayı büyüterek Samandağ Kadın Yaşam Merkezi'nini kurduk.

Samandağ Kadın Yaşam Merkezi; kadınların yalnız olmadığını hissedebildiği, çocukların oyun oynayabildiği, engellilerin ve bakım verenlerin desteklendiği, hakların konuşulduğu ve birlikte iyileşmenin mümkün olduğu bir yaşam alanı olarak hayata geçti. Merkez, yalnızca bir hizmet noktası değil; kadınların bir araya gelebildiği, nefes alabildiği, güçlendiği ve birbirine tutunduğu güvenli bir alan oldu.

Bizim için dayanışma, yalnızca zor zamanlarda verilen bir refleks değil; yıllara yayılan bir birlikte var olma hâli. Bu kenti; kadınlarıyla, çocuklarıyla, çok kültürlü yapısıyla ve dayanışmayla yeniden kurmanın mümkün olduğuna inanıyoruz. Dayanışmamızın ve mücadelemizin daimiliğini diliyoruz.

7. TTB KOLLARI VE UDEK

7.1. TTB KOLLARININ YÜRÜTTÜĞÜ FAALİYETLER

TTB Aile Hekimliği Kolu

III. Aile Hekimleri Buluşması Sonuç Bildirgesi

5-6-7 Aralık 2025 / Gaziantep⁵⁹

Buluşmanın Amacı Hedefleri Çalışma Yöntemi Katılımcıları ve Sonuçları

Türk Tabipleri Birliği (TTB) Aile Hekimliği Kolu (AHEK), kurulduğu tarihten beri güncel sağlık politikaları, uygulamaları, topluma yansıyan halini ve sağlık çalışanlarına etkilerini sürekli yeniden değerlendirmiş, kendi alanında politik hattını güncellemiştir. Bunun için birçok bölge toplantıları gerçekleştirerek, aile sağlığı merkezlerini (ASM) ziyaret ederek, özgün bir konuyu birlikte tartışarak ortak görüşler oluşturmuş, ortak kararlar almıştır.

TTB AHEK, bölge toplantıları dışında temel konularda iki buluşma gerçekleştirmiş, buralardan oluşan görüş ve önerileri toparlayıp taleplerini iki yılda bir yenilenen aile hekimliği sözleşme dönemlerinde ilan etmiştir.

En son 2019 yılında yapılan TTB AHEK Aile Hekimleri Buluşması'nın üçüncüsü 5-7 Aralık 2025 tarihinde dört atölye grubu oluşturularak Gaziantep-Kilis Tabip Odamızın ev sahipliğinde Gaziantep'te yapılmıştır.

Gaziantep buluşmasına ve atölye çalışmalarına, Adana'dan Edirne'ye, Antalya'dan Şanlıurfa'ya, Mersin'den İzmir'e, İstanbul'dan Adıyaman'a, Ankara'dan Diyarbakır'a yurdun birçok bölgesinden toplam 21 tabip odasından 109 temsilci katkı sağlamıştır. Gaziantep İl Sağlık Müdürlüğü, AHEF, TAHUD, SES, BDS, AHESEN, Genel Sağlık-İş yönetici ve

⁵⁹ http://ttb.org.tr/userfiles/files/BA_29Aralik2025.pdf

temsilcileri toplantılara katılarak buluşmanın zenginleşmesine katkı sağlamıştır. Ayrıca 6 Aralık 2025 tarihinde Gaziantep Kilis Tabip Odası'nda kitlesel basın açıklaması **yapılmıştır**.

Sağlık otoritesinin alanımıza yönelik sürekli olumsuz müdahaleleri ve sağlık alanında oluşturulan tahribat ile sağlık çalışanlarının hak kısıtlamaları karşısında yürütülen mücadele, pandemi ve Şubat 2023 depremleri TTB AHEK III. Aile Hekimleri Buluşması'nı geciktirmiştir. Ancak birçok bölgeden istekli katılımcıların buluşma öncesinde ve üç günlük yüzü yüze çalışmada etkin ve verimli bir çalışma yapması adeta gecikmenin olumsuz etkisini ortadan kaldırmaya yetmiştir.

III. Aile Hekimleri Buluşması'nda birinci basamak sağlık hizmetlerinde (BBSH) dijitalleşme ve piyasalaşmanın etkisi, pandemi ve Şubat 2023 depremleri sürecinde BBSH, toplumun sağlığına ve sağlık çalışanlarının hakları üzerin etkisi tartışılmış, görüş ve önerilerle politik müdahale hattımız belirlenmiştir. Buluşmanın hedefleri ve programı önceden odalarımıza gönderilerek 19 Kasım 2025 tarihinde dört ayrı atölye grupları çevrimiçi ortamda bir araya gelmesi sağlanmış, buluşmaya gelemeyecek arkadaşlarımızın birikim katkı ve önerileri alınmıştır. TTB dışında BBSH alanında örgütlü dernek sendika temsilcilerinin de katılımıyla mücadele yöntemlerimizi konuşulmuş, önümüzdeki dönem yol haritamız belirlenmiştir.

Ayrıca bu çalışmaya Sağlık Bakanlığı yetkililerini de bizzat davet ederek birlikte konuşma imkânı yaratmak istemememize rağmen maalesef merkezi düzeyde Sağlık Bakanlığı'ndan bu çalışmamıza katılım olmadığını, sadece Gaziantep İl Sağlık Müdürlüğü adına bir arkadaşımızın çalışmamızın başlangıç bölümüne katıldığını bildirmek isteriz.

Buluşmada konuşulanları ve çıktıları önümüzdeki tarihte bir araya getirip kitapçık olarak yayımlayacağımızı bildirir, Gaziantep'te gerçekleştirdiği üç günlük çalışmanın sonuçlarını aşağıda kamuoyu ile paylaşıyoruz.

...

Sağlık Bakanlığı pandemi sürecinde vaka sayılarını gizleyip şeffaf davranmadı, önceliği siyasal başarı veya başarısızlık oldu, kötü bir sınav verdi.

Sağlık Bakanlığı ilk COVID-19 vakasını 11 Mart 2020 tarihinde ilan etti ama pandemi süreci, baştan itibaren kötü yönetildi. Bilgiler gizlenmeye çalışıldı, süreç şeffaf yürütülmedi. Salgınlar karşı yeterli hiçbir hazırlığın yapılmadığı anlaşıldı. Sağlık çalışanları kendi olanaklarıyla ne olup bittiğini öğrenmeye, kendisi ve hastaları için yapması gerekenleri bulmaya çalıştı, yalnız bırakıldı.

BBSH'nin temel ilkeler ışığında kamu eliyle yürütülmesinin önemi, salgın döneminde daha fazla ortaya çıktı. Sağlık çalışanları kişisel koruyucu malzemelerinden yoksun çalışmak, bu materyalleri kendi olanaklarıyla karaborsa pazarlarından temin etmek zorunda kaldı. Çok sonradan sağlık müdürlükleri yeterli koruyucu özelliği olmayan materyalleri dağıttı. Bu

nedenle birçok sağlık çalışanı temaslı oldu, hastalandı, maalesef hayatını kaybedenler oldu. ASM'ler sağlık çalışanlarının salgından hastalanmaları sebebiyle günlerce kapalı kaldı.

Sağlık çalışanları salgın döneminde bahçesi, yeterli giriş-çıkış kapısı, bekleme alanı, havalandırma sistemi, hatta penceresi olmayan ASM'lerde hizmet vermek zorunda kaldı.

Aile hekimleri ve ASM çalışanları salgın döneminde sağlık yönetiminden zamanında, doğru ve yeterli bilgi alamadı, herhangi bir eğitim görmedi. Basından ve sosyal medyadan erişilen uygunsuz bilgilerle sağlık hizmetini sürdürmek durumunda kaldı. Her sağlık birimlerinde farklı yönlendirmeler yapıldı, farklı tedaviler uygulandı, kaotik bir dönem yaşandı.

Sağlık çalışanları salgın döneminde yaşadıkları zorluklara ek olarak bir de ücret kesintilerine, hak kayıplarına uğradı. Bürokratik zorluklarla baş etmek zorunda kaldı.

Sağlık Bakanlığı'nın pandemi sürecinde siyasal başarı veya başarısızlık temelinde kötü bir yönetim sergilediğini söyleyebiliriz. Sayısal verilerin saklanması, eksik verilmesi, toplum ve sağlık emekçileri üzerinde bakanlığa karşı güvensizlik yarattı. Bakanlığın şeffaf olmayan eksik vaka sayıları yüzünden aile hekimlerinin kayıtlı nüfuslarındaki vaka durumuna hakim olması zorlaştı, bu durum zamanında ve yeterli önlem almayı engellemiş oldu.

Salgın yönetiminin önemli bir parçası olan filyasyon çalışmaları için salgın öncesi bir planlama ve hazırlık çalışması olmadığını gördük. Salgın kontrolünde hiçbir eğitim ve deneyimi olmayan sağlık çalışanları görevlendirildiği için, salgında hastalık kontrol çalışmaları etkin bir şekilde yürütülemedi. İlçe sağlık müdürlüklerinde yeterli insan gücü olmadığı anlaşıldı; olanların bir kısmının hastalanması nedeniyle PCR testlerinin ve ilaçların dağıtımında sorunlar yaşandı, tedavi etkinliği tartışmalı ilaçların dağıtılması toplumda tepki doğurdu, sağlık çalışanına güvensizlik yarattı.

Pandemi döneminde kapanmalar ve yasaklar sonucu toplumun sınıfsal, sosyoekonomik, kültürel farklılıkları derinleşti. Sosyoekonomik ve kültürel seviyesi yüksek bölgelerde aşılama oranları yüksek, korunma ve yaşama olanakları iyi olurken vaka ve ölüm sayıları düşük seviyede kaldı. Mavi yakalı emekçilerin yaşadığı bölgelerde ise toplu işe gidiş-gelişler, atölye ve fabrikalarda bir arada çalışma dayatmaları bulaşın artmasına, aşılama oranlarının düşük kalmasına, vaka ve ölüm sayıları tırmanmasına yol açtı.

Pandeminin başında aşılama ağırlıklı olarak ASM'lerde yapıldı. Günlük bir milyonu geçen aşılama telefondan sürekli sorun çıkaran AŞILA uygulaması üzerinden yapıldı. Aşı randevusu almada yaşanan zorluklar, aşının yeterli düzeyde ve zamanda temin edilememesi, bakanlığın sahanın gerçekliğini görmeden sık sık uygulama değişikliklerine gitmesi, kamuoyuna zamanında yeterince bilgilendirmemesi, aşı savunuculuğunun istekli, yeterli ve ısrarlı yapılmaması nedeniyle toplumda aşıya karşı temelsiz ve haksız güvensizlik oluşturuldu.

Pandemi sürecinde aynı zamanda yürütülmesi gereken bebek, çocuk ve erişkin bağışıklama, izlem performansına dâhil işlemlerinde de zorluklar yaşandı. İş yükü ve kapanmalar sebebiyle kronik hastalık takipleri ve kanser taramaları aksadı, erken tanı fırsatı kaçırılan vakalar oldu.

BBSH’de yeni olası salgınlara hazırlık yapılmalı, salgın kontrolünde görev yapacak insan gücü oluşturulmalı, eğitim çalışmaları başlatılmalıdır. Refik Saydam Hıfzıssıhha Kurumu açılmalı, aşı üretimine yenden başlanmalıdır. Aşı karşıtlığına karşı yasal düzenlemeler Meclis’te çıkarılmalı, kamu otoritesi aşı savunuculuğu için istekli ve kararlı çalışmalar yapılmalıdır. Depremlerde BBSH’nin ayakta kalmasının; ulaşılabilirliğe, koordinasyona, temel sağlık hizmetlerine, toplum moraline ve göçün azalmasına katkısı olacaktır.

Şubat 2023 depremleri; sağlık otoritesinin hiçbir hazırlığı olmaması, halkın temel sağlık hizmetlerinden uzun süre mahrum kalması, sağlık çalışanlarının depremde zarar görmesine karşın yardım için koştururken zorluklarla karşı karşıya kalması, ASM’lerin depreme dayanıksızlığının ortaya çıkması ve hatta yıkılması itibarıyla BBSH açısından bir felaket olmuştur.

Üç yıl geçmesine karşın depremde apartman altlarında kalan ASM’lerin yerine yenilerinin yapılmadığını, yapılanların halen yeterli ısıtma-soğutma sistemleri olmadığını, elektrik-internet bağlantılarının kesildiğini, 21 metrekareye sıkıştırıldığını ve sağlık hizmet sunmaya uygun olmadığını bildirmek isteriz.

ASM binaları kamu tarafından, Sağlık Bakanlığı’nın ilan ettiği A sınıfı modeli, deprem güvenliğine uygun bir şekilde yapılmalı, donanımları sağlanmalı, düzenli bakım ve onarımdan geçirilmelidir. Mevcut ASM binalarının deprem risk analizleri yapıp sonucuna göre onarım ya da yeni bina yapılmalıdır.

Sağlık Bakanlığı, deprem sonrasında hazırlık amacıyla, ASM çalışanlarına hazırlık ve ilkyardım eğitimi vermeli, ASM’lerin kendine has afet eylem planları oluşturmalıdır. Afet bölgelerinde çalışan sağlık emekçilerinin ekonomik ve özlük hakları güçlendirilmeli, sağlık çalışanlarının kalabileceği güvenli konutlar inşa edilmelidir.

Afetlere hazırlık ve sonrasında başta TTB olmak üzere sağlık emek-meslek emek örgütleriyle iş birliği içinde çalışılmalı; sağlık çalışanlarının, planlama, hazırlık, uygulama, değerlendirme, denetim sistemlerinde etkin görev almaları ve temsil edilmeleri sağlanmalıdır.

Afet dönemlerinde sağlıklı içme ve kullanma suyunun temini ile sanitasyon çalışmalarında görev alacak ekipler BBSH’de oluşturulmalı, eğitim ve tatbikatlar düzenli olarak yapılmalıdır.

...

Türk Tabipleri Birliği Aile Hekimliği Kolu

Sağlık Çalışanlarının Sağlığı Çalışma Grubu

TTB Sağlık Çalışanlarının Sağlığı Çalışma Grubu ve İTO Deprem Çalışma Grubu tarafından 4 Ekim 2025 tarihinde **Afetlerde Sağlık Çalışanlarının Sağlığı ve GÜVENLİĞİ** çalıştayını düzenlenmiştir.

Gerekçe⁶⁰

Sağlık hizmeti çok sayıda tehlikeler ve riskler içerir. Olağan koşullarda var olan bu tehlikeler ve riskler afet durumlarında daha da artar ve çeşitlenir. Afet koşullarında bu durum sağlık çalışanlarının sağlığını ve güvenliğini daha da çok tehdit eder.

Afet koşullarında çoğu kez iş sağlığı ve güvenliği tedbirleri, uygulamaları yetersiz kalır ve sağlık çalışanları olumsuz koşullarda çalışmakla karşı karşıya olur. Böylece afet koşullarında sağlık çalışanları daha fazla iş kazası, meslek hastalığı ve bunlara bağlı ölümlerle karşılaşır.

Ülkemizde tüm sağlık çalışanlarının (kamu-özel) COVID-19 pandemi döneminde, Şubat 2023 depremlerinde yaşadığı iş kazaları, meslek hastalıkları, bunlara bağlı ölümler ve diğer tehlikelerin, risklerin detaylı olarak ele alınmasını, çözüm üretilmesini zorunlu kılmaktadır.

Amaç

Ulusal ve uluslararası afet koşullarında sağlık çalışanlarının karşı karşıya kaldığı, yaşadığı tehlike, riskler ve bunlara bağlı ölümler değerlendirilerek, yaşanacak olan afet koşullarında sağlık çalışanlarının tartışmalı yasal durumlarını netleştirmek, çalışma koşullarını, ortamını en uygun hale getirmek, haklarını, sağlığını ve güvenliğini korumak, sağlamak.

Konu Başlıkları

1. COVID-19 pandemisi ve 6 Şubat 2023 Depremi'nde sağlık çalışanlarının yaşadıkları; sistemsel ve bireysel sorunlar
 - 6331 sayılı kanun, Hastane Afet ve Acil Durum Planları (HAP) ve diğer yasal mevzuatların yetersizlikleri, uygulamada yaşananlar
 - Pandemi ve depremlere yönelik ulusal strateji ve eylem planlarında sağlık hizmeti
 - Afetlerde enfeksiyon kontrol önlemlerinde yaşananlar
 - İşyeri "İş Sağlığı ve Güvenli Birimi" yapılarının yetkisi, etkisizleştirilmesi
 - Kişisel koruyucu malzeme teminindeki sorunlar
 - Çalışma koşulları; uzun çalışma saatleri, olumsuz koşullar ve tükenmişlik
 - Barınma, ulaşım, hijyen koşulları yetersizliği

60 <https://www.scs.org.tr/3153-calistay-afetlerde-saglik-calisanlarinin-sagligi-ve-guvenligi.html>, Erişim Tarihi: 23.01.2026

- Görev tanımlarının belirsizliği ve plansız görevlendirmeler
 - Ruhsal travmalar ve destek mekanizmalarının eksikliği
 - Sağlık çalışanı güvenliği, şiddet olayları, ayrımcılık
 - Kadın sağlık çalışanlarının yaşadığı özel sorunlar
 - Ortaya çıkan verilerin sistematik olarak toplanması, değerlendirilmesi ve açık kullanıma sunulması (sürveyans sisteminde, sürecinde yaşanan olumsuzluklar, eksiklikler)
 - Yönetişimde yaşanan sorunlar
2. Sağlık Bakanlığı ve sağlık çalışanı örgütlerinin afetlerdeki rolleri: Yapılanlar, yapılamayanlar, yapılması gerekenler
- Kriz koordinasyonunun başarıları ve aksayan yönleri
 - Sağlık hizmetinin sürekliliğinin sağlanması
 - Sağlık çalışanlarının örgütlülük düzeyi
 - Sivil toplum kuruluşları ve tabip odalarının katkısı
 - Afet bölgelerinde sağlık hizmeti sunumunda yetersizlik örnekleri
 - Gelecekteki planlamalar için öneriler
3. Her iki afet ve olası diğer afetler açısından sağlık çalışanlarının karşılaştığı ve karşılaşılabileceği sorunların ortaklaştırılması
- Tükenmişlik ve travmanın psikososyal etkileri
 - Hak kayıpları
 - Görev ve izin belirsizlikleri
 - Görevlendirme süreçlerinde iletişim eksikliği
 - Hukuksal sorunlar; farklı çalışma mevzuatına bağlı olma, iş tanımı belirsizlikleri
 - Afet sonrası yaşam ve iş koşulları
4. Bütünleşik Afet Risk Yönetimi'nde sağlık çalışanlarının ve örgütlerinin yeri
- Afet öncesi, sırası ve sonrası dönemlerde sağlık çalışanlarının aktif rolü
 - Eğitim, tatbikat ve afet hazırlık programları
 - Meslek birliklerinin, sendikaların ve uzmanlık derneklerinin rolü
 - "Entegre afet planlaması"na "sağlık perspektifi"nin dahil edilmesi
5. Sağlık Çalışanlarının Sağlığı Çalışma Grubunun yapılacaklar listesi ve yapılması
- Çalışma grubunun görev tanımı, sorumlulukları ve hedefleri
 - İstek ve taleplerin oluşturulması, hayata geçmesi yönünde yapılacak olan çalışmaların belirlenmesi
 - Afet izleme, değerlendirme, raporlama araçlarının oluşturulması
 - "Yerel temsilciler"le ve diğer kurumlarla koordinasyon modeli oluşturulması
 - Afet sonrası ruh sağlığı destek programları
 - İş sağlığı ve güvenliği açısından "özel" modüllerin geliştirilmesi

- Ulusal sağlık afet müdahale planına katkı süreci

TTB İşçi Sağlığı ve İş Yeri Hekimliği Kolu

Türk Tabipleri Birliği (TTB) İşçi Sağlığı ve İşyeri Hekimliği (İSİH) Kolu Yürütme Kurulu 29-30 Kasım 2025 günlerinde, Şubat 2023 depremlerinde en çok ölümün ve en büyük yıkımın yaşandığı ikinci kent olan Adıyaman'ı ziyaret etti. Kol yürütme kurulu toplantısının da gerçekleştirildiği ziyaretin gündemlerinden biri de Şubat 2023 Depremleriydi. “Deprem Bölgelerinde Sendikalar ve Kitle Örgütleri Ne Yapabilir?⁶¹”, “Deprem Bölgelerinde İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Faaliyetleri⁶²” “Deprem Bölgesinde Sorunlar ve Faaliyetler⁶³” sunumları bu gündem çerçevesinde gerçekleştirildi.

TTB Olağandışı Durumlarda Sağlık Hizmetleri Kolu

Afet Planlama çalışmaları

Afetlerde Sağlık Hizmetleri Yönetimi Akademisi ile ortaklaşarak TTB-Afet Planı ve Tabip Odası Afet Planı çalışmaları sürdürülmektedir.

TTB Afet Planı Taslağı hazırlanmış, 10.11.2025 tarihinde görüş almak için tabip odalarına iletilmiştir. Gelen değerlendirmelerle birlikte revize yapılmaktadır.

Tabip Odası Afet Planı için taslak çalışma tamamlanmıştır. Öneri mahiyetindeki plan TTB Afet Planı ile entegre olacak şekilde hazırlanmaktadır.

Afet Eğitim Modüllerinin Hazırlanması

Afetlerde Sağlık Hizmetleri Yönetimi Akademisi Eğitim Komisyonuyla birlikte ODSH eğitimlerinin güncellenmesi çalışması, yeni modüller de eklenerek, 3 ayrı eğitim modülü hazırlanması şeklinde tamamlanmıştır. Yürütülen literatür ve anket çalışmaları sonucu hazırlanan modüller çalıştayla birlikte nihai halini almıştır. Eğitici eğitimi ile çalışmalara devam edilmesi planlanmaktadır.

61 https://www.ttb.org.tr/kollar/userfiles/files/deprem_bolgesinde_isig_ne_yapilabilir.pdf, Erişim Tarihi: 23.01.2026

62 https://www.ttb.org.tr/kollar/userfiles/files/deprem_bolgelerindeki_isg_faaliyetleri_kasim2025.pptx, Erişim Tarihi: 23.01.2026

63 https://www.ttb.org.tr/kollar/userfiles/files/deprem_sorunlar_faaliyetler_kasim2025.pptx, Erişim Tarihi: 23.01.2026

7.2. TTB-UDEK'TEN GELENLER

Uzmanlık Dernekleri Tarafından Yürütülen Faaliyetler

"Şubat 2023 Depremleri TTB 3. Yıl Raporunda yer alması için şu Uzmanlık Dernekleri bilgi paylaşmıştır: Türkiye Psikiyatri Derneği, Halk Sağlığı Uzmanları Derneği, Türk Ortopedi ve Travmatoloji Birliği Derneği, Türk Toraks Derneği, Türk Hematoloji Derneği, Patoloji Dernekleri Federasyonu, Türk Pediatrik Hematoloji Derneği, Klinik Mikrobiyoloji Uzmanlık Derneği (KLİMUD), Türk Yoğun Bakım Derneği ve Türkiye Çocuk Cerrahisi Derneği. Uzmanlık derneklerinden gelen çalışmalar şu şekildedir.

Türkiye Psikiyatri Derneği

6 Şubat Depremleri Sonrası Deprem Bölgesinde Ruh Sağlığı Hizmetlerinin Durumu

(Hatay ve Adana Örnekleri Üzerinden Bölgesel Değerlendirme – 3. Yıl)

Bu rapor, 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen Kahramanmaraş merkezli depremlerin üçüncü yılında, depremten doğrudan ya da dolaylı biçimde etkilenen illerde ruh sağlığı ve toplum ruh sağlığı hizmetlerinin mevcut durumuna ilişkin özet bir değerlendirme sunmayı amaçlamaktadır. Hatay ve Adana illerine ait veriler, bölgedeki yapısal sorunların ve hizmet gereksinimlerinin bütüncül biçimde ele alınabilmesi amacıyla birlikte değerlendirilmiştir.

Depremi etkileri yalnızca ağır yıkım yaşanan illerle sınırlı kalmamış; zorunlu göç, yakın kaybı, barınma sorunları, ekonomik belirsizlikler ve ikincil travmatizasyon yoluyla daha geniş bir coğrafyada belirgin ruhsal etkiler yaratmıştır. Hatay, depremin doğrudan ve yıkıcı etkilerine maruz kalan illerin başında gelirken; Adana, ağır yapısal yıkım yaşamamış olmakla birlikte, yoğun göç alması ve sosyal yükün artması nedeniyle depremten dolayı fakat güçlü biçimde etkilenmiştir.

1. Toplum Ruh Sağlığı Merkezleri ve Psikososyal Destek Hizmetleri

Hatay'da deprem öncesinde dört Toplum Ruh Sağlığı Merkezi (TRSM) aktif olarak hizmet vermekteyken, deprem sonrası Kırıkhan ve Antakya TRSM'lerinin binalarının yıkılması nedeniyle bu merkezlerde hizmete ara verilmiştir. Halen İskenderun ve Reyhanlı TRSM'leri hizmet vermeye devam etmektedir. İskenderun TRSM'de 1 psikiyatri uzmanı, 1 sosyal

çalışmacı, 1 psikolog, 2 ergoterapist ve 3 hemşire ile 361 kayıtlı hastaya; Reyhanlı TRSM'de ise 1 psikiyatri uzmanı, 2 psikolog ve 1 hemşire ile 150 kayıtlı hastaya hizmet sunulmaktadır.

Deprem sonrası süreçte Hatay'da Sağlık Müdürlüğü'ne bağlı psikososyal destek merkezleri konteynırlarda hizmet vermeye başlamış, zaman içinde ilçe sayısı artmıştır. Bu merkezlerde psikolojik görüşme, danışmanlık, grup çalışmaları ve eğitim faaliyetleri yürütülmekte; çocuklar, ergenler ve yetişkinlere yönelik yas, travma, psikolojik ilk yardım ve duygu düzenleme gibi başlıklarda çalışmalar yapılmaktadır. Merkezler hem Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına hem de Suriye uyruklu kişilere hizmet vermektedir.

Adana'da ise ağır hasarlı veya yıkılmış bina sayısı sınırlı olmakla birlikte, deprem sonrası yoğun göç, barınma sorunları ve sosyal destek ihtiyacı belirgin şekilde artmıştır. Bu durum, ruh sağlığı hizmetlerine olan başvurularda artışa yol açmış; psikososyal destek gereksinimi özellikle dezavantajlı gruplar açısından belirginleşmiştir.

2. Psikiyatrik Hizmetler ve Başvuru Profili

Hatay genelinde Sağlık Bakanlığı'na bağlı hastanelerde 27 psikiyatri uzmanı ve 12 çocuk ve ergen psikiyatrisi uzmanı görev yapmakta; Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi de öğretim üyeleri, asistanlar ve psikologlar ile hizmet sunmaktadır. Psikiyatri yatak kapasitesi deprem sonrası artmış olmakla birlikte, psikotik bozukluklar ve manik atak gibi özellikli hastaların yatırılabilirdiği merkez sayısı sınırlıdır.

Adana'da deprem sonrasında psikiyatri poliklinik başvurularında belirgin artış gözlenmiştir. Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB), anksiyete bozuklukları ve depresif bozukluklar en sık karşılaşılan tanı gruplarıdır. Başvuranlar arasında kadınların ağırlıkta olduğu dikkat çekmektedir. Artan bakım yükü, toplumsal cinsiyet rolleri, ekonomik güvensizlik ve barınma sorunları bu farkı açıklayan temel etmenler arasında değerlendirilmektedir.

Çocuk ve ergenlerde ayrılma anksiyetesi, uyku bozuklukları ve davranış sorunları her iki ilde de sık bildirilen sorunlar arasındadır.

3. Üçüncü Yılda Devam Eden Sorunlar

Depremi üzerinden üç yıl geçmiş olmasına rağmen, patolojik yas ve kronik TSSB olguları sağlık kurumlarına başvurmaya devam etmektedir. Farmakoterapiye erişim büyük ölçüde sağlanabilmiş olsa da psikoterapi hizmetlerine erişim ciddi biçimde sınırlıdır. Bölgedeki terapist sayısının yetersizliği ve kamu sağlık hizmetlerinde psikoterapi olanaklarının gelişmemiş olması, ruhsal iyileşmenin önünde önemli bir engel oluşturmaktadır.

Dezavantajlı grupların ruh sağlığı hizmetlerine erişiminde aksaklıklar sürmektedir. Kronik psikiyatrik hastalığı olan bireylerin tedavi düzenlemelerinin ertelenmesi, yoğunluk

nedeniyle başvuruların gecikmesi ve bakım sürekliliğinin bozulması sık karşılaşılan sorunlardır.

Afet sonrası toplumsal stresin artışıyla birlikte aile içi şiddet ve kişiler arası şiddet vakalarında artış olduğu bilinmektedir. Ekonomik zorluklar ve barınma sorunları bu riskleri artırmaktadır.

Ayrıca, kurumlar arası hasta sevklerinde önemli sorunlar yaşanmaktadır. Deprem öncesinde belirlenen ASKOM uygulamaları nedeniyle bazı illerde psikiyatrik hasta nakillerinde 112 Acil Sağlık Hizmetleri'nin devre dışı kalması hem hasta güvenliğini hem de hizmet sürekliliğini olumsuz etkilemektedir.

4. Ortak Sorunlar ve Geliştirilmesi Gereken Alanlar

Hatay ve Adana örnekleri üzerinden değerlendirildiğinde, aşağıdaki sorunların tüm deprem bölgesi için geçerli olduğu görülmektedir:

- Ruh sağlığı alanında personel sayısı artmış olmakla birlikte, dağılım ve nitelik açısından yetersizlikler sürmektedir.
- Toplum Ruh Sağlığı Merkezlerinin sayısı ve fiziksel altyapısı artırılmalıdır.
- Psikososyal destek merkezleri ile hastaneler arasındaki eşgüdüm güçlendirilmelidir.
- Travma, patolojik yas ve ilişkili durumlara özgül tedavi hizmetleri yetersizdir.
- Psikoterapi hizmetlerinin kamusal sağlık sistemi içinde erişilebilirliği artırılmalıdır.
- Psikiyatrik hasta sevk ve nakil süreçleri yeniden düzenlenmeli, afet koşullarına uygun esnek ve güvenli modeller geliştirilmelidir.

Halk Sağlığı Uzmanları Derneği (HASUDER)

HASUDER'in Deprem Bölgesindeki Faaliyetlerinin 3. Yıl Raporu

Hatay'da kadın ve üreme sağlığı hizmeti sunmak üzere International Planned Parenthood Federation (IPPF) (15 Mart-15 Haziran 2023), Direct Relief (15 Haziran 2023-28 Şubat 2025) ve UNFPA'nın (1 Ağustos 2023-28 Şubat 2025) maddi desteği, Hatay Büyükşehir Belediyesi ve Hatay İl Sağlık Müdürlüğü iş birliği ile 15 Mart 2023'te ilk HASUDER Kadın ve Üreme Sağlığı Birimi kurulmuş, 1 Ağustos 2023'te birim sayısı ikiye çıkarılmıştır. Sabit birimler iki ayrı geçici barınma alanında konteynırda açılmıştır. Her iki hizmet biriminde de sabit hizmet yanı sıra mobil hizmet sunumu da gerçekleştirilmiştir. Yerelde eşgüdüm ve koordinasyonun sağlanabilmesi için Valilikten izin alınmış; Hatay Büyükşehir Belediyesi ve Hatay İl Sağlık Müdürlüğü ile iş birliği Protokolleri imzalanmıştır.

Depremin hemen ardından IPPF'e sunulan projenin kabul edilmesiyle üç aylık bütçe sağlanmış ve 15 Mart 2023'te ilk "HASUDER Kadın ve Üreme Sağlığı Hizmet Birimi" bir konteynır kentte hizmete başlamıştır. Proje faaliyetleri için Hatay Büyükşehir Belediyesi ile

İş birliği Protokolü imzalanmıştır. Açılan birimde HASUDER üyesi gönüllü halk sağlığı akademisyenleri, uzmanları ve araştırma görevlileri hizmet sunmuştur. Hizmet ağırlıklı olarak sabit birimde verilmiş, belediyeden araç temin edilebildiği durumlarda sınırlı mobil hizmet sağlanmıştır. Hizmet sunulan konteynır, görev yapan personelin barınma ve yeme-içme ihtiyaçları belediye tarafından sağlanmıştır. IPPF desteği 15 Haziran 2023'te sonlanmıştır. Birimde kadınlara sağlık eğitimi verilmiş, genitoüriner enfeksiyonların tanı tedavisi için ilaç sağlanmış, aile planlaması (AP) danışmanlığı verilmiş ve AP yöntemleri sağlanmıştır.

Proje devam ederken kadın ve üreme sağlığı alanındaki hizmet ihtiyacının üç ay sonunda da devam edeceği ve hizmete erişim açısından mobil hizmetin bir zorunluluk olduğu görülmüştür. Bunun üzerine mevcut hizmet sunum projesine uluslararası yardım kuruluşu Direct Relief'e hizmet sunumunu bir yıla tamamlamak üzere proje önerisi sunulmuştur. Projenin kabul edilmesi üzerine 15 Haziran 2023'ten itibaren proje Direct Relief desteğiyle "HASUDER Kadın ve Üreme Sağlığı Hizmet Birimi" hizmet sunmaya devam etmiştir.

UNFPA 'ya verilen proje önerisinin kabul edilmesiyle ikinci "HASUDER Kadın ve Üreme Sağlığı Hizmet Birimi" açılmıştır. Bu iki birim, kent iki bölgeye ayrılarak konumlandırılmış ve hizmet bölgeleri belirlenmiştir. Birimlerdeki tüm personel ileri düzeyde Arapça bildiği için dil bariyeri sorunu yaşanmamıştır. Personelin Sağlık Bakanlığı, UNFPA ve HASUDER tarafından düzenlenen yüz yüze ve online eğitimlerine katılmaları ve tamamlamaları sağlanmıştır. Ekipler sorumlu oldukları bölgelerde bulunan konteynır kentlere, çadırkentlere, düzensiz çadır yerleşkelerine ve mahalle/köylere düzenli mobil hizmet sunulmuştur. Köylere mobil hizmet planlamasında muhtarlarla iletişim konusunda belediye, il merkezindeki mobil hizmet planlamasında İlçe Sağlık Müdürlüklerinden destek alınmıştır. Hizmet amaçlı ziyaretlerde 30-40 kadının yer aldığı eğitimler yapılmış, daha sonra kadınlarla tek tek görüşülmüş, gerekirse ilaç tedavisi, aile planlaması hizmeti ve malzemesi, hijyen malzemeleri ücretsiz olarak sağlanmıştır.

Tüm hizmet süresince İl/İlçe Sağlık Müdürlükleri, tıp fakültesi hastanesi, devlet hastanesi, AFAD, bölgedeki diğer STK'lar, geçici barınma yerlerindeki yöneticiler ve sağlık birimleri ile iletişim içinde çalışılmıştır. 15 Mart 2023-28 Şubat 2025 tarihleri arasında değişik proje ortaklıkları ile bölgede hizmet sunumu gerçekleştirilmiştir.

Türk Ortopedi ve Travmatoloji Birliği Derneği (TOTBİD)

Türk Ortopedi ve Travmatoloji Birliği Derneği (TOTBİD) Deprem ve Afet Koordinasyon Kurulu (TODAK) tarafından, depremin ilk günlerinden itibaren yürütülen saha çalışmaları, koordinasyon faaliyetleri, eğitim ve akademik etkinlikler, kurumsal temaslar ile devam eden ve planlanan projelere ilişkin detaylı faaliyet değerlendirme raporu aşağıda sunulmuştur.

TOTBİD Deprem ve Afet Koordinasyon Kurulu (TODAK)

Şubat 2023 Depremleri – 3. Yıl Detaylı Faaliyet Değerlendirme Raporu

1. Giriş – Deprem Gerçeği ve Sağlık Sistemi

Türkiye, Kuzey Anadolu Fay Hattı, Doğu Anadolu Fay Hattı ve Batı Anadolu graben sistemi üzerinde yer almakta olup, dünyanın en aktif sismik kuşaklarından birindedir. 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen Kahramanmaraş merkezli depremler, yaklaşık 11 ili ve 13 milyondan fazla nüfusu etkilemiş; sağlık sistemleri açısından benzeri görülmemiş bir yük oluşturmuştur.

Acil servislere başvuran hastaların yaklaşık %40'ını ortopedik travmalar oluşturmuş; alt ekstremité kırıkları, çoklu travmalar, ezilme yaralanmaları, amputasyon gerektiren olgular ve enfeksiyon komplikasyonları ön plana çıkmıştır.

Bu tablo, ortopedi ve travmatoloji alanında kurumsal afet yönetiminin gerekliliğini açıkça ortaya koymuştur.

2. TODAK'ın Kuruluşu ve Amaçları

Bu ihtiyaç doğrultusunda TOTBİD Yönetim Kurulu kararı ile 26 Şubat 2023 tarihinde TOTBİD Deprem ve Afet Koordinasyon Kurulu (TODAK) kurulmuştur.

Kurulun temel amaçları:

- Afetlerde ortopedi ve travmatoloji hizmetlerinin koordinasyonu,
- Sağlık tesislerinin sürdürülebilirliğinin sağlanması,
- Gönüllü hekim havuzlarının oluşturulması,
- Eğitim, lojistik ve insan gücü planlaması,
- Afet öncesi hazırlık ve afet sonrası iyileştirme süreçlerinin yapılandırılmasıdır.

3. Depremin İlk Günlerinde Saha ve Lojistik Faaliyetler

Depremin hemen ardından TOTBİD ve TODAK koordinasyonunda, deprem bölgesindeki hastanelere tıbbi malzeme, ekipman, konteynır ve lojistik destek sağlanmıştır.

Gönüllü ortopedi ve travmatoloji uzmanlarından oluşan havuzlar oluşturularak, deprem bölgelerine yakın merkezlere hızlı görevlendirme ve rotasyonlar planlanmıştır.

Bu süreçte sahadaki sağlık tesislerinin hasar durumu ve personel yetersizlikleri göz önünde bulundurulmuştur.

4. Eğitim, Akademik ve Bilimsel Faaliyetler

17 Ağustos 2023 tarihinde İstanbul'da, 1999 Gölcük Depremi'nin yıl dönümünde afet yönetimi temalı geniş katılımlı bir çalıştay düzenlenmiştir.

Çalışmaya ortopedi ve travmatoloji hekimleri ile Sağlık Bakanlığı, SGK ve AFAD temsilcileri katılmıştır.

2023 ve 2024 Ulusal Türk Ortopedi ve Travmatoloji Kongreleri kapsamında TODAK tarafından özel panel ve oturumlar düzenlenmiş; depremde amputasyon kararı, açık kırıklar, çocuk kırıkları, kitlesel yaralanmalarda triyaj ve veri yönetimi gibi konular ele alınmıştır.

5. Deprem Bölgesi Eğitim Destekleri

Deprem bölgesinde görev yapan asistan ve uzman hekimlerin mesleki gelişimlerini sürdürebilmeleri amacıyla, ulusal kongre ve kurslara ek kontenjanlar ayrılmıştır.

2024 yılı içerisinde toplam 95 asistana kayıt, konaklama ve ulaşım desteği sağlanmış; bu destekler TOTBİD ve alt dernekler aracılığıyla organize edilmiştir.

6. Kurumsal ve Devlet Düzeyinde Temaslar

Aralık 2023 tarihinde gerçekleştirilen Cumhurbaşkanlığı ziyareti kapsamında, deprem sürecinde yürütülen faaliyetler ve geleceğe yönelik hazırlık çalışmaları aktarılmıştır.

Ayrıca gönüllü görevlendirmelerin bürokratik engellere takılmadan yapılabilmesi için Sağlık Bakanlığı ve AFAD ile temaslar sürdürülmektedir.

7. Bölgesel Ziyaretler ve Yerinde Değerlendirmeler

5–6 Şubat 2024 tarihlerinde Adana, Hatay, Kahramanmaraş ve Gaziantep'te bölgesel ziyaretler gerçekleştirilmiş; sahadaki meslektaşlarla birebir görüşmeler yapılarak mevcut sorunlar değerlendirilmiştir.

8. Dijital ve Geleceğe Yönelik Projeler

TODAK ve Kocaeli Üniversitesi Bilgisayar Mühendisliği Fakültesi iş birliğiyle, afet anında dinamik durum haritalaması yapabilecek, konum tabanlı bir mobil uygulama geliştirme çalışmaları sürdürülmektedir.

Bu sistemle hastaneler arası kaynak paylaşımı, uzman ve ekipman yönlendirmesi hedeflenmektedir.

Geliştirilen bilgisayar programı ve mobil uygulamanın adı “ORTAK” olarak belirlenmiştir.

9. Genel Değerlendirme ve Sonuç

6 Şubat 2023 depremleri, afetlere hazırlığın ancak bilimsel, kurumsal ve önceden planlanmış sistemlerle mümkün olduğunu göstermiştir.

TODAK, kuruluşundan itibaren sahada aktif rol almış, eğitim ve koordinasyon faaliyetleriyle ortopedi ve travmatoloji alanında afet yönetimine kurumsal katkı sunmuştur.

Türk Toraks Derneği

Türk Toraks Derneği tarafından gerçekleştirilen deprem faaliyetleri ve Türk Toraks Derneği Afet Planlama ve Hazırlık Özel Komitemiz tarafından planlanan çalışmalar aşağıda sunulmuştur.

Türk Toraks Derneği Deprem Faaliyetleri

1. 06.02.2023 Geçmiş Olsun <https://toraks.org.tr/site/news/11221>
2. 07.02.2023 Başsağlığı Dr. Tülin Durgun Yetim <https://toraks.org.tr/site/news/11230>
3. 07.02.2023 TTB UDEK Deprem Sonrası Değerlendirme toplantısı yapıldı.
Derneğimizi temsilen Dr. Nurdan Köktürk katıldı.
4. 08.02.2023 Türk Toraks Derneği Afet Hasta Danışma Kanalı
<https://toraks.org.tr/site/community/news/11234>
5. 08.02.2023 Afet Durumlarında Akciğer Enfeksiyonları Ölüm ve Hastalıkların
Başlıca Nedenlerindendir <https://toraks.org.tr/site/news/11226>
6. 08.02.2023 Başsağlığı Dr. Fatma Tosun <https://toraks.org.tr/site/news/11232>
7. 11.02.2023 Deprem Felaketinin Acısını Paylaşıyoruz
<https://toraks.org.tr/site/news/11244>
8. 12.02.2023 Türk Toraks Derneği Göğüs Cerrahisi Acil Durum Özet Bilgilendirmesi
<https://toraks.org.tr/site/news/11245>
9. 13.02.2023 Türk Toraks Derneği HBO Tedavisi İnfografik Afişleri
<https://toraks.org.tr/site/news/11247>

10. 13.02.2023 Türk Toraks Derneği Akciğer Enfeksiyonları Bilgilendirme Afişleri
<https://toraks.org.tr/site/news/11246>
11. 13.02.2023 Tüm Üniversiteler Açık Tutulmalıdır
<https://toraks.org.tr/site/news/11248>
12. 13.02.2023 Türk Toraks Derneği "Deprem Sonrası Akciğer Enfeksiyonları" Bilgilendirmesi <https://toraks.org.tr/site/news/11249>
13. 15.02.2023 Türk Toraks Derneği Mesleksel Akciğer Hastalıkları Çalışma Grubu "Deprem Bölgesindeki Asbest Maruziyeti Tehlikesi" Basın Bildirisi
<https://toraks.org.tr/site/community/news/11256>
14. 15.02.2023 Türk Toraks Derneği "Deprem ve Astım" Bilgilendirmesi
<https://toraks.org.tr/site/community/news/11257>
15. 16.02.2023 SGK' ya "Afetten Etkilenen Hastaların Tıbbi Malzeme Teminleri" yazısı gönderildi. (Y-2023-095)
16. 16.02.2023 Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'na "Afet Bölgesi Asbest Önlemleri" yazısı gönderildi (Y-2023-096)
17. 17.02.2023 Türk Toraks Derneği Tütün Kontrolü Çalışma Grubu "Yaşadığımız Felakette Yılda Sekiz Milyondan Fazla İnsanın Ölümüne Yol Açan Bir Endüstrinin Yardımı Samimi Olabilir mi?" Basın Bildirisi
<https://toraks.org.tr/site/community/news/11258>
18. 17.02.2023 Depremzede Meslektaşlarımız Çalışmadan Muaf Tutulmalı ve Sağlıklı-Güvenli Koşullarda Çalışmalıdır <https://toraks.org.tr/site/community/news/11259>
19. 22.02.2023 Türk Toraks Derneği "Deprem ve Diğer Doğal Afetlerde Tüberküloz Kontrolü Önerileri" <https://toraks.org.tr/site/community/news/11275>
20. 23.02.2023 Türk Toraks Derneği "Asbest Riski: Solunum Koruyucuların Çeşitleri" Bilgilendirmesi <https://toraks.org.tr/site/community/news/11274>
21. 23.02.2023 Türk Toraks Derneği Genel Merkezi Şubat Ayı Webinarı "Deprem ve Solunum Sistemine Etkileri" Başlığı ile Gerçekleştirildi
<https://toraks.org.tr/site/community/news/11273>
22. 23.02.2023 Türk Toraks Derneği 10-22 Şubat 2023 Tarihleri Arası Deprem Faaliyet Raporumuz-2 <https://toraks.org.tr/site/news/11268>
23. 24.02.2023 Türk Toraks Derneği Afet bölgesindeki Hekimlerimizin Acil Konsültasyon İhtiyaçlarına Destek Vermek Üzere WhatsApp Danışma Hattı Oluşturulmuştur <https://toraks.org.tr/site/community/news/11277>
24. 06.03.2023 Bölgede olağanüstü koşullarda yaşayan ve çalışmaya devam eden meslektaşlarımıza, araştırma görevlilerimize ve tıp öğrencilerimize destek olabileceğimiz alanları belirlemek üzere anket düzenlenmiştir.
25. 8-10 Mart 2023 tarihleri arasında afet bölgesi ilan edilen yerleşim yerlerinde ikamet eden üyelerimiz ziyaret edilmiştir.
26. 08.03.2023 Türk Toraks Derneği Mesleksel Akciğer Hastalıkları Çalışma Grubu "Deprem Sonrası Asbest Nedeniyle Gelişebilecek Tehlikeler ve Temizlenmesinde Güvenli Uygulamalar" Bilgi Notu <https://toraks.org.tr/site/news/11288>

27. 10.03.2023 Türk Toraks Derneği "Deprem Bölgesinde Asbest Riski" İnfografik Afişleri <https://toraks.org.tr/site/news/11294>
28. 14.03.2023 14 Mart: Yitirdiğimiz Meslektaşlarımızı Anıyoruz <https://toraks.org.tr/site/community/news/11299>
29. 15.03.2023 Türk Toraks Derneği Afet Bölgesinde Çalışan Göğüs Hastalıkları Uzmanları Hakkında Bilgilendirme ve Değerlendirme Raporu <https://toraks.org.tr/site/news/11307>
30. 16.03.2023 Türk Toraks Derneği "Deprem Sonrası Asbest" İnfografik Afişleri <https://toraks.org.tr/site/community/news/11314>
31. 21.03.2023 Türk Toraks Derneği "Deprem Sonrası Asbest (Deprem Sonrası Enkaz Kaldırmanın (Temizliğin) Riskleri Nelerdir?" İnfografik Afişleri <https://toraks.org.tr/site/news/11323>
32. 05.04.2023 Türk Toraks Derneği İstanbul Şubesi Nisan Ayı Bilimsel Toplantısı "Astıma Çevresel Faktörlerin Etkisi İklim Değişikliği ve Doğal Afetler" Başlığı ile Gerçekleştirildi <https://toraks.org.tr/site/community/news/11366>
33. 06.04.2023 Türk Toraks Derneği "Deprem Sonrası Asbest Riskleri Nasıl En Aza İndirilebilir?" İnfografik Afişleri <https://toraks.org.tr/site/news/11364>
34. 03.06.2023 Türk Toraks Derneği Çukurova Şubesi Haziran Ayı Bilimsel Toplantısı "Deprem Gerçeği ve Adana" Başlığı ile Gerçekleştirildi <https://toraks.org.tr/site/community/news/11459>
35. 05.09.2023 Nebülizatör Cihazı Bağışı
36. 14.10.2023 İstanbul Tabip Odası (İTO), Türk Toraks Derneği ve Çevre Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi Deprem Bölgesinde Yıkım ve Enkaz Kaldırma Çalışmaları Sırasında Ortaya Çıkan Yoğun Toz ve Asbestin Zararlarına İlişkin Ortak Basın Toplantısı Düzenledi <https://toraks.org.tr/site/community/news/11613>
37. 07.11.2023 Türk Toraks Derneği Temel ve Translasyonel Araştırmalar Çalışma Grubu Kasım Ayı Webinarı "Akciğer Sağlığı Özelinde 6 Şubat Depremlerinin İnsan Sağlığına Etkileri" Başlığı ile Gerçekleştirildi <https://toraks.org.tr/site/community/news/11682>
38. Türk Toraks Derneği Afet Bölgesi Ziyareti Bilgilendirme ve Değerlendirme Raporu (26.11.2023) <https://toraks.org.tr/site/news/11763>
39. 6 Şubat 2023 Unutmadık, Unutmayacağız !!! <https://toraks.org.tr/site/community/news/11892>
40. Türk Toraks Derneği Çukurova Şubesi ve Merkez Yönetim Kurulu Ortak Şubat Ayı Webinarı "1.Yılında Deprem Gerçeği ve Sonrası" Başlığı ile Gerçekleştirildi <https://toraks.org.tr/site/community/news/11896>
41. Türk Toraks Derneği Afet Bölgesi Ziyareti Bilgilendirme ve Değerlendirme Raporu (17.05.2024) <https://toraks.org.tr/site/community/news/12162>
42. Sanal Astım Müzesi Webinarı: "Doğal Afetler ve Astım" Başlığı ile Gerçekleştirildi <https://toraks.org.tr/site/community/news/12487>

Ülkemizde 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan büyük deprem felaketinin ardından Türk Toraks Derneği (TTD), deprem bölgesine çeşitli ziyaretlerde bulunmuş; gerekli tedbirlerin alınması, sağlık hizmetlerinin desteklenmesi ve bölgedeki ihtiyaçların karşılanmasına yönelik programlar gerçekleştirmiştir.

2024 yılı içerisinde TTD bünyesinde Afet Planlama ve Hazırlık Özel Komitesi kurulmasına karar verilmiştir. 22 Ocak 2025 tarihinde komitenin yönergesi oluşturulmuş, 23.06.2025 tarihinde komite oluşturulmuştur. Afet Planlama ve Hazırlık Özel Komitesi'nin 28 Temmuz 2025 tarihinde gerçekleştirilen ilk Yürütme Kurulu toplantısı ile Prof. Dr. Nesrin Öcal başkan, Uzm. Dr. Selin Çakmakçı Karakaya ise sekreter olarak seçilmiştir. Komitenin kapsamı ve görevleri doğrultusunda, TTD çatısı altında hem hekimlere hem de topluma yönelik afet eylem planı ve hazırlığına ilişkin stratejiler belirlenmiştir.

Özel komitenin projeleri arasında Türkiye'nin başlıca afet risklerinin belirlenmesi, TTD kapasitesinin haritalandırılması, üyelere yönelik bireysel ve görev temelli afet hazırlığı programlarının oluşturulması, meslek örgütleri ve kurumlarla iş birliği mekanizmalarının geliştirilmesi, afet yönetimine yönelik algoritmaların hazırlanması, kardeş şube modeli ile çapraz destek mekanizmasının kurulması ve il temsilcilikleri ile şubelerle etkin iletişimin sağlanması yer almaktadır.

Ayrıca, TTD şubeleri ile birlikte şube bazlı afet hazırlık eğitimleri ve afet bölgelerinden deneyim paylaşımlarının yapılacağı panellerin düzenlenmesi planlanmaktadır. Dernek çalışma grupları ile ortak faaliyetler yürütülmesi hedeflenmekte olup; Çevre Sorunları Çalışma Grubu ile afetlerde hava kalitesi, Mesleksel Akciğer Hastalıkları Çalışma Grubu ile afet, çevre ve iş sağlığı konularında eğitim programları hazırlanması öngörülmektedir.

Toplum sağlığını geliştirme çalışmaları kapsamında ise afet bilgilendirme kampanyalarının yürütülmesi ve halk için afet sonrası solunum sağlığı rehberinin hazırlanması planlanmaktadır.

Belirlenen bu eylem planı doğrultusunda TTD Afet Planlama ve Hazırlık Özel Komitesi çalışmalarını sürdürmektedir.

Türk Toraks Derneği Afet Planlama ve Hazırlık Özel Komitesi

Türk Hematoloji Derneği

THD Afet Faaliyet Raporu

- Türk Hematoloji Derneği Sosyal Sorumluluk Projesi kapsamında 2020 yılında meydana gelen Elâzığ depremi sırasında zarar gören ve Elâzığ Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından bildirilen 17 Kasım İlkokulu öğrencilerine ayakkabı gönderilmiş, bölgede görev yapan Hematoloji Uzmanı Hekimlerimiz aracılığıyla okula teslim edilmiştir.
- 2021 yılında COVID-19 pandemisi nedeniyle uzaktan eğitimde kullanılmak üzere Mardin/Kızıltepe Sürekli İlkokulu ve Ortaokulu öğrencilerine talepleri üzerine tablet ve Mardin/Kızıltepe Sürekli Anaokulu'na bir adet klima teslim edilmiştir.
- Ülkemizde 6 Şubat 2023'te yaşanan Kahramanmaraş merkezli ve çevre illerimizi de etkisi altına alan deprem felaketinin ilk anından itibaren Türk Hematoloji Derneği olarak yaralarımızı sarabilmek ve Hematoloji Birimlerinin yeniden yapılanmasına katkı sağlamak amacıyla tüm imkânlarımızla seferber olunmuş aşağıdaki çalışmalar yapılmıştır:
 - TC. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'na (AFAD) bağış yapılmıştır.
 - Deprem bölgesindeki üyelerimizden gelen talepler üzerine Kahramanmaraş Necip Fazıl Şehir hastanesine 3 adet konteynar ulaştırıldı.
 - Malatya Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Hematoloji Bölümü'ne konteynar ulaştırılmıştır.
 - Malatya Üniversitesi Tıp Fakültesi Hematoloji Bölümü'ne Defibrilatör ve Güvenlik Kabini ulaştırılmıştır.
 - Avrupa Hematoloji Birliği ile birlikte Malatya Eğitim ve Araştırma Hastanesi Hematoloji Kliniği'ne Kemoterapi Ünitesi Kurulmuştur. Ünite için; Kemoterapi koltuğu, Refakatçi Koltuğu, Bekleme Odası Koltuk Takımı (3lü), Desk Masası, Doktor Odası Ofis Takımı, Giyinme Dolabı (tekli), Toplantı Masası (8 Kişilik), Toplantı Koltuğu, Etajer, Transfer Sedyesi, Muayene Sedyesi, İnfüzyon pompası, TV 49inch, Masaüstü bilgisayar, Yazıcı, Depo dolabı, Mikroskop Bioküler, EKG Cihazı temin edilmiştir.

Patoloji Dernekleri Federasyonu

6 Şubat depremi sonrasında Patoloji Dernekleri Federasyonu çalışmaları:

- 1- Deprem bölgelerindeki sorunları değerlendirmek amacıyla bir anket yapılarak yayınlanmıştır.
- 2- Deprem bölgesinde etkilenen patoloji uzmanları ve asistanlarının bir listesi yapılarak Avrupa Patoloji Kongresi'ne ve 2023 Ulusal Patoloji Kongresi'ne ücretsiz katılımları sağlanmıştır.
- 3- 2024 Mayıs ayında Çukurova Patoloji Derneği ile birlikte Hatay ve İskenderun'da deprem bölgesindeki önemli hastaneler ziyaret edilerek sorunlar ve gelişmeler incelenmiş, kurum yetkilileri ve patologlar ile görüşmeler yapılmıştır.
- 4- 33. Ulusal Patoloji Kongresi'nde Olağanüstü durumlar ve depremler konusunda bir özel oturum düzenlenmiş, bölgede çalışan patologların deneyimleri, sorunları, önerileri paylaşılmıştır.
- 5- Oluşan öğretim üyesi açığı nedeniyle tıp eğitiminde ihtiyaç duyulan durumda Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi'ne patoloji derslerini işlemek konusunda destek verilmiştir.

Türk Pediatrik Hematoloji Derneği

Türk Pediatrik Hematoloji Derneği 2023-2025 Yönetim Kurulu ve Dernek üyeleri olarak, 6 Şubat 2023'te yaşanan deprem felaketi için aşağıdaki destekler verilmiştir:

- Deprem bölgesinde çalışan Pediatrik Hematoloji uzmanları ile tek tek iletişime geçilerek önce sağlık durumları, sonra da ihtiyaçları sorgulanmıştır. Takip ve tedavileri devam eden hastaların yönetimlerine destek vermek amacıyla deprem bölgesi dışında çalışan tüm hematoloji uzmanlarını içeren (üyelerimizden onay alınarak) bir doktor destek listesi oluşturulmuştur.
- İhtiyaç olarak: Deprem bölgesinden sadece Kahramanmaraş'tan konteynır isteği olmuştu. Konteynır bağışı için gönüllü olan bir bağışçının ilgili merkez ile iletişiminin sağlanması için aracı olundu ve konteynır böylece merkeze teslim edilmiş oldu.

Klinik Mikrobiyoloji Uzmanlık Derneği (KLİMUD)

Deprem bölgesi için dernek tarafından yapılan faaliyetler;

- Üyelerimizden toplanan bağış ile 4 adet konteynır alındı (Kahramanmaraş, Adıyaman, Samandağ, İskenderun)
- 7. Ulusal Mikrobiyoloji Kongresi için deprem bölgesinden 40 katılımcıya konaklama ve katılım bursu sağlandı.
- 6 Şubat 2024 çevrimiçi toplantı gerçekleştirildi.
- 29-30 Kasım 2024 Adana Sepsis Tanısında Kan Kültürü kursunda 5 depremzedeye ücretsiz katılım hakkı sağlandı.
- 6 Şubat 2025 çevrimiçi toplantı gerçekleştirildi.
- 6 Şubat 2026 çevrimiçi toplantı gerçekleştirilecek.

Türk Yoğun Bakım Derneği

Türk Yoğun Bakım Derneği olarak 6 Şubat 2023 Depreminin ardından yapılan çalışmalar aşağıdadır:

- 2023-2025 Dernek Başkanı Prof.Dr. Oktay Demirkıran ve Dernek
- Genel Sekreteri Doç.Dr. Fethi Gül Sahra Hastaneleri kuruluğu ve yoğun
- Bakım hastalarının drenajı konusunda sahada aktif çalışmışlardır.
- Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Anesteziyoloji ve Reanimasyon Anabilim Dalı- 2 Adet Konteynır Bağışı
- Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Anesteziyoloji ve Reanimasyon Anabilim Dalı – 4 Adet Konteynır Bağışı Hatay Sahra Hastanesi- 2 Adet Konteynır Bağışı
- Adıyaman Eğitim ve Araştırma Hastanesi- 2 Adet Konteynır Bağışı
- Malatya Eğitim ve Araştırma Hastanesi- 2 Adet Konteynır Bağışı

Türkiye Çocuk Cerrahisi Derneği

Derneğimiz üyeleri, Şubat 2023 depremleri süresince hem sahada hem üst merkezlerde gönüllü ve görevli olarak görev yapmış olup derneğimizin bu bölgede oluşturduğu bir alt birim ile kurumlarda çalışan hekimlere hızla destek olunmaya çalışıldı. Bölgedeki hekimler ile online toplantılar yapılarak ihtiyaçlarına yönelik ekip ve ekipman desteği sağlandı.

Bizzat derneğimiz bölgeye konaklamada kullanılabilecek konteynır bağışında bulundu.

Depremin hemen ardından yapılan Ekim 2023 tarihli Ulusal Çocuk Cerrahisi Kongremizde bu başlık altında bir panel organize edildi, sahada çalışan hekimlerden üçüncü basamakta

çalışan ekiplere bir sonraki olası deprem sürecinde koordinasyon ve eksiklikler konusunda paylaşımlar yapıldı.

Derneğimizin travma kursunda deprem ile ilgili ders eklendi. Bu yıl yapılması planlanan ulusal kongre çerçevesinde bilimsel programda deprem ve acil çocuğa yaklaşımı içeren bir oturum yapılması hususunda fikir birliğine varıldı.

Sonuç ve Öneriler

“Sağlık; sadece biyolojik sağlığa, hastalığa indergenemez” çerçevesinde Şubat 2023 depremlerinin 3. yılına bakmaktayız. Saha çalışmalarında yapılan görüşmelerde kocaman bir “ama” görmekteyiz.

“Binalar çok hızlı yapılıyor ama depremzedelerin ödeyeceği fiyat belli değil.” “Toplu Konutlar tamamlanıyor ama insanlara yuva olamıyor.” “Konteynır kentler boşaltılıyor ama nereye gidileceği belli değil.” “Sağlık kurumları inşa ediliyor ama çalışacak insan bulunamıyor...” Sürekli birileri bir şey yapıyor ama sorunlar daha da katmerleşiyor, derinleşiyor ve kronikleşiyor. Yapılanlar ve sorunlar depremzedelerin zihninde sürekli olarak yeniden ve yeniden yaşıyor, duygularına yansıyor. Deprem bölgesindeki bu çelişkili ruh halinin temelindeyse; depremzedeler için yeni bir yaşam alanı kurmak yerine inşaatı tercih eden, “kamusunu çoktan kaybetmiş” devleti görmekteyiz.

Bu çelişkili ruh halinde katmerleşen, derinleşen, kronikleşen sorunlar da yaşam alanı yerine inşaatın tercih edilmesinin yansımaları. Altyapı, devam eden barınma, ulaşım trafik, sosyal yaşam alanları en çok dile getirilen, en yakıcı sorunlar. Ekonomi, pahalılık, işsizlik, eğitim sorunları... Liste kamusal hizmetlerle devam ediyor ama hepsi toplum psikolojisinde görünür hale geliyor. Bu sorunlar içerisinde en görünür olanıysa deprem bölgesindeki “makyajlanmış kentler”. Bir bayrama, kutlamaya hazırlanır gibi 6 Şubat’a hazırlanan, temizlenen, süslenen caddeler depremzedelik gerçeğinin neye dönüştüğünü gösteriyor.

Oysa, deprem ikincil travmalarıyla öldürmeye, engelli bırakmaya, hastalandırmaya devam ediyor, sosyal cinayetler sürüyor: trafik (motosiklet) cinayetleri, işçi cinayetleri, kadın cinayetleri, ergen ve çocuk cinayetleri (bağımlılık, akran zorbalığı), gıda güvencesizliği, toz vb. tehditlere bağlı beklenen bulaşıcı olmayan hastalık epidemisi vb. Halk sağlığı diliyle önlenabilir erken ölümler, yeti yitimleri, yaşam yılı kayıpları...

Tüm bunlar Şubat 2023 depremleriyle bir kentin, bir mahallenin, bir ASM’nin, bir evin yıkılmasının inşaat yaparak halledilemeyeceğini, toplumsal sorunlar olduğunu göstermektedir.

TTB ve SES olarak yürüttüğümüz saha incelemesi ve niteliksel çalışma 6 Şubat depremlerinin üçüncü yılında, afetin psikososyal etkilerinin zamanla azalmadığını; aksine

birçok alanda kronikleşerek gündelik yaşamın kalıcı bir parçası haline geldiğini göstermektedir. Deprem çok sayıda kişi için “geride kalmış” bir olay değil; hâlâ süren, kapanmayan ve her gün yeniden deneyimlenen bir süreç olarak yaşanmaktadır.

Deprem bölgesindeki sağlık sistemi, afetin üçüncü yılında hem kurumsal altyapı yetersizlikleri hem de sağlık emekçilerinin yaşadığı derin tükenmişlik ve hizmete erişim engelleriyle büyük bir kriz içerisinde. Krizi gösteren oldukça uzun bir liste mevcuttur: Mahremiyet kaybı, fiziksel güvenlik ve hijyen, kapasite yetersizliği, konteynır hizmet birimleri, uzmanlık ve bakım eksikliği, defansif tıp, erişim ve randevu sorunu, kısırlanmış sağlık hizmeti talebi, ambulans kötüye kullanımı, depremzede çalışan gerçeği, tükenmişlik, idari baskı, mobbing, şiddet, güvensizlik, istifalar ve beyin göçü, tıp eğitimi krizi, staj mağduriyetleri vb. Kurumsal altyapı yetersizlikleri, hizmet modelindeki köklü değişimler ve sosyal hizmet emekçileri üzerindeki ağır psikolojik yük nedeniyle, sosyal hizmetler alanı çok boyutlu bir krizle karşı karşıyadır. Sosyal hizmetin sosyal yardım odaklı ve bağımlılık yaratan bir yapıya dönüşmesi sorunların kök nedenidir. Sosyal hizmet emekçilerinin depremzede olma halinin görmezden gelinmesi, ikincil travmaları, duyarsızlaşma, tükenme ve ihmal edilme hissi, nitelik yerine niceliğin önemsenmesi, lojistik ve ekipman eksikliği ve deprem sonrası artan sosyal riskler ile buna bağlı artan iş yükü, depremin 3. yılında sosyal hizmet emekçilerinin öne çıkan sorunlarıdır.

Tüm bunlarla birlikte “depremin yakınlarını kaybedenler, engelliler için devam ettiği” söylemleri tam da depremin erken dönemindeki güçlü dayanışmanın bireyselliğe dönmesine örnek tehlikeli bir eğilimdir. Benzer eğilim psikososyal iyilik hali içinde geçerlidir, bireysel düzlemde tıbbileşmiş, psikososyal yardıma daraltan anlayış tehlikeli olarak gündeme getiriliyor. Oysa Şubat 2023 depremlerinin üçüncü yılında toplum ruh sağlığına ilişkin en belirgin bulgu, “iyilik hali”nin artık klinik ya da bireysel bir kategori olmaktan çıkarak gündelik hayatın yeniden kurulabilmesi üzerinden tanımlanmasıdır. Psikososyal iyilik hali, ancak barınma, geçim, sağlık, adalet ve toplumsal bağların birlikte ele alındığı bütüncül politikalarla mümkün olabilecektir. Aksi halde, deprem sonrası yaşanan sorunlar geçici değil; kronikleşmiş bir toplumsal ruhsal yük olarak varlığını sürdürmeye devam edecektir.

Depremin 3. yılı biterken ana tema olarak ele aldığımız “psikososyal iyilik” hali için direnme iyileştirici işlev görmüştür. Her ne kadar toplum bu direnmenin karşılığını alamadığını, “umutsuzluğa”, “geçici moral bozukluğuna” yol açtığını belirtse de bu durum toplumun siyasete katılımı, sermaye-devlet gerçekliği ile karşı karşıya gelinmesi, kamunun yeniden inşası yönünde kafa yormaya başlanması açısından kritik önemdedir. Bunun yanında yeni kurulan dernekler ve kooperatifler, toplumun öz örgütlenmelerinin devamlılığı, “TTB-SES Deprem Koordinasyon Merkezi” gibi toplumu bir araya getirmek ve kendi kaderi hakkında söz sahibi olmak için mekansal bir işlev görmüştür. Bu rapor, deprem bölgesi yerel tabip odaları ve SES şubelerinin ciddi katkıları ile hazırlanmıştır. Bu durum hem psikososyal iyilik hali için yerelin örgütlü müdahalesinin iyileştirici rolüne örnektir, hem de kentin yeniden inşasında umudun tüm canlılığı ile var olduğunun göstergesidir.

Depremi üçüncü yılı biterken toplumsal sağlık için “unutmayacağız, affetmeyeceğiz, helalleşmeyeceğiz” diye haykırmaya devam edeceğiz.

Kaynaklar

Arda Z.A.,vd. A Literature Review on the Role of Social Determinants in Post-Disaster Public Health. OpenAccess Maced J Med Sci. 2022 Mar 02; 10(F):168-171.

Bachelard, G.(2017), Mekanın Peotikası, İthaki Yayınları: İstanbul.

Bourdieu, P. (1986). The Forms of Capital. J. Richardson (Edt.), Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education.

Bourdieu, P. (2018), Bir Pratik Teorisi İçin Taslak. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.

Disaster Psycho-Social Care And Socioeconomic Rehabilitation, *Indira Gandhi Ulusal Açık Üniversitesi Ders Notları*, <https://egyankosh.ac.in/bitstream/123456789/58972/1/Unit4.pdf>,

Disaster Psycho-Social Care And Socioeconomic Rehabilitation, *Indira Gandhi Ulusal Açık Üniversitesi Ders Notları*, <https://egyankosh.ac.in/bitstream/123456789/58972/1/Unit4.pdf>,

Extreme Weather Resaerch Platform (2026), Psychosocial Factors in Disaster Recovery (Policy Brief), ss:5. Roehrle, B. (2026), The Psychosocial Consequences of Disasters and Ways of Coping, gnmh.de/daten/20200505-Roehrle-the-psychosocial-consequences-of-disasters.pdf.

Haas, J. E., Kates, R., Bowden M., (1977), Reconstruction Following Disaster, MIT Press. Ss: 1

Harvey, D (2013), Asi Şehirler, Metis Yayınları: İstanbul.

Harvey, D. (2016), Kent Deneyimi, Sel Yayınları: İstanbul. ss: 374-375

Harvey, D.(2012), Sermayenin Mekanları, Sel Yayınları: İstanbul.

Heanoy, E. Vd. (2025). Long-Term Transitional Impact and Mental-Health Consequences of Natural Disasters: A Multi-Site Study. Psychology International, 7(2), 49. <https://doi.org/10.3390/psycholint7020049>

Johnson, L.A., Olshansky R. B., (2016), After Great Disasters How Six Countries Managed Community Recovery, (Policy Focus Report), Lincoln Institute of Land Policy,

Kathleen, T., Oliver-Smith, A., (2012), Social Dimensions of Disaster Recovery, International Journal of Mass Emergencies & Disasters, C:2, S: 40, Ağustos, ss:123-146.

Mao, W., Agyapong, V. (2021) The Role of Social Determinants in Mental Health and Resilience After Disasters: Implications for Public Health Policy and Practice, Front. in Public Health, 9:658528. doi: 10.3389/fpubh.2021.658528

Mooney, F.M. vd. (2011), “Psychosocial Recovery from Disasters: A Framework Informed by Evidence”, *New Zealand Journal of Psychology* S.40, C. 4.,

Mooney, F.M. vd. (2011), “Psychosocial Recovery from Disasters: A Framework Informed by Evidence”, *New Zealand Journal of Psychology* S.40, C. 4., ss:27

Mumford, L.(2007), Tarih Boyunca Kent, Ayrıntı Yayınları: İstanbul.

National Mental Health Commission, (2025), National Disaster Mental Health And Wellbeing Framework, <https://www.nema.gov.au/sites/default/files/2024-08/28108%20NEMA%20National%20Disaster%20Mental%20Health%20and%20Wellbeing%20Framework%20FA%20v4.pdf>,

Nomura, S. vd.(2016), Social determinants of mid- to long-term disaster impacts on health: A systematic review, International Journal of Disaster Risk Reduction S:16, Haziran, 2016, s: 53-67.

Norris, F., H. (2002), 60,000 Disaster Victims Speak: Part I. An Empirical Review of the Empirical Literature, 1981–2001, *Psychiatry*, 65:3, 207-239,

Roehrle, B. (2026), The Psychosocial Consequences of Disasters and Ways of Coping, gnmh.de/daten/20200505-Roehrle-the-psychosocial-consequences-of-disasters.pdf.

Rubin, C, Barbee, B. (1985) Disaster Recovery and Hazard Mitigation: Bridging the Intergovernmental Gap, *Public Administration Review*, Jan., vol:45, pp. 57-63

Saltzman, L. Y., Hansel, T., C. (2024), Psychological and social determinants of adaptation: the impact of finances, loneliness, information access and chronic stress on resilience activation, *Front. Psychol.*, 26 February, v:15, Sec. Health Psychology,

Smith, O. A. (2002), “Theorizing disasters: Nature, power, and culture”, S. M. Hoffman & A. Oliver-Smith (Edt.), *Catastrophe & Culture: The Anthropology of Disaster* (ss. 23–47). School of American Research Press: Sante Fe.

Tierney, K., (2019), Disaster: A Sociological Approach, Polity Press: Cambridge.

TTB-SES, (2025), Şubat 2023 Depremleri 30. Ay Değerlendirme Raporu.

UNDRR, (2025), *Sendai Framework Terminology on Disaster Risk Reduction*, Definition: Recovery, <https://www.undrr.org/terminology/recovery>,

UNDRR, Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015 – 2030, https://www.preventionweb.net/files/43291_sendaiframeworkfordrren.pdf?startDownload=true,

Yilmazer E (2025) Psychological distress, resilience, and well-being among survivors of the 2023 Kahramanmaraş earthquakes: a multi-site cross-sectional study. Front. Psychol. 16:1730083. doi: 10.3389/fpsyg.2025.1730083.

Web Kaynakları

csb.gov.tr/haberler/bakan-kurum-il-il-son-durumu-paylasti

csb.gov.tr/haberler/deprem-bolgesinde-nasil-mi-calisiyoruz-302086

csb.gov.tr/haberler/cevre-sehircilik-ve-iklim-degisikligi-bakanligi-nin-2026-yili-butcesi-tbmm-komisyondan-gecti-302257,

istatistik.yok.gov.tr/

tuskocu.com/tusta-puani-en-yuksekk-bolumler/

www.aa.com.tr/tr/ekonomi/insaat-sektorunde-calisan-sayisi-uc-aydir-rekor-kiriyor/3764310

www.evrensel.net/haber/540751/siddet-artiyor-haklar-geriliyor-goc-durmuyor-2-bin-692-hekim-yurtdisi-icin-basvurdu

www.hayatadestek.org/basin-bultenleri/dunya-cocuk-isciligi-ile-mucadele-gununde-deprem-bolgesinden-tespitler/

www.isigmeclisi.org/

www.isigmeclisi.org/21536-is-cinayetlerine-ve-cocuk-isciligine-karsi-mucadeleye-2025-yilind

www.medyatava.com.tr/gundem/bakan-kurumdan-malatyada-24-saatlik-mesai-paylasimi-deprem-bolgesinde-nasil-mi-calisiyoruz-436391

www.osym.gov.tr/TR,33340/2025-tus-1-donem-ek-yerlestirme-sonuclari

www.osym.gov.tr/TR,33697/2025-tus-2-donem-ek-yerlestirme-sonuclari

www.scs.org.tr/3153-calistay-afetlerde-saglik-calisanlarinin-sagligi-ve-guvenligi.html

www.ttb.org.tr/haber_goster.php?Guid=42ba715e-3ffe-11ee-889b-1b907fcd8532

www.ttb.org.tr/userfiles/files/subat-2023-depremleri-2-yil-degerlendirme-raporu.pdf

www.ttb.org.tr/userfiles/files/ttb_ses_subat_depremleri_18ay_rapor.pdf